

**GÖÇÜN 60. YILINDA
AVUSTURYA TÜRK DİASPORASI**

Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları : 17

© Türkiye Araştırmaları Vakfı İktisadi İşletmesi

Birinci Baskı, Ocak 2026, İstanbul

Yayıncı Sertifika No: 72319

ISBN 978-625-93405-0-0

Göçün 60. Yılında Avusturya Türk Diasporası

Editörler

Prof. Dr. Enes Bayraklı, Safa Mazı, Kazım Keskin

İçdüzen & Kapak Tasarımı

Mürettibhane

Türkiye Araştırmaları Vakfı iktisadi işletmesi,
Türkiye Araştırmaları Vakfı'nın bir markasıdır.

Bu yayının tüm hakları Türkiye Araştırmaları Vakfı'na aittir. Vakfın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları

Hırka-i Şerif Mah. Eski Ali Paşa Cad. No: 33 Fatih / İstanbul

<https://turkiyearastirmalari.org> • info@turkiyearastirmalari.org

GÖÇÜN 60. YILINDA AVUSTURYA TÜRK DİASPORASI

Editörler

Prof. Dr. Enes BAYRAKLI, Safa MAZI, Kazım KESKİN

Editörler Hakkında

Prof. Dr. ENES BAYRAKLI

Prof. Dr. Enes Bayraklı, Türk-Alman Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm başkanı ve Türk-Alman Üniversitesi Göç Uyum Araştırmaları Merkezi müdürüdür. Lisans eğitimini Viyana Üniversitesi'nde tamamladı. Yine aynı üniversiteden 2006'da yüksek lisans ve 2012'de doktora derecelerini aldı. Çalışma alanları arasında İslamofobi, Türkiye-AB ilişkileri, Almanya dış politikası, Avrupa'da aşırı sağ hareketler, terör örgütleri ve dış politika analizi bulunmaktadır. 2015 yılından beri yıllık olarak yayımlanan *Avrupa İslamofobi Raporu*'nun editörlüğünü yapmaktadır. Bayraklı Türkiye Araştırmaları Vakfı Başkan Yardımcısıdır.

Safa MAZI

2015 yılında Almanya'da Bielefeld Üniversitesi Sosyoloji ve Felsefe bölümlerinden mezun olan Safa Mazi, yüksek lisans eğitimini Siyaset Sosyolojisi alanında tamamlamıştır. Duisburg-Essen Üniversitesi Türkiye ve Uyum Araştırmaları Merkezi'nde araştırmacı, Bielefeld Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nde ise öğretim görevlisi olarak görev yapan Mazi, akademik çalışmalarını özellikle erken çocukluk döneminde çokdillilik, erken çocukluk eğitimi ve entegrasyon konularına odaklanmaktadır.

Kazım KESKİN

Gönüllülük kapsamında Sosyal Yaşam ve Aile Danışmanlığı hizmeti sunmaktadır. Avusturya'da Viyana Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans ve yüksek lisans çalışmalarını 2008 yılında tamamladı. Araştırma alanları Türk diasporası araştırmaları, Türkiye-Avusturya ilişkileri, Avusturya ve Almanya dış politikalarından oluşmaktadır.

Yazarlar Hakkında

Dr. Ayşegül DİNÇKAN

1990 yılından itibaren Avusturya'da yaşayan Ayşegül Dinçkan, lisans ve yüksek lisans eğitimini Viyana Ekonomi Üniversitesi (Wirtschaftsuniversität Wien) İşletme Bölümü'nde tamamladı. 2017 yılında Viyana Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nden "Avusturya'da Entegrasyon Politikasına Yeni Yaklaşımlar: Misafir İşçilerin Avusturya'daki Entegrasyon ve Entegrasyon Politikası Konularına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı doktora teziyle mezun oldu. 2009–2013 yılları arasında İslami Bilimler Öğretmenliği Yüksekokulu'nda (IRPA) Bölüm Koordinatörü olarak görev yaptı ve bu dönemde öğretim görevlisi olarak ders verdi. Nisan 2019 – Aralık 2025 döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, AK Parti Genel Başkan Yardımcısı, Dış İlişkiler Başkanı, İstanbul Milletvekili, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Alt Komisyonu Başkanı'nın (2019- 2023) danışmanı olarak görev yaptı. Ocak 2026'dan bu yana Türk-Alman Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmakta. Dinçkan'ın çalışma alanları arasında göç ve uyum politikaları, devlet–diaspora ilişkileri, Türk diasporası, ayrımcılık/aşırı sağ ve AB ülkeleri–Türkiye ilişkileri yer almaktadır.

Prof. Dr. Farid Hafez

Virginia eyaletinin Williamsburg kentinde bulunan William & Mary Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında Doçent Öğretim Üyesi ve Washington D.C.'deki Georgetown Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren The Bridge Initiative'in kıdemli araştırmacısıdır. Hafez, 2021–2024 yılları arasında Williams College'da Uluslararası Çalışmalar alanında Distinguished Class of 1955 Misafir Profesörü olarak görev yapmıştır. *Governing Islam in Austria and Germany: From the Colonial Past to the Present*, Oxford University Press tarafından basılmıştır.

E-posta: fh342@georgetown.edu

Dr. Esra Sağlam

Lisans ve yüksek lisans eğitimini Viyana Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde tamamladı. 2019 yılında Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde Sosyal Politika doktora programından "Türkiyeli Göçmenlerin Gözünden Türk Diaspora Politikası: Toplumsal Sorunlar ve Beklentiler-Avusturya Örneği" adlı tez çalışmasıyla mezun oldu. 2014-2022 yılları arasında TÜBİTAK-Uluslararası İşbirliği Daire Başkanlığında uzman olarak çalıştı. 2022 yılından itibaren Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Bölümünde öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında; diaspora politikaları, göç ve göçmen politikaları, Avrupa'daki Türk toplumu ve AB-Türkiye ilişkileri bulunmaktadır.

Dr. Yunus Furuncu

Lisans ve yüksek lisans eğitimini Viyana'da bulunan Wirtschaft Üniversitesi İşletme Bölümü'nde tamamlayan Yunus Furuncu, 2016 yılında Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Enerji Bağımlılığı ve Güvenlik İlişkisi: Türkiye Örneği" başlıklı doktora teziyle mezun olmuştur. Üniversite eğitiminin ardından Hollanda ve Bulgaristan başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde yönetici pozisyonlarında görev alarak özel sektörde önemli deneyimler edinmiştir. Hâlen Kocaeli Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışan Furuncu, yönetim, strateji, çevre ve sürdürülebilirlik alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Ercüment Aytaç

1965 doğumlu, 1981'den beri Avusturya'da yaşıyor. Yazar ve yetişkin eğitimcisi.

Gülmihri Aytac

1968 doğumlu, eğitim bilimleri uzmanı, Viyana niversitesi ğretmen Eğitimi Merkezi'nde araştırma görevlisi. Din eğitimi, öğretmenlik eğitimi, ayrımcılık, gç, entegrasyon, travma pedagojisi konularında çalışmaları bulunmaktadır.

Muhammed Ali Uçar

Muhammed Ali Uçar, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini Viyana niversitesi'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans çalışmalarında kamu diplomasisi ve medya ilişkilerine odaklanmış; doktora araştırmalarını ise siyasal katılım ve siyasi parti yelikleri bağlamında, birey ile siyasal örgüt arasındaki ilişkiyi merkeze alan bir çerçevede yürütmüştür.

2019–2020 yıllarında Jean Monnet Bursiyeri olarak Avusturya'daki Krems an der Donau niversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulunmuştur. Bu dönemde Türkiye, Almanya ve Avusturya kamu medyasını karşılaştırmalı bir perspektifle ele alan akademik çalışmalar yürütmüş; kamu yayıncılığı ve medya politikalarına odaklanan araştırmalarını derinleştirmiştir.

Türkçe, İngilizce ve Almanca dillerinde analiz ve görüş yazıları kaleme almakta; akademik ve kamusal tartışmaların kesişiminde yer alan makaleleri çeşitli platformlarda yayımlanmaktadır. Uzmanlık alanları arasında Türkiye, Almanya, AB, Avusturya ve Avrupa Birliği siyaseti; siyasal katılım, siyasi parti yelikleri ve karşılaştırmalı siyaset yer almaktadır. Akademik üretimini politika yapım süreçleri ve kamusal tartışmalarla ilişkilendirmeyi önceleyen bir yaklaşım benimsemektedir. Uluslararası projeler geliştiren Avusturya merkezli düşünce kuruluşu **Plus Institute**'un kurucusu ve başkanıdır.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ / Prof. Dr. Enes Bayraklı	21
2. AVUSTURYA SİYASETİNİN GELECEĞİ / Enes Bayraklı	25
2.1. Giriş	25
2.2. Avusturya Siyasal Düzeninin Çekirdek Üyeleri: Üç Kamp	27
2.3. “Üç Kamp”tan “Karma Yapılar”a: Avusturya Siyasetinin Dönüşümü	29
2.4. Avusturya Sosyal Demokrat Partisi (SPÖ)	32
2.5. Avusturya Halk Partisi (ÖVP)	34
2.6. Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ)	37
2.7. Avusturya Komünist Partisi (KPÖ)	40
2.8. Yeşiller Partisi (Die Grünen)	41
2.9. NEOS Das Neue Österreich-Liberales Forum (Yeni Avusturya-Liberal Forum)	42
2.10. Avusturya Siyasetindeki Dönüşümün Türkiye-Avusturya ilişkilerine Muhtemel Etkileri	42
2.11. Avusturya Siyasal Sahnesinde Türk Diasporasının Yeri	45
2.12. Avusturya Siyasetinin Geleceğine Dair Genel Bir Öngörü Denemesi	47
SPÖ’de Olası Gelişmeler	48
ÖVP’de Olası Gelişmeler	49
Aşırı Sağcı Partilerde Olası Gelişmeler	51
Yeşillerde Olası Gelişmeler	53
NEOS’da Olası Gelişmeler	54
2.13. Sonuç ve Politika Önerileri	54

3. AVUSTURYA'DAKİ TÜRK DİASPORA POLİTİKASININ TARİHİ / Dr. Esra Sağlam	61
3.1. Avusturya'da Türk Diaspora Politikasının Evreleri	61
1964-1980 Arası Dönem	61
1980-2002 Arası Dönem	67
2002-2020 Arası Dönem	72
3.2. Sonuç ve Politika Önerileri	83
KRONOLOJİ: Türkiye'nin Avusturya'daki Diaspora Politikasında Temel Değişimler	85
4. TOPLUMSAL HAYATA VE SİYASETE KATILIM / Ayşegül Dinçkan	87
4.1. Giriş: Entegrasyon mu Toplumsal Katılım mı?	87
Joachim Hoffmann-Nowotny	88
Hartmut Esser	89
4.2. Avusturya'daki Türk Diasporası ile İlgili Sayısal Veriler	94
4.3. 1980-2002: Entegrasyon Politikasının Avusturya Siyasetine Girişi	97
4.4. 2002-2020: Avusturya'da Entegrasyon Politikasının Gelişimi	98
Entegrasyon Anlaşması I	98
Yeni Entegrasyon Anlaşması	99
Ulusal Entegrasyon Eylem Planı	100
Entegrasyondan Sorumlu Müsteşarlık ve Entegrasyon Bakanlığı	100
4.5. Türkiye'nin Diaspora Türklerinin Entegrasyonu İçin Yaptıkları	102
Asimilasyona Hayır, Entegrasyona Evet!	106
Bulduğunuz Ülkelerin Vatandaşı Olun! Mavi Kartla, Türk Haklarına Sahip Olun!	106
Diaspora Türklerine Kurumsallaşmış Destek	107
UID - Uluslararası Demokratlar Birliği	108
Yunus Emre Vakfı	108
Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)	108
TBMM - Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Alt Komisyonu	109
4.6. Avusturya'da Türk Diasporasının Siyasi Katılımı	109
Avusturya Siyasetine Aktif Katılım	109
Kimler Aday Gösteriliyor?	112
Avusturya Siyasetinde Pasif Katılım - Oy Verme Hakkının Kullanımı	114
Türkiye Seçimlerinde Oy Verme İmkânı	115
4.7. Türkiye'nin Siyasi Katılıma Teşviki	116
11 Ekim 2020 - Viyana Eyalet Seçimleri	117
SÖZ Partisi	118
4.8. Sonuç ve Çözüm Odaklı Çalışma Önerileri	119

5. MEDYA / Muhammed Ali Uçar	123
5.1. Avusturya'da Yazılı Basının ve Görsel Medyanın Tarihçesi	123
Avusturya'da Kamu Medyası	124
Avusturya'da Özel Medya	126
Avusturya'da Medya Tüketimi	128
Avusturya'da Gazete Tüketimi	131
5.2. Avusturya'da Yerel Türkçe Medya	133
Avusturya'da Türklerin Medya Tüketimi	133
Avusturya'da Türkçe Medya	136
Avusturya'da Türkçe Medyanın Sorunları	139
5.3. Türkiye'nin Dış Yayınlarının Tarihçesi	145
Türkiye'nin Dış Yayınları ve Türk Dış Politikası	148
Yurtdışındaki Türklere Yönelik Programlarda Gözetilen Hedefler	149
Yurtdışındaki Türklere Yönelik Yayın İlkeleri	150
Yurtdışındaki Türklere Yönelik Programlarda Ele Alınacak Konular	151
TRT INT	154
Türkiye'nin Sesi Radyosu	156
TRT DEUTSCH	158
5.4. Sonuç ve Öneriler	159
6. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI / Muhammed Ali Uçar	165
6.1. Giriş	165
6.2. Avusturya'da Türklerin Dernekleşmesi	166
Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği (ATİB)	168
Avusturya İslam Federasyonu (Millî Görüş)	169
İslam Kültür Merkezleri Birliği – UIKZ (Süleyman Efendi Cemaati)	169
Avusturya Türk Federasyonu (Ülkücüler)	170
6.3. Avusturya'daki STK'ların Sorunları	172
STK'ların İş Birliği	172
İslam Haritası (İslam Landkarte)	173
Bina ve Altyapı Sorunları	174
Yetişmiş İnsan Kaynağı Sorunu	175
Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerinin Kurumsal Yapıya Dönüşmemesi	175
Avusturya Kamuoyu ve Makamlarıyla Yetersiz Diyalog ve İş Birliği	176
Türk STK'ların Hizmetlerinin Çeşitlilik Göstermemesi	177

6.4. Sonuç ve Öneriler	178
STK'ların Niteliklerinin Yükseltilmesi ve Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi	178
Eğitimde Müfredat Çalışmaları	178
Geniş Etki Yaratan Ortaklıklar Kurulması	179
İmam, Eğitimci ve STK Yöneticilerinin Niteliklerinin Artırılması	179
İslam ve Türk Karşılığı Saldırılarıyla Mücadele	180
7. EĞİTİM / Gülmihri Aytaç	181
7.1. Göçmenlerin Eğitimine İlişkin Genel Veriler	181
7.2. Entegrasyon Kavramının Avusturya'daki Konumu	182
7.3. Avusturya'daki Göçmen Öğrencilere İlişkin PISA Değerlendirmesi	183
7.4. Çok Dilli Öğrencilerin Eğitim Performansına İlişkin Olumsuz Etkenler	185
Seçici Okul Sistemi	185
Kurumsal Ayrımcılık	185
Öğretmenin Etkisi	187
Göçmen Çocukların Eğitim Seviyelerini İyileştirmek İçin Öneriler	189
Göç ve Suç	189
8. KÜLTÜR / Ercüment Aytaç	193
8.1. Kültür Derken?	193
8.2. Türk Kültürü, Çoğunluk Avusturya Toplumu İçinde Kendisini Hangi Öğeleriyle Dışarıya Karşı Görünür Hâle Getirmektedir?	194
8.3. Avusturya Toplumu İçinde Yaşayan Türkiye Kökenli İnsanlarda Toplumsal Dayanışma ve Birlik Duygusuna Dayanan Bir <i>Biz Bilinci</i> Var mıdır?	198
8.4. Türkiye Kökenli İnsanlarda Sosyalleşme ile Kuşaktan Kuşağa Aktarılan Nedir?	198
8.5. Ayrımcılığa İlişkin Sorunlar Nelerdir?	199
8.6. Türkler Arasında Madde Bağımlılığından Kaynaklanan Sorunlar Nelerdir?	201
8.7. Yaşlılara Yönelik Hizmetler ve Bakım Konusundaki Sorunlar Nelerdir?	201
8.8. Türklerde Aile İçi Sorunlar Nelerdir?	202
8.9. Türkiye Şimdiye Kadar Avusturya'da Yaşayan Türklerin Kültürel Varlığına İlişkin Nasıl Bir Strateji ve Politika İzledi?	203
8.10. Avusturya Kamu Otoriteleri Türkiye'nin Adımlarına ve Politikalarına Nasıl Tepki Verdi?	205
8.11. Avusturya'da Yaşayan Türkler Nasıl Desteklenebilir ve Yönlendirilebilir?	207
Öz Kültüre Bağlılığı Artırmak İçin Yapılabilecek Çalışmalar	208
Sosyal Statüyü Yükseltmek İçin Yapılabilecek Çalışmalar	209

9. DİNİ HAYAT / Prof. Dr. Farid Hafez	211
9.1. Giriş	211
9.2. Türk Kökenli Müslüman Derneklerin Ortaya Çıkışı	213
9.3. Müslüman-Türk Derneklerinin Avusturya İslam Cemaati (IGGiÖ) ile İlişkisi	215
9.4. Avusturya Cumhuriyeti'nin Din Politikasında Türk Ağırlıklı İslami Dernekler	217
9.5. Türkiye İlişkisinin Sorunsallaştırılması: 15 Temmuz 2016 Örneği	224
9.6. Avusturya'nın Güvenlik Politikaları Çerçevesinde Güncel Zorluklar	226
9.7. Özet ve Öneriler	228
10. EKONOMİK HAYAT / Dr. Yunus Furuncu	231
10.1. 1960-1980 Arası Dönem	232
10.2. 1980-2002 Arası Dönem	237
10.3. 2002-2020 Arası Dönem	240
10.4. Sonuç ve Öneriler	250
11. SON DEĞİNİLER / Prof. Dr. Enes Bayraklı	255
YENİ DİASPORA STRATEJİSİ İÇİN ÖNERİLER	258
EK 1: AVUSTURYA TÜRK DİASPORASI İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER	259

TABLO LİSTESİ

<i>Tablo 1:</i> 1945 Sonrası Avusturya'da Hükümeti Oluşturan Partiler	26
<i>Tablo 2:</i> Günümüzde Avusturya Siyasetinin Ana Eksenini	28
<i>Tablo 3:</i> 1945'ten Günümüze Genel Seçimlerde SPÖ	33
<i>Tablo 4:</i> 1945'ten Günümüze Genel Seçimlerde ÖVP	36
<i>Tablo 5:</i> 1949'dan Günümüze Genel Seçimlerde FPÖ	38
<i>Tablo 6:</i> Avusturya'daki Türk Dernekleri	170
<i>Tablo 7:</i> PISA 2009 Performans Değerlendirmesi, Dil Grupları Arasındaki Farklar	183
<i>Tablo 8:</i> Adli Suç İstatistiği [Gerichtliche Kriminalstatistik] 2017/18	191
<i>Tablo 9:</i> Türk İşçilerin Avusturya'daki Diğer Göçmen İşçiler İçinde Oranı 1963-1980	233
<i>Tablo 10:</i> Avusturya'daki Göçmen İşçilerin Döviz Transferleri 1965-1972 (Bin dolar)	236
<i>Tablo 11:</i> Türk İşçilerin Avusturya'daki Diğer Göçmen İşçiler İçinde Oranı 1980-2000	237
<i>Tablo 12:</i> Türk İşçilerin Avusturya'daki Diğer Göçmen İşçiler İçinde Oranı 2000-2017	241
<i>Tablo 13:</i> Avusturya'daki Göçmen ve Göçmen Olmayanların Eğitim Durumları (2007)	241
<i>Tablo 14:</i> Avusturya'daki Türk Göçmenlerin Eğitim Durumu 2019	242
<i>Tablo 15:</i> Avusturya ve Türkiye'nin Uluslararası Doğrudan Yatırım İlişkileri (2007-2020)	246
<i>Tablo 16:</i> Avusturya'da Toplam İşsizlik Oranları ve Türk ile Göçmen İşçilerin Durumu	247

GRAFİK LİSTESİ

<i>Grafik 1:</i> Avusturya Vatandaşlığı Alan Türk Kökenliler	73
<i>Grafik 2:</i> Zorunlu Eğitim Sonrası Eğitime Devam Eden Türk Öğrencilerin Oranı	73
<i>Grafik 3:</i> Üniversite Eğitimine Katılan Türk Öğrenci Sayısı	73
<i>Grafik 4:</i> Türkiye Kökenliler Arasında İstihdam Oranları	74
<i>Grafik 5:</i> Avusturya'da Türk Kökenli Kadın-Erkek Dağılımı	94
<i>Grafik 6:</i> Avusturya'daki Türk Kökenlilerin Vatandaşlık Durumu	94
<i>Grafik 7:</i> Avusturya'daki Türk Kökenlilerin Eğitim Durumları	95
<i>Grafik 8:</i> Avusturya'da Çalışan Türk Kökenlilerin Mesleki Durumu	95
<i>Grafik 9:</i> Avusturya'da Yaşayan Türk Kökenlilerin Yaşam Koşulları	96
<i>Grafik 10:</i> Avusturya'nın Yerli Halkı Tarafından Göçmenlerin Entegrasyon Durumu	97
<i>Grafik 11:</i> Siyasete Çok İlgi Duyan Türk Kökenlilerin Oranı	115
<i>Grafik 12:</i> Aşağıdaki Medya Araçlarından Hangisini Haftada Birkaç Kez Kullanıyorsunuz?	129
<i>Grafik 13:</i> Avusturya'da Dakika Türünde Medya Kullanımı 2014/15	130
<i>Grafik 14:</i> Geçen Hafta Hangi Haber Kaynaklarını Kullandınız?	131
<i>Grafik 15:</i> Avusturya'da Yaşayan Türklerin Medya Türlerini Düzenli Kullanım Oranı (2012)	134
<i>Grafik 16:</i> Avusturya'da Yaşayan Türklerin Düzenli TV Yayını Kullanım Oranı (2012)	134
<i>Grafik 17:</i> Avusturya'da Yaşayan Türklerin Düzenli İnternet Kullanımı (2012)	135

Grafik 18: Avusturya'da Yaşayan Türklerin Günlük Gazete Kullanımı	136
Grafik 19: Şubat 2019 İtibarıyla Seçilen Çatı Kuruluşlara Göre Avusturya'daki Türk Dernek ve Camii Sayısı	168
Grafik 20: Türk Kadınının İş Gücü Piyasasına Katılma Oranı	239
Grafik 21: Avusturya'da Anadili Türkçe Olan Öğrencilerle Anadili Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça Olan Öğrencilerin Okuldaki Durumları (2016-17 Öğretim Yılı)	243
Grafik 22: Vatandaşlık ve Yaşlara Göre Avusturya'da İşsizlik Oranları 2017	248
Grafik 23: Avusturya'nın 2020'deki En Önemli On Ülkeyle Ticaret Fazlası veya Açığı	259
Grafik 24: Avusturya'da Kendinizi, Memleketinizde veya Evinizde Hissediyor musunuz?	260
Grafik 25: 2020 Yılında Avusturya'da En Önemli On Ülke Vatandaşları Arasında Tespit Edilen Uyuşturucu Suçlusuz Zanlılarının Sayısı	260
Grafik 26: 2020 Yılı Köken Ülkelere Göre Avusturya'daki Sığınmacı Başvuru Sayısı	261
Grafik 27: Avusturya'da Çoğu İnsanın Hayatına Yön Veren Yaşam Tarzı, Değerleri ve Amaçları ile Uyum Sağladığınızı Düşünüyor musunuz?	261
Grafik 28: Aşağıdaki Nüfus Gruplarının Avusturya'daki Entegrasyonunu Nasıl Değerlendirirsiniz?	262
Grafik 29: 2011- 2021 Yılları Arasında Avusturya'daki Türklerin Sayısı	262
Grafik 30: Aşağıdaki Gruplardan Hangisi Komşu Olarak Sizi Rahatsız Eder?	263
Grafik 31: Kökeninizden Dolayı Avusturya'da Dezavantajlı Olduğunuzu Düşünüyor musunuz? ..	263
Grafik 32: 2020 Yılında Köken Ülkelere Göre Avusturya'dan Sınır Dışı Edilenlerin Sayısı	264
Grafik 33: Avusturya'da Korona Konusunu Ne Kadar Takip Ettiniz?	264
Grafik 34: 2020 Yılında İlk On Köken Ülkeye Göre Avusturya'daki İltica Kabulü Sayısı	265
Grafik 35: 2020 Yılında Köken Ülkeler Tarafından Avusturya'daki İltica Başvurularının Tanınma Oranı	265
Grafik 36: 2010-2020 Yılları Arasında Avusturya'da Belgelenen Irkçı Saldırı Sayısı	266
Grafik 37: 2020 Yılında Vatandaşlıklarına Göre Avusturya'da Tespit Edilen İnsan Tacirlerinin Sayısı	266
Grafik 38: Avusturya'da 2019 Yılında En Fazla Nüfusa Sahip İlk On Uyruk İçerisinde Tespit Edilen Şüpheli Sayısı	267
Grafik 39: 2020 Yılında Avusturya'da Yakalanan Kaçak Mültecilerin Büyük Nüfus Gruplarına Göre Dağılımı	267

Grafik 40: 1971-2016 Yılları Arasında Avusturya'daki Müslümanların Sayısı	268
Grafik 41: Sizce Aşağıdaki Göçmen Grupları Avusturya'nın Gelişimi Açısından Ne Ölçüde Faydalı veya Zararlı Olmuştur?	268
Grafik 42: 2018 Yılında Avusturya'da En Büyük Nüfus Grubuna Sahip İlk On Uyrak Arasında Tespit Edilen Şiddet Suçları Zanlılarının Sayısı	269
Grafik 43: 2018 Yılında Avusturya'da En Büyük Nüfus Grubuna Sahip İlk On Uyrak Arasında Tespit Edilen Tecavüz Zanlılarının Sayısı	269
Grafik 44: Şubat 2019 İtibarıyla Seçilen Şemsiye Kuruluşlara Göre Avusturya'daki İslami Dernek ve Cami Sayısı	270
Grafik 45: 2015 Yılında Avusturya'da Diğer Etnik Kökenlerden İnsanlara Yönelik Tutumlar	270
Grafik 46: Genel Olarak Avusturya'nın Aşağıdaki İnsan Gruplarından Hangisi İçin Kolay veya Zor Olduğunu Düşünüyorsunuz?	271

GİRİŞ

Prof. Dr. Enes Bayraklı

15 Mayıs 1964 tarihinde imzalanan “İş Gücü Anlaşması” ile Türkiye ve Avusturya arasındaki ilişkiler yeni bir boyut kazandı. Bu çalışma göçün 60. Yılında Türkiye'nin Avusturyadaki Diaspora politikası ve Avusturya devletinin Türk Diasporasını yönelik politikasının bir resmini çekmeyi amaçlamaktadır.

Avusturya ile ilişkilerimizi çok farklı pencerelerden değerlendirmek mümkündür. İki ülke arasında cereyan eden ikili tarihsel ilişkiler, bu ülkede yaşayan 300.000 civarındaki Türkiye kökenli ile yaklaşık 800.000 Müslümanın varlığı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyeliği bağlamında Avusturya'nın rolü, her yıl Türkiye'de tatilini geçirip Türk insanını yakından tanıma fırsatını bulan yüz binlerce Avusturyalı, Efes Antik Kenti'nin ortaya çıkarılmasında Avusturyalı arkeologların rolü ile iki ülke arasında siyasi alandaki her türden badireye rağmen kopmadan, güçlü bir şekilde varlığını devam ettiren ekonomik ilişkiler ve son olarak bu ülkeye üniversite ve daha ileri düzeyde eğitim görmek üzere gelen yüzlerce öğrencinin Avusturya'daki Türk diaspora gençliğinin gelişimi üzerindeki devrimsel nitelikteki rolleri bahsi geçen pencerelerden bazılarıdır.

İki ülke arasındaki ilişkilerin çok yönlü olmasına rağmen, araştırmamızın konusunun “Türkiye'nin Avusturya'daki Diaspora Politikası” olması nedeniyle bu konuya dair yoğunluk içeren alt başlıkları öne çıkarmaya çalıştık. Yazarlarımız ya Avusturya'da yaşayan ya da uzun yıllar yaşamış olan, çalışma-

mızda kaleme aldıkları konulara dair araştıran ve yazan, kısaca yetkin araştırmacılardan oluşmaktadır. Hemen burada vurgulamalıyız ki, çalışmamızda *entegrasyon* kavramından bilinçli olarak kaçındık. Kaçınmadığımız yerlerde de bu kavramı mümkün olan her yerde *entegrasyon* şeklinde kullandık. Bunun nedeni yazarlarımızdan Gülmihri Aytaç'ın metninde çok isabetli bir biçimde şu sözlerle ortaya konulmaktadır: “Kelime kökeni olarak *entegrasyon* kavramı her ne kadar dahil etmek, bütünleşmek, birleşmek anlamlarını taşısa da çok uzun yıllardır bir göç hikâyesini deneyimleyerek derin analizler yapılacak sonuçlarla boğuşan insanlar ve onların artık 3. ve 4. kuşak çocukları bu kavramın giderek onları kucaklayan bir konsept olmaktan daha çok onları *hizaya sokmaya*, aba altından sopa göstermek için kullanılan bir konsept olduğunu algılamaktadırlar. Son dönemde göçmen insanların içi siyasi yapıtımlarla doldurulan entegrasyon kavramını reddedip fırsat eşitliği (Chancengleichheit) ve katılımcılık (Partizipation) ekseninde aktif bir paydaş olma istekleri ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı da *entegrasyondan* ziyade toplumsal katılım kavramının kullanılması daha doğru olacaktır”.

Saha çalışması Avusturya'daki Türk diasporasının en yoğun olarak yaşadığı başkent Viyana'da gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Türk toplumunun önde gelenleri ile yarı yapılandırılmış mülakatlar şeklinde gerçekleştirilmiş olup elde edilen veriler çalışmada değerlendirilmiştir. Yine saha çalışması kapsamında Avusturya'da bulunan Türk kurumlarının temsilcileri ile de görüşmeler yapılmış, kurumların faaliyet verilerinden istifade edilmiştir.

Çalışmamızda değinilen alanlar ve konu başlıkları şunlardan oluşmaktadır:

- Avusturya Siyasetinin Geleceği
- Türkiye'nin Avusturya Diaspora Politikası Tarihi
- Toplumsal Hayat ve Siyasete Katılım
- Medya
- STK'lar
- Eğitim
- Kültür
- Dini Hayat
- Ekonomi
- Avusturya Türk Diasporasının Beklentileri ve Politika Önerileri
- Yeni Diaspora Stratejisi İçin Öneriler

Çalışmamızın sonunda elde edilen somut bulgulara değinecek olursak;

- Türkiye'nin Avusturya'da bugüne kadar uyguladığı diaspora politikası, tarihi ve güncel durumuyla, ilk kez detaylı olarak masaya yatırılmıştır.
- Türkiye'nin Avusturya'daki diaspora politikası incelenirken Avusturya devletinin bu politikaya yönelik olumlu, olumsuz tepki ve tutumu da mercek altına alınmıştır.
- Çalışma sonunda Avusturya özelinde Türkiye'nin diaspora politikasına dair somut politika önerileri sunulmuştur.
- Çalışma aracılığıyla diasporamızın yaşadığı Batılı ülkelerde son dönemde çokça artan İslamofobi, İslam karşıtlığı, Türkofofi gibi insan onurunu ayaklar altına alan uygulamalara maruz kalan kişilerin hem bu sorunlara yönelik hem de bürokratik, daha dar konulara dair Türkiye'den beklentileri ortaya konulmuştur.

AVUSTURYA SİYASETİNİN GELECEĞİ¹

Enes Bayraklı

2.1. GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan da maddi ve manevi ağır kayıplarla çıkan Avusturya'nın geçmişten devraldığı siyasal miras ülkenin kaderini belirlemek için yarışan üç siyasal akımdı. Sosyalistler, Muhafazakârlar ve Alman ırkçılarında oluşan ve konuya dair yazında “üç kamp” olarak nitelendirilen çevreleri günümüzde temsil eden partiler şunlardır: SPÖ (Sozialistische Partei Österreichs- Avusturya Sosyalist Partisi), ÖVP (Österreichische Volkspartei- Avusturya Halk Partisi) ve Alman milliyetçisi FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs-Avusturya Özgürlük Partisi).² Bununla birlikte aşırı sağcı çevrelerin savaşın hemen ardından yapılan ilk seçimlerde yer almalarına izin verilmemiştir. Zira ülkeyi işgal eden ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB, Avusturya'yı aralarında dört yönetim bölgesine ayırmanın dışında siyasal sistemini de büyük ölçüde belirlemişlerdi.

Bu çerçevede 25 Kasım 1945'te yapılan ilk seçimlere NSDAP'ın (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter Partei -Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) ve ona bağlılık gösterenlerin katılması veto edilmiş ve böylece bu parti nin 800.000 üyesi seçimlere katılamamıştı. 1949 yılında yapılan seçimlerde

1. Bu çalışmanın bir kısmı daha önce şurada yayınlanmıştır: Enes, Bayraklı: “Üç Kamptan Karma-Hibrid Yapılara Avusturya'da Irkçı-Aşırı Sağcı Siyasetin Normalleşmesi”. *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 13 (Mart 2025), 173-206. <https://doi.org/10.56720/mevzu.1555142>.
2. Adam Wandruszka, “Österreichs politische Struktur. Die Entwicklung der Parteien und politischen Bewegungen”, *Geschichte der Republik Österreich.*, ed. Heinrich Benedikt (München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 1954), 480-485.

bu engel aşılmış ve aşırı sağcı çevreler VdU (Bağımsızların Seçim Partisi-Wahlpartei der Unabhängigen / Bağımsızlar Birliği-Verband der Unabhängigen) çatısı altında Avusturya siyasetinin ana eksenini oluşturan gruplaşmadaki yerlerini alabilmişlerdir. Sonuçta ikinci Cumhuriyet döneminde ülkenin kaderini çok büyük oranda SPÖ, ÖVP ve FPÖ belirlemişlerdir. Örneğin henüz savaşın devam ettiği bir tarihte Karl Renner tarafından ilan edilen “Geçici Hükümet” (27 Nisan 1945-20 Aralık 1945) ve İbiza Skandalı’nın³ ardından Sebastian Kurz liderliğindeki ÖVP-FPÖ koalisyon hükümetinin parlamentoda güvensizlik oyuyla düşürülmesinin ardından gelen Brigitte Bierlein liderliğindeki teknokratlardan oluşan “Bierlein Hükümeti” (3 Haziran 2019-7 Ocak 2020) dışındaki bütün hükümetlerde bu üç partiden en az birinin imzasını görmekteyiz. Buna göre 1945 yılından bu yana kurulan hükümetlere baktığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Tablo 1: 1945 Sonrası Avusturya’da Hükümeti Oluşturan Partiler

Hükümet	Süre	Tarih
ÖVP-SPÖ	21	20.12.1945 – 19.04.1966
ÖVP	4	19.04.1966 – 21.04.1970
SPÖ	13	21.04.1970 – 24.05.1983
SPÖ-FPÖ	4	24.05.1983 – 21.01.1987
SPÖ-ÖVP	13	21.01.1987 – 04.02.2000
ÖVP-FPÖ ⁴	7	04.02.2000 – 11.01.2007
SPÖ-ÖVP	10	11.01.2007 – 18.12.2017
ÖVP-FPÖ	2	18.12.2017 – 28.05.2019
ÖVP-Grüne	4	07.01.2020 – 29.09.2024
ÖVP-SPÖ-NEOS	Devam Ediyor	03.03.2025 – Günümüz

- İbiza Skandalı, 2019 yılında Avusturya siyasetini yeniden şekillendiren siyasi bir krizdir. Skandal, dönemin Başbakan Yardımcısı FPÖ lideri Heinz-Christian Strache’nin, bir Rus oligarkın yeğeni olduğu iddia edilen bir kadınla İbiza’da gizlice kaydedilen bir görüşmesinin yayınlanması ile başladı. Bu videoda Strache’nin, FPÖ’ye sağlanacak olan medya desteği karşılığında vereceği kamu ihaleleri ile medya kuruluşlarını etkisi altına almak için pazarlıklar yaptığı görülmektedir. Video yayımlandığında Avusturya’da tarihinin en büyük skandallarından birisi patladı ve Strache görevinden istifa etmek zorunda kaldı. Kısa bir süre sonra da o dönemki ÖVP- FPÖ hükümeti çöktü.
- 17 Nisan 2005’ten itibaren ÖVP-BZÖ (Bündnis Zukunft Österreich – Avusturya’nın Geleceği için İttifak) ile koalisyon yapmıştır zira Jörg Haider FPÖ ile bağıni koparıp BZÖ’yi kurmuştur.

“Üç Kamp” olgusunun dışında ikinci Cumhuriyet dönemi Avusturya siyasetinde öne çıkan bir başka önemli gelişme de aşırı sağcı çevrelerin en önemli figürü olarak nitelenebilecek Jörg Haider’in 1986 yılında FPÖ yönetimini devralmasıyla başlayan aşırı sağcı siyasetin, ülke siyasetini ve gündeminin belirleme ve etkileme sürecidir. FPÖ, 1956’dan beri Avusturya siyasetinde yer almasına rağmen aşırı sağcı siyasi ideolojinin Avusturya siyasetinde normalleşmesi ve seçim başarıları göstermesi, Jörg Haider’in 1986’da partinin liderliğini devralmasıyla başlamıştır. 1986 sonrası süreçte içerisinde büyük ölçüde normalleşen aşırı sağcı söylem, ülkenin yeni normal olarak siyasal alanın çok önemli bir kesimini etkisi altına almıştır. Bu gelişmeden hareketle geleneksel olarak Avusturya siyasetinde gözlemlenen “Üç Kamp” yerini giderek aşırı sağın mutlaka içinde olduğu “Karma Yapılara” bırakmaya başlamıştır. Hâlihazırda başta muhafazakâr ÖVP’nin Sebastian Kurz liderliğinde savrulduğu aşırı sağcı pozisyon ile SPÖ ve hatta Yeşillerin bile aşırı sağ söylemlerin etkisinde kaldıklarını gözlemlemekteyiz. Bu savrulma, bu partilerin aşırı sağcı FPÖ’nün yükselişi karşısında kendi tabanlarından FPÖ’ye oy kaymasını önlemek üzere göçmen, mülteci ve Müslüman karşıtı söylemleri benimsemesinde somut olarak gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada öncelikli olarak Avusturya siyasal hayatını hem tarihsel hem de politik anlamda etkileyen üç siyasi kampı temsil eden partilerin ve ideolojilerinin son dönemde yükselen ve normalleşen aşırı sağın etkisiyle nasıl karma yapıya dönüştüğü incelenecektir. Çalışma niteliksel ve tarihsel analiz yöntemini kullanarak Avusturya’da aşırı sağ siyasetin dönüşümünü ve normalleşmesini tarihsel olaylar, siyasi gelişmeler ve parti dinamiklerini inceleyerek ele alacaktır. Bu çerçevede Avusturya’daki ana akım siyasi partilerin ideolojik ve siyasi dönüşümleri, partilerin liderleri, parti yetkililerinin açıklamaları ve parti politikaları üzerinden eleştirel bir şekilde analiz edilmektedir. Akabinde bu ülkedeki Türk diasporasının parti siyaseti geçmişinden söz edildikten sonra güncel durum analiz edilecek ve geleceğe dair çıkarımlara yer verilecektir. Çalışmanın son bölümü ise sonuç ve politika yapıcılara önerilerden oluşmaktadır.

2.2. AVUSTURYA SİYASAL DÜZENİNİN ÇEKİRDEK ÜYELERİ: ÜÇ KAMP

Avusturya siyaseti çok parçalı bir görünüm arz etmektedir. Bunun en basit ve belirgin göstergelerinden birisi binin üzerinde siyasal partinin İçişleri Bakan-

lığına tüzüklerini bildirip kuruluşlarını ilan etmiş olmalarıdır.⁵ Bununla birlikte Avusturya’da ana hatlarıyla üç siyasal akımın varlık sahnesinde kendine yer bulduğundan söz edebiliriz.⁶ Aslında söz konusu akımlar çok daha önceki tarihi sürecin devamı niteliğindedir de konumuz açısından söz konusu tarihi irdelemek önem arz etmemektedir. Bu üç siyasal akım, konuya dair yazında “Üç Kamp” (Alm. Lager) olarak adlandırılmaktadır.⁷ Günümüzde ise bu akımları şu partilerin temsil ettiklerini söyleyebiliriz: SPÖ ÖVP ve FPÖ.

Bu ana aktörlere ek olarak, ülkenin 1945’ten sonraki yeniden kuruluşu sırasında -Stalin’in liderliğindeki Sovyetler Birliği’nin de desteğiyle- politik anlamda görece etkili olan komünistleri, 70’lerden sonra dünya siyasetindeki gelişmelere paralel biçimde Avusturya’da da güç kazanan Yeşilleri ve son olarak da Liberalleri saymak gerekir. Bununla birlikte Soğuk Savaş’ın sona ermesine kadar Rus etkisinde olduğu aşıkâr olan KPÖ (Kommunistische Partei Österreichs/Avusturya Komünist Partisi) adıyla örgütlenmiş Komünistler ile Yeşilleri (Die Grünen) sol kategoride, NEOS (Das Neue Österreich/Yeni Avusturya) çatısı altında siyaset yapan liberalleri ise sağ çizgide değerlendirdiğimizde, ideolojik manada ana akım siyasal çerçevenin üçle sınırlandırılması tespitinin geçerliliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada belki ufak da olsa eklenmesi gereken vurgu, liberaller ile aşırı sağcıların tarihsel olarak zaman zaman aynı blokta/partide siyaset yapmış oldukları gerçeğidir.

Tablo 2: Günümüzde Avusturya Siyasetinin Ana Eksenleri

“Üç Kamp”			Diğerleri		
Sosyalistler (SPÖ)	Muhafazakârlar (ÖVP)	Aşırı Sağcılar (FPÖ)	Liberaller (NEOS)	Komünistler (KPÖ)	Yeşiller (Die Grünen)

5. “Parteienregister”, *Bundesministerium Inneres* (Erişim 11 Eylül 2024).
6. Günümüzde “3. Kamp” olarak nitelenen aşırı sağcı Alman Milliyetçileri/Irkçıları için henüz bu tarihte böyle bir nitelemeden söz edilememekle beraber, 1945 yılında yapılan ikinci Cumhuriyet’in ilk seçimlerine katılmalarına izin verilmeyen eski Nazi artıkları (Nazi partisi NSDAP üyeleri ve işbirlikçisi 800.000 civarında kişi) için seçimlere katılma hakkının tanındığı 1949 yılından itibaren bu ibare kullanılmaya başlanmıştır. Bkz.: “Die Geschichte des Dritten Lagers in Österreich - ORF III”, *ORF III Kultur und Information* (28 Ocak 2017).
7. Adam Wandruszka, “Österreichs politische Struktur. Die Entwicklung der Parteien und politischen Bewegungen”, *Geschichte der Republik Österreich.*, ed. Heinrich Benedikt (München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 1954), 480-485.

2.3. “ÜÇ KAMP”TAN “KARMA YAPILAR”A: AVUSTURYA SİYASETİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Günümüzde Avusturya’da seçmenlerin oy davranışları/parti tercihleri noktasında siyasal kamplar arasındaki geçişkenlikler bir hayli artmıştır.⁸ Söz konusu durum zikredilen siyasal kampların temel ideolojileri ile çekirdek destekçilerinin berraklığının tamamen ortadan kalktığı anlamına kesinlikle gelmemektedir. Bununla birlikte hem çevre hem ideolojik düzlem hem de hitap ettiği kitle bağlamında bütün siyasal partilerin giderek daha fazla oranda aşırı sağın mülteci, yabancı ve Müslüman karşıtı söylemlerine vurgu yaptıkları görülmektedir.

Ülkenin en büyük iki partisi olan SPÖ ve ÖVP’nin, İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ertesinde “sisteme” dahil ederek geçmişteki radikalliklerini törpülemeyi düşündükleri, sonraları da birbirlerine karşı üstünlük sağlamak için taktiksel manevralarda araçsallaştırdıkları aşırı sağcı siyasi hareket, 2000’li yıllardan itibaren pozisyonunu güçlendirmiştir. Bu dönemde Jörg Haider liderliğindeki FPÖ ile 1999’daki seçimlerden üçüncü parti olarak çıkan Wolfgang Schüssel liderliğindeki ÖVP, koalisyon hükümeti kurmak için anlaşmış ve hükümeti kurmuşlardır. Akabinde AB’nin Avusturya’ya yönelik aldığı yaptırım kararları, ülkedeki siyasal kutuplaşmanın yanı sıra özellikle FPÖ yanlısı seçmenin “Avusturyalılık” bilincinin ve AB karşıtlığının artmasına yol açmıştır. İlerleyen zaman içinde yaptırımlar kaldırılmış ve FPÖ “kabullenilmiştir”.

Söz konusu “kabullenmenin” geldiği aşamayı en iyi gösteren ise 2017 yılında Sebastian Kurz liderliğinde kurulan ÖVP-FPÖ koalisyon hükümetinin AB’den en ufak bir eleştiri dahi almamış olmasıdır. Konuya dair en ciddi sembolik gelişme ise İsrail’in tutumunda görülmektedir. 2000 yılında Avusturya ile diplomatik ilişkilerini koparıp büyükelçisini çeken İsrail yönetimi, 2018 Kasım ayında AB Konseyi Dönem Başkanı sıfatıyla Başbakan Kurz’un Viyana’da düzenlemiş olduğu “Antisemitizm ve Antisyonizme Karşı Avrupa – Avrupa’da Yahudi Yaşamının Güvence Altına Alınması” adlı konferansta Başbakan Netanyahu’nun katılımıyla temsil edilmiştir.⁹

Avusturya sınırlarının ötesinden itibaren kazanımının yanı sıra FPÖ’nün ülke içinde de ana akım partilerden biri hâline geldiğini görmekteyiz. Artık iş öyle bir noktaya gelmiştir ki FPÖ, -zaman zaman iç çekişmeler ve çeşitli yolsuzluk

8. Günther Bischof, Fritz Plasser, *The Changing Austrian Voter*, Contemporary Austrian Studies, The University of New Orleans Center Austria, Volume 16. (Erişim 19 Kasım 2024)

9. Kazım Keskin, “Avrupa’da ötekileştirmenin pilot bölgesi: Avusturya”, *Anadolu Ajansı* (Erişim 05 Eylül 2024).

skandalları nedeniyle itibar kaybetmiş olsa dahi- hükümet kurma aşamasında diğer iki siyasal blok tarafından desteklerine muhtaç olunan bir seviyeye ulaşmıştır. Bu noktada, “3. Kamp” (aşırı sağcılar) açısından şu ana kadar yapılan genel seçimlerde hiçbir zaman iktidarın büyük ortağı olup başbakanlık koltuğunu elde etmesi mümkün olamasa da tüm Avrupa sathında olduğu gibi ülkedeki siyasal kültürün de giderek aşırı sağcılışmasından dolayı bir başarı söz konusudur.

Bu durum, bu partiye yönelik on yıllardır sürdürülen baskılama çabalarının bir sınırı olduğunu ve dünya siyaset sahnesindeki genel değişime de paralel olarak, söylem üstünlüğünün artık büyük oranda bu siyasal kesimin eline geçtiğini göstermektedir. Geline aşamada artık hem ÖVP ve hem de SPÖ'nün ideolojik açıdan, sırf karşı taraf iktidar olmasın diye FPÖ'yü yedekleme gibi taktiksel manevralar yapabilecek gücü büyük oranda yitirdikleri gözlemlenmektedir. Bu çerçevede ÖVP ve SPÖ, daha önce büyük oranda yitirdikleri seçmen desteğini geri kazanmak için FPÖ söylemini kimi zaman taklit ederek kimi zaman ise daha da “geliştirerek” hareket etmek zorunda kalmaktadır. Bu noktada SPÖ'lü ve ÖVP'li politikacıların FPÖ'nün ana temaları olan Türkiye'nin AB üyeliği, Avusturya'daki Türkler ve onların dini inanışlarına yönelik olumsuz çıkışları hatırlanmalıdır.¹⁰

Bu durumun ise hâlihazırda ikili bir gelişmeye yol açtığı gözlemlenmektedir. Birincisi; ÖVP ve SPÖ seçmenlerinin, daha önce tabu olarak görülen aşırı sağcı söylemlerle daha yakından tanışarak içselleştirmesi mümkün hâle gelmiştir. İkincisi; geçmiş dönemlerin siyasal-kültürel baskısının etkisinden kurtulmak isteyen FPÖ seçmeninin, söz konusu baskıların endişesini duymadan benzer ve hatta kimi zaman daha da radikal fikirleri dile getiren partilere oy vermesini olanaklı kılmaktadır. Söz konusu ikili gelişmenin bizi getirip bıraktığı ana durak ise Avusturya siyasi iklimindeki yavaş fakat radikal bir dönüşümün sonucu olarak sahneye çıkan “Karma yapılar”dır. Bunun neticesinde hem SPÖ hem de ÖVP aşırı sağcı söylemleri benimseyerek dönüşmüştür. Burada Başbakan Sebastian Kurz'un, 2017 yılı seçimleri öncesinde partisine ultimatö vererek, kendisinin mutlak otoritesi altında ÖVP'yi değişime zorlaması ve adeta bu değişimin sembolü olarak parti rengini siyahtan turkuaza değiştirmesi tesadüf değildir.¹¹ SPÖ içinde de benzer bir değişimi gerçekleş-

10. Bkz.: Martin Staudinger, “Beziehung Österreich-Türkei: Immer wieder 1683”, *Profil* (16 Ağustos 2016).

11. Bkz.: Sebastian Kurz, “Kurz setzt seiner ÖVP die Pistole auf die Brust”, *Süddeutsche Zeitung* (Erişim 05 Eylül 2024).

tirmek isteyen bir kesimin olduğu, Burgenland Eyaleti Başbakanı Hans Peter Doskozil'in mülteci karşıtı söylemleri kamuoyu önünde yüksek sesle dile getirmesinden anlaşılmaktadır.¹²

Bu durumda FPÖ'leşmiş bir SPÖ ile FPÖ'leşmiş bir ÖVP'den söz etmek daha makul olacaktır. Bu noktada liberal kanadın temsilcisi konumundaki NEOS ile solda yer alan Yeşillerin bu yeni trende nasıl cevap vereceği ya da bundan nasıl etkileneceği şu aşamada çok açık değildir. Bununla birlikte her iki partinin de zaman zaman yaptıkları kimi çıkışlar onların da aşırı sağcı perspektiften sonsuza kadar korunaklı olmadığı izlenimini uyandırmaktadır. Örneğin Yeşillerin Yunanistan'ın Moria Mülteci Kampı'ndan mülteci alımına karşı çıkış noktasında ÖVP ile ortak hareket etmesi, bir tabunun yıkılması anlamına gelmektedir.¹³ Hâkezâ bu partinin bazı temsilcilerinin son yıllarda özellikle Müslüman ve Türk göçmenler arasında kendilerine yakın/uzak olanlar şeklinde pragmatik bir ayrıma gitmeleri, FPÖ tarzından farklı da olsa bir tür ötekileştirme yoluna girdiklerini göstermektedir. ¹⁴ NEOS Partisi de özellikle başörtüsü yasağını destekleyerek FPÖ'den çok farklı olmadığını göstermektedir.¹⁵

Hiç kuşkusuz FPÖ'nün ideolojisinin temelinde bulunan biyolojik ırkçılık ideolojisi de bu süre içerisinde ciddi bir dönüşüme uğramıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında artık sürdürülemez hâle gelen biyolojik temele dayalı ırkçılık giderek yerini kültürel ırkçılığa bırakmıştır. Geçmişte ötekinden sözde biyolojik temelli irksal farklılıklar nedeniyle üstün olduğunu iddia eden ırkçılar artık kültürel farklılıklar nedeniyle üstün olduklarını iddia etmektedirler. Bu yeni durum, biyolojik temelli üstünlük iddialarının tamamen terk edildiği manasına gelmemektedir. Bu düşünce hâlâ ırkçılık ideolojisinin temelini oluştursa da artık savunulamaz olduğu için ırkçı çevreler, taktiksel olarak kültürel ırkçılığın söylemlerini kullanmaya başlamışlardır.

12. Bkz.: Raffaella Lindorfer, "Doskozil will keine Flüchtlinge aus Griechenland holen", *Kurier* (30 Ağustos 2020).

13. Bkz.: Srdjan Govedarica, "Moria bringt Türkis-Grün an die Grenzen", *tagesschau.de* (Erişim 21 Nisan 2021).

14. Bkz.: "Birgit Hebein verteidigt Teilnahme an antifaschistischer Kundgebung in Wien", *DER STANDARD* (02 Temmuz 2020); Ceyda Karan, "AKP Avrupa'da entegrasyon politikasını bozuyor, bu yolda göçmen partisi bile kurduruldu.", *Sputnik Türkiye* (Erişim 05 Eylül 2024).

15. Bkz.: "Neos bringen eigenen Kopftuchverbot-Antrag im Parlament ein", *Die Presse* (22 Kasım 2018).

2.4. AVUSTURYA SOSYAL DEMOKRAT PARTİSİ (SPÖ)

1874 yılında Wiener Neustadt'a bağlı Neudörfel kasabasında işçi hareketinin sesi olması amacıyla Sosyal Demokrat İşçi Partisi (SDAP) ismiyle kurulan parti, yönetimin baskıları sonucu radikal ve ılımlılar olarak bölünse de 1889 yılında Aşağı Avusturya'nın (Niederösterreich) Hainfeld kasabasında yapılan kongrede Viktor Adler'in çabalarıyla yeniden birleşerek siyasal sahnede güçlü bir şekilde yer almayı başarmıştır.¹⁶ İlk hedeflerinden biri genel seçim hakkının elde edilmesi olan parti, ilk günlerden itibaren sendikalar ve işçilerin eğitilmesi için kurulan derneklerden güç almıştır. Geleneksel olarak uluslararası dayanışmayı önceleyen ideolojik yapısına rağmen Birinci Dünya Savaşı'nda imparatorluğun savaş siyasetini desteklemekten çekinmeyen parti, savaş sonuna doğru içindeki savaş karşıtlarının güç kazanmasıyla fabrika ayarlarına dönmüştür. Savaş sonrası dönemde, monarşi yönetiminin de yıkılmasıyla Avusturya'nın Almanya ile birleşmesini savunan parti, 1918-1934 (Birinci Cumhuriyet Dönemi) yılları arasında Alman-Avusturyalı Sosyal Demokrat İşçi Partisi (SDAP) adıyla anılagelmiştir.¹⁷ Partinin kapatılması süreci genel olarak varsayılanın aksine, Nazi yönetimi döneminden önce vuku bulmuştur. Ülke yönetiminde söz sahibi olmak için Hristiyan-Sosyaller (ÖVP'nin öncülü) ile yaşanan ölümcül rekabet, silahlı çatışmaya varan boyuta ulaşmış ve 1927 yılında partinin yarı askeri organizasyonu olan Cumhuriyetçi Savunma Birliği (Republikanischer Schutzbund) öncülüğünde "Temmuz Ayaklanması" olarak anılan olaya yol açmıştır.¹⁸

Karşı taraftaki Hristiyan-Sosyaller de kendi yarı askeri örgütleri olan ve çoğunluğu Birinci Dünya Savaşı'nın ardından terhis edilmiş askerlerin oluşturduğu Yurt Muhafızları'nı (Alm.Heimwehr) sahneye sürmüştü. Genellikle Avusturya Faşizmi olarak isimlendirilen (Austro-faschismus) bu dönemde, her iki kesim arasındaki çatışmalar süreç içinde iç savaşa yol açmış ve 1934 Şubat'ındaki silahlı çatışmaların sosyal demokratların yenilgisiyle sonuçlanmasının ardından SDAP kapatılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminin hemen ardından 14 Nisan 1945'te Avusturya Sosyalist Partisi olarak tekrar kurulan SPÖ, Soğuk Savaş'ın ardından gerçekleşen gelişmelere paralel olarak 14 Haziran 1991'de ismini yeniden değiştirmiştir.¹⁹

16. Rainer Bauböck, "Sozialdemokratische Arbeiterpartei (SDAP)", *dasrotewien.at* (Erişim 05 Eylül 2024).

17. Bauböck, "Sozialdemokratische Arbeiterpartei (SDAP)".

18. Bauböck, "Sozialdemokratische Arbeiterpartei (SDAP)".

19. "Zusammensetzung des Nationalrats", *Parlament Österreich* (Erişim 05 Eylül 2024).

Tablo 3: 1945'ten Günümüze Genel Seçimlerde SPÖ

Genel Seçimlerde SPÖ²⁰				
Seçim Tarihi	Oy Sayısı	Yüzde (%)	Milletvekili Sayısı	Siyasal Arenadaki Yeri
25 Kasım 1945	1.434.898	44,6	76	20.11.1947'ye kadar KPÖ-SPÖ-ÖVP ortak hükümeti, sonra ÖVP-SPÖ hükümeti. ÖVP hükümette 2. parti
9 Ekim 1949	1.623.524	38,71	67	ÖVP-SPÖ: Hükümette 2. parti
22 Şubat 1953	1.818.517	42,1	73	ÖVP-SPÖ: Hükümette 2. parti
13 Mayıs 1956	1.873.295	43	74	ÖVP-SPÖ: Hükümette 2. parti
10 Mayıs 1959	1.952.935	44,8	78	ÖVP-SPÖ: Hükümette 2. parti
18 Kasım 1962	1.960.685	44	76	ÖVP-SPÖ: Hükümette 2. parti
6 Mart 1966	1.928.985	42,56	74	Ana muhalefet
1 Mart 1970	2.235.905	48,4	81	SPÖ hükümeti
10 Ekim 1971	2.280.168	50	93	SPÖ hükümeti
5 Ekim 1975	2.326.201	50,4	93	SPÖ hükümeti
6 Mayıs 1979	2.413.226	51	95	SPÖ hükümeti
24 Nisan 1983	2.312.529	47,6	90	SPÖ-FPÖ: Hükümette 1. parti
23 Kasım 1986	2.092.024	43,1	80	SPÖ-ÖVP: Hükümette 1. parti
7 Ekim 1990	2.012.787	42,8	80	SPÖ-ÖVP: Hükümette 1. parti
9 Ekim 1994	1.617.804	34,9	65	SPÖ-ÖVP: Hükümette 1. parti
17 Aralık 1995	1.843.679	38,1	71	SPÖ-ÖVP: Hükümette 1. parti
3 Ekim 1999	1.532.448	33,15	65	Ana muhalefet
24 Kasım 2002	1.792.499	36,51	69	Ana muhalefet
1 Ekim 2006	1.663.986	35,34	68	SPÖ-ÖVP: Hükümette 1. parti
28 Eylül 2008	1.430.206	29,26	57	SPÖ-ÖVP: Hükümette 1. parti
29 Eylül 2013	1.258.605	26,82	52	SPÖ-ÖVP: Hükümette 1. parti
15 Ekim 2017	1.361.746	26,86	52	Ana muhalefet
29 Eylül 2019	1.011.868	21,2	40	Ana muhalefet
29.09.2024	1.032.234	21,1	41	ÖVP-SPÖ-NEOS Koalisyonu

20. Tablo şu kaynaklardan yararlanılarak düzenlenmiştir: “Nationalrat 2019”, Bundesministerium Inneres, https://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Nationalratswahl_2019/start.aspx, (Erişim tarihi: 21 Nisan 2021) ve “Regierungen seit 1945”, Bundeskanzleramt, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/regierungen-seit-1945.html> (Erişim tarihi: 21 Nisan 2021).

1945 yılından günümüze kadar kurulan 32 hükümette 16 kez başbakanlık koltuğunu kazanma başarısını gösteren SPÖ'nün, ağırlıklı olarak işçi kesimine dayanıyor olma özelliğini FPÖ'ye kaybetmesine paralel olarak artık eski başarılarını tekrarlayamadığı gözlemlenmektedir.

İçinde bulunduğumuz dönemde de ilk dönemlerdeki gelişmelere uygun olarak, parti içinde yükselen aşırı sağa karşı tutumun nasıl olması gerektiği hususunda ciddi tartışmalar yürütülmektedir. Söz konusu tartışmaların bir bölünmeye yol açıp açmayacağını şimdiden kestirmek mümkün olmasa da aşırı sağ söylemin sözcülüğünü üstlenmiş görünen kesimlerin partinin kaderini etkileme olasılığının hiç azımsanmayacak derecede güçlü olduğu söylenebilir.

2.5. AVUSTURYA HALK PARTİSİ (ÖVP)

Karl Lueger'in 1891 yılında Hristiyan Sosyal Partisi (Christlichsoziale Partei – CS) ismiyle kurduğu ve Prusya karşıtı bir Avusturya milliyetçiliği ile Prusya'nın dini anlayışı Protestanlık karşıtı Katoliklik üzerine temellerini attığı siyasal oluşum ÖVP'nin öncülüdür. Dönemin ruhuna uygun olarak antisemitik isimler partide kendilerine rahat yer bulabilmişlerdir. Bu çerçevede, partinin kurucusu ve 1897-1910 arasında Viyana Belediye Başkanı olarak da görev yapan Karl Lueger, parti içinde önde gelen antisemitlerden olmasının yanı sıra Hitler Nazizmi için bir model olarak da görülmüştür.²¹

Hristiyan-sosyallerin kısmen ideolojik bütünüyle de kadrolar anlamında bir devamı olarak 17 Nisan 1945'te kurulan ÖVP, bütün Avusturyalıları temsil etme iddiasını taşımıştır.²² Bu nedenle ilk bakışta çelişkili gibi görünse de parti içinde hem ekonomik anlamda liberal hem Katolik Kilisesi yanlısı hem de kırsal/köylü kesimlerin temsilcileri kendilerine yer bulabilmişlerdir. Sosyal sınıf anlamında köylülerin dışında esnaf ve memurların da partisi olarak bilinen ÖVP, büyük sanayi ve işletme sahiplerinin temsilcisi olma rolünü de oynamaktadır. Ekonomi haricindeki toplumsal yaşayışın düzenlenmesinde muhafazakâr kanadı temsil eden ÖVP, Başbakan Sebastian Kurz döneminde büyük bir değişim geçirmiş ve sosyolojik anlamda Hristiyanlığın toplumsal yaklaşımından uzaklaşarak hem aşırı sağ söylemi benimsemiş hem de daha fazla oranda büyük ekonomik çıkar çevrelerine yakın durmaya çalışmış-

21. Fareed Zakaria, *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad* (New York, NY, 2003), 60.

22. "Österreichische Volkspartei, ÖVP", *Austria-Forum* (Erişim 09 Eylül 2024).

tır. Örneğin, Başbakan Kurz'un özellikle başta Türkler olmak üzere ülkedeki yabancılara ve mültecilere karşı gösterdiği katı tutumun geleneksel Hristiyan bakışından çok farklı olduğu ortadadır. Yine İbiza Skandalı'nda ortaya çıktığı üzere ülkenin en büyük, dünyanın sayılı kumar işletmecilerinden Novomatic'in ÖVP'ye yaptığı iddia edilen usulsüz bağışlar ile Başbakan Kurz'un arkadaşı ve yakın danışmanı, düşünce kuruluşu Think Austria'da görev yapan ve yaklaşık 2 milyar avroluk yolsuzluğun odağındaki Wirecard Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Markus Braun'la teması çarpıcıdır.

ÖVP kuruluş yılı 1945'ten 1970 yılına kadar geçen sürede SPÖ ile kurulan koalisyon hükümetlerinde birinci parti olması hasebiyle ülke siyasetini güçlü bir şekilde etkilemiştir. 1986 yılına kadar muhalefet rolünü oynamak zorunda kalan partinin bu durumu, ÖVP'nin Avusturya halkının değerleri ve beklentileriyle uyumsuzluğundan daha çok, özellikle o dönemki SPÖ lideri Bruno Kreisky'nin siyasal başarısı olarak yorumlanmalıdır. Bu dönemde Kreisky, değerler sistemi açısından birbirleriyle daha uyumlu çalışabilecek iki güç olan FPÖ-ÖVP birlikteliğini ustaca engellemiştir. Kreisky'nin bu taktiğini taklit eden ÖVP lideri Wolfgang Schüssel, 1999'da yapılan seçimlerde partisi üçüncü olmasına rağmen başbakanlığa gelmeyi başarmıştır. 2017 yılından itibaren Başbakan Kurz'un da Kreisky'nin 70'li yıllarda ardı ardına dört ÖVP lideri karşısında medyayı ustaca kullanarak zafer kazanmasını taklit ettiğini söylememiz yanlış olmaz. Bu çerçevede Kurz'un partinin geleneksel rengini siyah-tan turkuaza, ismini "Sebastian Kurz Listesi-Yeni Halk Partisi" (Liste Sebastian Kurz - die neue Volkspartei) olarak değiştirmesini de kendi şahsının merkeze alındığı bir tür halkla ilişkiler çalışması olarak nitelendirmek yerinde olur.²³

Bu noktada Julius Raab ve Leopold Figl gibi ilk dönem siyasetçilerin dışında, yakın dönemde Wolfgang Schüssel ile Sebastian Kurz'un ÖVP liderleri olarak Avusturya siyasetinde yarattıkları etkinin yadsınamaz olduğunu belirtmek gerekir. Dikkat çekici olan bir başka nokta ise her iki siyasetçinin de ÖVP'ye başbakanlığı kazandırırken FPÖ'den yararlanmış olmaları gerçektir. Her iki başbakan da FPÖ ile yürüttükleri koalisyon hükümeti dönemlerinde FPÖ'nün skandal ve aşırı sağcı söylemleri karşısında sessiz kalmaları nedeniyle "suskun başbakan" sıfatıyla anılmışlardır.²⁴ Wolfgang Schüssel ile

23. "Neuer Parteichef: Mit 'Liste Sebastian Kurz' in die Wahl", *ORF* (14 Mayıs 2017).

24. "Schweige-Kanzler' ist 'Wort des Jahres': Schüssel glänzt durch verbale Sparsamkeit", *News* (Erişim 05 Mayıs 2021). ve "Kurz profiliert sich als Schweigekanzler 2.0", *Kleine Zeitung* (20 Temmuz 2018).

Tablo 4: 1945'ten Günümüze Genel Seçimlerde ÖVP

Genel Seçimlerde ÖVP ²⁵				
Seçim Tarihi	Oy Sayısı	Yüzde %	Milletvekili Sayısı	Siyasal Arenadaki Yeri
25 Kasım 1945	1.602.227	49,8	85	20.11.1947'ye kadar KPÖ-SPÖ-ÖVP ortak hükümeti, sonra ÖVP-SPÖ hükümeti. ÖVP hükümette 1. parti
9 Ekim 1949	1.846.581	44,03	77	ÖVP-SPÖ: Hükümette 1. parti
22 Şubat 1953	1.781.777	41,3	74	ÖVP-SPÖ: Hükümette 1. parti
13 Mayıs 1956	1.999.986	46	82	ÖVP-SPÖ: Hükümette 1. parti
10 Mayıs 1959	1928.043	44,2	79	ÖVP-SPÖ: Hükümette 1. parti
18 Kasım 1962	2.024.501	45,4	81	ÖVP-SPÖ: Hükümette 1. parti
6 Mart 1966	2.191.109	48,35	85	ÖVP hükümeti
1 Mart 1970	2.078.010	44,7	79	Ana muhalefet
10 Ekim 1971	1.964.713	43,1	80	Ana muhalefet
5 Ekim 1975	1.981.291	42,9	80	Ana muhalefet
6 Mayıs 1979	1.981.739	41,9	77	Ana muhalefet
24 Nisan 1983	2.097.808	43,2	81	Ana muhalefet
23 Kasım 1986	2.003.663	41,3	77	SPÖ-ÖVP: Hükümette 2. parti
7 Ekim 1990	1.508.600	32,1	60	SPÖ-ÖVP: Hükümette 2. parti
9 Ekim 1994	1.281.846	27,7	52	SPÖ-ÖVP: Hükümette 2. parti
17 Aralık 1995	1.370.497	28,3	53	SPÖ-ÖVP: Hükümette 2. parti
3 Ekim 1999	1.243.672	26,91	52	ÖVP-FPÖ: Hükümette 1. parti
24 Kasım 2002	2.076.833	42,3	79	ÖVP-FPÖ (2005-2007: ÖVP-BZÖ): Hükümette 1. parti
1 Ekim 2006	1.616.493	34,33	66	SPÖ-ÖVP: Hükümette 2. parti
28 Eylül 2008	1.269.656	25,98	51	SPÖ-ÖVP: Hükümette 2. parti
29 Eylül 2013	1.125.876	23,99	47	SPÖ-ÖVP: Hükümette 2. parti
15 Ekim 2017	1.595.526	31,47	62	ÖVP-FPÖ: Hükümette 1. parti
29 Eylül 2019	1.789.417	37,5	71	ÖVP-Yeşiller hükümeti
29 Eylül 2024	1.282.734	%26,3	51	ÖVP-SPÖ-NEOS koalisyonu

25. Tablo şu kaynaklardan yararlanılarak düzenlenmiştir: “Nationalrat 2019”, Bundesministerium Inneres, https://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Nationalratswahl_2019/start.aspx, (Erişim tarihi: 21 Nisan 2021) ve “Regierungen seit 1945”, Bundeskanzleramt, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/regierungen-seit-1945.html> (Erişim tarihi: 21 Nisan 2021).

Sebastian Kurz arasındaki en önemli farklılık ise Kurz'un söylem bağlamında aşırı sağcı jargonu parti kadrolarının önemli bir kesimine kabul ettirirken Schüssel'in bu görevi -dönemin içişleri Bakanı Liese Prokop'un Müslüman karşıtı çıkışları²⁶ ve Dışişleri Bakanı Ursula Plasnik'in Türkiye'nin AB üyeliği hakkındaki olumsuz görüşlerini²⁷ saymazsak- daha çok koalisyon ortağına bırakmayı tercih etmiş olmasıdır.

2.6. AVUSTURYA ÖZGÜRLÜK PARTİSİ (FPÖ)

FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs) 3 Kasım 1955 yılında kuruldu. Avusturya siyasal yaşamının ana omurgasını oluşturan üçüncü büyük yapıyı temsil eden FPÖ'nün İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki öncülü, 25 Mart 1949'da Herbert Alois Kraus ve Viktor Reimann tarafından kurulan ve faaliyetlerini 1955'e kadar sürdüren Bağımsızlar Birliği'ydi (VdU). Siyasal arenada ÖVP tarafından temsil edilen "sağ" ile SPÖ tarafından temsil edilen "sol"un dışında "3. Kamp"ın temsilcisi olarak yer alan FPÖ, bizatihi tarihi boyunca elde ettiği halk desteği nedeniyle "Üç Kamp" anlayışının oluşmasına da kaynaklık etmiştir.

KPÖ'nün (Komunistische Partei Österreichs- Avusturya Komünist Partisi) aksine VdU, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan ve 27 Nisan 1945 – 20 Aralık 1945 tarihleri arasında görev yapan "Geçici Hükümet"te (Devlet Hükümeti) yer alamamasına ve 25 Kasım 1945'te yapılan Birinci Cumhuriyetin ilk genel seçimlerine katılma hakkı elde edememesine rağmen taraftarları hem de muhalifleri tarafından "Üçüncü Kamp"ın temsilcisi olarak nitelendirilmiştir. İdeolojik olarak Alman milliyetçiliği/ırkçılığı ile ekonomik liberalizmi temel alan bu çevrenin tarih boyunca kurduğu tüm partiler, temelde bu iki ana eksenin temsilcilerinin parti içinde üstünlük sağlama mücadelesiyle geçmiştir.²⁸ Kimi zaman liberal kimi zaman da milliyetçi (aşırı sağcı, Alman ırkçısı) kanadın denetimine geçen partinin,²⁹ dünya kamuoyunca dikkatle izlenmesinde büyük rol oynayan Jörg Haider liderliğinde belki de kalıcı

26. "Prokop: 45 Prozent der Muslime nicht integrationswillig", *DER STANDARD* (13 Mayıs 2006).

27. "Die Türkei soll eine Alternative zum EU-Beitritt erhalten", *Neue Zürcher Zeitung* (Erişim 09 Eylül 2024).

28. Anton Pelinka, "FPÖ: Von der Alt-Nazi-Partei zum Prototyp des europäischen Rechtspopulismus", *bpb.de* (06 Ocak 2017).

29. "Die FPÖ einst und jetzt", *ORF* (Erişim 09 Eylül 2024).

Tablo 5: 1949'dan Günümüze Genel Seçimlerde FPÖ

Genel Seçimlerde FPÖ ³⁰				
Seçim Tarihi	Oy Sayısı	Yüzde (%)	Milletvekili Sayısı	Siyasal Arenadaki Yeri
9 Ekim 1949	489.273	11,7	16	VdU Ana muhalefet
22 Şubat 1953	472.866	10,9	14	Ana muhalefet
13 Mayıs 1956	283.749	6,5	6	Ana muhalefet
10 Mayıs 1959	336.110	7,7	8	Ana muhalefet
18 Kasım 1962	313.895	7	8	Ana muhalefet
6 Mart 1966	242.570	5,35	6	Muhalefet
1 Mart 1970	253.425	5,5	6	Muhalefet
10 Ekim 1971	248.473	5,5	10	Muhalefet
5 Ekim 1975	249.444	5,4	10	Muhalefet
6 Mayıs 1979	286.743	6,1	11	Muhalefet
24 Nisan 1983	241.789	5	12	SPÖ-FPÖ: Hükümette 2. parti
23 Kasım 1986	472.205	9,7	18	SPÖ-FPÖ: Hükümette 2. parti 121.1.1987'den sonra ana muhalefet
7 Ekim 1990	782.648	16,6	33	Ana muhalefet
9 Ekim 1994	1.042.332	22,5	42	Ana muhalefet
17 Aralık 1995	1.060.175	21,9	40	Ana muhalefet
3 Ekim 1999	1.244.087	26,91	52	ÖVP-FPÖ: Hükümette 2. parti
24 Kasım 2002	491.328	10,01	18	ÖVP-FPÖ: Hükümette 2. Parti 17 Nisan 2005'ten sonra ÖVP-BZÖ: Hükümette 2. parti
1 Ekim 2006 ³¹	515.598	11,04	21	Ana muhalefet
28 Eylül 2008 ³²	857.029	17,54	34	Ana muhalefet
29 Eylül 2013 ³³	962.313	20,51	40	Ana muhalefet
15 Ekim 2017 ³⁴	1.316.442	25,97	51	ÖVP-FPÖ: Hükümette 2. parti
29 Eylül 2019 ³⁵	772.666	16,2	31	Muhalefet
29 Eylül 2024	1.408.514	28,85	57	Ana muhalefet

30. FPÖ'nün öncülü Bağımsızların Seçim Partisi (Wahlpartei der Unabhängigen – WdU) 1945'teki seçime katılamamış, 1956 seçimleriyle beraber FPÖ adıyla siyasi arenada yer almıştır. Tablo şu kaynaklardan yararlanılarak düzenlenmiştir: “Nationalrat 2019”, Bundesministerium Inneres, https://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Nationalratswahl_2019/start.aspx, (Erişim tarihi: 21 Nisan 2021) ve “Regierungen seit 1945”,

olarak aşırı sağcı dünya görüşünde karar kıldığı söylenebilir. Muhtemelen bunu anladığı içindir ki Heide Schmidt öncülüğündeki liberal kanat partiden ayrılıp 4 Şubat 1993'te Liberal Forum (Das Liberale Forum) adlı partiyi kurmuşlardır. İki kanadın ayrılığına sebep ideolojik farklılıkların göz ardı edilemez boyutlara ulaşmasının sembolü Haider'in önyak olmasıyla 1993'te gerçekleştirilen “Önce Avusturya” isimli yabancı düşmanı halk oylamasıdır.³⁶

Liberal-aşırı sağcı kamplaşmasının ve bunun getirdiği bölünmelerin dışında, FPÖ etrafında kümelenen aşırı sağcı çevrelerin tarihinde dikkat çekici bir olgu da belki dünya siyasal partiler tarihinde eşine pek az rastlanır bir biçimde “hakiki/orijinal” olma tartışmasıdır. Bu çerçevede FPÖ lideri Jörg Haider, parti içindeki çekişmeler nedeniyle FPÖ'den ayrılmış ve 17 Nisan 2005 tarihinde BZÖ'nün (Bündis Zukunft Österreich- Avusturya Gelecek İttifakı) kuruluşunu ilan etmişti. Bu tarihten sonra BZÖ ile FPÖ arasında gündeme gelen hakikilik tartışması, 14 yıl aradan sonra bu sefer Heinz-Christian Strache'nin FPÖ'den istifa etmesi ve yeni kurulan Avusturya için İttifak (Die Allianz für Österreich-DAÖ) adlı siyasi oluşuma liderlik etme kararını vermesiyle gündeme geldi. Geline bu aşamada tarihteki diğer örneklerinde de görüldüğü üzere ana partiden kopanların uzun vadede başarısız oldukları söylenebilir.³⁷ Strache, Viyana Eyalet Meclisi'nin eski FPÖ'lü üç üyesi tarafından kurulan bu oluşumun ismini bilahare “HC Strache Timi” olarak değiştirmiş ve 11 Ekim 2020'de Viyana Eyalet Parlamentosu ve Belediye Meclis seçimlerine katılmışsa da %5'lik seçim barajını aşamadığı için meclise girememiştir. Son olarak FPÖ bağlamında dikkat çekilmesi gereken bir başka olgu da bu partinin ikinci Cumhuriyet döneminde zaman zaman parlamento aritmetiğindeki yeri sayesinde iktidarı belirleme gücüne sahip olması gerçeğidir. Bununla birlikte FPÖ'nün asıl başarısı ise yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, ülke siyasetinin dilini önemli oranda belirleme gücüne erişmiş olmasıdır.

Bundeskanzleramt, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/regierungen-seit-1945.html> (Erişim tarihi: 21 Nisan 2021).

31. Bu seçimlere BZÖ de katıldı. Oy sayısı: 193.539 / %4,11 / 7

32. Bu seçimlere BZÖ de katıldı. Oy sayısı: 522.933 / %10,7 / 21

33. Bu seçimlere BZÖ de katıldı. Oy sayısı: 165.746 / %3,53 / 0

34. BZÖ bu seçimlere katılmadı.

35. Bu seçimlere BZÖ Vatansaverler İttifakı (Allianz der Patrioten) ismiyle sadece Karintiya (Kärnten) Eyaleti'nde katıldı. Oy sayısı: 760 / %0,0 / 0

36. Bkz.: “Die FPÖ einst und jetzt”.

37. “Erster Bezirksrat tritt aus dem Team HC Strache aus”, *Kurier* (26 Kasım 2020).

2.7. AVUSTURYA KOMÜNİST PARTİSİ (KPÖ)

Avusturya Komünist Partisi (KPÖ) bağlıları, İkinci Dünya Savaşı süresince Nazilere karşı diğer partilerin taraftarlarından çok daha fazla aktif şekilde mücadele etmişlerdir.³⁸ Buna rağmen bu çevrelerin, kendileri hakkında Avusturya halkının genelinde ilk günlerden itibaren var olan ve günümüzde de devam ettiği anlaşılan güvensizlik duygusunu izale etmeyi başaramadıklarını düşünmek yanlış olmayacaktır. Komünistlerin 1945 yılından günümüze kadar geçen sürede yapılan yerel ya da federal düzeydeki seçimlerin çok büyük bir çoğunluğunda hemen hemen hiç varlık gösterememiş olmaları gerçeği, Avusturya halkının bu partiye teveccüh göstermediğinin en büyük delilidir. Avusturya Komünistleri, ülkenin kuruluşundan itibaren siyaset sahnesinde yer alsalar da o dönemin olağanüstü şartlarında elde ettikleri güçlerini giderek kaybettiler ve 2. Cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde ülkenin yeniden kuruluş günlerinde sahip oldukları güce erişemediler. Bu çerçevede ülkenin yeniden kurulduğu 1945 yılında bu partinin sahip olduğu gücün de işgalci/kurtarıcı güç olan Sovyetler'in yeniden politik sahneye çıkan SPÖ ile ÖVP'yi, KPÖ'yü eşit göz hizasında kabul etmeye zorlamasının bir sonucu olduğu belirtilmelidir. Buna göre 27 Nisan 1945 tarihinde ilan edilen ve Sovyetler tarafından da desteklenen *Geçici Hükümet*'te bütün güç bu üç parti arasında bölüştürülmüştü. KPÖ, istediği İçişleri Bakanlığı ile Eğitim Bakanlığı'nı uhdesine almıştı. Sadece Viyana'da kurulan bu *Geçici Hükümet* ilerleyen süreçte hem ülkenin diğer eyaletleri tarafından hem de ülkede bulunan diğer işgalci güçler tarafından da kabul edildi ve Kasım 1945'te yapılan ilk serbest genel seçimlerde gerçek güç dağılımı ortaya çıkmış oldu. Buna göre Komünistler 165 milletvekilliğinin ancak dördünü kazanabildiler. Bu *yenilginin* en büyük sebebinin ülke içinde doğrudan Sovyetler Birliği'nin borazanı şeklinde algılanmalarının etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Bu partinin güncel durumuna baktığımızda da Avusturya siyasetinde oldukça zayıf bir profil sergilemektedir. Bu nedenle önümüzdeki çatışmalı dönemde de sol siyasete oy verecek olan Avusturyalı seçmenlerin ilk tercihlerinin KPÖ yerine muhtemelen Yeşiller olacağını öngörmek daha makul görünmektedir. Bununla birlikte aşırı sağcı çevrelerin güçlerini radikal bir biçimde artırmaları ve geleneksel açıdan sol siyaset kategorisinde yer alan SPÖ ve Yeşiller'in de oy kaygısıyla aşırı sağ söyleme partilerinde yer açma-

38. Walter Baier: *Das kurze Jahrhundert: Kommunismus in Österreich. KPÖ 1918 bis 2008*. Edition Steinbauer, Wien 2009.

larının devam etmesi hâlinde KPÖ'nün gücünü artırabileceği düşünülmelidir. Zaten bu gerçekleşmiyorsa ya sol siyasal cenahta yeni bir parti kurulmuş ya da Avusturya halkı/siyaseti ezici bir çoğunlukla aşırı sağ siyasete teslim olmuş demektir.

2.8. YEŞİLLER PARTİSİ (DIE GRÜNEN)

Dünyanın ekonomik anlamda gelişmiş birçok ülkesinde olduğu gibi, Avusturya'da da ekonomik gelişmelerin yan etkilerinden olan çevre kirliliği 60'lı yıllardan itibaren sorun olarak görülmeye başlanmıştı. İlerleyen dönemde Yeşillerle ilişkilendirilen çok sayıda grubun, Avusturya siyasetinde iz bırakan 1978 yılındaki Zwentendorf Atom Santrali inşasına karşı protesto gösterileri düzenlemeleri, genel olarak Yeşil Hareketin doğum tarihi olarak kabul edilir.³⁹ Arkasından 1984 yılında Hainburg'da yapılmak istenen barajın çevreye vereceği zarar gerekçesiyle engellenmesi de Avusturya kamuoyunda çevre sorunlarına duyarlılığı artırmanın yanı sıra alternatif siyasal arayışlara da kapı aralamıştır.⁴⁰ Aslında içinde çevre odaklı grupların dışında barış yanlısı, feminist, yabancı düşmanlığı karşıtı gibi çok sayıda farklı grubun birlikteliğinden oluşan Yeşil Hareketi partileşmeye götüren iki temel yapı: Vereinten Grünen Österreichs (VGÖ-Avusturya Birleşik Yeşilleri) ile Alternativen Liste Österreichs (ALÖ-Avusturya Alternatif Listeleri)'dir. Bu iki yapı 1986'da birleşerek genel seçimlerde aldıkları %4,8 oy oranıyla Federal Meclise 11 milletvekili sokmayı başarmışlardır. Bu tarihten itibaren 2017 yılı hariç bütün genel seçimlerde ülke barajını aşmayı başaran Yeşiller, tarihlerinde ilk kez 2019 yılında yapılan seçimlerde hükümet ortağı olmayı başarmışlardır. Federal düzeyde %13 seviyesini şu ana dek aşamamış olan Yeşiller, eyalet seçimlerinde bu oranı %20'ye kadar çıkarabilmişlerdir. Parti içinde geleneksel olarak var olan “realist” ve “idealist” kampların çatışması her ne kadar hükümet olma sürecinde arka plana itilerek realist kanadın öne geçmesiyle sonuçlanmış gibi görünüyorsa da asıl çatışma konusunun aşırı sağ söylemin parti bünyesine adaptasyonunda ortaya çıkacağı düşünülmelidir.

39. Martin Steinmüller-Schwarz, “40 Jahre Zwentendorf: Geburtsstunde eines Mythos”, *news.ORF.at* (05 Kasım 2018).

40. Bu meseleye dair yapılan eylem ve tartışmalar da “Yeşil Hareketin 2. Doğum Günü” olarak nitelenmektedir. Bkz.: Sebastian Pumberger, “Besetzung der Au als ‘zweite Geburtsstunde’”, *DER STANDARD* (10 Aralık 2009).

2.9. NEOS DAS NEUE ÖSTERREICH-LIBERALES FORUM (YENİ AVUSTURYA-LİBERAL FORUM)

Avusturya siyasetinde liberal düşüncenin izlerini tıpkı üç kampın temsilcilerinde olduğu gibi, imparatorluk zamanına kadar götürmek mümkündür. 2. Cumhuriyet’le birlikte SPÖ ve ÖVP’nin dışında kalanları temsilen Alman ırkçılarıyla birlikte 3. kampta yer alan liberaller, zaman içerisinde ırkçıların, FPÖ içinde etkinliğini artırarak parti liderliğini ele geçirmesinin akabinde bu partiden ayrılarak, Heide Schmidt önderliğinde Liberal Forum (Das Liberale Forum LIF) isimli partiyi kurmuşlardır.⁴¹ 1993 yılında kurulan bu parti hiçbir dönemde genel seçimlerde %6’yı aşamadı. Görece başarısız olan parti, 25 Ocak 2014 tarihinde bir başka liberal parti olan Das Neue Österreich (NEOS Yeni Avusturya) partisi ile birleşerek NEOS-Das Neue Österreich und Liberales Forum adını almıştır.⁴² 2019 yılında yapılan seçimlerde %8,1 oy oranına ulaşan NEOS Salzburg ve Viyana eyaletlerinde koalisyon ortağı olma başarısını göstermiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta bu partinin oylarının hatırı sayılır bir kısmının tepki oyları olduğudur.

2.10. AVUSTURYA SİYASETİNDEKİ DÖNÜŞÜMÜN TÜRKİYE-AVUSTURYA İLİŞKİLERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

Diğer parametrelerin yanı sıra, Avusturya siyasetinin geleceğini ve dolayısıyla Türkiye ile ilişkileri de belirleyecek en temel etmen, elbette aşırı sağcı düşüncenin toplumun marjinal kesimlerinin dışındaki büyük çoğunluk tarafından da desteklenebilir olmasının yanı sıra, bu dönüşüm sırasında özellikle SPÖ ve Yeşiller partilerinin, muhtemelen içinden geçecekleri altüst oluşlarda aşırı sol oluşumların da güç kazanacağı olgusudur. Söz konusu olasılığın Türkiye-Avusturya ilişkileri bağlamında muhtemel etkisi, bu çevrelerin, ideolojik bakışta ortaklaşılması nedeniyle geleneksel olarak PKK ve DHKP-C gibi terör örgütlerine Türkiye hükümetleri karşısında alan açma stratejisini benimsemeleri olacaktır.⁴³

41. “Zehn Jahre Liberales Forum”, Der Standard, 29 Ocak 2003, <https://www.derstandard.at/story/1196594/zehn-jahre-liberales-forum> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).

42. “NEOS und LIF feiern politische Hochzeit ohne Einspruch”, Der Standard, 25 Ocak 2014, <https://www.derstandard.at/story/1389858242378/fusion-von-neos-und-lif-besiegelt> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).

43. Bu noktada aynı çevrelerin FETÖ terör örgütünden de herhangi bir ideolojik bağlantı olmaksızın Türkiye karşıtlığı bağlamında faydalanabileceklerini öngörmek gerekir.

Her ne kadar Yeşiller Partisi de aşırı sağcı söylemlerle artık arasına mesafe koymaktan çekinmeyen ÖVP ile koalisyon yaparak, söz konusu söylemlerin çekim alanına girmiş olsa da bu partinin nazaran SPÖ'nün aşırı sağcı söylemlerle daha fazla teşriki mesaisi olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu durumun yakın gelecekte daha da artacağını öngörmek güçlü bir olasılık olarak önümüzde durmaktadır.⁴⁴ Nitekim tarihsel arka plana baktığımızda SPÖ-FPÖ'nün iş birliği yaptıkları dönemlerin ÖVP-FPÖ iş birliği dönemlerinden çok da az olmadığını görürüz.⁴⁵

Bilindiği üzere 1964 yılında SPÖ'lü eski İçişleri Bakanı Franz Olah FPÖ'ye finansal destek sağlamıştır.⁴⁶ Yine dışarıdan FPÖ destekli ilk azınlık hüküme-

44. Bu noktada eski Savunma Bakanı, Burgenland Eyaleti Başbakanı ve yakın gelecekte muhtemel bir SPÖ liderliği yarışında aday olacağı düşünülen Hans Peter Doskozil'in çok sayıda mülteci karşıtı açıklamalarını işaret etmek gerekir. Örnek: “Doskozil verärgert über Erlass zu Asyl-Probebetrieb”, BVZ.at, 21 Haziran 2020, <https://www.bvz.at/burgenland/politik/pariteipolitisches-motiv-doskozil-veraergert-ueber-erlass-zu-asyl-probebetrieb-burgenland-asyl-burgenland-fluechtlinge-illegale-migration-migration-oesterreich-211195477> ve “Doskozil gegen Aufnahme von Flüchtlingskindern”, Kleine Zeitung, 19 Eylül 2020, https://www.kleinezeitung.at/politik/innenpolitik/5869789/Gegen-Parteilinie_Doskozil-gegen-Aufnahme-von-Fluechtlingskindern (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).
45. Aslında bu konuda her iki partinin de sabıkası oldukça kabarıktır. Her ikisinin de son tahlilde söz konusu olan kendi çıkarları olunca gayet pragmatik bir tutum izlediği bilinmektedir. Örnek olarak ÖVP liderliği, 1945 yılında yapılan ilk seçimlerde 800.000 eski Nazi'nin seçimlere katılmasına izin verilmesini istemiş fakat sonra ülkeyi işgal altında tutan güçleri ikna edemeyeceğini anlayınca bu tutumundan vaz geçmiştir. Bkz.: Heinz Fischer “Vorlesung Österreichisches politisches System-I”, 28 Ekim 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=hlaX7GGusH4> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021). SPÖ'lü siyasetçiler de özellikle savaş yıllarında ülkeden kaçmak zorunda kalan ya da öldürülen Yahudi ve sosyal demokrat akademisyenlerin oluşturduğu boşluğu doldurmak ve SPÖ-ÖVP ikilisinin oluşturma kararı aldıkları *Proporz sisteminde* ihtiyaç duydukları akademisyen insan gücünü sağlamak için Nazi kalıntısı akademisyenleri saflarına katmaktan çekinmemişlerdir. Bkz.: Heinz Fischer “Vorlesung Österreichisches politisches System-I”, 28 Ekim 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=hlaX7GGusH4> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021). Yine 1949'daki seçimler arifesinde FPÖ öncülü VdU'nun kuruluşunda SPÖ'lü İçişleri Bakanı Oskar Helmer aktif destek sunmuştur. Bkz.: “Wie hält es die SPÖ mit der FPÖ? Eine Chronologie”, Kurier, 23 Kasım 2016, <https://kurier.at/politik/inland/wie-haelt-es-die-spo-mit-der-fpoe-eine-chronologie/232.206.926> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).
46. Dönemin önde gelen SPÖ'lü politikacısı ve Avusturya Sendikalar Konfederasyonu (ÖGB) Başkanı Franz Olah ekonomik olarak iflas noktasında olan FPÖ'yü sendika kasasından destekleyerek kurtarmıştır. Söz konusu ilişki SPÖ'de tartışma konusu olmuş ve Olah partiden atılmıştır. Bkz.: “Wie hält es die SPÖ mit der FPÖ? Eine Chronologie”, Kurier, 23 Kasım 2016, <https://kurier.at/politik/inland/wie-haelt-es-die-spo-mit-der-fpoe-eine-chronologie/232.206.926> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).

tini SPÖ'lü Başbakan Bruno Kreisky kurmuştur.⁴⁷ Fred Sinowatz liderliğinde ise FPÖ ile ilk koalisyon 1983 yılında kurulmuştur.⁴⁸ Öte yandan yakın dönemde baktığımızda, eyaletler ve belediyeler düzeyinde de SPÖ ile FPÖ'nün ortaklaşa yönetimlerinin olduğunu görmekteyiz.⁴⁹ Kärnten Eyaleti Başbakanlığına seçilen aşırı sağcı Jörg Haider bu göreve kendi partisinin oyları dışında, ÖVP'nin olumlu, SPÖ'nün ise çekimser oylarıyla getirilmiştir. Durumu ilginç kılan ise aynı SPÖ'nün, 2000 yılında ÖVP-FPÖ koalisyon hükümeti nedeniyle iç ve dış güçleri hükümet aleyhine kışkırtmış ve Avrupa Birliği'nin (AB) Avusturya'ya yönelik çeşitli yaptırımlar uygulamasını desteklemiş olmasıdır.⁵⁰

Bu çerçevede Yeşillerin ve biraz da SPÖ'nün Türkiye karşıtı pozisyonlarını besleyen gerek sol gerek sağ argüman havuzundan beslenebildiklerini, duruma göre birini diğerine tercih ettikleri tespitini yapmak yanlış olmayacaktır. ÖVP ve FPÖ'nün ise daha çok sağ argümantasyonla Türkiye politikalarını geliştirdiği bir vaka ise de her iki partinin gerek duyduklarında, -alışılan durumun aksine- diğer partilerle de pekâlâ bir araya geldiklerini gördük.⁵¹

Avusturya'daki aşırı sağcı çevrelerin güçlerini artırmaları ve AB bağlamında Birlik karşıtı ya da kimi zaman AB'den çıkmayı dillendiren bir siyasi po-

-
47. Her ne kadar o dönemdeki FPÖ ile bugünkü FPÖ arasında aşırı sağcıların etkinliği bağlamında farklılıklar olsa da son tahlilde bu partinin *güçlendirilmesi*, dolaylı olarak parti içindeki aşırı sağcıların da *güçlendirilmesine* ve meşrulaştırılmasına yardımcı olmuştur. Nitekim o dönemde FPÖ lideri Friedrich Peter'in İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilerin SS biriminde görevli bir subay olduğu ortaya çıkmış olmasına rağmen Başbakan Kreisky, destekçisi Peter'i savunmuştur. Bu arada Başbakan Kreisky'nin Yahudi asıllı ve Nazilerin zulmü nedeniyle ülkeden kaçan aydınlardan biri olduğunu da hatırlatalım. Bkz.: "Wie hält es die SPÖ mit der FPÖ? Eine Chronologie", Kurier, 23 Kasım 2016, <https://kurier.at/politik/inland/wie-haelt-es-die-spo-mit-der-fpo-eine-chronologie/232.206.926> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).
48. "Wie hält es die SPÖ mit der FPÖ? Eine Chronologie", Kurier, 23 Kasım 2016, <https://kurier.at/politik/inland/wie-haelt-es-die-spo-mit-der-fpo-eine-chronologie/232.206.926> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).
49. 2015'te yapılan eyalet seçimlerinde Burgenland Eyaletinde SPÖ-FPÖ ortaklığının yanı sıra, 2004 yılında yapılan Kärnten Eyaleti seçimleri sonucunda bu eyalette FPÖ-SPÖ ortak yönetimi gerçekleştirilmiştir. Bunun haricinde çok sayıda il/ilçede de ortak yönetimlerin olduğuna şahit olduk. Örnek olarak Klagenfurt, Linz ve Stockerau verilebilir.
50. Westenthaler (1): EU-Sanktionen: "Aufarbeitung der Rolle der SPÖ", APA, 18 Eylül 2000, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20000918_OTS0120/westenthaler-1-eu-sanktionen-aufarbeitung-der-rolle-der-spo (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).
51. "Österreichische Abgeordnete unterzeichnen gemeinsame Erklärung zur Lage in der Türkei", APA, 10 Kasım 2016, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20161110_OTS0093/oesterreichische-abgeordnete-unterzeichnen-gemeinsame-erklarung-zur-lage-in-der-tuerkei (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).

zisyonu benimsemeleri, Türkiye'nin AB'ye üyeliğine karşı olma paradoksuna düşmelerine engel değildir. İlginç olan ise Türkiye'nin dahi AB'ye yakın zamanda üyeliğin mümkün olabileceği olgusundan hareket etmemesine rağmen aşırı sağcı çevrelerin *korku siyaseti* yardımıyla Avusturya kamuoyunu manipüle etmeyi başarmasıdır.

2.11. AVUSTURYA SİYASAL SAHNESİNDE TÜRK DİASPORASININ YERİ

Türk diasporasının resmi kanallardan Avusturya'ya yerleşmesi için atılan ilk imzalardan bu yana yaklaşık 60 yıl geçmiştir. İlk aşamada ne Avusturya ne Türkiye ne de göçün temel aktörleri yerleşikliğinin bu derece kalıcı olacağına ayırdındaydılar. Bu nedenle tıpkı konunun tarafı devletler gibi diaspora üyeleri de işe kendilerince en temel gereksinim olduğunu düşündükleri meselelere kafa yormakla başladılar. Bu minvalde ilk gelen nesil için dini ihtiyaçların karşılanması önem arz ettiğinden, başlarda evlerde yapılan ibadetlerin daha derli toplu icra edilmesini sağlayacak mekânların oluşturulması etrafında ilk dernekler kurulmaya başlandı. Bu dernekleri ve onların yapıları altında oluşturulan mescit/camileri sadece ibadet edilen mekânlar olarak nitelenmek yetersiz olacaktır. Yine aynı dönemde açılan kahvehaneleri de sadece eğlence mekânları olarak değerlendirmek de eksik olacaktır. Söz konusu mekânlar birincil amaçları için işlev görmeyen yanı sıra, aynı zamanda sosyalleşme ve öncelikli olarak Türkiye ve akabinde Avusturya'daki sosyo-ekonomik ve politik gelişmeler hakkında fikir teatisinin gerçekleştirildiği yerlerdi. İlerleyen süreçte Avusturya'daki Türk diasporası medya alanında da varlık göstermeye başlayarak gazete ve dergi çıkarma faaliyetinin içine girmiştir. Yine istisnalar dışında Türkiye'ye temelli dönüşün mümkün olmadığını anlaşılmaya paralel olarak okullaşma çabaları da kendini göstermiştir. 90'lı yıllardan itibaren de Türkiye tarafından genel olarak diaspora üyelerinin, buldukları ülkenin vatandaşlığını almalarının teşvik edilmesi söz konusu olmuştur. Bu çerçevede daha önceleri çok cılız olan vatandaşlık başvuruları hatırı sayılır rakamlara ulaşmış ve siyasal partilere üye olma ve hatta genelde seçilebilecek yerlerden olmasa da başta SPÖ ve Yeşiller olmak üzere FPÖ dâhil bütün siyasal partilerden adaylık için boy gösterilmeye başlanmıştır. Yine İşçi Odaları (Arbeiterkammer) ve diğer işçi ve işveren odalarında temsilcilik hakkı elde eden insanlarımız siyasal çalışmalarını bir adım daha ileriye götürerek eyalet seçimlerine katılan siyasal partiler de kurmuşlar-

dır. Bu partilere güncel örnek ise, Viyana merkezli bir siyasal parti olan Geleceğin Sosyal Avusturyası (Soziales Österreichs der Zukunft-SÖZ) isimli partidir. 2020 yılının Ekim ayında yapılan Viyana Eyalet seçimlerine katılan bu partinin Avusturya siyaset sahnesinde başarılı olmasının önündeki en büyük engel, Avusturya'daki Türk diasporasının oy tercihini geleneksel olarak SPÖ ve Yeşillerden yana yapmasının alternatif oluşumların önünü kesmesi gerçeğidir. Bunun dışındaki önemli bir handikap da potansiyel seçmenler nazarında gereksiz yanlış anlaşılma ve güven kaybına neden olacak şekilde, Avusturya dışındaki, özellikle de Türkiye'deki gelişmelere aşırı duyarlı bulunduğu şeklindeki algının güçlü olmasıdır. Bütün bu engellere rağmen ister SÖZ Partisi olsun isterse başka yeni kurulacak partiler, öncelikli hedefin bu ülkede yaşayan ve son dönemlerde sistematik bir ötekileştirmeye maruz kalan kesimlerin sesini gerçek anlamda duyurmanın bile başarı olacağı unutulmaması gerekir. Söz konusu başarının yanı sıra, partilerde çalışacak olan çok sayıda genç-yaşlı, kadın-erkek nüfusun hem siyasal anlamda bir eğitim sürecinden geçmesi hem de *aşırı uçlara* kayma riski taşıyan gençlerin önünde iyi birer rol model olma imkânı taşınması azımsanamayacak kazanımlardır. Yine Avusturya siyasetinde gerçek anlamda alternatif seslerin varlığı ister istemez sistem partilerini de baskı altına alacak ve daha önceleri olduğu gibi hassas olunan kimi konularda *rahat hareket etmeleri* mümkün olamayacaktır. Bunun dışında, siyaset yoluyla *entegrasyonun* çok güçlü bir motivasyon unsuru oluşturacağı da göz ardı edilmemelidir.

Siyasal parti kurma aşamasında Avusturya Türk diasporasının hedef olarak alternatif bir modeli de dışlamaması yerinde olacaktır: Bu modele belki *tematik parti* ya da *tez partisi* adı verilebilir. Söz konusu oluşumun amacı herhangi bir seçimde klasik anlamda *başarılı* olmak yerine tezlerini gündeme getirmektir. Parti üyeleri teknolojinin imkânlarından da yararlanarak, çok büyük maddi harcamalar gerektirmeyecek reklam metotlarıyla Türk diasporasının gündemi ve tezlerini Avusturya kamuoyuna duyuracaktır. Tıpkı sanatsal faaliyetlerin *provokatif* aksiyonlar yoluyla dikkati çekmesi gibi Avusturya gündemine etki edecek olan bu oluşumun sadece ülke içinde değil ülke dışında da çok ses getireceğini tahmin etmek zor değildir. Bu oluşumun bir başka yararı da Avusturya'da kendilerine yönelik giderek artan bir devlet, medya ve kamuoyu baskısıyla karşı karşıya kalan Türk ve Müslüman diasporasına yeniden özgüven kazandıracak, onların bireysel ve kurumsal bazda savunamadıkları/savunmadıkları meseleleri gündeme getirecek olmasıdır.

2.12. AVUSTURYA SİYASETİNİN GELECEĞİNE DAİR GENEL BİR ÖNGÖRÜ DENEMESİ

3 Ekim 1999 tarihinde yapılan seçimlerde SPÖ ve FPÖ'nün ardından ancak üçüncü parti olabilmiş ÖVP'nin lideri Wolfgang Schüssel'in taktik manevralarıyla kurulan ÖVP-FPÖ hükümeti gerek ülke içinden gerek AB düzlemi dahil olmak üzere, ülke dışından güçlü tepkilerle karşılaşmıştı. Bununla birlikte ÖVP-FPÖ hükümeti, Soğuk Savaş sonrasındaki gelişmelere paralel olarak yeni milliyetçilik çağı atmosferine uygun bir şekilde tarih sahnesindeki yerini almayı başarmıştır. İlerleyen zaman içinde gerek FPÖ'nün iç çekişmeleri ve gerek Schüssel'in, Ekonomi Bakanı Karl-Heinz Grasser'i FPÖ'den koparması nedeniyle FPÖ seçmeni dönem itibarıyla kendisine en yakın pozisyonundaki parti olan ÖVP'ye yönelmiş ve nitekim 24 Kasım 2002'de yapılan erken genel seçimlerde ÖVP, 1966 yılından beri ilk kez birinci parti olmayı başarmıştır. FPÖ'nün oy kaybı pahasına gerçekleşen ÖVP'nin bu başarı hikayesi yakın dönemde de tekrar etmiştir.

2017'deki seçim kampanyalarıyla birlikte FPÖ söylemini ÖVP söylemine dönüştüren parti lideri Sebastian Kurz, bu strateji değişikliğiyle etkili olmuştur. Bunun yanı sıra FPÖ içinde yeniden oluşan çalkantıları da fırsat bilen Kurz, 29 Eylül 2019 tarihinde erken seçime giderek FPÖ'den hayal kırıklığına uğrayan seçmenlerden hatırı sayılı bir kesiminin de desteğini alarak yeniden hükümet kurma hakkını elde etmiştir. Wolfgang Schüssel ve Sebastian Kurz liderlikleri altındaki ÖVP'de FPÖ ile yakınlaşma, gerektiğinde söylemlerini benimseme ve hatta söylemsel düzeyde FPÖ'yü de geride bırakma her ne kadar siyasi amaçlı bir manevra gibi görünüyorsa da, yabancı düşmanı ve islamofobik söylemlerin yaygınlaşmasının ülke içindeki barış ve huzur ortamını gündün güne zehirlediği ve ülkeyi 30'lu yıllara döndüren siyasal bir iklimi yeniden hortlattığı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu bağlamda Dönemin AB Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker'in Kurz'u FPÖ seçmenlerini yanına çekmek amacıyla "bilinçli bir şizofreni içinde" olduğunu söylemesi manidardır.⁵² Bu noktada muhtemelen dar çevrelerin grup çıkarlarının öncelenmesinden kaynaklanan bu pragmatik ve fakat sadece Avusturya'nın değil ama belki de bütün insanlığın zarar göreceği aşikâr olan siyasal pratiklerin, aktörlerine önemsiz oranda bir suni nefes aldırmanın dışında bir fayda sağlamayacağı da ortadadır.

52. Bkz.: Ralph Sina, "Wie viel FPÖ steckt in Kurz?", *tagesschau.de* (Erişim 11 Eylül 2024).

Öte yandan eski Nazi artıklarının da seçme ve seçilme haklarının tanındığı 1949 yılından itibaren SPÖ ve ÖVP tarafından eski Nazi/FPÖ yandaş seçmenleri kendi taraflarına çekme pragmatizmi, belki o dönem konjonktüründe yapısal anlamda büyük değişimler meydana getiremeyeceği için anlaşılabilir bir tutumdur. Fakat günümüz şartlarında, dünya siyasetinin genel anlamda ulus-devletlerin yeniden güç kazanarak birbirleriyle amansız bir rekabete sürüklendiği, devletlerin büyük çoğunluğunun iç işlerinde “mutlak hakimiyet” peşinde koştukları, üstelik de ekonomik krizlerin istisnasız her ülkeyi etkisine aldığı bir dönemde “cinin şişeden” çıkarılmasının sonuçlarının çok ağır olabileceğini düşünmek makuldür. Kısaca Avusturya siyasetinde birinci Cumhuriyet döneminden bildiğimiz iç çekişmeler 100 yıl sonra yeniden aşırı sağcı/faşist ideolojilere fırsat sunmaktadır. Bu çerçevede, tıpkı 100 yıl önce SPÖ ve ÖVP’li politikacıların Yahudi/yabancı düşmanlığında yarıştıkları gibi günümüzde de maalesef adım adım Müslüman/yabancı/Türk düşmanlığında yarışın bütün yıkıcılığıyla kendini göstermeye başladığını gözlemlemekteyiz.

SPÖ’de Olası Gelişmeler

Dünyadaki gelişmelerin de etkisiyle SPÖ’de, özellikle Burgenland Eyaleti Başbakanı Hans Peter Doskozil’in liderliğini yaptığı bir grup, SPÖ’nün oy deposu olarak görülen işçi sınıfının giderek FPÖ ve benzeri partilere kaybedilmesini durdurmak ve bu durumu tersine çevirip yeniden birinci parti olmak için politika değişikliğine gidilmesi gerektiğini savunuyor. Buna karşın partinin sol kanadı ise bu gelişmenin partinin tarihsel rolüne/ideolojik konumuna uygun olmadığından yola çıkarak bu politika değişikliğini engellemeye çalışıyorlar. Bu kesimde ismi ön plana çıkanlardan biri Andreas Schieder’dir. Söz konusu kesimin parti içinde yeterince güçlü olmadığını ise Michael Häupl’den boşalan Viyana Eyalet Başbakanlığı görevine getirilme için SPÖ’de yapılan mücadelede, pragmatik kanadın temsilcisi Michael Ludwig’in Schieder’e galip gelmesinden anlayabiliriz.

İçinde bulunduğumuz noktada Doskozil, ara ara SPÖ lideri Pamela Rendi-Wagner’e karşı meydan okumaktan kaçınmamakta ve kimi konularda da açıkça parti politikalarının dışında, hatta zıt görüşler serdetmekten çekinmemektedir. Büyük olasılıkla en geç gelecek seçimler arifesinde genel ideolojik çerçevedeki parti liderliği ve dolayısıyla siyasal yöneliş hakkındaki belirsizlik sona erecek ve kimi olası kayıplar pahasına SPÖ rotasını belirleyecektir. Bu

noktada partiyi ortanın solundan ortanın sağına ve hatta gerekirse sağ kulvara çekmeye çalışan Doskozil’in şansının yüksek olduğunu söylemek mümkündür zira Rendi-Wagner liderliğinde SPÖ sürekli oy kaybına uğramaktadır⁵³. Parti tavanındaki ve tabanındaki muhtemel itirazların oy kaybına ve belki de yönetim kademelerinde istifalara yol açabileceği de akla yakın sonuçlar olarak görünmektedir. Bu noktada geçtiğimiz ay yapılan olağan kongrede Rendi-Wagner’in yaşamış olduğu tarihi başarısızlığı da hatırlatmak gerekir. Delegelerin ancak %75’inin oyunu alabilen Rendi-Wagner’in 2018 yılındaki ilk oylamada elde ettiği %98’lik rakamın oldukça altında kalmış olması da kendisi için çanların çaldığının bir başka işaretidir.⁵⁴ Bir başka ihtimal, sol kanat-Doskozil çekişmesinin partiye telafisi mümkün olmayacak zararlar vermesinin önüne geçilmesi amacıyla⁵⁵ başka bir aday üzerinde anlaşmanın sağlanabilmesidir. Bu noktada akla gelebilecek en uygun isim Viyana Eyalet Başbakanı Michael Ludwig’dır. Son derece pragmatik bir isim olan Ludwig’in SPÖ liderliği için en az Doskozil kadar şansı olduğu düşünülebilir zira sol kanat Doskozil’i desteklemek yerine Ludwig’i tercih edebilir.

ÖVP’de Olası Gelişmeler

Sebastian Kurz, 2015 yılının yaz aylarında ortaya çıkan Avrupa’nın mülteci krizinde hükümet üyesi olarak mülteci yanlısı bütün kararların altında imzası olmasının hilafına, kısa süre içinde aşırı sağcı ve mülteci karşıtı söylemi benimsemiştir. Avusturya’da -Almanya’nın da güvencesiyle- önceleri mülteci dostu olan siyasal atmosfer, aşırı sağcı çevrelerin de savunmacı reflekslerden sıyrılıp karşı atağa geçmeleriyle, kısa süre içinde olumsuz anlamda değişmişti. Bu değişimi gözlemleyen dönemin Avrupa, Dışişleri ve Entegrasyon Bakanı Kurz, Avusturya basınında da gündeme getirildiği üzere, gizli

53. “Rendi-Wagner: ‘Die Richtung stimmt’”, *news.ORF.at* (Erişim 11 Eylül 2024). Bu noktada hem büyük bir benzerliği ifade etmesi açısından hem de Avusturya’nın geleneksel olarak Almanya açısından ‘pilot’ ülke olmasından dolayı Alman sosyal demokrat partisi SPD’nin durumuna da dikkat çekmek gerekmektedir. Bu parti de giderek ‘erimekte’ ve bu duruma karşı henüz bir çözüm yolu bulunabilmiş gibi görünmemektedir.
54. Christian Böhmer, Bernhard Gaul, “SPÖ-Parteitag bringt historische Schlappe für Rendi-Wagner”, *Kurier* (Erişim 11 Eylül 2024).
55. Avusturya’nın önde gelen siyaset yorumcularından Peter Filzmaier’in de yerinde tespitiyle Rendi-Wagner ile Doskozil arasındaki çekişme partinin kendisine zarar vermektedir. Bkz.: Saskia Etschmaier, “Streit ‘geschäftsschädigendes Verhalten’”, *news.ORF.at* (Erişim 11 Eylül 2024).

bir strateji belgesinde parti başkanlığını ele geçirmenin planlarını yapmıştı.⁵⁶ Dönemin ÖVP lideri Reinhold Mitterlehner de hem Başbakan Yardımcılığı'ndan hem de parti içindeki bütün görevlerinden 2017 Mayıs ayında istifa etmesine, dolayısıyla SPÖ-ÖVP hükümetinin yıkılmasına neden olan sürecin Kurz tarafından ustaca planlanmış olduğunu daha sonra yayınladığı bir kitapta teyit etmişti.⁵⁷ Planlarını hayata geçiren Kurz, kendi partisi ÖVP içinde de yeni bir parti kurma tehdidi ile ipleri ele geçirerek otoritesini ÖVP ileri gelenlerine kabul ettirmiştir. Kurz, kendi çevresinden ekibini partinin değişik mevkilerine getirerek kendine uygun bir ÖVP yaratmış ve tek yetkili olarak oluşturduğu seçim listesiyle 15 Ekim 2017'deki seçimlerde ÖVP'yi birinci parti yapmayı başarmıştır. Bu seçim döneminde kimi partililerce otoriterlikle suçlanan Kurz ve ekibinin akılda kalan skandal uygulamalarından biri de Ednan Aslan'a yaptırılan bir araştırmanın sonuçlarına seçim döneminde ÖVP lideri Kurz tarafından kullanılan aşırı sağcı söylemlerle uyumlu olması amaçlı müdahale olmuştur. O dönemde Avrupa, Dışişleri ve Uyum Bakanı olarak görev yapan Sebastian Kurz, Ednan Aslan'dan "İslami çocuk yuvaları" konulu bir araştırma yapmasını istemişti. Araştırma raporu yayımlanmadan önce Kurz'un bakanlığında çalışan bazı yetkililer araştırma bulgularına müdahalede bulunmuşlar ve raporu kamuoyunu yanıltıcı biçimde, dönemin aşırı sağ jargonuna uygun olacak şekilde manipüle etmişlerdi. Müdahaleden amaç ilk olarak yuvaların radikal fikirlere hizmet ettiğini göstererek Kurz'un bu yuvaları kapatma talebini meşrulaştırmaktı. İkinci ve gerçek amaç ise sahte, suni bir sorun ortaya çıkarıp çözümün adresinin aşırı sağcı FPÖ olmayıp kendisi olduğuna seçmenleri ikna ederek seçimlerde avantaj elde etmektir.⁵⁸

Güncel duruma baktığımızda Karl Nehammer liderliğindeki ÖVP, aşırı sağcı söylemlerin sahiplerine de kendilerinde herhangi bir rahatsızlık duygusu uyandırmadan siyaset yapma olanağı sunmaya devam etmektedir. Bu imkânın karşılığı olarak klasik ÖVP, ara ara nükseden yolsuzluk skandalları ve iç çekişmeler gibi nedenlerle kendilerine yanaşacak liman arayan geleneksel FPÖ seçmenine de kucak açmaya devam etmektedir. Öte yandan ÖVP'de ortaya çıkan skandallar ve dillendirilen usulsüzlükler de bize ÖVP'nin kültürel

56. Günther Oswald, "Sebastian Kurz' Masterplan zur Machtübernahme", *DER STANDARD* (Erişim 11 Eylül 2024).

57. "Mitterlehner-Buch wirbelt viel Staub auf", *news.ORF.at* (Erişim 11 Eylül 2024).

58. "Skandal um Kindergarten-Studie: Wir fordern volle Aufklärung", *Spo.e.at* (Erişim 05 Mayıs 2021).

olarak da FPÖ'lüleşme yolunda olduğunu göstermektedir.⁵⁹ Seçimlerde alınan sonuçlar ÖVP için bu planın işe yaradığını bize göstermektedir. Özetle söylemek gerekirse gerek uluslararası konjonktür gerek Avusturya içi gelişmeler ışığında ÖVP'nin hâlihazırdaki aşırı sağcı siyasetini devam ettireceğini öngörmek makuldür. Eski Başbakan Yardımcısı ve Sebastian Kurz'dan önceki ÖVP lideri Reinhold Mitterlehner'in de ifade ettiği gibi söz konusu siyasetin Hristiyan-Sosyallikle bir bağı kalmamış olsa bile pragmatik bir bakışla devam ettirilmektedir.⁶⁰ Bu çerçevede dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta da ÖVP'nin aşırı sağcı söylemlerinin parti çevrelerinde, özellikle Katedral Kilisesi'ne yakın mahfillerde çok da olumlu karşılanmadığıdır.⁶¹ Bununla birlikte biraz da bekle-gör siyaseti izleyen bu çevrelerin memnuniyetsizliklerinin -en azından şimdilik- ÖVP'de ciddi anlamda bir karışıklığa yol açmadığını ifade etmek gerekir.

Aşırı Sağcı Partilerde Olası Gelişmeler

Avusturya'nın iki köklü siyasal geleneğinin temsilcileri olan ÖVP de SPÖ de İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde birçok eski Nazi'yi partilerine entegre etmişlerdi. Bununla birlikte bu kişilerin örgütlü olarak merkezi rol oynadıkları siyasal mekân her zaman FPÖ ve onun öncülü olan VdU olmuştur. Köken açısından 3. Kamp olarak siyaset sahnesinde yer alan ve imparatorluğun yıkılması durumunda hayatta kalmanın olanaksızlığını öne sürerek Almanya ile birleşmeyi savunan, bu düşüncüyü destekleyici mahiyette "Avusturya ulusunun" olmadığı fikrini benimseyen bu kesimler, paradoksal bir biçimde, son 40 yıldır etrafında kümelenedikleri yabancı düşmanlığı, Türkofobik ve İslamofobik politika ve söylemler aracılığıyla aslında varlığını şiddetle reddettikleri "Avusturyalılık" düşüncesini beslemişlerdir. Kendilerine göre sadece Alman ulusunun mevcut olduğu düşüncesinin yerini özellikle seçim kampanyalarında Türk, Müslüman ve yabancı karşıtlığını ifade ederek kullandıkları sloganlar aracılığıyla adeta kutsadıkları "Avusturya ulusu düşüncesi" almıştır. Bu çerçevede söz konusu çevrelerin bilerek ya da bilmeyerek Avusturya devletinin uluslaşmasında katkıları olmuştur denilebilir. Bir nevi uyguladıkları si-

59. Kazım Keskin, "Ist die neue ÖVP die alte FPÖ?", *TRTDEUTSCH* (Erişim 11 Eylül 2024).

60. Eva Linsinger, "Reinhold Mitterlehner: 'Mit Angst Politik zu machen, ist gefährlich'", *Profil* (Erişim 11 Eylül 2024).

61. Gernot Bauer, "Wie christlich-sozial ist die ÖVP heute noch?", *Profil* (Erişim 11 Eylül 2024).

yaset onları dönüştürmüş ve ilk çıkışta ortaya koydukları amacın tam tersine bir yola girmelerine neden olmuştur. Bu durum onların giderek pragmatikleşmesine ve doğal olarak güç için ideolojik çerçevelerinden taviz vermelerine yol açmıştır. Bu vesile ile ikinci Cumhuriyet tarihi boyunca aşırı sağcıların dahil olduğu partilerde bölünmeye yol açacak derecedeki iç çekişmeler, bir gelenek hâline gelmiştir dersek abartmış olmayız. Bu durum bu çevrelerin ilk partisi VdU'da da böyle olmuştur son parti olan FPÖ'de de böyle olmuştur. Söz konusu çekişmelerin yanı sıra yine bir tür gelenek olarak nitelenebilecek bir başka olgu da bu partilerde en üst katmanlarda açığa çıkan yolsuzluklardır. Hatırlanacağı üzere FPÖ tarihinin en tanınmış lideri Jörg Haider'in ismi Kärnten Eyalet Başbakanlığı döneminde çok sayıda usulsüzlük ve yolsuzluğa karışmıştı.⁶² Yine Avusturya tarihinin en büyük skandallarından sayılan ve dolaylı olarak hükümetin düşerek erken genel seçimlere gidilmesine neden olan İbiza-skandalı'nın baş aktörü de dönemin Başbakan Yardımcısı ve FPÖ lideri Heinz-Christian Strache'dir.⁶³

İbiza-skandalı nedeniyle Strache hem hükümetteki görevinden istifa etmiş hem de parti başkanlığını bırakmıştır. Bir süre politik çalışmalardan uzak duran Strache, 11 Ekim 2020 tarihinde yapılan Viyana eyalet seçimlerinde DAÖ/Team HC Strache (Allianz für Österreich-Avusturya İçin İttifak/ HC Strache Takımı) isimli bir oluşumla mücadele etmiştir. Bununla birlikte parti olarak Viyana Eyalet Meclisi'ne girmek için gerekli olan %5'lik seçim barajını aşamaması seçmenlerin kendisine güvenini büyük oranda yitirdiğini göstermektedir.⁶⁴ Geline bu aşamada FPÖ ve Strache çevresinde örgütlenen aşırı sağcıların toparlanmalarının zaman alacağı anlaşılmaktadır.⁶⁵ Bu sürecin ne

62. “Martinz und Birnbacher geständig”, *kaernten.ORF.at* (Erişim 11 Eylül 2024); Schramm Monika, “Ex-Chef der BayernLB gesteht Bestechung von Jörg Haider”, *Tiroler Tageszeitung Online* (Erişim 11 Eylül 2024).

63. “Heimliche Aufnahmen belasten Österreichs Vizekanzler schwer”, *Süddeutsche Zeitung* (Erişim 11 Eylül 2024).

64. “Gemeinderatswahlen 2020, Ergebnisse der Wiener Wahlbehörden”, *Stadt Wien* (Erişim 11 Eylül 2024).

65. Bu çerçevede yakın zamanda FPÖ içinde Norbert Hofer ile Herbert Kickl arasında yaşanan liderlik kavgasından parti içindeki radikal kanadın temsilcisi Kickl'in zaferle ayrılması FPÖ'nün söyleminin daha da sertleşeceğine işaret etmektedir. Bu gelişmenin FPÖ radikalleşmesine yol açmasının dışında söylemlerinin de diğer partiler tarafından “benimsenmesinin” zorlaşmasına neden olacağı öngörülebilir. Partinin radikalleşeceğine yönelik ilk işaretlerin gelmesi de gecikmedi. Fransa'da emekli generallerin hükümete “iç savaş” uyarısında buldukları bir açık mektuba FPÖ Genel Sekreteri Michael Schnedlitz destek açıklaması yaparak İslamcılığa karşı Avusturya'da da tedbirler alınması çağrısında

kadar süreceği, Strache'nin siyasal arenadan uzaklaşıp uzaklaşmayacağı, aşırı sağcı söylemin ana temsilcisi olma rolünü oynamaya çalışan ÖVP'nin bu konudaki başarısının devamı gibi etmenlere de bağlı olacak görünmektedir. Aynı şekilde SPÖ'de meydana gelecek bir politik değişimin bu partinin, söylemlerini eski seçmenlerini tekrar kazanacak şekilde sağa kaydırması durumunda aynı seçmen grubu için rekabetin kızışacağı anlamına da gelmektedir.

Yeşillerde Olası Gelişmeler

Siyasal düzlemde son dönemlere kadar ülkede yaşayan Türk diasporasının SPÖ ile birlikte en fazla itibar ettikleri parti olan Yeşillerin bir süredir Türk diasporasının önemli bir kesimiyle arasına mesafe koyduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu mesafenin ülkede bulunan PKK yanlılarının yanı sıra Türk soluna dahil olan çevrelerin, sahip oldukları ideolojik ortaklıklarını kullanarak Yeşilleri yönlendirmeleri nedeniyle oluştuğu düşünülmektedir. Türk diasporasının ezici çoğunluğu ise “PKK Milletvekili” olarak nitelendirdikleri Aygül Berivan Aslan'ın milletvekilliği yaptığı dönemde Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan karşıtı açıklamaları nedeniyle bu partiye eskiden olduğu kadar itibar etmemektedir. Bunun dışında, Haziran 2020'de AB'de ve dolayısıyla Avusturya'da da terör örgütü konumundaki PKK'nın paravan yapılanmalarının düzenlediği ve sokak çatışmalarının çıktığı gösterilere Yeşillerden dönemin Viyana Eyaleti Başbakan Yardımcısı Birgit Hebein'in de katılmasının Türk diasporasında şok etkisi yaptığı ifade edilmektedir. Bu çerçevede Yeşillerin on yıllardır sahip olduğu “yabancı dostu” imajının Avusturya'daki Türk diasporasının önemli bir kesimi açısından olumsuz anlamda dönüşüme uğramış olduğunu belirtmek gerekiyor. Genel olarak Avusturya'daki seçimlere düşük oranlarda katılım gösteren Türk diasporasının Yeşillerin gelecekteki siyasal pozisyonuna çok etki etmeyeceğini söyleyebilirsek de kimi zaman yüzlerle ifade edilen oy oranlarının dahi belirleyici olabileceği durumların varlığı da inkâr edilemez.

Yeşillerin ise orta vadede, bir yandan SPÖ'de yaşanması muhtemel sağcılaşmadan istifade ederek oylarını artırması diğer yandan ise altına imza at-

bulundu. Bkz. “‘Putschfantasien’: Altgeneräle sorgen für Unruhe in Frankreich”, *news.ORF.at* (Erişim 11 Eylül 2024). Yine bizzat FPÖ Genel Başkanı Kickl'in Yeni Zelanda'daki islamofobik katliamın sorumlusuna başış yaptıkları ortaya çıkan “Kimlikçiler Hareketi”ni (Identitäre Bewegung) “sağcı NGO” olarak nitelemesi oldukça düşündürücüdür. Bkz.: “‘Rechte NGO’: Künftiger FPÖ-Chef Kickl verteidigt Identitäre”, *TRTDEUTSCH* (Erişim 11 Eylül 2024).

tıkları hükümet programında “insan hakları” ve “yabancılar/mülteciler” dosyasında ÖVP’nin aşırı sağcı gündemine boyun eğerek güç kaybetmeleri ihtimal dahilindedir. Bu çerçevede aşırı sağcı söylemleri yok saymayan tutumların Yeşiller içinde muhtemel yol ayrımlarını tetikleyebileceğini öngörebiliriz.

NEOS’da Olası Gelişmeler

Avusturya’da aşırı sağcı Jörg Haider’in etkisi nedeniyle FPÖ’den ayrılarak Liberal Forum’u (LIF-Liberales Forum) kuran kadro ile LIF’in zamanla başarısız olarak parlamento dışı kalmasıyla bu boşluğu dolduran Yeni Avusturya (Das Neue Österreich-NEOS) kadroları 2014 yılında güçlerini birleştirme kararı almışlardı.⁶⁶ Birleşmeden her iki parti de yararlanmış olsa da bu durumun ana sebebinin, Avusturya halkının liberal siyasal düşünceleri eskiye oranla daha çok benimsemesinden ziyade geleneksel partilerden kaçan tepki oyları olduğunu söylemek gerekir. Son tahlilde Avusturya’da genel seçim barajı olan %4’lük oran civarında bir oy potansiyelini barındırdığı düşünülen liberal siyasetin, Avusturya’da bu oranı aşan oylarının -en azından konjonktürel olarak- tepki oyları olduğunu söylemek yanıltıcı olmaz. Nitekim Heide Schmidt liderliğindeki liberal siyasal oluşumların Avusturya seçim tarihindeki mütevazı başarıları da bu yaklaşımı desteklemektedir. Bu noktada Avusturya’nın tanınmış iş insanlarından Hans Peter Haselsteiner’in başta ekonomik olmak üzere geniş çaplı desteğini arkasında hisseden liberallerin gelecekte de Avusturya siyasetinde görece etkin olacağını öngörmek mümkündür. Bununla birlikte söz konusu etkinliğin boyutunun eyalet düzeyinde hükümet ortağı seviyesinin üzerine çıkarak, federal düzeyde sorumluluk alma aşamasına gelip gelmeyeceği, kendi politikalarından ziyade rakiplerinin yapacağı hatalarla yakından ilintilidir.

2.13. SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avusturya, Sosyalistler (SPÖ), Muhafazakârlar (ÖVP), ve Alman milliyetçilerinden (FPÖ) oluşan üç ana siyasi kamp arasında bölünmüştü. “Üç Kamp” (Lager) olarak adlandırılan bu yapı, Avusturya’nın siyasi arenasında uzun yıllar boyunca etkili oldu. 1945’te ABD, İn-

66. “Fusion von NEOS und LIF bestätigt”, *news.ORF.at* (Erişim 11 Eylül 2024).

giltere, Fransa ve Sovyetler Birliği'nin işgali altındaki Avusturya'da, Nazilere ve destekçilerine siyaset yasağı getirilmişti. Ancak 1949'dan itibaren bu yasağ kaldırıldı ve aşırı sağcı VdU (Bağımsızlar Birliği) sahneye çıktı. VdU'nun devamı niteliğindeki FPÖ, zamanla aşırı sağın ana temsilcisi hâline geldi.

1986'da Jörg Haider'in FPÖ'nün liderliğini devralmasıyla aşırı sağcı söylemler ana akım siyasete daha güçlü bir şekilde entegre olmaya başladı. Haider liderliğinde FPÖ, göçmen karşıtı, milliyetçi ve popülist bir çizgi izleyerek önemli bir seçmen kitlesi kazandı. Özellikle 1999 seçimlerinde FPÖ'nün yükselmesi, Wolfgang Schüssel liderliğindeki ÖVP ile koalisyon kurmasına yol açtı. Bu gelişme, AB'nin Avusturya'ya yönelik yaptırımları gibi uluslararası tepkilere neden oldu, ancak bu yaptırımlar zamanla kaldırıldı ve aşırı sağın normalleşmesi süreci hızlandı. 2017'de Sebastian Kurz'un ÖVP'nin liderliğini üstlenmesiyle ÖVP giderek aşırı sağcı söylemleri benimsedi. Kurz liderliğindeki ÖVP, 2017 seçimlerinde FPÖ ile koalisyon kurarak Avusturya siyasetindeki aşırı sağcı normalleşme sürecini daha da pekiştirdi. Bu dönemde, ÖVP ve SPÖ gibi geleneksel partiler bile oy kaybetme korkusuyla aşırı sağcı söylemleri kullanmaya başladılar.

Aşırı sağ söylemin normalleşmesi, sadece FPÖ'nün başarısı değil, aynı zamanda ÖVP ve SPÖ gibi diğer ana akım partilerin stratejik uyarlamalarıyla da mümkün olmuştur. Özellikle ÖVP, Sebastian Kurz liderliğinde aşırı sağcı söylemi benimseyerek seçmenlerini FPÖ'den geri kazanmayı başarmıştır. Benzer şekilde, SPÖ'nün de bazı kanatları özellikle Burgenland Eyaleti Başbakanı Hans Peter Doskozil'in liderliğinde, aşırı sağ söylemleri kullanmaya başlamıştır. Bu, partinin içinde ideolojik bir bölünmeye yol açmış ve sol kanat ile sağ kanat arasında ciddi çekişmeler doğurmuştur. Yeşiller ve NEOS gibi diğer partiler de aşırı sağ söylemlerin etkisinde kalmışlardır. Yeşiller, geleneksel olarak göçmen dostu bir parti olmalarına rağmen koalisyon ortağı oldukları dönemde göçmen karşıtı politikalara göz yummak zorunda kalmışlardır. NEOS ise FPÖ'den ayrılarak kurulan Liberal Forum ile birleşerek liberal çizgide kalmaya çalışsa da zaman zaman aşırı sağ söylemlerden etkilenmiştir.

Çalışma, Avusturya siyaseti için birkaç gelecekteki olası gelişmeyi öngörmektedir. SPÖ ve ÖVP'nin aşırı sağ söylemlerine daha fazla yer vermesi ve FPÖ'nün siyasi söylem üstünlüğünü ele geçirmesi, Avusturya'da aşırı sağın etkisinin daha da artabileceğini göstermektedir. Özellikle ÖVP'nin, Sebastian Kurz liderliği ve Karl Nehammer liderliğinde sürdürdüğü bu strateji, par-

ti içinde bazı kesimlerde rahatsızlığa yol açsa da genel olarak seçmen desteği kazanmaya devam etmektedir. Öte yandan, FPÖ'nün aşırı sağcı politikaları ve iç çekişmeleri, partiyi zaman zaman zayıflatmaktadır. Ancak, Avusturya'da aşırı sağ söylemlerin genel bir yükselişte olduğu göz önüne alındığında, FPÖ ve benzeri oluşumların etkisi uzun vadede devam edebilir. Bu çerçevede, özellikle ulusal kimlik ve göçmen karşıtlığı üzerinden yapılan siyaset, ülkenin genel siyasi kültürünü yeniden şekillendirdiği söylenebilir.

Avusturya'da aşırı sağın normalleşmesi, sadece FPÖ'nün başarısından ibaret değil, aynı zamanda ana akım partilerin bu söylemi stratejik olarak benimsemesiyle de ilgilidir. Bu durum, Avusturya'nın siyasal iklimini önemli ölçüde dönüştürmekte ve siyasi kamplar arasındaki geçişkenlikleri artırmaktadır. Önümüzdeki dönemde, aşırı sağ söylemlerin bu normalleşme süreci devam ettikçe Avusturya siyasetinde daha büyük dönüşümlerin yaşanması muhtemeldir.

Sonuç olarak, Avusturya'da aşırı sağcı söylemi dillendiren dört siyasal oluşumdan bahsedebiliriz: FPÖ, ÖVP, SPÖ ve DAÖ. Bu partilere az da olsa aşırı sağ söylemin etkisine kapılan Yeşiller ve NEOS'u da dahil edebilirsek de esas mücadelenin zikredilen dört parti arasında olacağını ifade etmemiz gerekir. Bu belirsizlik içerisinde rahatlıkla ifade edilebilecek tek öngörü, yakın gelecekte aşırı sağcı söylemleri ana akım siyasete taşıyan ÖVP'nin bu süreçten en kârlı parti olarak çıkacağını ifade etmektir. ÖVP'nin aşırı sağcı söylemi öyle bir kıvamdadır ki bu söylem, ne başta AB, ABD ve İsrail olmak üzere uluslararası güçleri rahatsız etmekte ne de seçmenlerin ÖVP'yi seçerken utanmalarına yol açmaktadır. Bundan dolayı bu aşırı sağcı söylem “kabul edilebilir” olarak görülmektedir.

Yakın dönemde geleneksel olarak mülteci yanlısı politik çevrelerin sözcüsü konumundaki Yeşiller partisinin bile söz konusu iktidarda kalmak olunca mülteci karşıtlığına razı olduğuna şahit olduk.⁶⁷ Yine mülteci meselesinde ana muhalefetteki SPÖ'nün Burgenland Eyaleti Başbakanı şahsında bocaladığını da gördük.⁶⁸ Bütün bu gelişmeler ülkedeki siyasal iklimin giderek geleneksel resmin dışına taşıtığını göstermektedir. Önceki zamanlarda görmeye alıştığımız klasik resimdeki düşünsel anlamdaki güçlü bir sağ (ÖVP) – ve sol

67. “Aufstand abgesagt”, Süddeutsche Zeitung, 4 Şubat 2021, <https://www.sueddeutsche.de/politik/oesterreich-1.5196361> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).

68. “SPÖ uneins bei Aufnahme minderjähriger Flüchtlinge”, ORF, 10 Mart 2020, <https://orf.at/stories/3157255/> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2021).

(SPÖ/Yeşiller) ile güçsüz bir aşırı sağ (FPÖ) – aşırı sol (KPÖ) yerini düşünsel anlamda zayıf bir ÖVP ile SPÖ'ye bırakmış görünmektedir. Her iki cenahın son cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşadıkları sayısal anlamdaki zayıflığı da engellemek için FPÖ jargonlarını içselleştirmekte bir beis görmedikleri aşikârdır. Gelinen noktada ÖVP'nin rahatlıkla, SPÖ ve Yeşiller ise biraz utangaç bir biçimde aşırı sağ siyasi söyleme göz kırparak düşünsel gücün yitirilişi pahasına sayısal gücü ellerinden kaçırmamaya çalışıyorlar diyebiliriz. Bu noktada Türkiye'deki karar alıcıların da Avusturya ile ilişkilerde konumlarını kısa vadeli olarak değil, orta ve uzun vadeli perspektiflere uygun belirlemeleri akla uygun olur. Son tahlilde Avusturya'nın geleceğindeki siyasal pozisyonu etkileyecek olan hangi partinin daha az aşırı sağ söylemi dillendirdiği ve uyguladığı olacaksa –gidişat da onu göstermektedir- o halde geçmişteki anlayışların yenilenmesi aciliyet arz etmektedir. Bunun dışında aşağıdaki değerlendirmeler de önem taşımaktadır.

Avusturya'nın AB bağlamında Türkiye karşıtlığının bir nebze etkisi olsa da tüm AB siyasetini belirlediğini iddia etmek mümkün değildir. Zira tıpkı AB'ye üyelik yönünde 27 üye ülkenin uzlaşmaları gerekliliği gibi herhangi bir alandaki Türkiye karşıtlığının somut yaptırımlara ya da blokajlara dönüşebilmesi için de ortak uzlaşmaya ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Nasıl on yıllardır Rum-Yunan ikilisinin AB içindeki Türkiye karşıtlıkları teknik olmaktan ziyade kendi maksimalist taleplerini AB üzerinden Türkiye'ye kabul ettirmenin siyasal bir yolu ise, Avusturya'nın bu yöndeki çabalarını da aynı şekilde değerlendirmek uygun olur. Bu noktada Türkiye AB içindeki Macaristan, İtalya veya İspanya gibi ülkelerle oluşturduğu ikili ilişkileri AB içinde şu veya bu ülkenin kendisine yönelik düşmanca tutumunun AB'nin resmi tutumu hâline dönüştürülmesini engellemek için kullanılmalıdır. Bu konuya dair yapılması gereken bir başka şey de mütekabiliyet esasına uygun hareket etmenin ve Türkiye karşıtı propagandanın etkin olduğu söylemlere karşı güçlü ve caydırıcı söylemleri etkin bir şekilde hayata geçirmektir. Bu noktada aktif bir tutum takınarak, yereldeki paydaşların özellikle medya ve siyaset alanında güçlendirilmesi için somut projelerin üretilmesi yoluna gidilmelidir. *Medya Akademisi*, *siyaset okulu* başlıkları altında kurumsallaşmaların temelleri atılmalı, Avusturya siyasetinde en az FETÖ'cü, PKK'cı unsurlar kadar Avusturya içinde dirsek teması sağlanabilecek aktörlerle ilişkiler geliştirilmelidir. Mesele, olan bitenin farkında olan Avusturya devlet mekanizmasına bir şey anlatmak değil, daha alt düzeydeki aktörlere olası müttefiklik ilişkisi için gerekli argümanı vermektir.

Öte yandan Avusturya’da bulunan 300.000’in üzerindeki Türkiye kökenli diaspora üyesi ile bir milyona yakın Müslüman, ister istemez Türkiye’nin de yakın ilgisini hem gerekli hem de mümkün kılmaktadır. Resmi olarak iki ülkenin yaptıkları anlaşmayla 1964’te başlayan diasporanın varlığı ve gelişimine yönelik Avusturya’nın on yıllardır süren ilgisizliğinde özellikle 11 Eylül’den sonra güvenlik perspektifli bir değişim gözlemlenmektedir. Bu bağlamda hem Türk diasporasının Türkiye ile olan bağları kopartılmaya hem de İslam’ın Avusturya’nın iç ya da dış siyasetinde bir *ayak bağı* olmasının önüne geçilmeye çalışıldığı izlenimi edinilmektedir. Bu çerçevede Türkiye’nin söylemsel üstünlüğü kaptırmadan daha soğukkanlı ve uzun vadeli politikaları gözeterek biçimde hareket etmesi, hem iki ülke arasındaki ilişkilerin daha kabul edilebilir düzeyde sürmesine hem de bu ülkedeki gerek Türk diasporasının ve gerek Müslüman varlığının sağlıklı bir biçimde kendini ifade edebilmesine zemin hazırlayacaktır. Bu noktada geçtiğimiz yıllarda, özellikle Türkiye’deki seçim dönemlerinde yaşanan kimi gelişmeler diğer ülkelerde olduğu gibi Avusturya’daki Türk diasporasının da iç politik çıkarlar için araçsallaştırıldığı gibi bir izlenim oluşturmaktadır. Bu durum Başkanlık Sistemi Referandumu gibi sistemsel dönüşümlerin yaşandığı ve Türkiye açısından hayati önemde görülen kimi kırılma anlarında görece anlaşılır olsa da yerel ya da genel seçimlerde çok kabul edilebilir görülmemelidir. Diasporaya yönelik genel perspektifin uzun vadeli olması hem Avusturyalı karar alıcıları ürkütme-yecek hem diasporayı *iki arada bir derede* konumuna düşürerek zayıflatmayacak hem de Türkiye’nin çıkarlarına günlük/anlık değil, daha uzun soluklu ve nitelikli katkı sağlayacaktır. Aksi takdirde diasporanın Türkiye’ye yönelik desteği hem kısa vadeli olacak hem de bu gurubun Avusturya’daki gelişimi akamete uğrayacaktır.

Türk karar alıcılarının Avusturya’daki Türkiye karşıtı havaya çok fazla anlam yükleyip enerji tüketmek yerine, bu ülkedeki Türkiye diasporasına ve Müslümanlara yönelik politikalarını hayata geçirmesi daha anlamlı görünmektedir. Bu noktada Avusturyalı karar alıcıları rahatsız edecek bir biçimde doğrudan hamlelerden çok dolaylı destekler sunmak hayati önemdedir. Somut anlamda özellikle diasporanın Avusturya’yı baskılayacağı ve dolayısıyla Türkiye karşıtlığını bedelsiz olmaktan çıkarabileceği kimi konulara el atmak yerinde olacaktır. Bu minvalde örnek olarak, ülkede bulunan Türkiye kökenlilerin artık uluslararası hukuktaki anlamıyla birer azınlık olduklarının gündeme getirilmesi *Türkiye’nin otoriterleşmesi, Batı kampından uzaklaşması* vb. suni tartışmalardan uzaklaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu saye-

de Avusturya'nın suçlayabileceği şekilde Türkiye'nin Türk diasporasına somut destek verdiği söyleminin geçersiz kılınmasının yanı sıra, Avusturya'yı on yıllarca meşgul edecek bir söylem üstünlüğünün de ortaya çıkması sağlanmış olacaktır. Tıpkı Batılı ülkelerin rakiplerine yönelik oluşturmuş oldukları *demokrasi ve insan hakları* söylemlerinde olduğu gibi *azınlık hakları* Avusturya'nın da altına imza atmış olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan imkânlardan biridir.

Bu noktada ikinci somut öneri ise ilki kadar güçlü olmasa da kullanışlı bir başka araçtır. Bilindiği üzere Türk diasporası yaklaşık 60 yıldır Avusturya'da mukimdir. 300.000 civarındaki insan hem ülkeye katkı sunmakta hem de gelirlerinden yapılan vergi ve diğer kesintilerle federal olduğu kadar yerel yönetimlerin finansmanında da büyük etkide bulunmaktadır. Bununla birlikte kimi yerlerde %25'e varan oranlarda bir nüfusa tekabül eden bu kesimin yerel seçimlerde ne seçilme ne de oy verme hakları bulunmaktadır. Demokrasi politikaları açısından son derece sorunlu olan bu durumu gündeme getirmek çok taraflı kazanca yol açacaktır. Bu minvalde Türk diasporasının bu konuya eğilmesi sağlanmalı ve Avusturya içinde yıllardır bu alanda çalışmalar yapan kesimlerle diyalog geliştirmesi teşvik edilmelidir. Burada gündeme getirilmesi gereken ilk konu, Avusturya'daki Türk vatandaşları için, en azından bu ülkede yaşayan AB ülkeleri vatandaşlarının sahip olduğu demokratik hakların kazanılması olduğudur. Buna göre Türk vatandaşları da AB ülke vatandaşları gibi Mahalle Meclisleri Seçimleri'ne (Bezirksvertretungswahl) katılma hakkını elde edebilmelidirler.

Bir başka somut öneri Avusturya'daki Türk diasporasının siyasi süreçleri profesyonel manada yürütecek kadrolara sahip olması için çalışmalar yapılmasıdır. Bu çerçevede yerelde ve Türkiye'de siyaset akademilerinin kurulmasının teşvik edilmesi, siyasete ilgi duyanların özellikle Türkiye'deki kimi kuruluşlarda stajlardan geçirilip siyasal süreçler hakkında bilgilendirilmeleri yararlı olacaktır. Bu noktada stratejik hamle olarak genel seçimlerde özellikle SPÖ ya da NEOS ile hareket etme karşılığında bu partilerin mutfağında Türk gençlerine yer açılması sağlanmalıdır. Akabinde yerel seçimlerde Türk diasporasının kendi adaylarının/partilerinin seçimlere katılması için çalışmalar yapılması kuvvetle teşvik edilmelidir. Avusturya'da yerel seçimlerde başarılı sonuçlar almanın pekâlâ mümkün olduğu hatırd tutulmalı ve bu ülkedeki şartlar kesinlikle bir başka Avrupa ülkesindekilerle karıştırılmamalıdır. Bu meselenin kişi veya çıkar gruplarından bağımsız olarak ele alınmasının elzem olduğu da aşikârdır.

Yukarıdaki temel politikaların Avusturya'daki Türk diasporası tarafından uygulamaya geçirilmesi için finansal desteğin yanı sıra, özellikle medya ve siyasal iletişim alanlarında teknik desteğin sunulmasının gerekliliği izah-tan varestedir. Bu noktada bu alanlarda çalışacak diaspora üyelerinin eğitim-leri sağlanarak eğitimciler hâline dönüşmeleri için programlar gerçekleştirilmelidir. Projelerin finansmanının da yerleşik diaspora firmaları üzerinden bağış-lar yoluyla gerçekleştirilmesinin yapılabilirliği araştırılmalı zira bu yol Avus-turya devletinin olası *dış finansman* tepkisinin önüne geçecektir.

AVUSTURYA'DAKİ TÜRK DİASPORA POLİTİKASININ TARİHİ

Dr. Esra Sağlam

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye'nin Avusturya'da yürüttüğü diaspora politikası (TDP) üç döneme ayrılarak ele alınacaktır: Yurtdışına yönelen uluslararası iş gücü göçünün ilk yılları (1960-1980), 1980'ler sonrası ekonomik liberalleşme ve siyasi iltica hareketlerinin etkisiyle şekillenen dönem (1980-2002) ve son olarak 2000'li yıllardaki siyasi kadro değişiminin-AK Parti politikalarının şekillendirdiği dönem (2002 sonrası). Bu dönemlerin ayrıştırılmasında, TDP'nin temelde iki alandaki değişimlerden etkilendiği şeklindeki kabul rol oynamaktadır. Bunlardan ilki; ülkenin ekonomi-politik eğilimindeki değişimler iken, ikincisi siyasi kadrolarda ve buna bağlı olarak ulusa ve dolaşısıyla diasporaya yüklenen anlamdaki değişimlerdir. Bunu takiben günümüzdeki diaspora politikasının karşılaştığı temel zorluklar ve sorunlar aktarılacak ve son olarak bu sorunlara ilişkin politika ve uygulama önerileri sunulacaktır.

3.1. AVUSTURYA'DA TÜRK DİASPORA POLİTİKASININ EVRELERİ

1964-1980 Arası Dönem

Türkiye'yi sınırları dışına gönderdiği nüfusla bağlarını korumak konusunda istekli bir ülke yapan dönem, Türkiye'den Avrupa'ya iş gücü göçünün yaşandığı 60'lı yıllar olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası iş gücü desteğine ihtiyaç duyan Batı Avrupa ülkeleriyle imzalanan anlaşmalar çerçevesinde, 15 Mayıs

1964 tarihinde, Türkiye ile Avusturya arasında da *Avusturya'ya Türk İşgücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma* ismiyle bir iş gücü anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın yapıldığı ilk yıl, Türkiye'den Avusturya'ya misafir işçi statüsünde gönderilen işçilerin sayısı 1.434'tür. Bu sayı her sene 400 ila 10.000 arasında değişen rakamlarla artarak 1972 yılında 27.376'ya ulaşmıştır.¹

Türk işçi göçünün bu erken evresinde, Avusturya'ya gelenler genç erkeklerden ve büyük oranda tarım ve çiftçilikle uğraşan köylü nüfustan oluşmaktaydı.² Avusturya'da devletin egemen olduğu ve daha yüksek ücretler sunan büyük ölçekli sanayide istihdamın göçmen işçiler için sınırlı kaldığı bu yıllarda, Türk işçiler daha çok küçük ve orta ölçekli işletmelerde istihdam edilmişlerdir. İnşaat, tekstil ve hizmet sektöründe yoğunlaşan Türk işçiler bu dönemde kolay denemeyecek yaşam ve çalışma şartları altında yaşamlarını sürdürmüşlerdir.³

Avusturya ile imzalanan İşgücü Tedarik Anlaşması'nın şartları incelendiğinde, göçün daha çok Avusturya'nın kontrol ve belirleyiciliğinde şekil aldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Avusturya'nın işçileri koşulsuz olarak Türkiye'ye geri gönderme hakkını haiz olduğu ve hatta *Avusturya Sosyal Yardım Müesseselerine külfet teşkil eden işçileri* dahi Türkiye'ye geri gönderebilme hakkını elinde tuttuğu görülmektedir.⁴ Bununla birlikte, göçün ilk yıllarında Avusturya tarafından misafir işçi konusu ekonomik büyümeyi ve refahı sürdürmek için olumlu ve gerekli görülmüştür. Göçmen işçilerin, -geri dönecekleri varsayıldığından- ithal iş gücünün hemen hemen hiçbir sosyal maliyet yaratmadan fiyatları ve ücretleri istikrara kavuşturacağı düşünülmüştür. Siyasi ve ekonomik tahlillerde yabancı işçilerin ülke ekonomisine sunacakları bu olumlu katkı düşüncesi ön planda olmuş ve bu dönemde konuya dair ırkçı ve dışlayıcı yaklaşımlara rastlanmamıştır.

1. Kazım Yiğit, "İİBK'dan İŞKUR'a-Yurtdışına İşçi Göçü", *İstihdam'da 3 İ Dergisi*, Sayı: 3, (Temmuz-Ağustos-Eylül 2011), s. 46.
2. Harald Waldrauch ve Karin Sohler, *Migrantenorganisationen in der Großstadt: Entstehung, Struktur und Aktivitäten am Beispiel Wien*, (Campus Verlag, Frankfurt an Main: 2004), s. 230.
3. Gudrun Biffel, "Der Strukturwandel der Ausländerbeschäftigung in Österreich", *Ausländische Arbeitskräfte in Österreich*, ed. Hannes Wimmer (Campus Verlag, Frankfurt am Main/New York: 1986), s. 43.
4. "Türkiye-Avusturya İşgücü Anlaşması", T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Madde 14, <https://www.csgeb.gov.tr/uigm/genel-bilgiler/ikili-iscucu-anlasmalari/>, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).

Anlaşma çerçevesinde, gönderilen işçilerin nitelikleri, çalışma süreleri ve geri dönüşleri konusunda belirleyici olamayan Türkiye ise bu yıllarda, köyden kente göçün hızlandığı ve aynı hızla gelişemeyen sanayinin kente göçenler için yeterli iş imkânı sunamadığı bir ülke durumundadır. Bu nedenle, Türkiye hem iş gücü piyasasındaki işsizlik baskısını azaltmak, hem de yurtdışındaki işçilerden döviz geliri sağlamak ve onların sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinden edinecekleri bilgi birikiminden ülkenin kalkınması adına faydalanmak amacıyla yurtdışına olan bu işçi göçünü desteklemiştir.

1963 ve 1968 yıllarında çıkarılan Beş Yıllık Kalkınma planlarında da öncelikli kalkınma hedefleri arasında yer alan iş gücü göçü, dış ticaret açığının kapatılmasında önemli bir kaynak olarak düşünülmüştür.⁵ Nitekim işçi dövizlerinin Türkiye ekonomisine beklendiğinden daha fazla olumlu etkileri olmuş ve uzun yıllar Türkiye'nin dış ticaret açığının düşük kalmasına büyük katkılar sağlamıştır. Rakamlara baktığımızda, bu döviz girişi 1970-71'de ihracatın, %50'sini, 1973'te ise %90'ını oluşturmaktadır. Dış ticaret açığını da etkileyen bu dövizler 1973'te açığı %154 oranında kapatmaya yetmiştir.⁶

Dolayısıyla, işçi göçmenlerin ekonomik ve sosyal sermayesinden faydalanma amacındaki Türkiye'nin 60'lı yıllardaki temel devlet politikası, bu göçün teşviki, döviz akışını ve çalışma süresini doldurup dönmek isteyen işçilerin geri dönüşlerini kolaylaştırma yönünde olmuştur. Türk devleti, bu yıllarda daha çok pasaport, emeklilik, askerlik, doğum, geri dönüş işlemleri gibi konularda danışmanlık ve konsolosluk hizmetlerine yoğunlaşmıştır.⁷ Bu kapsamda, Avusturya ile göçmen işçilerin sağlık, ölüm, doğum, sosyal yardımlar, işsizlik ve emeklilikle ilgili haklarını düzenleyen sosyal güvenlik anlaşması 1969 yılında yürürlüğe girmiş ve işçilerin sosyal haklardan faydalanmaları sağlanmıştır.⁸ Ancak bu dönemde Avusturya'ya olan bu göçün geçici bir du-

5. "Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)", T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1963), s. 456, https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Birinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1962-1967.pdf, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).
6. Ahmet İçduygu, Sema Erder ve Ömer Faruk Gençkaya, *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, (Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, İstanbul: 2014), s. 195, <http://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/T%C3%BCbitak%20Raporu.pdf>, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).
7. Yaşar Aydın, "Turkish Diaspora Policy: Transnationalism or Long Distance Natioanlism?", *Turkish Migration Policy*, ed. Barbara Pusch ve İbrahim Sirkeci, (Transnational Press, London: 2016), s. 8.
8. Werner Bauer, *Zuwanderung nach Österreich*, (Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung, Wien: 2008), s. 5.

rum olduğu varsayılmış olduğundan, konu sadece ekonomi politikaları cihe-tinde bir mesele olarak görülmüş ve ne Türkiye ne de Avusturya göçmenle-rin uyumu ve göçün sosyal boyutu gibi konulara eğilmişlerdir.

Ekonomik buhranın damgasını vurduğu 70’li yıllarda, diğer Avrupa ül-kelerine benzer şekilde Avusturya da iş gücü ithali konusunda bir politika de-ğişimine gitmiş ve 1974 yılında yurtdışından işçi alımını resmen durdurmuş-tur.⁹ Fabrikaların kapandığı ve toplu işten çıkarmaların arttığı bu dönemde, bütün yabancı işçiler gibi Türkiye kökenli göçmenlerin de önemli bir bölü-mü işini ve çalışma hakkını kaybetmiştir.

Buna bağlı olarak Türk işçi göçünü etkileyen ikinci önemli gelişme ise gönderilen nüfusun büyük bölümünün kalıcı hâle gelmesidir. Aslında çıkarı-lan yasalar yoluyla misafir işçilerin ülkedeki sayısını azaltmak ve Türkiye’ye dönmeleri öngörülürken, durum böyle olmamıştır. İşçiler kısıtlayıcı bu yeni düzenlemenin etkileri kendini göstermeden aile bireylerini hızlı bir şekilde yanlarına getirmenin yollarını aramışlar ve bu dönemde aile birleşimleri yo-luyla göç daha da artmaya devam etmiştir.¹⁰ 1971 yılında 16.000 olan Türk göçmen sayısı 70’li yılların sonuna doğru 50.000’i aşmıştır.¹¹

Bu yıllarda ayrıca, yabancı işçi sayılarında durdurulamayan artış, aile bir-leşimleriyle artan sosyal ödemeler (eğitim hizmetleri, sosyal yardımlar vb.) ve toplumsal uyum problemleri ithal iş gücünün maliyetleri konusunda tartış-malara sebep olmuş ve özellikle 70’li yılların başından itibaren yabancı işçiler Avusturya’daki siyasi tartışmalarda ve medyada yavaş yavaş bir sorun olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu yıllarda günlük gazetelerde “Wer braucht den Tschusch? “(Tschusch’a¹² kimin ihtiyacı var?) (Die Presse, 1971); “Gemeinde Wien will den Gastarbeiterstrom bremsen” (Viyana belediyesi misafir işçi akı-

-
9. Karin Böke, “‘Gastarbeiter’ auf deutsch und auf österreichisch. Methodik und Empirie eines diskurslinguistischen Vergleichs”, *Einwanderungsdiskurse: Vergleichende diskurs-linguistische Studien*, ed. Thomas Niehr, Karin Böke, (Springer VS, Wiesbaden: 2006), s. 43.
 10. Rainer Bauböck, *Nach Rasse und Sprache verschieden. Migrationspolitik in Österreich von der Monarchie bis heute*. Reihe Politikwissenschaft / Political Science Series No. 31, (Institut für Höhere Studien, Wien:1996), s. 14, https://irihs.ihs.ac.at/id/eprint/899/1/pw_31.pdf, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).
 11. Christian Matzka, *Austria and Turkey: Their burden of histories*, (Universität Wien, Wien: 2009), s. 3, <http://www.herodot.net/conferences/ayvalik/papers/geog-01.pdf>, (Erişim ta-rihi: 29 Ağustos 2021).
 12. *Tschusch* ifadesi Avusturya Almancasında eski Yugoslavya göçmenleri için kullanılan aşağılayıcı bir ifadedir.

şını yavaşılatmak istiyor) (Die Presse, 1973); “Gastarbeiter: Der Plafond ist erreicht” (Misafir işçiler: Sınırı ulaşıldı) (Arbeiter-Zeitung, 1973); gibi manşetlerle konu menfi yönleriyle gündeme taşınmış¹³, işçi alımlarının durdurulması hususu parti programları ve seçim kampanyalarında yer almaya başlamıştır. Bu kapsamda FPÖ tarafından 1973 yılında parti programı olarak “Freiheitliches Manifest” ismiyle yayınlanan manifestoda, *misafir işçi* sayısının düşük tutulması gerektiği, ekonomi için bir anlık kazanç olsa da göçün “uzun vadeli ekonomik, sosyal ve nüfusla ilgili yükler” getireceği ve misafir işçiler için normal ve olması gerekenin kalmak değil memleketlerine dönmek olduğu ifade edilmiştir. Benzer şekilde, 1973 yılında gerçekleşen Viyana Eyalet seçimlerinde, *misafir işçiler* konusu ilk kez bir seçim malzemesi olarak kullanılmaya başlanmış ve 80’li ve 90’lı yıllarda tekâmül eden yabancı düşmanlığı söyleminin tüm klasik unsurları 1973 Eylül’ünde Viyana Belediyesi’nde gerçekleşen bir basın toplantısında ilk kez bir araya getirilmiştir: İşçi göçü ile çoğunlukla okuryazar olmayan, entegre olmaya direnen, yaşam tarzları tepki çeken bir grubun ülkeye geldiğinden bahsedilmekte ve kontrol edilemeyen nehirleri çağrıştıran bir karmaşadan şikâyet edilmektedir.¹⁴

Ülkede büyümeye devam eden Türk nüfusun Avrupa ülkelerinde kalıcılığının anlaşılmasına başlandığı bu yıllarda Türkiye’nin girişimlerinde de az da olsa bir artış göze çarpmaktadır. 1960’ların sonlarından itibaren Avusturya’da Türk konsoloslukları bünyesinde *Türk Sosyal Temsilcisi* sıfatıyla bazı görevlendirmeler yapılmış olsa da, bu tür danışmanlık hizmetlerinin daha çok 1970’li yıllarda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.¹⁵ Nitekim bu yıllara değin işçilerin gittikleri ülkelerde yaşadıkları problemlerin takibinde Türk konsolosluklarının görevlerini tam olarak yerine getiremediği anlaşılmakta ve bizzat Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan bir raporda “işçi meselelerinin tatminkâr bir hâlde yürütülemediği” ve yurtdışındaki konsolosluk ve personel sayılarının artırılmasının gerekli olduğu bildirilmektedir.¹⁶ Bunun yanında,

13. Martin Scheutz, Vlasta Valeš, *Wien und seine WienerInnen. Ein historischer Streifzug durch Wien über die Jahrhunderte*, (Böhlau Verlag, Wien/Köln/Weimar: 2008), s. 335.
14. Vladimir Fischer, “Vom ‘Gastarbeiter’ zum ‘Ausländer’: Die Entstehung und Entwicklung des Diskurses über ArbeitsmigrantInnen in Österreich”, *Österreich in Geschichte und Literatur mit Geographie*, Cilt: 53, Sayı: 3, (2009), s. 254.
15. Harald Waldrauch, Karin Sohler, *Migrantenorganisationen in der Großstadt: Entstehung, Struktur und Aktivitäten am Beispiel Wien*, (Campus Verlag, Frankfurt am Main: 2004), s. 231.
16. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; 30/01.64.398.3., *Almanya’da Çalışan İşçilerimizin, Konsolosluk Sayılarının Artırılması Hakkındaki İstekleri*.

sorunların yerinde görülmesi amacıyla Türkiye’den çeşitli heyetler oluşturularak yurtdışına gönderilmiştir. Bu minvalde, 1966 ve 1970 yıllarında Avusturya’nın da içinde bulunduğu bazı Avrupa ülkelerinde çalışan işçilerimizin meselelerinin tespiti için dönemin Çalışma Bakanı başkanlığında heyetlerin görevlendirildiği bilinmektedir.¹⁷

Bu yıllarda ayrıca, ailelerin Avusturya’ya gelmesiyle birlikte yeni ihtiyaçlar doğmuş ve Türk işçiler özellikle çocukların eğitimi, dini ve millî değerlerin muhafazası ve aktarımı gibi konularda desteğe ihtiyaç duymuşlardır. Söz konusu ihtiyacın giderilmesi noktasında görev alan kuruluşlardan biri de Millî Eğitim Bakanlığı olmuştur. İlk kez 1976 yılında Avusturya ile yürütülen müzakereler sonrası, Türkiye’den gönderilen öğretmenler tarafından “muttersprachlicher Zusatzunterricht” adı altında anadil ek dersleri verilmeye başlanmıştır. 90’lı yıllara değin bu derslerdeki asıl amaç, geri döneceği düşünülen göçmen çocuklarının anavatanlarına uyumlarının kolaylaştırılmasıdır.¹⁸

Bu dönemde, millî ve manevî değerlerin nesillere aktarımı konusunda rol alan bir başka kurum da Diyanet İşleri Başkanlığı olmuştur. Ancak, 1971 yılından itibaren sadece Ramazan aylarında ve Kurban Bayramı’nda Avrupa ülkelerine din görevlileri gönderen Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bu alanda etkin olarak görülmesi için yurtdışı teşkilatının kurulduğu 1979 yılını beklemek gerekecektir. 1979 itibarıyla yurtdışında 6 aylık sürelerle geçici din görevlileri görevlendirilmiş ve Büyükelçilikler ve Başkonsolosluklar nezdinde Din Hizmetleri Müşavirlikleri ve Ataşelikleri faaliyete geçirilmiştir.¹⁹ Bu kapsamda, DİB tarafından 1979-1985 yılları arasında yurtdışına gönderilen din görevlilerinin sayısı 794’tür.²⁰

-
17. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; 30/18.1.2.251.37.17., *Almanya, Hollanda, Belçika, İsviçre ve Avusturya’daki Türk İşçilerinin Meselelerini Tespit Etmek için Heyet Gönderilmesi*. Ayrıca; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; 30/18.1.2. 193.13.8., *Avrupa Memleketlerindeki İşçilerimizin Durumlarını İncelemek ve Gerekli Temaslarda Bulunmak Üzere, Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem’in Avusturya, Almanya, Hollanda, Belçika ve İsviçre’ye Gitmesi*.
 18. Dilek Çınar, *Gleichwertige Sprachen? Muttersprachlicher Unterricht für Kinder von Einwanderern*. Forschungsbericht des Bundesministeriums für Unterricht und kulturelle Angelegenheiten, (Studienverlag, Innsbruck – Wien: 1998), s. 28.
 19. Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, (Akçağ Yayınları, Ankara: 1996), s. 209.
 20. Mustafa Tavukçuoğlu, Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı, din dersi öğretmenleri ve din görevlileri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 5, s. 254*, <http://dergipark.gov.tr/neuifd/issue/19715/210700>, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).

İlk yıllarda gerek DİB gerek MEB tarafından diasporanın Türkiye ve Türkçe ile kültürel bağlarının korunması amacı ile yürütülen bu faaliyetlerin, temelde işçi çocuklarının yurda döndükten sonra Türk toplumuna uyumu ve anavatanla bağların korunması üzerine oturtulduğu anlaşılmaktadır. Yani Türkiye 70'li yılların sonuna değin Türk işçilerin kalış süresi içerisinde kimliğinin muhafazası, asimilasyonunun engellenmesi ve geri dönüşünde karşılaşacağı uyum sorunlarını azaltmaya ilişkin bir strateji yürütmüştür.

1980-2002 Arası Dönem

1980'li yıllara gelindiğinde Türk göçmenlerin toplumsal yapısında, Avusturya'nın göç politikalarında ve buna bağlı olarak Türkiye'nin göçmenlere yönelik yaklaşımında bazı dönüşümlerin yaşandığı görülmektedir. Bu yıllarda ilk göze çarpan olgu, siyasi ilticalarla Avusturya'daki Türk nüfusunun demografik yapısında meydana gelen değişimlerdir. Özellikle 12 Eylül 1980 darbesi sonrası kendisini tehlikede hisseden komünistler, Alevi, Kürt ve Türk milliyetçileri ve İslamcılar gibi çok farklı ideolojik gruplar, bu yıllarda Avrupa ülkelerine göç veya iltica etmiş ve böylelikle çoğunluğu kırsal kesimden gelmiş muhafazakâr Türk göçmen nüfusuna da yeni kompartımanlar eklenmiştir. Siyasi motivasyonlu bu iltica hareketleri kapsamında 3000'den fazla Türkiye kökenli ilticacı da Avusturya'daki Türk toplumunun saflarına katılmıştır.²¹

İleriki yıllarda ortaya çıkacak toplumsal kutuplaşmaların temelini oluşturan bu gelişme aynı zamanda dernekleşme ve kurumsallaşma girişimlerinde de önemli bir artış meydana getirmiştir. Bu yıllarda Türk göçmenlerin göçün ilk yıllarından farklı olarak şehirlerin farklı noktalarına dağılması ve aile birleşimlerinin etkisiyle dini ve kültürel paylaşım noktalarına ihtiyaç duyması sonucu ortak buluşma mekânlarının oluşturulması amaçlı çabaların yoğunlaştığı görülmektedir. Kültür evlerinin, hemşeri topluluklarının ve camilerin kurulmasını sağlayan bu girişimlere siyasi iltica hareketlerinin getirdiği ideolojik gruplaşma temayülleri de eklenince 80'li yıllar Türk toplumu için sağ ve sol cemahta kurumsallaşmaların²² arttığı yıllar olmuştur.²³

21. Hüseyin Şimşek, *Türkiye'den Avusturya'ya Göçün 50 Yılı*, (Belge Yayınları, İstanbul: 2014), s. 153.

22. Türkiye'deki çeşitli siyasi görüş, parti ve dini grupların uzantıları şeklinde oluşan bu gruplara ilişkin ayrıntılı bilgi için Bkz.: Şimşek, *Türkiye'den Avusturya'ya Göçün 50 Yılı*.

23. Evren Demir, *Demographische Entwicklung und Lebenswelt der türkischen MigrantInnen: Die türkische Gesellschaft in Österreich*, (Akademikerverlag, Wien: 2015), s. 35.

Bunun yanında, Türk toplumunda yaşanan bir başka gelişme ise, 90'lı yıllardan sonra Avusturya vatandaşlığına geçme oranlarındaki artıştır. 1993-2002 yılları arasında 70.000'e yakın Türk vatandaşının Avusturya vatandaşlığı aldığı bilinmektedir.²⁴ Böylelikle Avusturya toplumunun hukuken de bir parçası hâline gelen Türk göçmenler, ülkede daha da yerleşik hâle gelmiştir. Bununla birlikte, bu yıllar Türklerin Avusturya'daki yaşam koşulları, ikamet yasal belirsizliği, düşük ücretler, işsizlik ve güvencesiz çalışma koşulları ile ön plana çıkmaktadır.²⁵ Ayrıca, göçmen çocuklarının eğitim sistemine uyumu konusunda 90'lı yıllarda dahi ciddi sıkıntılar yaşandığı bilinmektedir.²⁶ Yine, istihdam alanında yaşanan sorunların devam ettiği ve Türk göçmenlerin işsizlikle başa çıkma yöntemi olarak serbest meslek dallarına yöneldikleri görülmektedir. Birçok Türk restoranı ve Türkiye'den getirilen ürünlerin satıldığı market ve mağazaların sayısında bu dönemde ciddi bir artış yaşanmıştır.²⁷

Bu bağlamda, Avusturya devletinin sosyal politikalar ve eğitim sistemi gibi alanlarda göçmenlerin söz konusu sorunlarına oldukça ilgisiz kaldığı ve çözümlü pasif bir şekilde, bu grupları sistemin dışında bırakmakta bulunduğu görülmektedir.²⁸ Ayrıca, ülkede Soğuk Savaş ve Yugoslavya iç savaşı sonrası ge-

-
24. Ursula Reeger, "Austria", Statistics and Reality", *Concepts and Measurements of Migration in Europe*, ed. Heinz Fassmann, Ursula Reeger ve Wiebke Sievers, (Amsterdam University Press, Amsterdam: 2009), s. 123.
 25. Avusturya ortalamasının oldukça altındaki konut şartlarında yaşayan Türk göçmenlere ilişkin 80'li yılların başında yapılan bir araştırma, göçmenlerin %30'unun hâlen şirket misafirhaneleri yahut yurtlarda kaldığını, ev kiralayanların ise yarısından fazlasının "standart altı apartman dairelerinde" yaşadığını ortaya koymaktadır (Hannes Wimmer, "Die Arbeitswelt der ausländischen Arbeitnehmer", *Ausländische Arbeitskräfte in Österreich*, ed. Hannes Wimmer, (Campus Verlag, Frankfurt am Main/New York: 1986), s. 255-257 ve s. 281-283).
 26. 1998/99 eğitim yılında Türk çocuklarının %5'e yakınının, dil yetersizlikleri nedeniyle çoğunlukla engelli ve öğrenme güçlüğü çeken çocuklar için tasarlanmış özel eğitim kurumlarına (Sonderschule) yönlendirildikleri görülmektedir (Gudrun Biffel, Julia Bock-Schappelwein, "Soziale Mobilität durch Bildung? Das Bildungsverhalten von MigrantInnen", *Österreichischer Migrations- und Integrationsbericht. Demographische Entwicklungen – sozioökonomische Strukturen – rechtliche Rahmenbedingungen*, ed. Heinz Fassmann ve Irene Stacher, (Drava Verlag, Wien/Klagenfurt: 2003), s. 124.).
 27. Daniela Pfeffer, "Wir und die Anderen: Zur Identität und Differenz von türkischen Migranten", (Doktora Tezi, Universität Wien, Wien, 2011), s. 42.
 28. Sylvia Hahn, Georg Stöger, *50 Jahre österreichisch-türkisches Anwerbeabkommen*, Studie der Universität Salzburg im Auftrag des Bundesministeriums für Europa, Integration und Äußeres, (Salzburg: 2014), s. 52.

lişmeler nedeniyle iki katına çıkan *yabancı* sayısı ve göçmenlerin çocukları olan ikinci neslin yaşadıkları sorunlar, bu yıllarda işçi göçünün olumsuz yanlarıyla ve giderek artan düzeyde tartışılmasına neden olmuştur.²⁹ 90'lı yıllarda Avusturya siyasetindeki etkisi artmaya başlayan Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) ve Yeşiller (Die Grünen)'in göçmenler meselesini (göçmenleri savunarak da olsa) seçmenler üzerinde bir mobilizasyon yaratmak için kullanmaya başladığı görülmektedir.³⁰ Bu yıllarda göçmenler FPÖ ve müzahir çevrelerce, ekonomik problemlerin kaynağı ve sosyal parazit (Sozialschmarotzer) olmakla suçlanmaya ve bazı medya organlarında “suça karışmış” ve “topluma uyum sağlayamayan” yabancı imajı ile resmedilmeye başlanmıştır.³¹

Toplum ve siyasette yükselen bu yabancı karşıtı dalga göçmenlere yönelik yasal düzenlemelerde de zorlaştırmalara zemin hazırlamıştır. Bu kapsamdaki Avusturya hukuk sistemi içerisindeki 1992 ve 1998 yıllarında yapılan yasa değişiklikleri ile göçün sınırlandırılması hedeflenmiş, oturma izni ve vatandaşlık şartları zorlaştırılmıştır. Bunun yanında, 1997 yılında AB'ye uyum kapsamında yeni bir göç yasası düzenlenmiş ve *enteegrasyon* vurgusu yanında bazı mağduriyetler giderilerek Avusturya'da doğan çocukların ülkede kalma hakları garanti altına alınmış, sınır dışı etme zorlaştırılmış, oturma süreleri uzatılmıştır.³²

Bu yıllarda Türkiye'nin politikalarında göze çarpan en esaslı dönüşüm Türk göçmen grupların Avrupa'da kalıcı olduklarının anlaşılmasıdır. Bu bağlamda, 1981'de Türk vatandaşlarına çifte vatandaşlık hakkı verilmiş ve Türkiyeli göçmenlerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kaybetmeden buldukları ülkelerin vatandaşlıklarını almalarına imkân sağlanmıştır.³³ Ayrıca,

-
29. Christof Bergkirchner, “Zur Genese des Ausländerbeschäftigungsgesetzes 1975”, (Yüksek Lisans Tezi, Universität Wien, Wien, 2013), s. 99-101.
 30. Edip Asaf Bekaroğlu, Murat Batur, Necmettin Doğan, Murat Kalkan ve Fatih Kucur, Avrupa'da Göç, Azınlıklar ve Siyaset-Avusturya Örneği, (Vadi Yayınları, İstanbul: 2015), s. 21.
 31. Michael Rittberger, “Wie kommt die Ausländerfeindlichkeit in die Kronen Zeitung?”, *Dazugehören oder nicht? Ein Blick in die Lebenssituation türkischer ÖsterreicherInnen*, ed. Sevgi Bardakçı, Barbara Falkinger, Sonja Hinsch, Michael Rittberger ve Michael Sertl, (Studienverlag, Innsbruck/Wien/Bozen: 2009), s. 48-51.
 32. Albert Kraler ve Karin Sohler, “Austria”, *European Immigration: A Sourcebook*, ed. Anna Triandafyllidou ve Ruby Gropas, (Aldershot, Ashgate: 2007), s. 20.
 33. 11/2/1964 Tarih ve 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Ek Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun, (T.C. Resmî Gazete, 17 Şubat 1981, Sayı: 17254).

1982 Anayasası'nda yer alan 62. madde ile devletin yurtdışındaki Türklerin menfaatlerini korumasına yasal bir statü kazandırılmıştır.³⁴ Türk göçmenlerin anavatan ile bağlarının korunmasını devletin bir görevi hâline getiren söz konusu girişim, Türk diaspora politikasının önemli dönemeçlerinden biri olarak kabul edilmektedir.³⁵ Türk diaspora politikasında görülen bu gelişmelerde, 80'li yıllardaki siyasi elit değişiminin ve ülkenin ekonomik eğiliminin neo-liberal yönde ivme kazanmasının önemli etkisi olmuştur. 1983 yılında iktidara gelen ANAVATAN Partisi ile daha muhafazakâr bir siyasi kadro ülkeye egemen olmuş ve Osmanlı mirasına dayanan daha geniş bir dini-tarihi ulus ve dolayısıyla diaspora tanımı benimsenmiştir.³⁶

Bu dönemde hükümet, yurtdışındaki vatandaşlarıyla daha da yakından ilgilenmeye başlamış ve yurtdışında uzun yıllar ihmal edilen kesimler devlet desteği ve ilgisiyle bu yıllarda buluşmaya başlamıştır.³⁷ Bunun yanında, o yıllara değin hüküm süren ithal ikameci ekonomik kalkınma modeli yerini ekonomik liberalleşmeye ve dış pazarlara açılıma bırakmıştır. Türkiye'de dış pazarlara ve ihracata yönelik arayışın arttığı bu yıllarda, yurtdışında yaşayan Türk göçmenler finansal kaynak ve müşteri kitlesi olarak önemli görülmüştür.³⁸

Bunun yanında, 80'li yıllardaki siyasi iltica hareketleri Türkiye'nin göçmenlere yönelik politikalarını ekonomik alandan siyasi alana doğru da genişletmesine neden olmuştur.³⁹ Marjinal gruplar için bir yaşam alanı hâline geldiği düşünülen Avrupa'da, devletin kendisi için tehlike olarak gördüğü Türkiyeli gruplar, anavatanın menfaatleri doğrultusunda kontrol altına alınmaya

34. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982.

35. Can Ünver, "Changing Diaspora Politics of Turkey and Public Diplomacy", *Turkish Policy Quarterly*, Cilt: 12, Sayı: 1, (2013), s. 185.

36. M. Hakan Yavuz, "Turkish Identity and Foreign Policy in Flux: The Rise of Neo-Ottomanism", *Critique: Critical Middle Eastern Studies*, Cilt: 7, Sayı: 12, (1998), s. 37.

37. Kazım Keskin, "Türkiye'nin Dış Türkler siyasetinin dönüşümü", *AK Parti'nin 15 Yılı: Dış Politika*, ed. Kemal İnat, Ali Aslan ve Burhanettin Duran, (SETA Vakfı, İstanbul: 2017), s. 542.

38. Ziya Öniş, "The Political Economy of Islamic Resurgence in Turkey: The Rise of the Welfare Party in Perspective", *Third World Quarterly*, Cilt: 18, Sayı: 4, (1997), s. 758. Ayrıca; Evren Hoşgör, "Islamic Capital/Anatolian Tigers: Past and Present", *Middle Eastern Studies*, Cilt: 47, Sayı: 2 (2011), s. 345.

39. Yaşar Aydın, *Die neue türkische Diasporapolitik: Ihre Ziele, ihre Grenzen und ihre Herausforderungen für die türkeistämmigen Verbände und die Entscheidungsträger in Deutschland*, (Stiftung Wissenschaft und Politik-Studie, Berlin: 2014), s. 8.

çalışılmıştır.⁴⁰ Çeşitlenen toplumsal yapı, devletin Türk göçmenlere yönelik kullandığı terminolojiyi de değiştirmiş, 70'li yıllardan başlayarak sadece ekme parası için göçen “fedakâr ve vatansever işçiler” “yıkıcı ve bölücü akımlara kapılan” göçmenlerden ayrılmaya başlanmıştır.⁴¹

Yukarıda bahsedilen toplumsal sorunlar, kimliğin muhafazası ve eğitim problemleri noktasında Türkiye'nin bu yıllarda göçmenlere yönelik bazı hizmetleri yürütmeye başladığı görülmektedir. Bu kapsamda, Türkçe ve Türk kültürü dersleri 1991 yılına değin Türkiye'den gönderilen öğretmenler tarafından verilmeye devam edilmiştir. Ancak bu yıldan sonra söz konusu dersler için mahallen görevlendirilen öğretmenlere başvurulmuştur.⁴²

Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla 80'li yıllar boyunca yurtdışında 6 aylık sürelerle geçici din görevlileri görevlendirilmiştir. Bunun yanında, 1984 yılında Viyana'nın da dâhil olduğu bazı Avrupa şehirlerinde Bakanlar Kurulu Kararıyla Din Hizmetleri Müşavirliği kurulmuştur.⁴³ Bu yıllardaki bir diğer önemli girişim de Avusturya'da da Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (ATİB) adıyla bir derneğin kurulmasıdır. Diğer Avrupa ülkelerindekine benzer şekilde, birçok cami derneğini tek ve resmi bir çatı altında toplamaya imkân tanıyan bu oluşum DİB'e Avusturya'daki camilerde çalışmak üzere din görevlisi talebi iletebilen yegâne kurumdur.⁴⁴

Öte yandan bu yıllarda, göçmenlerin siyasi ve sosyal haklar konusunda desteklenmesi için bazı kurum ve enstrümanlar da geliştirilmiştir. İşçiler için Yüksek Koordinasyon Kurulu'nun kurulması, gümrüklerde oy kullanma hakkının verilmesi (1986), Başbakanlık altında kurulan *Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar Danışma Kurulu* ve *Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar Üst Kurulu*

40. Ergin Ulusoy, *Diasporayı Yeniden Düşünmek: Diaspora Teorisi ve Tarihsel Bağlamda Türkiye'nin Diaspora Politikası*, (PEGEM Akademi, Ankara: 2016), s. 122-123.

41. Melen Hükümeti Programı, 1972-1973, <http://tbmm.gov.tr/hukümetler/HP35.htm>, (Erişim tarihi:20 Eylül 2021). Melen Hükümeti, Ferit Melen'in Başbakanlığı altında 22.05.1972-15.04.1973 tarihleri arasında görev yapan hükümettir.

42. Çınar, *Gleichwertige Sprachen? Muttersprachlicher Unterricht für Kinder von Einwanderern*.

43. “Yurt Dışında Çalışan İşçilerimizin ve Yurttaşlarımızın Karşılaştıkları İdarî, Malî, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sorunları Tespit Etmek ve Gerekli Önlemleri Almak Amacıyla Kurulan (10/21, 47) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”, TBMM, (1995), s. 14, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem19/yil01/ss883.pdf>, (Erişim tarihi:20 Eylül 2021).

44. Tavukçuoğlu, “Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı, Din Dersi Öğretmenleri ve Din Görevlileri”, s. 242-244.

lu (1998) gibi hizmet ve yapılanmalar ile Türkiye yurtdışındaki göçmenlerine yönelik faaliyet alanını genişletmiştir.⁴⁵

Bununla beraber, bu yıllarda Türk göçmenlerin buldukları ülkelere *entegrasyonunun* da teşvik edildiği görülmektedir. Örneğin, 1995'te dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Avrupa'daki Türklere yaşadıkları ülkenin vatandaşlıklarını almalarını salık vermiş ve bir yıl sonra Ankara, Türk vatandaşlığından çıkmak için engelleri azaltarak *Pembe Kart* uygulamasına geçmiştir.⁴⁶ Böylelikle, göçmenlerin buldukları ülkelerin vatandaşlıklarını kazanmasını destekleyen Türkiye'nin, bu insanların Avrupa'daki problemlerinin çözümünde vatandaşlık ve oy kullanma gibi enstrümanların önemini kavramış olduğu görülmektedir.⁴⁷

2002-2020 Arası Dönem

2000'li yıllarda Türkiye'den Avusturya'ya göç rakamları düşmüş olmasına karşın bu yıllar, Türk göçmenlerin her iki ülkenin gündeminde daha çok yer kapladığı ve göçmenlerin yerleşikleşme, eğitim seviyesi ve uyumu açısından önemli gelişmelere sahne olmuştur. 2000'lerde Türkiyeli göçmenlerin Avusturya vatandaşlığına geçişinde büyük bir artış yaşanmış, zorunlu eğitim sonrası eğitime devam eden ve yükseköğrenim gören Türk öğrencilerinin sayısı artmış ve toplumsal katılım ve istihdam oranlarında bir yükseliş yakalanmıştır. 2000-2006 yılları arasında 70.000'e yakın Türk vatandaşı Avusturya vatandaşlığına geçmiş ve 2010 sonrası bu geçiş her yıl 700 ila 1200 dolaylarında seyrederek devam etmiştir.⁴⁸

45. Özge Bilgili ve Melissa Siegel, *Understanding the Changing Role of the Turkish Diaspora*, (MERİT Working Papers-39, Maastricht: 2011), s. 9.

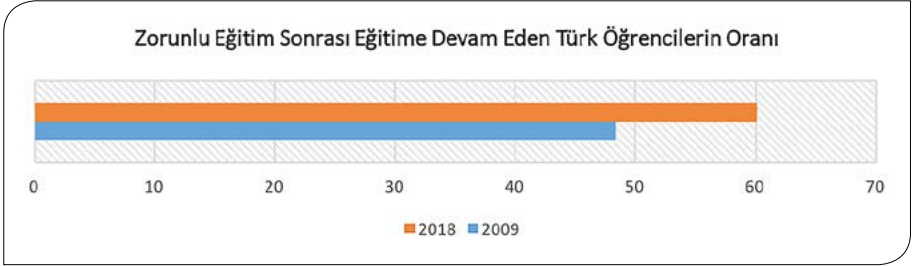
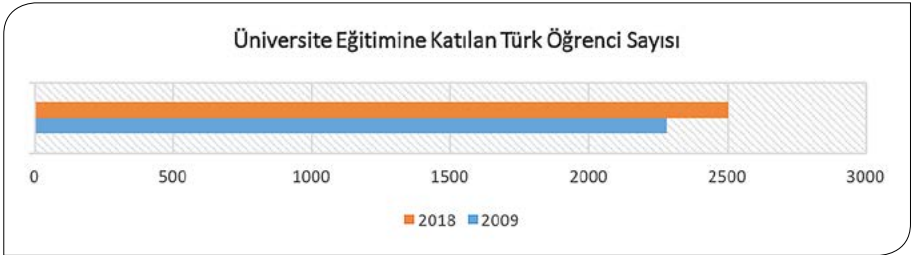
46. Aydın, *Die neue türkische Diasporapolitik: Ihre Ziele, ihre Grenzen und ihre Herausforderungen für die türkeistämmigen Verbände und die Entscheidungsträger in Deutschland*, s. 9.

47. Damla B. Aksel, "Kins, Distant Workers, Diasporas: Constructing Turkey's Transnational Members Abroad", *Turkish Studies*, Cilt: 15, Sayı: 2, (2013), s. 11.

48. "Migration und Integration. Zahlen, Daten, Indikatoren 2020", Statistik Austria, <https://www.integrationsfonds.at/mediathek/mediathek-publikationen/publikation/migration-und-integration-zahlen-daten-indikatoren-2-6967/#:~:text=Rund%2040%25%20der%20Migrant%20Finnen,ausl%C3%A4ndischen%20Staatsangeh%C3%B6rigen%20weiterhin%20Deutsche%20aus>, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).

Grafik 1: Avusturya Vatandaşlığı Alan Türk Kökenliler

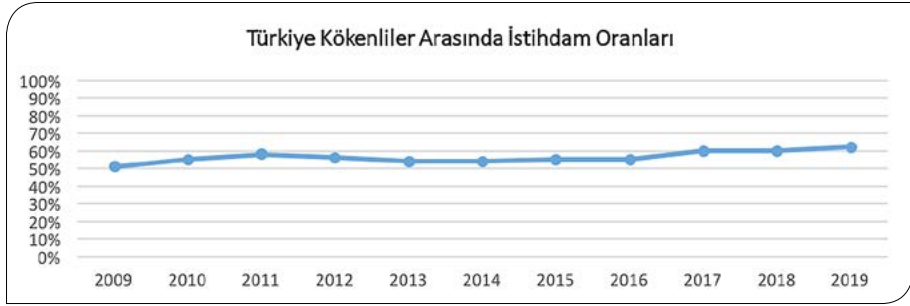
Zorunlu eğitim sonrası okula devam eden Türk öğrencilerin oranı %48'den (2009) %60'a (2018) çıkmış ve üniversite eğitimi alan Türk öğrencilerin sayısı ise %10 oranında yükselmiştir.⁴⁹

Grafik 2: Zorunlu Eğitim Sonrası Eğitime Devam Eden Türk Öğrencilerin Oranı**Grafik 3: Üniversite Eğitimine Katılan Türk Öğrenci Sayısı**

49. "Migration und Integration. Zahlen, Daten, Indikatoren 2020".

2009 yılından bu yana Türk göçmenlerin istihdamında %9'luk bir yükseliş göze çarpmaktadır.⁵⁰

Grafik 4: Türkiye Kökenliler Arasında İstihdam Oranları

Bununla birlikte bu dönemde bazı sorunlar hâlen devam etmektedir. Türk göçmenlerin %62'si hâlen göçmenlerin yoğun olduğu yerleşim birimlerinde yaşamakta, %27'si kendisini Avusturya'ya ait hissetmemekte, %80'i anaokulu döneminde Almanca takviyesine ihtiyaç duymakta, sadece %5,7'si yükseköğrenime devam etmekte, çoğunlukla işçi statülü meslek gruplarına yönelmekte⁵¹, kendi dillerini ise yerel aksanlarla konuşmakta⁵² ve Avusturya meselelerine ilgi ve siyasi katılım⁵³ noktasında sorunlar yaşamaktadırlar.

Tüm bu problemlerin göçmenlerin kendilerinden kaynaklı bazı sebepleri olduğu kabul edilse de bu sorunların oluşumunda ülkede var olan dışlayıcı

50. "Migration und Integration. Zahlen, Daten, Indikatoren 2020".

51. "Migration und Integration. Zahlen, Daten, Indikatoren 2020".

52. Tuğba Halilovic, "Der Einfluß der Zweitsprache Deutsch auf die Erstsprache Türkisch bei türkischen Migrantenkinder und -jugendlichen in Österreich: Fehlerhafte Ausdrucksweise in der Erstsprache", (Yüksek Lisans Tezi, Universitaet Wien, Wien, 2015), s. 14-15.

53. Türkiye kökenli seçmenlerin ne kadarının seçimlerde sandığa gittiğine ilişkin somut verilere ulaşmak mümkün görünmemektedir. Ancak bu alanda yapılan az sayıda araştırmanın (Peter Filzmaier, Markus Patscheider ve Flooh Perlot, "MigrantInnen als Wählergruppe in Österreich", *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, Sayı: 3, (2015), s. 29-43./ Jenny, Marcelo, "Austria", *The Political Representation of Immigrants and Minorities. Voters, parties and parliaments in liberal democracies*, ed. Karen Bird, Thomas Saalfeld ve Andreas M. Wüst, (Oxon/ New York:2011), s. 51-53. / Kraler ve Sohler, Austria, s. 19-31.) verileri dikkate alındığında, Türkiyeli göçmenlerin Avusturya'daki yerel ve genel seçimlere katılım oranlarının nüfuslarına kıyasla düşük seviyede olduğu yorumları ağırlık kazanmaktadır.

atmosferin de payı olduğu açıktır. 11 Eylül terör saldırıları ve *mülteci krizi* nin yarattığı olumsuz atmosferin de etkisiyle o yıllara değin etnik kimliklerine (Türk) ilişkin tarihi referanslara gönderme yapan bir ırkçılığın ve ayrımcılığın konusu olan Türk göçmenlerin, artık dini aidiyetleri nedeniyle de ırkçılığa ve ayrımcılığa maruz kaldıkları görülmektedir. Bu kapsamda, *İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu* (ECRI) tarafından 5 yılda bir yayımlanan raporda, ülkede son yıllarda İslamofobi'nin yüksek derecelere ulaştığı ve kamusal ve siyasi söylemin özellikle Müslümanlar ve mültecilerle ilgili olarak giderek daha yabancı düşmanı ve ayrıştırıcı bir hâl aldığı dile getirilmektedir.⁵⁴ Rapora göre, bu konuda sistematik veri toplamanın hâlâ uzağında olunan ülkede, polise intikal eden nefret suçu eylemleri 2017 yılında 302 vakaya ulaşmış, 2019 yılında ise “Nefrete ve Şiddete Teşvik” suçu kapsamında 465 dava açılmıştır.⁵⁵

Yaşanan ırkçı ve islamofobik saldırıların çok azının yansıdığı resmi istatistiklerin yanında, her yıl *Sivil Yüreklilik ve İrkçılık Karşısı Girişim-ZARA* isimli sivil toplum kuruluşu tarafından yayınlanan ırkçılık raporuna göre, Avusturya'da yabancı düşmanlığı ve ırkçılık her yıl olduğu gibi 2020 yılında da artış göstermiştir. Girişim tarafından 3.039 ırkçı olayın kayıt altına alındığı 2020 yılında, ırkçı tutumların çoğunlukla internet platformlarında (2.148) ve sokak ve parklar gibi kamuya açık alanlarda (303) sergilendiği belirtilmektedir.⁵⁶ Bunun yanında Avusturya nüfusunun %31'i Müslüman bir komşuya sahip olmayı istememekte ve bu oranla Avusturya'nın, diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında en yüksek skora sahip 2. ülke olduğu görülmektedir.⁵⁷

Ayrıca bu yıllarda aşırı sağ Avusturya politikasında da söylem üstünlüğünü adım adım ele geçirmiş ve ülkedeki merkez sağ ve merkez sol partiler dahi bu söylemi sahiplenmeye başlamışlardır.⁵⁸ Aşırı sağ FPÖ ile merkez sağ ÖVP'nin koalisyon ortağı olduğu hükümetlerin varlığına sahne olan 2000'li yıllarda,

54. “European Commission against Racism and Intolerance-Bericht über Österreich”, Council of Europe, (2 Haziran 2020), s. 10, <https://rm.coe.int/report-on-austria-6th-monitoring-cycle-translation-in-german-/16809e826e>, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).

55. “European Commission against Racism and Intolerance-Bericht über Österreich”, s. 18.

56. “Rassismus report 2020. Analyse zu rassistischen Übergriffen und Strukturen in Österreich”, Zivilcourage und Anti-Rassismus-Arbeit, Wien, s. 14, https://assets.zara.or.at/media/rassismusreport/ZARA-Rassismus_Report_2020.pdf, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).

57. Enes Bayraklı ve Farid Hafez, *European Islamophobia Report 2017*, (SETA, İstanbul: 2018), s. 54.

58. Kazım Keskin, “Avusturya seçimleri ve aşırı sağın merkeze yerleşmesi” *SETA-Perspektif*, Sayı: 180, (Ekim 2017), s. 5.

göç konusuyla ilgili üç kapsamlı yasa değişikliği yapılmış ve vatandaşlık sadece *en çok hak edenlerin kazanacağı bir ödül* olarak sunulmuş; temiz adli sicil, Almanca bilgisi ve *entegrasyon* testinde başarı gibi şartlara bağlanmıştır.⁵⁹

Bu yıllarda ayrıca, Avusturya’da göçmenler konusu federal düzeye taşınmış ve 2011 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Entegrasyon Müsteşarlığı (Staatssekretariat für Integration), 2014 yılında Dışişleri Bakanlığı ile birleştirilerek *Avrupa, Entegrasyon ve Dışişleri Bakanlığı* ismi altında bakanlık düzeyine yükseltilmiştir.⁶⁰ *Entegrasyon* adı altında asimilasyon politikalarını öne çıkarmakla eleştirilen Bakanlık 1912 yılından beri yürürlükte olan ve Müslümanların ibadet, hak ve özgürlüklerini düzenleyen *İslam Yasası’nı* (Islam-Gesetz), Avrupalı değerlerle uyuşmadığı gerekçesiyle 2015 yılında değiştirmiştir.⁶¹ Ülkede başka hiçbir inanç grubu için getirilmeyen kısıtlamaları⁶² içeren yeni yasaya göre, İslam dininin öğretileri ancak “yasal düzenlemeler ile bir tezat oluşturmadığı müddetçe” devlet koruması altında bulunmaktadır.⁶³

Bunun yanında, Avusturya-Türkiye arasında 2016 sonrası siyasi ilişkilerde yaşanan gerginlikler ve Avrupa genelinde yayılan Erdoğan ve Türkiye düşmanlığı, Avusturya’daki Türkler ve onların *entegrasyonu* gibi sorunlara olan vurgunun artmasına sebep olmuştur. Bu kapsamda 2017 yılında kurulan ÖVP ve FPÖ koalisyonunun yayımladığı 5 yıllık hükümet programında göç, *entegrasyon*, Müslümanlar ve Türkiye politikalarına dair maddelerin *düzen ve güvenlik* başlığının altında ele alınmış olması Avusturya’da bu meselelerin güvenikleştirme siyasetinin bir konusu hâline geldiğini göstermesi açısından ol-

59. Bekaroğlu, Batur, Doğan, Kalkan ve Kucur, *Avrupa’da Göç, Azınlıklar ve Siyaset-Avusturya Örneği*, s. 24.

60. Natalie Herold, *Integrationspolitik in Österreich*, (Konrad-Adenauer-Stiftung, Berlin: 2017), s. 5,

https://www.kas.de/documents/252038/253252/7_dokument_dok_pdf_47677_1.pdf/5d260754-d4cc-af9-afaf-5bea80d8d5aa?version=1.0&t=1539649688558, (Erişim tarihi: 20 Eylül 2021).

61. “Strache: “Islam ist nicht Teil Österreichs””, Kurier Zeitung, 19 Nisan 2015, <https://kurier.at/politik/inland/heinz-strache-strache-islam-ist-nicht-teil-oesterreichs/125.974.199>, (Erişim tarihi: 21 Eylül 2021).

62. Bunlar arasında, din görevlilerinin yurtdışından gelişi ve finans edilişinin engellenmesi, bu görevlilerin sadece Avusturya üniversitelerinde yetiştirilmesi, cemaatlerin tanınması ve lağvedilmesinde Bakanlar Kurulu’nun yetkili olması, camilerin tüzel kişiliğe zorlanması ve dini faaliyetlerin güvenlik gerekçesiyle iptal edilebilmesi gibi diğer inanç grupları için getirilmeyen kısıtlamalar mevcuttur.

63. Bekaroğlu, Batur, Doğan, Kalkan ve Kucur, *Avrupa’da Göç, Azınlıklar ve Siyaset-Avusturya Örneği*, s. 63–66.

dukça dikkat çekicidir.⁶⁴ Koalisyonun ilk yılında çıkarılan yeni *entegrasyon* yasası ise, ülkeye girecek göçmenler için yeni zorluk ve kısıtlamalar getirmiş ve ayrımcı bir uygulama örneği olarak çokça eleştirilmiştir.⁶⁵ Bunun yanında, *siyasi İslam ile mücadele* adı altında, ülke genelinde biri Türk olmak üzere 7 camii kapatılmış ve Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Avusturya'da görevlendirilen 40 din görevlisinin, yurtdışından finanse edildikleri gerekçesiyle sınır dışı edileceği duyurulmuştur.⁶⁶ Ancak yapılan itiraz üzerine Viyana Bölge İdare Mahkemesi, Arap Din Cemaatine bağlı 6 caminin kapatılması kararını iptal etmiş, teknik birtakım gerekçeler gösterilerek kapatılan bir Türk camii de gerekli düzenlemelerin yapılmasının ardından aynı yıl tekrar ibadete açılmıştır.⁶⁷ 2019 yılında ise, Avusturya'da ilkokullarda başörtüsünü yasaklayan yasa tasarısı meclisten geçmiş ve kız çocuklarının 10 yaşına kadar başlarını örtecek şekilde dini kıyafetler giymesi yasaklanmıştır.⁶⁸ Ancak Avusturya Anayasa Mahkemesi söz konusu yasağın anayasaya aykırı olduğuna hükmederek söz konusu yasağı da bir yıl sonra iptal etmiştir.⁶⁹ 2020 yılında göreve başlayan ÖVP-Yeşiller hükümetinin de göçmenlere yönelik politikalarının önceki yıllarla oldukça paralel ilerlediği söylenebilir. Azınlıkların hakları ve göçmenler konusunda daha özgürlükçü bir tutum sergilemesi beklenen Yeşillerin ülkedeki sağ akımların etkisinde olduğu, hükümet programında yer alan islamofobik maddelerle⁷⁰ kanıtlanmıştır.

-
64. "Avusturya Entegrasyon Yasası 2017", Göç Araştırmaları Vakfı-Bilgi Notu, <http://gocvakfi.org/avusturya-entegrasyon-yasasi/>, (Erişim tarihi: 23 Nisan 2020).
65. Hakan Gördü, H. (2017). "Avusturya (de)entegrasyon yasası", *Perspektif*, (Temmuz-Ağustos 2017), <http://www.perspektif.eu/2017/06/30/avusturya-deentegrasyon-yasasi/>, (Erişim tarihi: 13 Temmuz 2021).
66. "FPÖ übergibt Behörden Doppelstaatsbürger-Liste", *Der Standard*, 11 Haziran 2018, <https://derstandard.at/2000057267161/FPoe-uebergibt-Behoerden-Doppelstaatsbuerger-Liste>, (Erişim tarihi: 13 Eylül 2021).
67. "Moscheen rechtswidrig geschlossen" *Die Presse*, 14 Şubat 2019, <https://www.diepresse.com/5579752/moscheen-rechtswidrig-geschlossen> (Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2021)
68. "Bundesrat bestätigt Kopftuchverbot an Volksschulen", Avusturya Parlamentosu, 29 Mayıs 2019, https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0605/, (Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2021).
69. "VfGH hebt Kopftuchverbot an Volksschulen auf", *Die Presse*, 11 Aralık 2020, <https://www.diepresse.com/5910309/vfgh-hebt-kopftuchverbot-an-volksschulen-auf> (Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2021).
70. Söz konusu maddeler; okullarda 10 yaşına kadar uygulanan başörtüsü yasağı kapsamının 14 yaşına kadar genişletilmesi, suç işleme potansiyeli olduğu düşünülen göçmen ve mültecilerin gözaltına alınabilmesi, 'siyasal İslam'la' mücadele adı altında Müslümanların haklarının kısıtlanması gibi konuları içermektedir ("Das türkisch-grüne Regierung-

2020 yılında Avusturya Entegrasyon Bakanlığı tarafından kurulan, Müslümanların kamuoyunda *olağan şüpheliler* olarak algılanmasına neden olan “Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi”nin kurulması (Dokumentationsstelle Politischer Islam) ise Müslümanlara yönelik ayrımcılığın ülkede ne denli kurumsallaştığını göstermesi açısından kaygı verici bir gelişme olmuştur. Siyasi İslam ve radikal İslami hareketlerle mücadele amacıyla kurulmuş olan merkezin *tarafsız* ve *bilimsel* yöntemlerle çalışacağı iddia edilse de özellikle çok geniş bir biçimde tanımlanan siyasal İslam kavramı altında Müslüman aktivistlerin baskı altına alınacağından endişe edilmektedir.⁷¹

Avusturya hükümeti tarafından uygulanan dışlayıcı, ayrımcı ve ırkçı politikaların damgasını vurduğu bu yıllarda, Türkiye’de siyasi, ekonomik ve sosyal alanda bir transformasyon süreci yaşanmıştır. İlk kez 2002 yılında iktidar olan AK Parti yönetimi ile Türkiye’nin diaspora politikaları alanında çok önemli atılımlar gerçekleştirdiği görülmektedir. Sosyolojik olarak muhafazakâr ancak ekonomi-politik açıdan liberal bir parti olarak ortaya çıkan AK Parti, ilk hükümet döneminde ülke içerisinde demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve Avrupa Birliği’ne tam üyelik gibi önceliklerle yola çıkmıştır. Parti bu dönemde, parlamentodaki sayısal çoğunluğunun da yardımıyla etnokültürel ve dini gruplara yönelik özgürlükler ve siyasette askeri otoritenin rolünün zayıflatılması konularında önemli reformlara imza atmış ve ülkenin ekonomi ve hukuk sistemi AB standartlarına daha yakın hâle getirilmiştir. Türkiye’nin ekonomi ve dış politika çerçevesini genişlettiği bu dönemde, ihracat ve küresel pazarlara açılım temelli bir büyüme ve kalkınma anlayışı kabul edilmiş ve yurtdışından gelen direkt yatırımlar ve ekonominin hacmi de büyük oranda artmıştır.⁷² Tüm bu olumlu gelişmeler, AK Parti’nin 18 yıllık dönemde girdiği tüm seçimleri kazanmasını ve sivil ve askeri bürokrasiden oluşan vesayet odakları karşısında güçlenmesini sağlamıştır. Bu durum *ulus* söylemine yüklenen an-

gsprogramm im Überblick”, *Der Standard*, 2 Ocak 2020, <https://www.derstandard.at/story/2000112486740/das-tuerkis-gruene-regierungsprogramm-im-ueberblick>, (Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2021)).

71. “Integrationsministerin Raab: Dokumentationsstelle Politischer Islam nimmt Arbeit auf”, Avusturya Başbakanlığı, 15 Haziran 2020, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/nachrichten-der-bundesregierung/2020/integrationsministerin-raab-dokumentationsstelle-politischer-islam-nimmt-arbeit-auf.html>, (Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2021).
72. Ziya Öniş ve Mustafa Kutlay, “Rising Powers in a Changing Global Order: The Political Economy of Turkey in The Age of Brics”, *Third World Quarterly*, Cilt: 34, Sayı: 8, (2013), s. 1409-1426.

lamı dönüştürmüş, zayıflatılan seküler Kemalist söylem yerini tüm Osmanlı bakiyesi toplulukları da içeren daha geniş bir millet söylemine bırakmıştır.⁷³

Bu ulus algısına paralel bir diaspora tanımının kabul gördüğü dönemde, Türkiye kökenli insanlar açıkça diaspora olarak adlandırılmış ve buna yönelik bir kamu diplomasisi stratejisi benimsenmiştir. Aydın'a göre bu yaklaşım, AK Parti sonrası dönemdeki diaspora yönetimini eskisinden ayıran temel farklılıktır.⁷⁴ Diaspora politikaları bağlamında bu dönemi diğer dönemlerden ayıran bir başka özellik de devletin diasporaya yönelik ilgi ve sahiplenmesinde göze çarpan artıştır. O döneme değin yurtdışındaki vatandaşların önemli bir kısmına karşı sergilenen yukarıdan ve mesafeli tutumun yerini *halkın içinden ve halka yakın* şeklinde tanımlanabilecek bir yaklaşıma bıraktığı görülmektedir.⁷⁵

Bu dönemi diğerlerinden ayıran bir diğer gelişme de diasporaya yönelik politikaların bir kamu diplomasisi stratejisi çerçevesinde ele alınmasıdır. Bu dönemde, diaspora politikasını başından beri şekillendiren merkezi kurumlar yanında, yumuşak güç (soft power) kullanımına izin veren yeni kurum ve enstrümanlar ihdas edilmiştir. Bu alandaki en büyük gelişme kuşkusuz, 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'dır (YTB). Akraba topluluklara yönelik politikaları da yürütecek merkezi bir diaspora politikası aktörü olarak tasarlanan kurumun birincil hizmet alanı “Yurtdışı Vatandaşlar”dır.⁷⁶ Kurumda bu kapsamda yürütülen faaliyetlerde; diaspora mensuplarının kimlik ve kültürlerinin korunması, diasporanın anavatan aidiyetinin muhafaza edilmesi ve yaşadıkları ülkelerdeki sosyal ve ekonomik statülerinin yükseltilmesi gibi temel üç hedefin gözetildiği görülmektedir.⁷⁷

73. Aydın, *Die neue türkische Diasporapolitik: Ihre Ziele, ihre Grenzen und ihre Herausforderungen für die türkeistämmigen Verbände und die Entscheidungsträger in Deutschland*, s. 11.

74. Aydın, *Die neue türkische Diasporapolitik: Ihre Ziele, ihre Grenzen und ihre Herausforderungen für die türkeistämmigen Verbände und die Entscheidungsträger in Deutschland*, s. 13.

75. Ulusoy, *Diasporayı Yeniden Düşünmek: Diaspora Teorisi ve Tarihsel Bağlamda Türkiye'nin Diaspora Politikası*, s. 129.

76. “Yurtdışı Türkler Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı”, T.C. Başbakanlık, <http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/kanuntasarilari/yurtdisiturkleri.doc>, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2021).

77. “İdari Faaliyet Raporu-2017”, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, s. 40, https://www.ytb.gov.tr/uploads/documents/2017_FAAL_YET_RAPORU_Digital.pdf, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2021).

Türk diaspora politikasının bu önemli ve yeni aktörünün başa çıkması gereken birtakım zorlukların da olduğu görülmektedir. Öncelikle, ana görevi diasporaya yönelik politikalarda koordinasyonu sağlamak olan kurumun,⁷⁸ bu alanda faaliyet gösteren diğer kurumlarla istenilen düzeyde bir iş birliği gerçekleştirmediği görülmektedir. Nitekim bu durum, kurumun 2019-2023 stratejik planında da yer almış ve devlet kurumlarının “mevcut olan hafızasından yararlanılamaması” şeklinde tarif edilerek geliştirilmesi gereken bir alan olarak gösterilmiştir.⁷⁹ Ayrıca, hedef kitlesi diaspora olan bir kurumun yurtdışında herhangi bir temsilciliğinin bulunmaması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu durum hem kurumun ev sahibi ülkelerdeki tanınırlığını olumsuz yönde etkilemekte⁸⁰ hem de onu sahadan uzak bırakarak hizmet sunmayı hedeflediği kitlenin sorunlarına yerinde çözümler üretebilmesini zorlaştırmaktadır.⁸¹ Bunun yanında, alanda önemli bir yayın ve envanter eksikliği göze çarpmaktadır.

Diaspora politikası bağlamında en iyi örneklerden biri olarak kabul edilen Almanya, Alman diasporası için devlet bütçesinden yıllık 100 milyon avroluk bir bütçe ayırmakta iken YTB'nin 2010-14 yılları arasında harcadığı rakam toplam 35 milyon TL ile sınırlı kalmıştır. Aynı dönem için diaspora bütçesinden kişi başına düşen miktar, Alman diasporası için 10 avro civarında iken Türk diasporası için sadece 1,75 TL olmuştur.⁸² Başkanlık için 2018 yılında ayrılan toplam bütçe 330 milyon TL civarında olmasına karşın bu raka-

78. Yurtdışı Türkler Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı.

79. “İdari Faaliyet Raporu-2019”, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, s. 74, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2021).

80. Bu nedenle, Başkanlık tarafından desteklenen ve fakat yerel devlet makamlarıyla irtibat kurulmadan yürütülen faaliyetler “ajanlık faaliyeti” yahut “iç işlerine müdahale” olarak sunulabilmektedir (“Pilz: Moscheenverband soll für Erdogan gespitzt haben“, Kurier, 10 Şubat 2017, <https://kurier.at/chronik/oesterreich/pilz-moscheenverband-soll-fuer-erdogan-gespitzt-haben/245.848.559>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2021)). Bu durumun, söz konusu projeleri gerçekleştiren ve katılım sağlayan göçmenler için de doğrudan bazı raporlara yansiyacak şekilde etiketlenmelere sebep olduğu görülmektedir (Ednan Aslan, *Projektbericht: Evaluierung ausgewählter Islamischer Kindergärten und -gruppen in Wien. Tendenzen und Empfehlungen*, (Universitaet Wien, Wien: 2016), s. 95. https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Integration/Studien/Abschlussbericht_Vorstudie_Islamische_Kindergarten_Wien_final.pdf, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2021).)

81. “İdari Faaliyet Raporu-2019”, s. 74.

82. “Almanya ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Diaspora Verileri”, Perspektif, (Aralık, 2014), <https://perspektif.eu/perspektif-sayi.php?no=236>, (Erişim tarihi: 31 Ocak 2019).

mın büyük oranda uluslararası öğrencilerin burslandırılmasına ayrıldığı bilinmektedir.⁸³ Bu açıdan bakıldığında, yurtdışı vatandaşlara yönelik çalışmalar için kullanılan bütçenin oldukça mütevazı kaldığı söylenebilir.

Türk diaspora politikasındaki bir diğer kurumsal yenilik, kültürel diplomasi aracı olarak tasarlanan Yunus Emre Kültür Merkezleri (YEKM) olmuştur. Söz konusu kurumun Avusturya şubesi 2014 yılında Viyana'da açılmıştır. Faaliyetlerinin odağı yerel toplumda Türkiye'nin tanınırlığını artırmak olan Viyana Yunus Emre Enstitüsü (2016), Türkiye imajının iyileştirilmesi yoluyla diaspora politikasına katkı sunmaktadır. Bunun yanında, gerçekleştirilen Türkçe dersleri ve Türk kültürünü tanıtan faaliyetler diasporada yaşayan Türk toplumunun kimlik muhafazası noktasında önemli hizmetler görmektedir.

Dünyadaki muadillerine kıyasla oldukça yeni sayılabilecek Yunus Emre Kültür Merkezleri'nin kısa zaman içerisinde hızla yaygınlaşması ve Türkiye'nin kültürel diplomasi alanındaki eksikliğini sınırlı da olsa gideriyor olması ülkemiz adına önemli bir atılım olarak görülmektedir.

Türkiye'nin Avusturya'daki diaspora politikası bağlamında ortaya çıkan bir başka yeni aktör 2010 yılında kurulan Uluslararası Demokratlar Birliği (UID) isimli kuruluştur. Bir lobi kuruluşu olarak tasarlanan bu kurum, Türkiye'de son dönemde ortaya çıkan siyasi krizlerde aldığı pozisyon nedeniyle Avusturya makamları tarafından hedef tahtasına oturtulmuştur.

Diaspora politikasının yeni aktörlerinden biri de TBMM-Dışişleri Komisyonu altında faaliyet yürütmek üzere kurulan *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Alt Komisyonu*'dur. Komisyon, yurtdışındaki Türk diasporasının sorun ve ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapmak amacıyla Diaspora kökenli İstanbul Milletvekili Zafer Sırakaya başkanlığında faaliyetlerini yürütmektedir.⁸⁴

Yeni ihdas edilen bu kuruluşlar yanında, yurtdışındaki vatandaşlara kendi görev sahaları çerçevesinde hizmet götüren Bakanlık ve kuruluşlar da bu

83. "Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu-2018", Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, s. 2 ve 12, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2018_YILI_KURUMSAL_MAL_DURUM_VE_BEKLENTILER_RAPORU.pdf, (Erişim tarihi: 23 Eylül 2021).

84. "Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Alt Komisyonu, Çalışmalarıyla Gurbetçilerin Haklarını Koruyacak", TBMM-Meclis Haber, 21 Ekim 2019, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=147486, (Erişim tarihi: 29 Eylül 2021).

yıllarda faaliyetlerini artırmışlardır. Avusturya özelinde bakıldığında, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülen konsolosluk hizmetlerinde yukarıda bahsedildiği üzere devletle mesafenin azaltıldığı bir dönüşüm yaşanmıştır. Dışişleri Bakanlığı hâlihazırda Avusturya’da, büyükelçilik yanında üç başkonsolosluk ile varlık göstermektedir. Türk nüfusun çalışma hayatında karşılaştıkları güçlüklerle mücadelesinde destek olmak üzere, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da bir müşavirlik ve ataşelik birimiyle hizmet vermektedir. Diğer yandan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından en son 2020 yılında Viyana’daki Büyükelçilik bünyesinde görev yapmak üzere Eğitim Müşavirliği ataması yapılmıştır. 2001 yılından itibaren geçici görevlendirmeler yoluyla sunulan bu hizmetin göçmenlerin birçok alandaki mağduriyetlerini tetikleyen eğitim sorunları meselesinde önemli bir açığı kapatması ümit edilmektedir.

Diaspora politikasının en eski aktörlerinden biri olan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın (DİB) faaliyetlerinin de AK Parti döneminde arttığı görülmektedir. Bu dönemde yurtdışına din görevlisi yetiştirmek ve bu hizmetlerin yerel kültüre aşına kişiler tarafından sunulmasını sağlamak amacıyla *Uluslararası İlahiyat Programı* (UİP) geliştirilmiştir.⁸⁵ Bu program kapsamında Avusturya’dan 10 Türk öğrenci mezun verilmiş olup, 21 öğrencinin eğitimi de devam etmektedir.⁸⁶

DİB’in Avusturya yapılanması olan ATİB ise son yıllarda, Türkiye’nin Avusturya’nın iç işlerine karışmak için kullandığı bir enstrümanı olmakla suçlanmaktadır.⁸⁷ Ayrıca, 2015 İslam Yasası kapsamında Avusturya’da hizmet verecek din görevlilerinin yurtdışından finanse edilmesinin önüne geçilmiş olduğundan, Türkiye’den din görevlilerinin atanmasında kilit rol oynayan ATİB’in bu yönüyle işlev kaybına uğradığı görülmektedir.

85. İsmail Erşahin, “Bir Diyanet Projesi Olarak Uluslararası İlahiyat Programı”, *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt: 51, Sayı: 2, (2015), <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/410326>, (Erişim tarihi: 7 Eylül 2021).

86. “Uluslararası İlahiyat Programı-Tanıtım ve Başvuru Klavuzu”, T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı, (2020), s. 8, <https://disiliskiler.diyanet.gov.tr/Documents/U%C4%B0P%20PROGRAM%202020%20ONAY.pdf>, (Erişim tarihi: 7 Eylül 2021).

87. “ATIB: Der verlängerte Arm Erdogans in Österreich”, *Oberösterreich –Nacrichten*, 8 Haziran 2018, <https://www.nachrichten.at/nachrichten/politik/innenpolitik/ATIB-Der-verlaengerte-Arm-Erdogans-in-OEsterreich;art385,2919051>, (Erişim tarihi: 21 Temmuz 2021). Ayrıca; “Erdogans langer Arm in Wiener Moscheen”, *Kurier Zeitung*, 13 Ağustos 2016, <https://kurier.at/chronik/oesterreich/erdogans-langer-arm-in-wiener-moscheen/214.945.912>, (Erişim tarihi: 21 Temmuz 2021).

Kurumsal altyapının çeşitlendirilip sağlamaştırıldığı bu yıllarda, göçmen nüfusa yönelik daha etkin politikalar yürütmek amacıyla yeni birtakım enstrümanlar da geliştirilmiştir. Bu bağlamda, yurtdışındaki Türk vatandaşları ilk kez 2014 yılında yurtdışından seçimlere katılım hakkı elde etmiş ve bu oldukları ülkenin yurtdışı temsilciliklerinde oy kullanmışlardır.⁸⁸ Bu, diasporanın Türk siyasetine angaje olup, beklenti ve taleplerinin parti programlarında dikkate alınmasına imkân sağlamıştır.⁸⁹

Yeni diaspora politikasının önemli enstrümanlarından biri de Türk vatandaşlığından çıkmak durumunda kalanların anavatandaki haklarını korumak için yürürlüğe konulan Mavi Kart uygulamasıdır.⁹⁰ Bu dönemde ayrıca, uzun yıllardır şikâyet konusu olan sınır kapılarında uzun bekleme süreleri gümrük işlemlerinin büyük kısmının internet uygulamaları üzerinden yapılması yoluyla kısaltılmış, yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının Türkiye’de tanınmasına ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiş, yurtdışında yaşayan vatandaşlara internet üzerinden diploma denklik başvurusu ve konsolosluklar aracılığıyla noter hizmetleri gibi imkânlar sunulmuştur.⁹¹ Mikro alanda sunulan bu katkı ve destekler, makro alanda anavatan ile bağların sağlamaştırılması adına önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir.

3.2. SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Genel bir çerçeveden bakıldığında, çağdaş Türk diaspora politikasının aktör ve enstrümanları yoluyla hem diasporaya yönelik hakların genişletilmesi hem de göçmenlerin buldukları ülkelerde kapasitelerinin geliştirilmesi noktasında önemli faaliyetler yürütmekte olduğu görülmektedir. Bunun yanında, özellikle envanter ve saha bilgisi eksikliği, personel yetersizlikleri, bütçe sorunları ve kullanılan yöntemlere yönelik eleştiriler de mevcuttur.

88. Keskin, “Türkiye’nin Dış Türkler Siyasetinin Dönüşümü”, s. 549-550.

89. “Yurt dışında yaşayan Türk seçmenin siyasal katılımı”, Göç Araştırmaları Vakfı-Bilgi Notu, (18 Haziran 2018), <http://gocvakfi.org/yurt-disinda-yasayan-turk-secmenin-siyasal-katilimi/>, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2018).

90. “Mavi Kart”, Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/mavi-kart> (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2021).

91. “Yurt Dışındaki Türk Vatandaşlara Yönelik Hizmetler Artıyor”, Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.ytb.gov.tr/haberler/yurt-disindaki-turk-vatandaslara-yonelik-hizmetler-artiyor> (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2021)

Tüm kazanımları ve eksikleriyle birlikte değerlendirildiğinde, bir dönüşüm geçirdiği inkâr edilemeyecek son dönem Türk diaspora politikasının icrasında birtakım güçlüklerle karşılaştığı açıktır. Bu güçlük ve sorunlarla başa çıkmak adına birtakım öneriler sunabilmek mümkündür:

- Her şeyden önce Türkiye, sıradan bir ülkenin diaspora politikasında karşısına çıkabilecek meselelerden çok farklı sorunlarla uğraşmak durumunda olan bir ülkedir. Bir yandan toplumsal hafızadaki olumsuz Türk imajı, diğer yandan ırkçı temelli yabancı düşmanlığı ve küresel bir İslam karşıtlığının köruklediği islamofobik politikalar Türk diasporasının doğrudan muhatap olduğu sorunlardır. Bu nedenle *normal* azınlıklar için gayet doğal karşılanması gereken anavatan ile bağ kurma taleplerinin sürekli şüphe duyulan ve marjinalleştirilen Türk diasporası söz konusu olduğunda *iç işlerine müdahale* ve *ajanlık* olarak etiketlendiği görülmektedir. Takdir edileceği üzere, böylesi bir atmosferde diaspora politikası yürütmek ülkedeki hassas dengelerin gözetilmesini ve dikkatli bir siyasal üslup kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.
- Bunun yanında TDP'nin etkili olabilmesi, Türkiye'nin genel bir strateji yerine yereli dikkate alan, ülkelere özel politikalar yürütmesi ile mümkün olacaktır. Bu manada, öncelikle Avusturya'daki Türk diasporasının niteliği, imkânları ve ülke şartları saha araştırmaları yoluyla analiz edilmeli, sonra da yerel diaspora aktörleriyle iş birliği içinde sahadan çıkacak ihtiyaçlara uygun politika ve uygulamalar geliştirilmelidir.
- Türk kurumlarının çoğunlukla diasporanın kimlik muhafazasına odaklanan faaliyetlerinin yanısıra Türk diasporası için risk teşkil eden temel sorunların çözümüne de yönelmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım hem göçmenlerin hem de uzun vadede *kazan-kazan* ilişkisi çerçevesinde Türkiye'nin çıkarlarına da hizmet edecek bir yaklaşımdır.
- Türk diaspora politikası aktörlerince yürütülen faaliyetlerin içinde bulunduğumuz iletişim ve algı çağının imkânları bağlamında yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ülkedeki Türk diasporası ve Müslümanlara yönelik algının medya, sanat ve bilimin imkânları kullanılarak menfi yönde manipüle edildiği düşünüldüğünde, Türkiye'nin bu gibi sorunları klasik mücadele yöntemleri ile çözemeyeceği açıktır. Avusturya toplumunda ve Türkiyeli göçmenlerin imajının müspetleştirilmesinde yumuşak güç ve algı yönetimi metotlarına daha fazla başvurulmalı, sanat, bilim ve sosyal medyanın sunduğu imkânlardan da-

ha fazla faydalanılmalıdır. Bunun için toplumun her kademesine müstakil bir birim olarak bakılması ve hedeflenen kesimlere yönelik etkin sonuçlar doğurabilecek farklı mekanizmalar kullanılması önemlidir. Yüksek sanat ve kültür faaliyetleri ve bilimsel yayınlar, toplumda dağıtıcı ve çoğaltıcı vazifesi gören Avusturya toplumunun elit kesimleri için etkin bir araç olabilirken; orta ve alt sınıfta oluşmuş önyargı ve olumsuz tutumların değişiminde sosyal medya, televizyon programları, filmler ve gazete haberleri gibi popüler kültür enstrümanlarının kullanılması daha faydalı olabilecektir.

- Bu bağlamda, özellikle kamuoyunun algısını yönlendiren kitle iletişim araçlarının da daha etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Evrensel standartlarda ve Almanca yayın yapan diaspora medyasının kapasitesinin artırılması, Avusturya'da yerleşik ve saygın medya organlarının bu yönde finanse edilerek kullanılması, zengin içerikli web sitelerinin oluşturulması gibi yöntemlerle, Türkiye doğru ve etkin şekilde kendini anlatmanın ve olumlu bir imaj oluşturmanın bir yolunu bulabilir.
- Son olarak, diasporanın karşılaştığı sorunların çözümünde Avusturya devletinin desteği olmadan yol alabilmek mümkün görünmediğinden Avusturya ile iş birliği yapmak kaçınılmazdır. Özellikle eğitim ve dil yeterlilikleri gibi her iki ülkenin yararına olacak kapasite geliştirme desteklerinin devlet kurumları tarafından yürütülecek ortak projeler yoluyla sunulması, tüm tarafların kazanacağı bir sonuç doğuracaktır. Böylelikle, Türk diaspora kurumlarınca Avusturya'da yürütülen faaliyetlere ilişkin şüphe ve engelleme girişimleri de azaltılabilecektir.

KRONOLOJİ:

Türkiye'nin Avusturya'daki Diaspora Politikasında Temel Değişimler

- 15 Mayıs 1964 *Avusturya'ya Türk İşgücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma* imzalandı.
- 1963 Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda iş gücü göçü dış ticaret açığının kapatılmasında önemli bir kaynak olarak tanımlanarak teşvik edildi.
- 1966 Avusturya'nın da dâhil olduğu bazı Avrupa ülkelerine Türk işçilerin sorunlarının tespiti için Çalışma Bakanı başkanlığında bir heyet ziyareti gerçekleştirildi.

- 1969 Türkiye ile Avusturya arasında Türk işçilerin haklarını düzenlemeye yönelik sosyal güvenlik anlaşması imzalandı.
- 1970 Avusturya'nın da dâhil olduğu bazı Avrupa ülkelerine Türk işçilerin sorunlarının tespiti için Çalışma Bakanı başkanlığında bir heyet ziyareti gerçekleşmiştir.
- 1971 Yurtdışına Ramazan ayları ve Kurban Bayramı'nda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından geçici din görevlileri gönderilmeye başlandı.
- 1974 Petrol krizinin etkisiyle Avusturya yurtdışından işçi alımını resmen durdurdu.
- 1976 Avusturya okullarında Türkiye'den gönderilen öğretmenler tarafından anadil ek dersleri verilmeye başlandı.
- 1980 12 Eylül Askeri Darbesi sonrası siyasi iltica hareketleri Avusturya'nın da dâhil olduğu Avrupa ülkelerine yöneldi.
- 1981 Türk vatandaşlarına çifte vatandaşlık hakkı tanındı.
- 1982 Anayasa'nın 62. maddesi ile Türkiye devletinin yurtdışındaki Türklerin menfaatlerini korumasına yasal bir statü kazandırıldı.
- 1983 Anavatan Partisi iktidara geldi.
- 1984 Viyana Büyükelçiliği nezdinde *Din Hizmetleri Müşavirliği* kuruldu.
- 1986 Yurtdışı vatandaşlara gümrüklerde oy kullanma hakkı verildi.
- 1987 Viyana Büyükelçiliği nezdinde *Eğitim Müşavirliği* kuruldu.
- 1991 Avusturya'da *Diyanet İşleri Türk İslam Birliği* (ATİB) isimli çatı dernek kuruldu.
- 1996 Vatandaşlıktan ayrılan Türklere yönelik *Pembe Kart* uygulaması hayata geçirildi.
- 1998 Başbakanlık altında *Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar Üst Kurulu* kuruldu.
- 2002 AK Parti iktidara geldi. Çağdaş diaspora politikalarının temelleri atıldı.
- 2009 Pembe Kart *Mavi Kart* olarak isim değiştirdi ve bu çerçevedeki haklar genişletildi.
- 2010 *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı* kuruldu.
- 2014 Viyana'da *Yunus Emre Kültür Merkezi* kuruldu.
- 2014 Yurtdışındaki vatandaşlar yurtdışı temsilciliklerinde oy kullanma hakkı elde etti.
- 2019 TBMM'de *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Alt Komisyonu* kuruldu.

TOPLUMSAL HAYATA VE SİYASETE KATILIM

Ayşegül Dinçkan

4.1. GİRİŞ:

ENTEGRASYON MU TOPLUMSAL KATILIM MI?

Türklerin Avusturya'daki siyasete ve toplumsal hayata katılımı ile ilgili *entegrasyon*, uyum ya da bizim tercihimiz olan katılım kavramları kullanılmaktadır. Öncelikle teorik bir tartışmaya girmeden bu kavramların kısa bir analizini yapmak gerekiyor. Bundan sonra bu bölümde Türklerin Avusturya'daki toplumsal hayata ve siyasete katılımı ve bu katılımın önündeki engeller incelenecek ve somut politika önerileri ortaya konulacaktır.

Özellikle son on yıl içerisinde, yoğun göç alan Avrupa ülkeleri arasında bulunan Avusturya'da, *entegrasyon* terimi hem devlet bazında hem de ülke vatandaşları tarafından yoğun bir şekilde tartışıldı. Bahsi geçen *entegrasyon* kavramı ilk olarak 1960'lı yıllardan itibaren ABD'de araştırma konusu olmaya başladı.

Göç eden vatandaşların göç edilen ülkeye *dahil olma politikası* (Eingliederungspolitik) hakkında, başta *asimilasyon* daha sonra *entegrasyon* kavramı altında farklı teoriler üretildi. İş gücü göçü ile Avrupa'da artan ve değişen göç profilinin farklılaştığının kabul edilmeye başlandığı yıllarda, Almanca konuşulan alanda bu konu ile ilgili ilk teoriler Hans-Joachim Hoffmann-Nowotny ve Hartmut Esser tarafından ortaya koyuldu.

Joachim Hoffmann-Nowotny

İsviçreli sosyolog Hans-Joachim Hoffmann-Nowotny 1973 yılında yayınladığı *Soziologie des Fremdarbeiterproblems* (Yabancı İşçi Sorununun Sosyolojisi) adlı çalışmasında etnik sınıflandırma kavramına teorik bir yaklaşım sunar.

Hoffmann-Nowotny, insanların prestij ve güç arasında oluşan dengesizlik sonucu oluşan yapısal gerilimlerden kurtulmak için göç ettiğini ifade eder. Bu bağlamda prestij ve güç, sosyal sistemdeki statü oluşumunun temel faktörleri olarak gösterilir. Fakat gerçekleşen göç, göç alan toplumunda yeni bir alt sınıf oluşmasına sebep olur. Yerel halkın doldurduğu pozisyonlar, yeni gerçekleşen göç ile yerel halk tarafından terk edilir ve göçmenler tarafından doldurulur.¹

Bu durum, yerel nüfusun hareketliliğini teşvik etse de göç alan toplumun bazı üyeleri için statü dengesizlikleri ve yeni anomik gerilimleri oluşturur.² Bunun sebebi ise, yerlilerden bazılarının ulaştıkları statüler için yeterli eğitim seviyelerinin olmaması ve bunun sonucunda statülerinde bir düşüş tehdidiyle karşı karşıya kalabilmeleridir. Tehdidin azalması için etnik köken ve vatandaşlık gibi kimlikler yerliler tarafından ön plana çıkartılarak kullanılır.

Bu kimliklerin ön plana çıkartılmasıyla göçmenlerin yüksek statülere (örneğin mesleki konuma, gelire, eğitime) ulaşması engellenir.³ Böylece, yerlilerin *etnik köken* sebebiyle statü olarak üst sınıflarda konumlandırılması ve yabancılardan alt sınıflarda yer alması haklı gösterilmeye çalışılır.⁴

Hoffmann-Nowotny yabancılardan topluma katılımını bahsi geçen statü imkânlarının açık ya da kapalı olması ile ilişkilendirir. Göçmenler ve yerel toplum arasındaki ilişkiyi ise *entegrasyon* ve *asimilasyon* terimlerini kullanarak betimler. Göçmenlerin toplumun değerlerine katılma şansının yüksekliği ile asimilasyon olasılığının da arttığını belirtir.⁵

Burada *kültür* ve *toplum* terimleri “toplumsal gerçekliğin temel boyutları” olarak nitelendirilir: Kültür, sosyal gerçekliğin sembol yapısı (Symbolstruktur) toplum ise konumsal yapısı (Positionsstruktur) olarak tanımlanır. Böylelikle kültüre katılım asimilasyonla, topluma katılım ise *entegrasyonla* bağ-

1. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 52.
2. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 21.
3. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 110ff.
4. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 240.
5. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 172f.

daştırılır.⁶ Toplumsal katılım (toplumun siyasi, gelir, komşuluk, dernek ve demografik sistemine katılım), yani *entegrasyon*⁷ ise asimilasyon için bir önkoşul olarak gösterilir.

Göçmenlerin göç edilen ülkenin değerlerini, normlarını, geleneklerini ve özellikle dilini yüzeysel olarak öğrenmekle kalmayıp içselleştirmesi asimilasyon olarak ve bu içselleştirmenin yoğunluğu ise asimilasyonun dereceleri olarak tanımlanır.⁸ Hoffmann-Nowotny, yerli kültürün dönüştürülen bir toplumda homojen kalmasının mümkün olmadığını zira kültürün sosyal devrim nedeniyle sürekli değiştiğini belirtir.⁹

Hoffmann-Nowotny, göçmenlerin toplumun sistem yapısına katılım sürecine yerel halkın katkıda bulunması gerektiğini savunur. Bu katkıyla, merkezi statü imkânlarının genel anlamda göçmenlere açık olması, bununla birlikte toplumsal katılımın düşük olmasının engellenmesi ve bireysel anomik sorunlardan kaçınılması hedeflenir. Asimilasyonun gerçekleşmemesinin sebebi olarak, *entegrasyonun* yeterli derecede gerçekleşmemesi gösterilir.

Hoffmann-Nowotny'ye göre göçmenler toplumun kenarına itildiği sürece asimile olamazlar ve asimile olmaya hazır da olamazlar.¹⁰ Göçmenlerin merkezi statü pozisyonlarına yerleştirilmesinin, başarılı *entegrasyon* ve ardından asimilasyon için belirleyicidir. Topluma katılım sürecinin başlaması için temel koşul dil öğrenimini teşvik eden bir işe girmektir. Göçmenlerin yerel topluma ve onun çeşitli alt sistemlerine katılma şansı ne kadar yüksekse, asimilasyon şansı da o kadar yüksektir. Yerel halkın toplumun kültürünü benimseme çağruları ve göçmenlerin harekete geçmekte isteksiz oldukları yönündeki suçlamalar bu bağlamda Hoffmann-Nowotny tarafından yerel toplumun gerçekleştirdiği sınır çizme stratejisinin parçası olarak nitelendirilir.

Hartmut Esser

Hartmut Esser'in 1980'li yıllarda iş gücü göçünü özellikle göz önünde bulundurduğu bakış açısına özetle bakıldığında, eylemsel bir teori ortaya koyduğu görülmektedir. Bu teoriye göre gelenen toplumdaki koşullara göre po-

6. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 172f.

7. Hoffmann-Nowotny, 1990, s. 17.

8. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 193f.

9. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 176.

10. Hoffmann-Nowotny, 1973, s. 265f.

zitif faktörlerin ya da engellerin yapılandırılmasına göre göçmenler topluma katılıma, *entegrasyona* motive olur ya da direnç gösterir.

Esser “entegrasyonu” “...parçaların ‘sistematik’ bir bütün içindeki birleşmesi”¹¹ olarak nitelendirir ve “parçalar arasında sistematik ilişkilerin var” olması gerektiğini belirtir. Sistem içerisindeki ilişkilere bağlı olarak da “entegrasyonun” “daha fazla” veya “daha az” bir seviyede oluştuğu ifade edilir.¹² Seviye ve durum tespiti için ise sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu arasında ayırım yapılır. Sistem entegrasyonu, bireylerin etkisiz oldukları, devlet veya kurumsal aktörlerin sürecin ana mekanizmasını oluşturdukları bir sosyal sistemin içinde bulunmaları olarak nitelendirilirken,¹³ sosyal entegrasyon bireylerin mevcut bir sosyal sisteme katılımı olarak değerlendirilir.

Sosyal sistem bağlamında bakıldığında göç ve buna bağlı sosyal süreçler, bireylerin var olan sosyal durumlara tepkileri ve rasyonel eylemleri olarak görülmektedir. Çevre ve bireylerin koşulları ve göç edilen topluma ya da geldiği gruba yönelik şekli göz önünde bulundurulduğunda, Esser’e göre dört farklı entegrasyon durumu gerçekleşebilir:

		Geldiği topluma yönelme	
		Evet	Hayır
Göç edilen topluma yönelme	Evet	Çoklu entegrasyon	Asimilasyon
	Hayır	Bölünme	Marjinalleşme

Göç eden bireyin geldiği ülkenin ya da göç ettiği ülkenin sosyal ilişki sistemine katılımına göre dört sosyal entegrasyon tipolojisi oluşmaktadır:¹⁴

– Çoklu entegrasyon: Her iki sosyal sisteme katılım nadir görülen bir vaka olarak nitelendirilir, çünkü birey eşzamanlı olarak birkaç toplumsal ve kültürel farklı alana katılım sağlar, iki dillidir ve farklı sosyal çevreleri bulmaktadır.

– Segmentasyon (bölünme): Bu tipolojideki göçmenler; özellikle dil, günlük alışkanlıklar ve duygusal özdeşleşmeler açısından geldiği ülkenin kültürüne bağlıdırlar. Bu durum çoğunlukla birinci kuşak, yaşlı, eğitim/mesleki eği-

11. Esser, 2000, s. 261.

12. Esser, 1999, s. 14.

13. Esser, 2000, s. 269.

14. Esser, 2006, s. 287.

tim seviyesi düşük ve göç edilen ülke toplumuna kültürel olarak uzak olan göçmenler olarak belirtilir.

– Marjinalite: Bu bireyler hiçbir topluma sosyal entegrasyonu gerçekleştirememektedir. Kendilerini tüm alanlardan soyutlar ve herhangi bir toplumla kendilerini özdeşleştiremezler.

– Asimilasyon: Asimilasyon, göçmenin geldiği ülke ile bağlarının en az seviyeye inmesi ve yalnızca göç edilen topluma tamamen uyumlu ve dâhil olduğu tek durum olarak nitelendirilmektedir.

Bahsi geçen teoride Esser’in asimilasyonu, topluma dâhil olma şekillerinden biri olarak tanımladığı görülür. Sosyal entegrasyon ancak asimilasyon ile başarılı bir şekilde gerçekleşebilir, çünkü Esser çoklu entegrasyonu göçmenlerin çoğu için imkânsız olarak görür.

Bununla birlikte göçmenleri topluma dahil etmenin farklı süreçlerine kognitif/kültürel, özdeşleştirici/duygusal, sosyal/toplumsal ve yapısal (kognitif, identifikatif, sosyal, yapısal) açıdan bakar.

Göçmenlerin etkili olabildikleri sosyal entegrasyonda ise dört tipolojinin hepsini de farklı özelliklerle ve boyutlarda özetlemek mümkündür:¹⁵

– Kültür: Geline toplumdaki bilgi, beceri, kültürel fikirler ve normatif modellerin benimsenmesi

– Özdeşleştirme: Geline ülkenin sosyal sistemiyle duygusal bağ kurma ve bu ülkeye sadakatin oluşması

– İnteraksiyon: Geline toplumda sosyal ilişkilerin kurulması ve bu ilişkilerin aile ve arkadaşlık ağlarına dâhil edilmesi, özellikle de etnik gruplar arası evliliklerin oluşması

– Yer edinme: Geline toplumda verilen hakların kabul edilmesi; sosyal sistemin ilgili alanlarında, örneğin eğitim, istihdam ve konut alanında pozisyon edinilmesi; ilgili kurumlara ve dağıtım ağlarına erişilmesi.

Yukarıdaki boyutlara göre göçmenlerin göç edilen ülkeye entegrasyonundaki başarı/başarısızlıktan bahseden Esser için, o dönemde tek mümkün başarılı uyum olarak asimilasyon, en başarısız olarak ise segmentasyon gösterilmektedir.¹⁶

15. Esser, 2009, s. 1.

16. Esser, 1980, s. 231ff.

Esser'in 1980'li yıllarda ortaya koyduğu teorisindeki topluma başarılı şekilde dâhil olma olarak nitelendirilen asimilasyon kavramının açılımını 2000'li yıllarda gevşettiğini tespit etmek mümkündür: Asimilasyon bu kez, çeşitli grupların belirli özelliklerde, örneğin dil kullanımı veya mesleki pozisyonlarda uyum sağlaması olarak açıklanır. Yerel nüfusun da homojen olmaması sebebi ile buradaki benzemenin her dönemde farklı gruplar içerisindeki dağılımla bağlantılı olduğu belirtilir ve göçmenlerin topluma dâhil olması ile ilgili beklentilerin yerel halkın durumuna da bağlı olduğu vurgulanır.¹⁷

Bu durumda entegrasyonun derecesi bir yandan göçmenlerin nitelikleri, bilgi ve becerileri, diğer yandan ise çevresel faktörlerle ilgili olur. Göçmenlerin geldikleri ülkedeki beklentilerinin ve taleplerinin yanı sıra, yerel halkın dışlama ya da fırsat sunmalarıyla, göçmenlerin gelinen topluma dâhil olma eylemlerine ne derecede olanak/engel oluşturacakları önemlidir. Yerel toplumun ise göçmenlerin topluma dâhil edilmesini istemesi ya da teşvik etmesi için, kendinin de bu eylemden çıkar sağlayabilmesi gerekmektedir¹⁸.

Bu bağlamda tanımlanan ilişkiler, kişi-çevre ilişkisi olarak özetlenebilir. Göçmenlerin topluma dâhil olma eylemlerindeki çevresel fırsatlar, yani gelinen ülkede entegrasyonu teşvik eden koşullar, yerel toplumun sosyal ve kültürel olarak açık davranması ya da mesleki veya eğitim sektörlerinde ilerleme fırsatı olarak tanımlanabilirken; önyargı, ayrımcılık ve aynı zamanda yasal kısıtlamalar, topluma dâhil olmanın diğer taraftaki değişkenleri olarak nitelendirilebilir. Başarılı bir entegrasyon ise göçmenlerin gerçekleştirdiği eylemler sonucunda olumlu tecrübeler edinmesiyle, yani teşvik eden ve ödülendiren sonuçlarla karşılaşması ile gerçekleşir.

Yirmi yıl içerisinde değişikliğe uğraması sebebiyle Esser'in teorisi 60'lı yıllardan bu yana topluma dâhil olmanın değişkenliğini açık bir şekilde ortaya koymuştur:

– Toplumsal katılımın tek bir şekli ve örneği yoktur, yani toplumsal katılım derecesi bahsi geçen tipoloji ve boyutlara göre değişkenlik göstermektedir.

– Toplumsal katılıma başarının oranı, gelen ve gelinen topluma göre değişkendir, sistem ve sosyal faktörler etkilidir.

17. Esser, 2000, s. 288.

18. Esser, 1980, s. 180f.

– Toplumsal katılım için uygulanan politikalar ya katılımı teşvik etmeye devam eder ya da göçmenin kendi etnik toplumuna geri çekilmesine sebep olur.

Bu eylemlerin sonucunda da birey kendini günlük hayatında, hem sosyo-ekonomik açıdan hem de kültürel açıdan toplumsal katılım sağlamış olarak hisseder ya da hissedemez. Yaşadığımız bu dönemde ise Esser'in açıklamasında olduğu gibi asimilasyon tek başarılı entegrasyon şekli olamaz, değişen demografik yapı ve nesiller ile, *çoklu entegrasyon* da istisna olmayan ve başarılı bir entegrasyon şekli olarak görülebilir. 1980'li yıllarda ilk üretilen teorinin, 2000'li yıllarda tekrar gözden geçirildiği gibi, başarılı entegrasyon durumuna bakış açısının da güncellenmesi gereklilik olarak görülebilir, zira günlük hayatta hibrit bir kimlik ve çoklu entegrasyon karşımıza çıkan bir bulgudur.

Bahsi geçen teorilerde hiçbir şekilde dini unsurların göz önünde bulundurulmadığı, sadece kültürün bir etken olarak ifade edildiği görülür. İş gücü göçü temel alınarak ortaya koyulan bu teorilerde kültürler arası farklılıkların büyük olmasından dolayı çıkabilecek sorunlara da kavram açılımında değinilmez.

Esser'in teorisi ve farklı teoriler incelendiğinde, karşımıza çıkan sonuç, kısmen ölçülebilir göstergelere/endikatörlere (Indikatoren) ulaşım oranlarının toplumsal katılımdaki başarı ile bağdaştırılabilir olmasıdır. Genel olarak klasik teorilere, özelde ise Esser'in entegrasyon teorisine bakıldığında klasik entegrasyon teorilerinde göçmenden daha yüksek oranda davranış değişikliği beklenir. Modern entegrasyon teorilerinde ise davranış değişikliğindeki beklenti daha düşük oranda kalır.

Beklenti oranları arasında değişkenlik olsa da - örneğin klasik teoriler göç edenin daha fazla davranış değişikliğini talep eder - aşağıda belirtilen endikatörler başarının sütunlarını oluşturmaktadır:

- Dil öğrenimi
- Göç edilen toplumla iletişim (Kontakt zur Aufnahmegesellschaft)
- İş gücü piyasasına erişim (Zugang zum Arbeitsmarkt)
- Eğitim (Bildung)
- İkamet koşulları (Wohnsituation)
- Resmî ve gayri resmî kurumlara katılım (Teilnahme an formellen und informellen Institutionen)

4.2. AVUSTURYA'DAKİ TÜRK DİASPORASI İLE İLGİLİ SAYISAL VERİLER

Yukarıda bahsi geçen göstergeler aslında ana hatlarıyla bakılması gereken sayısal verilere de işaret etmektedir. Avusturya'daki entegrasyon politikasındaki gelişmelere bakmadan önce, entegre olması istenilen Türk diasporası ile ilgili Avusturya makamlarınca açıklanan sayısal verilere bakmamız gerekmektedir:

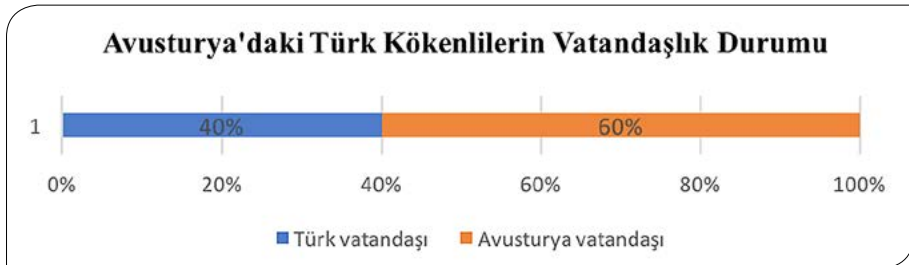
Avusturya¹⁹ genelinde 2019 yılında 2.070.131 yabancı yerleşik nüfus bulunurken, 283.000 (%14) Türk kökenlinin Avusturya'da yaşadığı belirtilmiştir. Türk kökenli nüfusun 160.000'inin birinci nesle, 122.000 kadarının ise ikinci nesle ait olduğu bilinmektedir.

Grafik 5: Avusturya'da Türk Kökenli Kadın-Erkek Dağılımı

Türk kökenlilerin vatandaşlık durumuna bakıldığında ise, 1 Ocak 2020 tarihinde Türk kökenlilerin yarısından fazlasını oluşturan %60 oranındaki bir kitlenin Avusturya vatandaşlığına sahip olduğu, %40 oranında Türk kökenlinin hâlâ Avusturya vatandaşlığına sahip olmadığı görülmektedir.

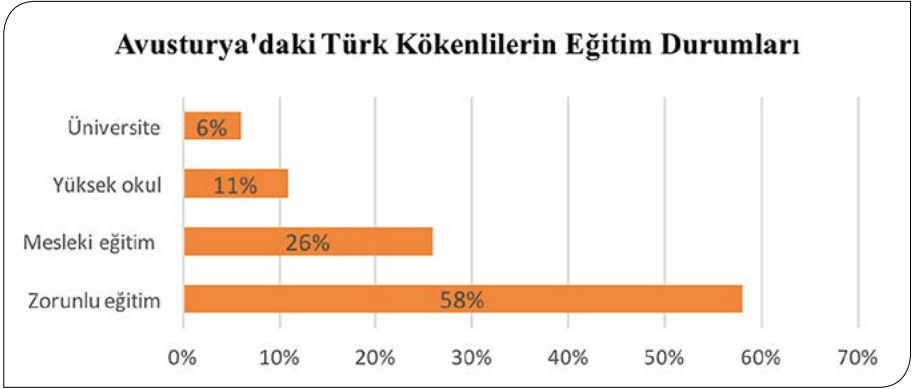
Grafik 6: Avusturya'daki Türk Kökenlilerin Vatandaşlık Durumu

19. Statistisches Jahrbuch; Migration&Integration – Zahlen, Daten, Indikatoren 2020.

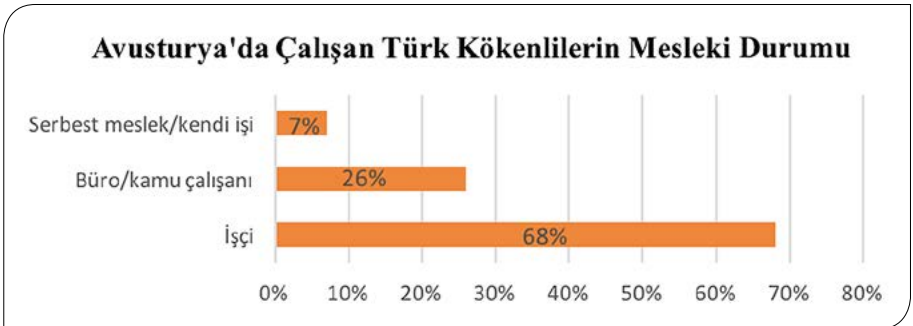
Türk kökenlilerin eğitim durumlarına bakıldığında, %58'inin zorunlu eğitimi, %26'sının mesleki eğitimi (Lehre, BMS), %11'inin lise ve dengi okul eğitimini ve %6'sının üniversite eğitimini tamamladığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 2018 yılında 15-19 yaş aralığındaki Türk kökenlilerin %60,1'inin zorunlu eğitimden sonra eğitimine devam ettiği, yaklaşık %3,3 oranında (2.500) Türk uyruklunun da üniversite eğitimini sürdürdüğü bilinmektedir.

Grafik 7: Avusturya'daki Türk Kökenlilerin Eğitim Durumları

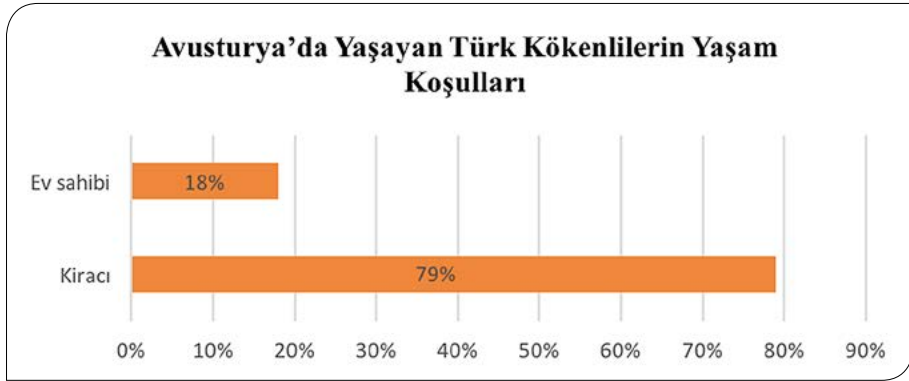
Mesleki alanda 2019 yılında aktif olarak çalışan Türk kökenlilerin oranı Avusturya genelinde %3,2 oranında olmakla birlikte, Türk kökenliler arasında %68'inin işçi, %26'sının büro ya da kamu çalışanı, %7'sinin ise serbest meslek yani kendi işini kurmuş insanlar olduğu görülmektedir. Kadın – erkek çalışma oranlarına bakıldığında ise erkeklerin %71'inin, kadınların ise %51'inin çalıştığı tespit edilmektedir. Türk kökenlilerdeki işsizlik oranı ise %16,2'dir.

Grafik 8: Avusturya'da Çalışan Türk Kökenlilerin Mesleki Durumu

Avusturya’da yaşayan Türk kökenlilerin yaşam koşullarına bakıldığında ise, %79’unun kiracı, %18’inin ise ev sahibi durumunda olduğu görülmektedir. Türk kökenlilerin yaşadığı evlerde kişi başına ortalama 23m² düşerken, Avusturyalılarda bu oran kişi başına 50m²’ye tekabül etmektedir.

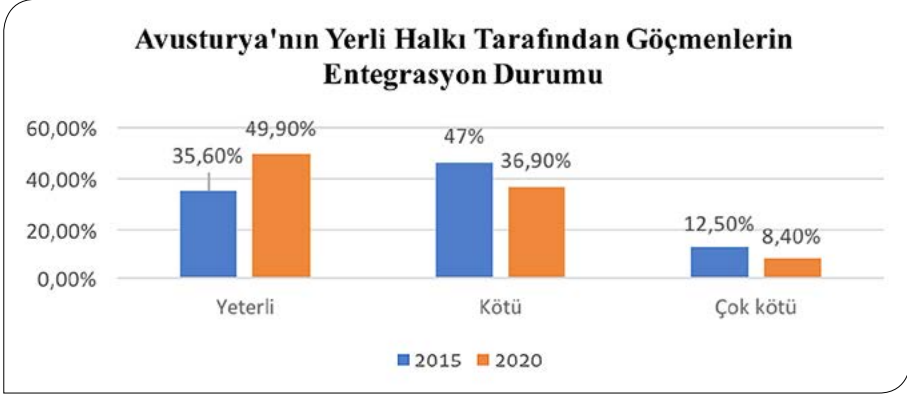
Grafik 9: Avusturya’da Yaşayan Türk Kökenlilerin Yaşam Koşulları

Belirtilen bu oranlar toplumsal katılım ile ilgili bir fikir oluşturabilir fakat toplumsal katılımın somut bir ölçüm şekli olamayacağı ve insanların toplumsal katılımının başarılı/başarısız nitelendirilmesinin her farklı durumda aynı kişilerle farklı sonuçlar oluşturabileceği de hatırlanmalıdır. Burada önemli olan göç edilen toplumda oluşan/oluşturulmak istenen algının ne olduğu ve bu algı çalışmasının ne kadar başarılı olduğudur.

Avusturya’nın yerli toplumunun 2020 yılında bu konu ile ilgili algısı 2015 yılına göre *olumlu* yönde değişim göstermiştir. 2015 yılında Avusturya vatandaşlarının %35,6’sı göçmenlerin entegrasyonu veya uyumunu yeterli bulurken bu oran 2020 yılında %49,9’a ulaşmıştır. Göçmenlerin entegrasyon/uyumunu kötü bulanların oranı 2015 yılında %47 iken 2020 yılında bu oran %36,9’a düşmüştür. Entegrasyon/uyumu çok olumsuz görenlerin oranı 2015 yılında %12,5 iken, 2020 yılında %8,4’e inmektedir.

Avusturya’nın yerli toplumunda *göçmenlerin topluma katılımı* ile ilgili algının yıllar içinde değiştiği yukarıdaki verilerde görülmektedir. Avusturya’nın entegrasyon politikasının bu algıyı nasıl değiştirdiği aşağıda ele alınmaktadır.

Grafik 10: Avusturya'nın Yerli Halkı Tarafından Göçmenlerin Entegrasyon Durumu

4.3. 1980-2002:

ENTEGRASYON POLİTİKASININ AVUSTURYA SİYASETİNE GİRİŞİ

1980'li yılların sonuna kadar Avusturya'nın göç politikası, ekonomi ve iş gücü piyasası politikaları tarafından belirlendi. Bu süre içerisinde Avusturya sürekli bir göç ülkesi olmadığını, göçmen işçilerin misafir olduklarını vurguladığı için, göçmenlerin entegrasyonu ve topluma katılımı da çok büyük oranda siyasi bir mesele olarak gündeme gelmedi.

1980'lerin sonundan itibaren ülkenin yeni göç hareketlerine maruz kalması, Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) özellikle, Jörg Haider tarafından yönetildiği bu dönemde, yabancılara karşı söylemleri siyasi gündeme taşınması, Avusturya hükümetinde işçi göçü ile ilgili sorumluluğun Sosyal İşler Bakanlığı'ndan, İçişleri Bakanlığı'na geçmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte gelen iş gücüyle ilgili ilk değişiklikler, Yabancılar Polisi Yasası'nda ve Yabancılar İstihdam Yasası'nda yapılmıştır. Bu değişiklikte iş gücü ile ilgili dikkati çeken bir husus ise, gelecek yabancı işçilerin yaş sınırı ve asgari kalifikasyonlarla (Mindestqualifikation) belirleneceğine dair bir düzenlemenin getirilmesiydi.

Bu süreçten itibaren Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) Avusturya'nın ekonomik göçmenler ve *sahte* mülteciler için bir göç ülkesi olmadığı söylemini dillendirmeye başlaması ve Jörg Haider'in *Önce Avusturya*²⁰ adlı yabancılar

20. 25 Ocak - 1 Şubat 1993 tarihleri arasında gerçekleşen *Önce Avusturya* adlı halk inisiyatifi girişiminde Jörg Haider Avusturya'nın bir göç ülkesi olmadığını anayasal hüküm altına alınmasını talep etti. Bunun yanı sıra, göç yaşağının getirilmesini ve yabancılara olum-

karşıtı başarısız halk inisiyatifi girişimi, konunun Avusturya siyasetine kalıcı bir şekilde girmesini sağladı. Nitekim 1992 yılında değiştirilen İkamet Yasası'nda gelecek iş gücü ile ilgili getirilen kriterlerin yanı sıra ilk kez, gelen göçmenlerin ülkeye uyum sağlamasını hedefleyen Almanca kursları, eğitim kursları, Avusturya kültürü ve tarihini tanıtım ve önyargıyı azaltmak için ülke vatandaşları ve yabancılar için ortak etkinliklerin yapılması öngörülmekteydi.

1999 yılında Vatandaşlık Kanununda yapılan değişiklikte ise, Avusturya vatandaşlığına geçişin uyum sürecindeki son adım olması gerektiği ve entegrasyona (uyuma) ulaşılabilmesi için atılan bir adım olarak görülmemesi gerektiği vurgulandı. Buradaki uyum vurgusu özellikle Almanca diline hâkimiyetle bağdaştırıldı ve kişinin *yaşam koşullarına* uygun bir dil hâkimiyetinin sorumlu makamlar tarafından sözlü bir sınavla kontrol edileceği belirlendi.

4.4. 2002-2020: AVUSTURYA'DA ENTEGRASYON POLİTİKASININ GELİŞİMİ

Entegrasyon Anlaşması I

2002 yılında yabancılar yasasında yapılan değişikliklerle birlikte, 01.01.2003 tarihinde yürürlüğe giren *Entegrasyon Sözleşmesi* ile entegrasyon göçmenler için bir zorunluluk hâlini aldı. Hedef, Avusturya'da sosyal, ekonomik ve kültürel hayata katılma becerisi kazanmak için temel Almanca dil bilgisinin (A1 seviyesi) edinilmesi olarak belirlendi. Bunun için göçmenlerin 100 ders saatinden oluşan bir ikamet ve entegrasyon kursunu (Aufenthalts- und Integrationskurs) tamamlamaları istenmiştir. Kurslara 01.01.1998'den sonra Avusturya'ya yerleşen AB üyesi ülkeler dışındaki üçüncü ülke vatandaşları veya 01.01.2003'ten sonra Avusturya'ya göç eden yeni göçmenlerin katılması öngörülmekteydi. Fakat bu kurslara istenilen oranda katılım sağlanamadı. Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, entegre olmak zorunda olanların – yasadaki açık nedeniyle²¹ - sadece %30'unun bu yükümlülüğü yerine getirdiğini belirtmek gerekir.

suz etkisi olacak farklı yasal düzenlemelerin de yürürlüğe girmesini istedi. Halk inisiyatifi başvurusunda %20 oranında destek alacağı beklenen Jörg Haider ve partisi, sadece %7,4 oranında imza toplayarak yaklaşık 416.000 kişinin desteği ile hedeflediği başarıyı elde edemedi. (Gruber, 2010, s. 57).

21. 'Entegrasyon Anlaşmasına tabi olan kişinin cezai yaptırıma uğramaması için, öngörülen Almanca-Entegrasyon kursları (Deutsch-Integrationskurs) haricinde bir yerde Almanca öğrendiğini iddia ettiğinde, kurumların bunun aksini ispat etmesi mümkün değildi. Bu durum cezai yaptırıma engel oldu.

Yeni Entegrasyon Anlaşması

Konuyla ilgili yeni bir düzenleme 2005 yılında getirildi. Bu düzenleme ilk defa ciddi anlamda yaptırımlarla bağlantılandırılmıştı, çünkü artık ikamet izninin verilmesi (Aufenthaltstitel) *entegrasyon* sözleşmesinin yerine getirilmesine bağlıydı. Yeni düzenlemede kurslar, toplam 375 saatlik iki modülden oluşmaktaydı ve sonuç olarak katılımcıdan Almanca A2 seviyesine ulaşması talep edilmekteydi.

Aynı yıl Vatandaşlık Yasası'nda da "*başarılı bir entegrasyon sürecinin sonunda vatandaşlık* sloganı altında değişiklikler yapıldı ve bu değişikliklerde de 2003 yılında yürürlüğe giren Entegrasyon Sözleşmesi ile bağlantı kuruldu. Avusturya vatandaşlığına geçebilmek için 10 sene kesintisiz Avusturya'da ikamet etmenin yanı sıra, hem Entegrasyon Sözleşmesi'ndeki şartların yerine getirilmesi, hem de Avusturya'nın demokratik yapısı ve tarihi hakkında temel bilgiler içeren vatandaşlık testini başarı ile tamamlamak gerekmekteydi. Vatandaşlık Yasası'nda yapılan değişiklik, Avusturya'nın istediği etkiyi göstermişti. 2005 yılında 35.000 olan Avusturya vatandaşlığına geçenlerin sayısı 2009'da 7.990'a düştü.

Fakat Almanca A2 dil seviyesini zorunlu kılarak entegrasyonu sağlama girişimi, özellikle Avusturya Halk Partisi (ÖVP) hükümeti üyeleri için beklenen sonuçları getirmedi. Buna sebep olarak ise entegrasyon konusunun merkezi bir noktadan yönetilememesi görülüyordu.

İçişleri Bakanlığı konuya *güvenlik* açısından bakarken, Ekonomi ve Çalışma Bakanlığı yabancıların istihdamı açısından bakmaktaydı. Dönemin Ekonomi ve Çalışma Bakanlığı Müsteşarı Christine Marek, göçmenlerin iş gücü piyasasına aktif katılımının, olumlu entegrasyon için temel bir gereklilik olduğunu ve burada önemli olanın göçmenlerin becerilerini ve potansiyellerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek olduğunu belirtmişti.

Aynı dönemde Eğitim, Sanat ve Kültür Bakanlığı, entegrasyon konusuna öncelik vermeye başlamış ve Almanca'nın ikinci dil olarak teşvik edilmesi, anadilin teşvik edilmesi ve kültürlerarası öğrenmeye odaklanmıştı.

Entegrasyon anlaşmasına tabi olan kişinin sınır dışı edilmesi için üç şart gerekmekteydi: 1. Sadece göçmenin etki alanında olan sebeplerden dolayı entegrasyon anlaşmasına uymadığı tespit edilmelidir. Bu sebeplerin hangileri olduğu yabancılar yasasında belirtilmemiştir. 2. Göçmen, entegrasyon anlaşmasını kabul etmemiştir. 3. Sınır dışı edilecek kişinin özel ve aile hayatının korunmasının, Almanca öğrenilmesinden daha önemli olup olmadığı değerlendirilmelidir. Üçüncü şartta özel ve aile hayatının korunmasının her zaman daha önemli olacağı öngörülmektedir. (Pöschl, M. (2006), s. 42).

Ulusal Entegrasyon Eylem Planı

Entegrasyon için merkezi bir kurumun olmadığına yönelik eleştiriler nedeniyle, 2007 yılında kurulan entegrasyon platformu (Integrationsplattform)²² 2008 yılında ilk entegrasyon raporunu sundu. Hazırlanan rapor, mevcut durumu temel değerler (Grundwerte) ve haklar, eğitim ve dil, iş gücü piyasası ve ekonomi, güvenlik, konut ve kentsel gelişim, katılım ve çoğunluk toplumu, kültür ve medya alanlarından oluşan sekiz bölümde analiz etmekteydi. 9 Ocak 2010’da başarılı entegrasyon veya başarılı bir entegrasyon sürecinin de tanımlandığı Ulusal Entegrasyon Eylem Planı yayınlandı:

“Entegrasyon, sosyal uyumu ve sosyal barışı sağlayan açık kurullarla karşılıklı takdir ve saygı ile karakterize edilen iki yönlü bir süreçtir. Çalışma hayatı, eğitim ve ileri eğitim için ve ayrıca kamu kurumlarıyla iletişim için yeterli Almanca dili bilgisi varsa, ekonomik gereksinimler kişi tarafından sağlanabiliyorsa, hukukun üstünlüğüne dayanan Avusturya ve Avrupa hukuk ve değer sistemlerinin tanınması ve bunlara uyulması sağlanabiliyorsa, başarılı bir entegrasyon sağlanmış olur.”

Başarılı/kapsamlı bir entegrasyon için en önemli faktörün Almanca dilini öğrenerek son aşamada Avusturya vatandaşlığına geçmek olduğu bu raporda da ifade edilmiştir.

Entegrasyondan Sorumlu Müsteşarlık ve Entegrasyon Bakanlığı

2011 yılında İçişleri Bakanlığı’nın altında bir Başkanlık olarak Entegrasyon Müsteşarlığı kuruldu. Bu yeni oluşum göçmenleri destekleyen siyasi partiler ve ülkede bulunan göçmenler tarafından ümit verici bir gelişme olarak algılanmıştı. Ancak kısa sürede söz konusu kurum entegrasyon adı altında farklı kültür ve dinlere karşı ayrımcı tutumlar sergileyen değişikliklere yöneldiğinde bu umutlar suya düştü.

22. Entegrasyon platformunun kurulma çalışmaları Ekim 2007’de dönemin İçişleri Bakanı (ÖVP) Günther Platter tarafından SPÖ-ÖVP hükümeti döneminde başlatıldı ve Kasım 2007 tarihinde kuruldu. Amacı, eyalet meclislerinin, belediyelerin, uzmanların ve sivil toplumun katılımıyla önlemler geliştirmektir. Platformunun kurulmasından kısa bir süre sonra, 22 Ocak 2008’de Federal İçişleri Bakanı Günther Platter bir entegrasyon raporu yayınladı. Kısa sürede yayınlanan bu rapor, kurulması istenen Danışma Konseyi (Beirat), Entegrasyon Uzmanları Konseyi (Expertenrat für Integration) ve Ulusal Eylem Planının oluşturulması için istenen zemini sundu.

Müsteşarlığın kurulduğu döneme kadar, entegrasyon için en önemli etken olarak Almanca dilinin öğrenilmesi gösterilmekteydi. Fakat müsteşarlıkla birlikte, Avusturya Halk Partisi'nin ekonomik liberal konumunu içinde barındıran, yeni *entegrasyon* söylemi - “performans yoluyla entegrasyon” (Integration durch Leistung) - ile göçmenleri iş/egitim performanslarına göre değerlendirmek yeni hedef olarak kendini gösterdi.

Din ya da kökenin önemli olmadığı, mesleki ve sosyal yaşamda gösterilen çabanın belirleyici olduğu ifade edilen yeni konsept, içinde farklı hedefleri de barındırmaktaydı.

Kültürlerarası diyalog başlığı altındaki açıklamalar, din ya da kültürün önemli olmadığı açıklamasını çürütmekteydi. Bu başlık altındaki hedefler özellikle Avusturya değerlerinin aktarılması ve ortak bir kimliğin teşvik edilmesi ile ilgiliydi. Bu başlıkla ilgili o dönemin bakanı Sebastian Kurz; dinin, sorunun değil, kültürlerarası çatışmaların çözümünün bir parçası olacağını belirtmişti. İslam Diyalog Forumu ve Diyalog Platformu çerçevesinde dinler arası diyaloga ağırlıklı olarak önemli bir rol atfedilmişti. Gerçekleşen toplantılar sonucunda Aralık 2012’de bazı kararlar alınmıştı:

- İslam teolojisi bölümünün üniversitede yürürlüğe girmesi
- Değerler üzerine bir tartışma başlatmak
- Radikalleşme ve İslamofobiye karşı önlemler
- İslami okul kitaplarının revizyonu
- Cami inşa etmek için belediye başkanının el kitabı
- Kadın ve erkek eşitliği
- Rol model olarak Müslüman Avusturyalılar
- İslam ve medya
- İslam Yasası’nda değişiklik

2014 yılında Dışişleri Bakanlığı ile birleştirilerek “Avrupa, Entegrasyon ve Dışişleri Bakanlığı” ismi altında entegrasyon politikasının Bakanlık düzeyine çekilmesinden sonra, Müslüman toplumunu büyük oranda etkileyecek İslam Yasası’nda değişiklikler yapıldı. Müslümanlara yönelik genel şüphe, yurtdışından gelen imamların engellenmesi, imamların sadece Avusturya üniversitelerinde yetiştirilmesi zorunluluğu, Bakanlar Kurulu’nun dini cemaatlerin tanınması ve lağvedilmesinde yetkili olması, camilerin tüzel kişiliğe zor-

lanması ve dini etkinliklerin güvenlik gerekçesiyle iptal edilebilmesi gibi düzenlemelerden ötürü Avusturya Müslümanları tarafından yoğun eleştiri olsa da bu yasa tasarısı Federal Meclis'te yasalaşarak yürürlüğe girdi. Müslümanları şüphe altında bırakan ve apaçık ayrımcılık yapan yasa değişikliğinin ardından farklı sebepler öne sürülerek, belli meslek gruplarında, anaokullarında ve ilkokullarda 10 yaşına kadarki kız çocuklarını kapsayacak şekilde başörtüsü yasakları yürürlüğe girdi. Fakat 11 Aralık 2020 tarihinde Avusturya Anayasa Mahkemesi, ilkokullarda uygulanan başörtüsü yasağının anayasaya aykırı olduğuna hükmetti.

1990'lı yıllardan bu yana Avusturya, yavaş ama sabit adımlarla, ülkeye göç eden vatandaşların kalıcılığını kabul etmekle birlikte, onları Avusturya, kültür ve günlük hayatına uyum içinde bulunmaları için zorunluluk içeren düzenlemelere gitmiştir. Farklı bir kültür ve din toplumundan olan Türkler ise, uzun süredir Avusturya'da bulunan, aynı zamanda din, dil ve kültür konularında hassasiyet gösteren bir azınlık olarak, yapılan değişikliklerden olumsuz olarak etkilenenler arasındaydı.

Bununla birlikte 2000'li yıllardan sonra Türkiye'nin diaspora Türkleri için yaptığı düzenlemeler ve geliştirilen söylemlerin, Avusturya hükümetlerinin *enteegrasyon* ile ilgili çalışmalarıyla neredeyse aynı dönemde geliştiğini gözlemleyebiliyoruz.

4.5. TÜRKİYE'NİN DİASPORA TÜRKLERİNİN ENTEGRASYONU İÇİN YAPTIKLARI

Avrupa ülkelerinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iş gücü desteğine ihtiyaç duymasıyla birlikte iş gücü anlaşması imzalayan Avrupa ülkeleri arasında Avusturya da bulunmaktaydı. 15 Mayıs 1964 tarihinde, Türkiye ile Avusturya arasında *Avusturya'ya Türk İşgücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma* imzalandı.²³

İmzalanan bu anlaşma ile Avusturya ihtiyacı olan iş gücüne ulaşmayı, Türkiye ise var olan işsizlik oranını düşürmeyi ve ülkeye döviz girmesini hedeflemiştir.

23. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008198>

Anlaşma kapsamında ilk sene Avusturya'ya gönderilen iş gücü sayısı 1.434 iken, bu sayının 1971 yılına kadar 16.423'e, 1981 yılına kadar ise 59.900'e çıktığı görülür²⁴.

1980'li yıllardan itibaren, Avrupa'ya göç eden Türklerin kalıcı oldukları, artık Türkiye tarafından kabul edilmişti. Geleneksel noktada Türkiye, başta ekonomik güce sahip olmak için ülkeden ayrılan vatandaşlarının gittikleri yerde kalıcı olması sonra da yabancı pozisyonunda bulunulan ülkelerde sosyal ve hukuki problemlerle karşılaşılması sebebiyle, 1981 yılında Vatandaşlık Yasası'nda yapılan değişiklikle Türk vatandaşlarına çifte vatandaşlık hakkı vermiş ve Türkiyeli göçmenlerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kaybetmeden buldukları ülkelerin vatandaşlıklarını almalarını mümkün kılmıştı.

Bunun yanı sıra 1982 yılı Anayasası'nın 62. maddesinde, ekonomik zorunluluklardan dolayı yurtdışına giden vatandaşlarla ilgili önemli bir değişikliğe gidildi. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları başlığı altındaki 62. maddede yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşların korunması öngörüldü:

“Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.”

Bu bağlamda Avrupa'nın farklı ülkelerinde olduğu gibi din, dil ve kültürün kaybolmaması adına farklı kuruluşlar meydana geldi:

– Avusturya Türk İslam Birliği (ATİB) topluluğu altında Avusturya'da kurulmuş birçok cami derneği, resmi bir çatı altında toplandı. T.C. Dış Temsilciliği Din Hizmetleri Müşavirleri ise Avusturya'da uzun bir süre ATİB Genel Başkanı olarak görev yaptı.

– 1988 yılının sonundan itibaren ise Millî Eğitim Bakanlığı yoluyla Avusturya'ya yurtdışına giden vatandaşlarımızın çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürü dersi vermesi için Türkçe öğretmenleri gönderilmeye başlandı. Fakat bu hizmet diğer Avrupa ülkelerinde olduğu kadar uzun süremedi ve 1991 yılında Avusturya devleti tarafından durduruldu.

24. https://web.archive.org/web/20090923155125/http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/volkszaehlungen/bevoelkerung_nach_demographischen_merkmalen/022884.html,

Arasöz:

1970’li yıllarda Avusturya’da Türkçe dersleri başlatılmıştı. Bu derslerin verilmesindeki amaç o dönemde misafir gelen işçilerin ailesi ile tekrar anavatana döndüklerinde, çocukların Türkiye’deki okul sistemine adapte olmalarında zorluk çekmemeleriydi. 1990’lı yıllara kadar Türkiye ile müfredat ve içerik konusunda ortaklaşa götürülen bu çalışma, bu yıllarda Avusturya devleti tarafından 27 Ağustos 1992 tarihinde (BGBl.Nr. 528)²⁵ yapılan düzenleme ile değiştirildi. Var olan durum – yani misafir işçilerin kalıyor olmasının kabul edilmesi ile– anadili Almanca olmayan çocukların her iki dili öğrenmeleri için alınması gereken önlemler belirlendi.

Türkiye’den gelen öğretmenler eliyle verilen Türkçe ve Türk Kültürü dersleri, Avusturya’da 1991 yılından itibaren sadece Avusturya devletinin programı aracılığıyla Avusturya’da bulunan Türkçe dil dersi verebilecek niteliklere sahip ilkökul, ortaokul, engelliler okulu ve çıraklık okullarında mahallen görevlendirilen öğretmenler tarafından vermeye başlandı.

Alınan kararın içeriğinde vurgulanan çeşitli kültürlerarası öğrenme süreçleri içerisinde “iki dilli, iki kültürlü yetişme, anadile olumlu yaklaşım, kişilik gelişiminin desteklenmesi ve uyum için yardımcı olunması” gibi temel prensipler belirlenmişti.

Böylelikle anadil derslerinin amaçları yeniden tanımlanmış ve Türkiye bu konunun dışında bırakılmıştı.

Avusturya’da Türkçe dersleri için Avusturya Millî Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilen yaklaşık 160 öğretmenin mahallen görev yapmakta olduğu bilinmektedir. Bir okulda Türkçe dersinin başlatılması için 12 öğrenci velisi tarafından bu ders için başvuruda bulunulması gerekmektedir. Bu durumda, öğretmen başvuru yapılan ders döneminde olmasa bile bir sonraki ders döneminde Türkçe dersi vermeye başlamaktadır.

Eldeki bilgilere göre, aileler bu başvuruyu yapmak konusunda çekinceli davrandıkları ve böyle bir taleple tepki alabileceklerini düşündükleri için çocuklarının okullarda bulunan bu imkândan faydalanmalarına *engel* olmaktadır.

Bakıldığında hem Avusturya Türk İslam Birliği’nin kurulması hem de Türkiye tarafından Türkçe ve Türk Kültürü dersi verilmesi için gönderilmesi hedeflenen öğretmenler aslında tam da yukarıda bahsi geçen anayasa maddesine uygun olarak “...anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için...” atılan adımlardı.

25. https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1992_528_0/1992_528_0.pdf

Türk siyasetinin gidilen ülkeye entegrasyonu teşvik için sunduğu belirtilen çifte vatandaşlık imkânı, Avusturya gibi çifte vatandaşlığa izin vermeyen ülkelerde, Türk diasporasının tek taraflı bir seçim yapmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple Avusturya gibi ülkelerde hak sahibi olunabilmesi için ilk somut adımlardan birisi 1995 yılında atıldı.

1995 yılında yapılan ilk düzenlemede, buldukları ülkelerin vatandaşlığına geçmeyi düşünen vatandaşların Türkiye’de yabancı muamelesi görme endişelerini gidermek için, ilk olarak Türk vatandaşlığını kaybetmenin sonuçlarını düzenleyen 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 29. maddesi 07.06.1995 tarih ve 4112 Sayılı Kanun²⁶ ile değiştirildi:

“Türkiye Cumhuriyeti’nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ile ferağı gibi konularda Türk Vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler.”

Bu kanun değişikliği aslen Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığına geçenleri diğer yabancı ülke vatandaşlarından ayırmış ve Türkiye Cumhuriyeti’nin milli güvenliğine ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydı ile bu kişilerin Türkiye’deki haklarının korunmasına imkân sağlamıştır. Bu kanunla saklı tutulan hakların kullanılmasında bağlantılı olarak *Pembe Kart* düzenlenmiştir.

Aynı yasa 2004²⁷ yılında yeniden revize edildi ve genel hakların yerini somut haklarla değiştirmenin adımları atıldı:

“Türkiye Cumhuriyeti’nin millî güvenliğine ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü ve seçme-seçilme, kamu görevlerine girme ve muafin araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tâbi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler.”

Bu düzenleme AK Parti hükümetinin yurtdışındaki vatandaşların özellikle sosyal güvenlik alanında hak kaybı yaşamadan, Türk vatandaşlığından çıkabileceklerinin teminatı ve Avusturya gibi çifte vatandaşlığa izin vermeyen ülkelerin vatandaşlığına geçmeleri için ilk teşviklerinden biriydi.

26. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22311.pdf>

27. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040706.htm#3>

Asimilasyona Hayır, Entegrasyona Evet!

Getirilen bu düzenlemelerin yanı sıra yurtdışındaki Türkler, Türkiye'nin yurtdışındaki vatandaşlarının buldukları ülkelere uyum sağlamasını istediğini belirttiği ilk somut açıklamayı ve mesajı Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan aldı. 10 Şubat 2008 tarihinde Köln Arena merkezinde yaklaşık 20.000 Türk kökenlinin katıldığı toplantıda Erdoğan, Türkiye karşıtı çevrelerden ve Avrupalı siyasilerin bazılarında büyük tepki alan konuşmasında Türkiye'nin asimilasyon ve entegrasyona bakış açısını ortaya koydu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan yurtdışında yaşayan Türklere buldukları ülkelere entegre olmalarını, bulunulan ülkenin dilini iyi öğrenmeyi, buldukları ülke toplumuyla münasebetlerin çok iyi bir noktaya taşınması gerektiğini belirtti. Ama bununla birlikte asimile olunmaması gerektiğini ifade etti.

“Asimilasyona hayır, entegrasyona evet, tamam. Almanca'yı gayet iyi öğreneceksiniz ve Almanya toplumuyla münasebetlerinizi çok iyi bir noktaya taşıyacaksınız ama asimile olmayacaksınız” diyen Cumhurbaşkanı asimilasyonu bir insanlık suçu olarak nitelendirdi.

Kendi öz kültüründen, öz dilinden taviz vermeden entegrasyona devam edilmesi gerektiği, ama bunun bir asimilasyon noktasına taşınmaması vurgusu yapıldı. “Çünkü biz dinimizden, dilimizden, kültürümüzden taviz veremeyiz” diyen Erdoğan, çizgiyi netleştirmişti: dil, din ve kültürden taviz verilmeyecekti!

Bu açıklama yurtdışında yaşayan Türk kökenlilerde büyük yankı uyandırdı. Entegrasyon bundan böyle diasporadaki Türk toplumunun her kesiminin yeni/alternatif bir tanımlamaya kavuşmuştu.

Bulduğunuz Ülkelerin Vatandaşı Olun! Mavi Kartla, Türk Haklarına Sahip Olun!

Cumhurbaşkanının 2008 yılında yaptığı konuşmadan önce Türkiye'de Vatandaşlık Kanunu yeniden düzendi. Kanunun gerekçesinde;²⁸

“Yine bu dönemde yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının sayısında büyük artışlar olmuştur. Türkiye dışında yaşayan Türk vatandaşları, buldukları ülkelerde siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan daha etkin olabilmek için yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığına sahip olma çabası içindedir-

28. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf>

ler. Bazı devletler ülkesinde yaşayan Türk vatandaşlarına, Türk vatandaşlığını kaybetmeden kendi vatandaşlığını vererek çok vatandaşlığa sahip olmalarına imkân tanımaktadır. Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde yaşayan Türk vatandaşları ancak Türk vatandaşlığından izinle çıkarak buldukları ülkelere vatandaşlığını kazanabilmektedirler” ifadeleri geçmekteydi.

Yeni diaspora politikası burada da gözler önüne serilmekteydi. Buradaki önemli enstrümanlardan biri Mavi Kart uygulamasıdır. Türkiye ile olan bağların kopmaması ve aidiyet hissinin azalmaması, diasporadaki vatandaşlara özel düzenlemeler için çaba harcanmaya başlandı.

Gerekçede dahi ülke olarak bahsi geçen Avusturya, diğer bazı Avrupa ülkeleri gibi çifte vatandaşlığa izin vermediğinden, Türkiye’den göçen insanların Türk vatandaşlığından çıkması hâlinde karşılaşacakları sıkıntıları gidermek için, çıkma izni ile Türk vatandaşlığından ayrılanlara Mavi Kart uygulaması yürürlüğe koyuldu. Bu uygulama yoluyla, hem diaspora Türklerinin buldukları ülkelerin vatandaşları olmalarını teşvik eden devlet politikası yürütülmeye devam edilmekte, hem de anavatanda bu gruplar için sunulan haklar garanti altına alınmaktaydı.

Mayıs 2009 tarihinde yürürlüğe giren kanununun 28. maddesi bizim için burada önemlidir. Çıkma izni ile vatandaşlıktan çıkanlarla ilgili olarak “...kendileri ile birlikte işlem gören çocukları; millî güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme ve muafiyet araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler” şeklinde yapılan düzenleme, vatandaşlıktan çıkanların hak kaybının olmayacağına teyit etmekteydi. Sonraki dönemde bu hakların üçüncü dereceye kadar olan alt soylara kadar tanınacağı, maddede yapılan değişikliklerle belirtilir²⁹.

Diaspora Türklerine Kurumsallaşmış Destek

AK Parti hükümeti yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız için kullanılan gurbetçi kavramından Avrupalı Türkler ya da Türk diasporası kavramlarına geçişi gündeme getirmenin yanı sıra; dış temsilciliklerimiz bünyesinde bulunan

29. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120518-3.htm>

Eğitim Müşavirlikleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Müşavirlikler Din Hizmetleri Müşavirliklerinin yanı sıra, Türkiye'nin Avrupalı Türklere bakış açısının değişmesine, aynı zamanda diaspora politikasının daha etkin yürütüleceği kurumların faaliyete geçirilmesine de önyak olmuştur.

UID - Uluslararası Demokratlar Birliği

Bir devlet kurumu olmasa da AK Parti hükümetinin desteğiyle 2004 yılında Almanya'nın Köln şehrinde kurulan UETD'nin (Union of European Turkish Democrats-Avrupalı Türk Demokratlar Birliği) kuruluş amaçları arasında Avrupalı Türklerin, yaşadıkları ülkelerde topluma katkı ve katılımı, bununla birlikte sosyal statülerinin yükseltilmesi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ile ilgili çalışmaların yapılması çerçevesinde siyasi lobi faaliyetlerinin yapılması bulunmaktaydı. 2006 yılında UETD Avusturya bu hedefler doğrultusunda kuruldu. 2018 yılında gerçekleşen genel kurulda ismini UID olarak değiştiren Birlik, Avrupalı Türk toplumunun sorunlarına hem AB yolundaki Türkiye'yi hem de Avrupa ülkelerini entegrasyon konusunda rahatlatacak çözümler üretme çabasındadır.

Yunus Emre Vakfı

Türkiye'de, yurtdışında doğrudan faaliyet göstermesi amacıyla ilk kurulan kurum Yunus Emre Vakfı'dır. 5 Mayıs 2007 tarihli Kanunla kurulmuş ve 7 Mayıs 2009'da faaliyetlerine başlayan vakıf, Türk dilinin, tarihinin, kültürünün ve sanatının tanıtımı amacıyla projeler gerçekleştirme hedefiyle şu an yurtdışında bulunan 52 Yunus Emre Türk Kültür Merkezi vasıtasıyla hizmet vermektedir.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)

24 Mart 2010 tarihli kanunla Başbakanlığa bağlı olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı kurulmuştur. Bu kurum yurtdışındaki Türkler ile ilgili etkin çalışmaları Türkiye'den yürüterek, özellikle diaspora politikasını hedef merkezine almış bir kurumdur. Asli hedefleri, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın yanı sıra kardeş topluluklarla ilişkilerin güçlendirilmesi, yurtdışında yaşayan Türklerin ve soydaşların sorunlarına çözüm üretil-

mesi, akraba topluluklarla olan sosyokültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve Türkiye’de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmalarını koordine etmektir.

TBMM - Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Alt Komisyonu

Diaspora Türklerinin sorunlarını yasal zeminde daha etkin ve hedef odaklı çalışmalar ile çözmek amacıyla, 27. Dönem Genel Seçimlerinde hükümet tarafından vaat edildiği gibi TBMM bünyesinde 27. Dönem 3. Yasama yılı takviminde 10 Ekim 2019 tarihinde Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Alt Komisyonu kuruldu.

Türkiye’nin kurumsallaşmış olarak Türk Diasporası ile ilgilenmeye başladığı bu dönemde Türk diasporasının kendi haklarını savunmasının en etkin yöntemi olan siyasi katılımı hem Türkiye hem de Avusturya tarafından farklı şekillerde de olsa teşvik edilmekteydi.

4.6. AVUSTURYA’DA TÜRK DİASPORASININ SİYASİ KATILIMI

Avusturya Siyasetine Aktif Katılım

Avusturya’da toplumsal katılımın ana unsurlarından, aynı zamanda siyasi katılımın da ilk zeminlerinden olan derneklerin 2000’li yıllarda sayıları ciddi anlamda artmıştı. AK Parti’nin hükümete geldiği 2002 yılında Avusturya’da bulun 728 göçmen örgütünden 109’u Türkiye’den gelen göçmenler tarafından kurulmuş, Türkiye’den gelen göçmenlere hizmet vermek için çok işlevli bir faaliyet profiline sahipti. Bahsi geçen dönemde dernek faaliyetleri anavatan kültürünün değerlerine sahip çıkmak (%37), dini çalışmalar (%22), spor (%15) ve toplumsal katılım desteği (%15) olarak belirtilmekteydi. Katılım ile ilgili faaliyetlerin %40’ı farklı alanlarda yardım, Almanca kursları, eğitim faaliyetleri sonucunda toplumsal katılımı desteklerken, %14’ü siyasi faaliyetler içermekteydi.³⁰

Avusturya’da o yıllarda göçmen dernekleri, Avusturya vatandaşlığına geçme oranlarının ve yeni vatandaşların artan oranı ile siyaset tarafından yeni oluşan bu grupla aralarında bağ kurmaya yarayan bir köprü hâlini almıştı.

30. Sohler, 2007, s. 379f.

Burada göçmen kökenli seçmenlerin pasif siyasi katılımının dönüştürülerek, aktif siyasi katılımının teşvik edilmesi söz konusu olmuştur. Bu çerçevede aynı etnik gruplar bir yandan kendi çabalarıyla aktif siyasi katılım için çalışmalar yaparken, diğer yandan farklı etnik kökenlilerin parti profiline ve programına uygun olduğu partiler de etnik kökenlilere partilerinde etkin olma imkânı sunmaya başladılar.

Özellikle iş gücü olarak gelen ailelerin ikinci neslinin hedefleri arasında, içinde buldukları toplumda kendilerini gerçekleştirebilmek, mevcut sosyoekonomik durumun kendileri açısından olumlu yönde gelişmesini sağlamak, yapısal dezavantajların ortadan kaldırılması, eşit muamele ve her türlü ayrımcılığın üstesinden gelinmesi vardı. İkinci nesilde bu isteklerin belirginleşmiş olması, bu hedeflerin savunucularını da cesaretlendirmiştir. Örneğin, çok dillilik, daha iyi eğitim ve sosyal ilişkiler gibi ihtiyaç duyulan özellikler ikinci nesilden aktivistlerin sahip olduğu özelliklerdi ve söz konusu bu donanım, kendilerini buldukları etnik kökenli grupların temsilcileri olarak tanıtılmalarına yardımcı oldu. Bahsi geçen gruplara potansiyel seçmen nazarında bakıldığı için bu kişilerin entegrasyonu/vatandaşlığa geçişleri siyasi partiler tarafından arzu edilmiş ve göçmenlerin topluma ve siyasete katılımını teşvik amaçlı olarak parti kadrolarında siyasi görevlere seçilmeye başlandığını görüyoruz.³¹

Bu çerçevede bazı eyaletlerde kurulan Göçmen Entegrasyon Danışma Konseyleri (Migranten-Integrationsbeiräte) göçmen derneklerinin eyalet bazında siyasete katılımı için bir platform görevini görmeye başladı.³² Türklerin ilk siyasi atağı 1999 yılında *Gemeinsam* (Birlikte) adlı bir listeyle Vorarlberg AK - Avusturya genelinde örgütlü olan İşçi Odaları (AK) Arbeiterkammer – seçimlerinde aday olunmasıyla gerçekleşti. *Gemeinsam*'ın seçimlere katılması engellenince yapılan itiraz Sosyal İşler Bakanlığı tarafından haklı bulunduysa da seçimlerin yenilenmesine olanak vermedi.

Türk asıllı vatandaşların oluşturdukları bir diğer siyasi oluşum da Neue Bewegung für die Zukunft (Gelecek İçin Yeni Hareket) ismi altında yine Vorarlberg İşçi Odaları seçimlerinde %7, yani toplam 70 sandalyenin 5'ini elde etti. Aynı yıl Viyana'da, Viyana Entegrasyon Konferansı (Wiener Integrationskonferenz - WIK) kuruldu ve bu konferansta STK'ları Viyana Entegrasyon Fonu'nun çalışmalarına daha fazla dâhil etme girişiminde bulunuldu. Vi-

31. Sohler, 2007, s. 388.

32. Sensenig, 1995, s. 19f.

yana Entegrasyon Konferansları, göçmen örgütleri ve belediye arasındaki diyalogun kurumsallaştırılmasını amaçlamaktaydı.³³

2001 yılı belediye meclisi seçimlerinde, Wiener Wahl Partie ikinci nesil göçmenlerin siyasi katılımı ve göçmen haklarının uygulanması için kampanya yürüttü. Çalışmaların hedefi sadece siyasi tartışmanın bir nesnesi olmak değil, aktif bir şekilde siyasi katılım sağlamaktı.³⁴ Bu seçimlerin sonucunda, Viyana’da çok sayıda vatandaşlığa kabul edilen kişi belediye meclisine ve ilçe meclislerine seçildi.³⁵

Aynı seçimlerde Nurten Yılmaz Viyana Eyalet Parlamentosu ve belediye meclisi üyeliğine seçildi. Bir sonraki seçimlerde, Kasım 2005’te, Alev Korun ve Şirvan Ekici gibi, yeni Türk kökenli adaylar Viyana eyalet parlamentosuna girmeyi başardı. 2008 yılında ise Yeşiller Partisi’nin genel seçim listesinin 3. sırasından seçimlere katılan Alev Korun, Avusturya’nın ilk göçmen asıllı milletvekili oldu. Böylelikle Avusturya’da başlayan ilk iş göçünden yaklaşık 40 yıl sonra bir Türk kökenli aday meclise girmiş oldu.³⁶

Bu dönemden sonra özellikle Türklerin yoğunlukta yaşadığı bölgelerdeki belediye meclislerinde, Viyana Eyalet Parlamentosu’nda ve hatta Avusturya Parlamentosu’nda Türk kökenli vekillerin özellikle sol tandanslı ana akım partiler olan Sosyal Demokratlar ve Yeşiller Partisi’nde aday gösterildiği ve milletvekili olduğunu görüyoruz. Avusturya Halk Partisi’nin (ÖVP) de bu akıma belli bir dönem dâhil olduğu, fakat parti programı ve Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) ile kurulan hükümet ve söylemlerin aşırı sağ tandanslı olmasının bunu daha ileriye götürmesine olanak vermediği görülmektedir.

Yukarıda da bahsi geçtiği gibi 2008 yılında Alev Korun Avusturya Parlamentosuna giren ilk Türk Kökenli milletvekili oldu. 2013 yılında yapılan seçimler sonucunda üç Türkiye kökenli milletvekili Alev Korun ve Aygül Berivan Aslan Yeşiller Partisi’nden, Nurten Yılmaz ise Sosyal Demokrat Parti’den Avusturya Parlamentosuna girdi.

2017 yılında ise Avusturya Halk Partisi (ÖVP) Efgani Dönmez’i entegrasyon ve iltica uzmanı olarak görev yapacağını belirterek aday gösterdi ve Dönmez aynı yıl gerçekleşen genel seçimlerde Avusturya Halk Partisi’nden ilk defa Türk kökenli Milletvekili olarak Avusturya Parlamentosuna girdi. Bunun

33. Gächter, 2004, s. 31f.

34. derstandard.at: Wiener Wahl Partie will in den Wahlkampf eingreifen 16. 1. 2001.

35. Gächter, 2004, s. 31f.

36. www.m-media.or.at: Migranten auf dem Weg ins Parlament.

yanı sıra Sosyal Demokrat Parti'den Nurten Yılmaz ve Selma Yıldırım milletvekili seçildiler.

2019 yılında yapılan genel seçimlerde ise Sosyal Demokratlar'dan Nurten Yılmaz ve Selma Yıldırım tekrar milletvekili seçilirken, Yeşiller Partisi'nden Süleyman Zorba milletvekili olarak Avusturya Parlamentosuna girdi.

Kimler Aday Gösteriliyor?

Batı Avrupa ülkelerinde var olan siyasi mühendislik³⁷ Avusturya'da da bariz bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Avusturya'da Türk veya Müslümanları temsil eden Müslüman asıllı milletvekillerinin ezici çoğunluğun kadın, solcu ve laik bir arka plana sahip oldukları bilinmektedir. Bu vekillerin Türk/Müslümanların haklarını savunmadıkları, kendilerini gerçekten temsil edecek adaylara ise siyasi partiler tarafından nasıl engeller konulduğu aşağıda gösterilmektedir.

Avusturya Parlamentosuna giren Türk kökenli milletvekillerinin profillerine baktığımızda, bu vekillerin aslında Avusturya'ya gelen ve orada Türklerin kültürel ve dini dernekler altında örgütlenen büyük çoğunluğunun perspektiflerini çok da paylaşmadıklarını söylemek mümkündür. Bu kişilerin çoğunlukla Türkiye karşıtı bir sol perspektife ve laik bir dünya görüşüne sahip oldukları söylemlerinden tespit edilebilir.

İlk defa bir Türk kökenli milletvekilini Avusturya Parlamentosuna girebileceği sıradan aday gösteren Yeşiller Partisi'nden seçilen Alev Korun'u Türkiye karşıtı söylemleriyle hatırlıyoruz.³⁸ Diğer bir Yeşiller Partisi siyasetçisi Aygül Berivan Aslan ise PKK/HDP'ye verdiği desteği açıkça dile getirmiştir.³⁹

Farklı tarihlerde yapılan eyalet ya da federal seçimlere baktığımızda, partilerin bir yandan Avusturya Parlamentosuna girmelerini hedeflediği Türk kökenli adayları üst sıralardan aday gösterirken, diğer yandan Avusturya'da Türk ve Müslümanların haklarını savunacak, dini hassasiyeti olan ve aynı zamanda dini derneklere yakın duran şahısları da alt sıralardan aday gösterdikleri-

37. Aktürk, 2018: Siyasal Mühendislik ve Avrupa'da Dindar Muhafazakâr Müslümanların Dışlanması.

38. <https://twitter.com/AlevKorun/status/1229747560233021441?s=20>

39. <https://twitter.com/UlrikeLunacek/status/795555959477248000?s=20>

ni görüyoruz. Özellikle Sosyal Demokrat Parti'nin (SPÖ) bu yönteme son Viyana Eyalet Seçimlerine kadar sürdürdüğü görülmektedir.

Burada iki farklı örnek bahsedilen durumu bariz şekilde ortaya koymaktadır:

2010 yılında Eyalet Seçimleri'nde Sosyal Demokratlar tarafından tam da bu örneğe uyan Gülsüm Namaldı 166. sıradan aday gösterildi. Kendisi Türk kökenli, ama aynı zamanda başörtülü ve genç olması sebebiyle muhafazakâr ve genç Müslüman kesime hitap etmeyi başararak tüm partiler arasında tercihli oy alanlarda 5. sırayı elde etmiştir. Namaldı tüm kadın politikacılar sıralamasında o zamana kadar verilen tercihli oy sıralamasında da birinci olmuştur. 5.601 gibi yüksek oranda tercihli oy almasına rağmen Namaldı Eyalet Meclisine girememiştir.⁴⁰

Aynı şekilde Millî Görüş'e yakınlığı ve 2010 yılında yapılan WKÖ (Avusturya Ticaret Odası) seçimlerinde Avusturya Ticaret Parlamentosuna WKÖ Wirtschaftsparlament delegeşi olarak seçilen ilk Müslüman olan Resul Ekrem Gönültaş 38. sıradan aday gösterildi. 2013 yılında yapılan seçimlerde 12.715 tercihli oy alan Gönültaş, 21.253 tercihli oy alan Sosyal Demokrat Parti Başkanı Werner Faymann'dan sonra, en fazla tercihli oy alan aday olmasına rağmen, parlamentoya girememiştir.

Avusturya'da genel seçimlerde tercihli oylar ile Federal Parti Listesi'nde (Bundesparteiliste) öne geçmek için parti oylarının %7'sini, eyalet parti (Landesparteiliste) listesinde %10'unu ve bölge parti listesinde (Regionalparteiliste) %14'ünü almak gerekmektedir.⁴¹ Bu durumda alınan tercihli oy oranları sayesinde başarılı olmak için çok daha fazla oy oranına ihtiyaç vardır. Burada dindar profilli adayların aslında bir çeşit oy toplama aracı olarak görüldüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz.

Avusturya'da gerçekleşen seçimlere bakıldığında, Türk kökenli siyasetçilerden sadece profilleri Avusturya halkından tepki görmeyecek, görsel ya da fikri olarak entegre olanlarının Avusturya Parlamentosuna girebilmiş olması gerçeği Türk kökenli topluluğun kendi siyasi oluşumlarını ortaya çıkarmasına sebep olmuştur.

40. <https://www.derstandard.at/story/1288160272507/rau-tv-religiositaet-ist-meine-persoene-liche-sache>

41. https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/wahlen/1/Seite.320260.html#:~:text=Rechtsgrundlagen-,Allgemeines,ihr%20Einzug%20in%20den%20Nationalrat

Viyana Eyaleti'nde 11 Ekim 2020 tarihinde yapılan yerel seçimlerde Türk kökenli adayların yoğun olarak seçimlere iştirak etmesi, bazı başarılı sonuçların elde edilmesinin yanı sıra, kimi adayların bölge meclislerine girmesine katkıda bulundu.

Avusturya Siyasetinde Pasif Katılım - Oy Verme Hakkının Kullanımı

Avusturya'nın Türk kökenli siyasi adaylarının siyasette aktif rol alması kadar önemli bir diğer konu ise, Türk kökenli Avusturya vatandaşlarının oy verme hakkını kullanması ve kendi siyasi fikrini bu şekilde ortaya koymasıdır.

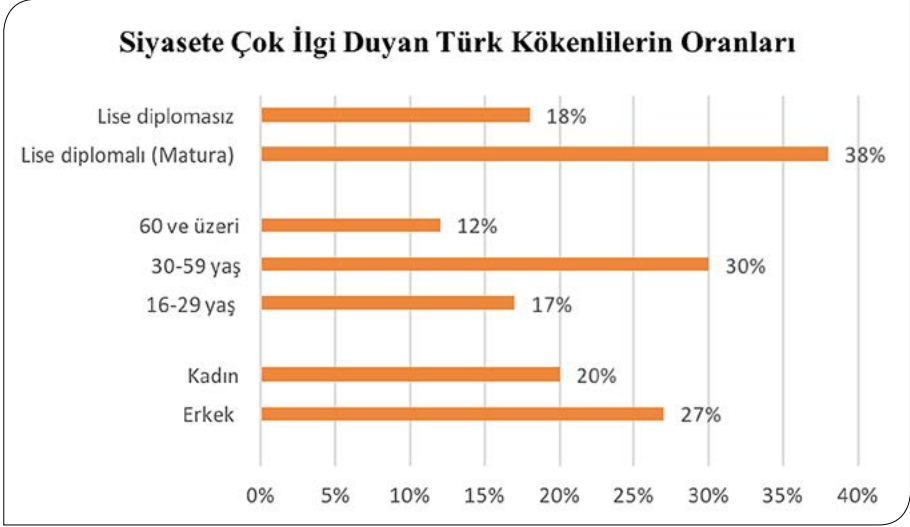
Siyasi katılım ile ilgili dikkatlerin çekilmesi gereken bir diğer husus ise, yerel seçimlerde Avusturya vatandaşlarının yanı sıra Avusturya'da ikamet eden AB vatandaşlarının da oy verebiliyor olmasıdır.⁴² Fakat 1960'lı yıllardan bu yana Avusturya'ya iş gücü anlaşması ile davet edilen, Avusturya'nın kalkınmasına destek olan, bu ülkede ikamet eden, vergisini ödeyen – yani bu ülkedeki sorumluluklarını yerine getiren Türk vatandaşlarına hâlâ yerel seçimlerde oy kullanma hakkı verilmemektedir.

Siyasi katılımın bu yönüyle ilgili 2018 yılında yayınlanan bir araştırma⁴³ araştırmaya katılan Türk kökenli Avusturya vatandaşlarının %56'sının Avusturya'da gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı, genel ya da belediye seçimlerinde oy vermek haklarını kullandıklarını belirtmektedir.

Bunun yanı sıra araştırmaya katılanların dörtte biri siyasete yoğun ilgi gösterdiklerini belirtirken, yarısı siyasetle genel olarak ilgilendiğini söylemekte, erkeklerin %27'si kadınların ise %20'si siyasete çok fazla ilgi duyduğunu ifade etmektedir. Yaş aralığı olarak bakıldığında ise 16-29 yaş aralığında olanların %17'si, 30-59 yaş aralığında olanların %30'u ve 60 yaş üstünün sadece %12'si siyasete çok fazla ilgi duyduğunu belirtmektedir. Gençlerin bu anlamda, orta yaşlıların yaklaşık yarısı oranında siyasete yoğun ilgi duyuyor olması, yeni neslin bu konudan çok uzak olduğunu göstermektedir. Analize eğitim açısından bakıldığında ise lise diploması (Matura) olanların %38'i, lise diploması olmayanların ise %18'i siyasete çok fazla ilgi duymaktadır.

42. [https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/wahlen/2/1/Seite.320331.html#:~:text=Nicht%20%C3%B6sterreichische%20EU%20%2DB%C3%BCrgerinnen%2F%20EU,bei%20Bezirksvertretungswahlen\)%20sowie%20bei%20Europawahlen](https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/wahlen/2/1/Seite.320331.html#:~:text=Nicht%20%C3%B6sterreichische%20EU%20%2DB%C3%BCrgerinnen%2F%20EU,bei%20Bezirksvertretungswahlen)%20sowie%20bei%20Europawahlen)

43. https://strategieanalysen.at/wp-content/uploads/2018/05/Demokratische_Partizipation_Migrantinnen.pdf

Grafik 11: Siyasete Çok İlgi Duyan Türk Kökenlilerin Oranı

Bu analize göre orta yaşlı ve eğitim seviyesi yüksek olan Türk kökenli Avusturya vatandaşlarının siyasete daha yoğun ilgi duyduklarını görmekteyiz. Avusturya siyasetinin durumunu ve hâlihazırdaki gelişmeleri Türk kökenlilerin %43'ü olumsuz görmekte ve Avusturya'nın siyasi atmosferini eleştirmektedir. 60 yaş üzerindekielerde Avusturya siyasetinin geleceğini olumsuz görenlerin oranı %58'i bulmaktadır. Bahsi geçen siyasi katılım oranları sadece bu araştırmaya dayalı olup, kimi uzmanların açıklamaları katılım oranlarının daha düşük olabileceğine işaret etmektedir.⁴⁴

Türkiye Seçimlerinde Oy Verme İmkânı

Avusturya siyasetinde Türk kökenli Avusturya vatandaşlarının oy verme oranları 50 seneyi aşkın bir sürede yukarıda belirtilen oranlara ulaşmışken, Türkiye, yurtdışındaki Türk toplumuna gümrüklerde oy kullandırmanın yanı sıra buldukları ülkelerde de oy kullanma imkânını yine AK Parti hükümetinin diaspora politikası kapsamında başlattı.

9 Mayıs 2012 tarihinde TBMM'de kabul edilen 6304 sayılı kanun sonucunda, yurtdışındaki Türk vatandaşları ilk kez 2014 Cumhurbaşkanlığı se-

44. Sağlam, 2019, s. 164.

çimleri için gümrük kapılarının yanı sıra buldukları ülkenin yurtdışı temsilciliklerinde de oy kullanma imkânına kavuştu.

Yurtdışında koordine edilen oy verme sistemi kapsamında Avusturya'da üç bölgede Viyana, Salzburg ve Bregenz T.C. Başkonsolosluklarında gerçekleşen seçimlere baktığımızda diaspora Türklerinin katılım oranlarının hızla ivme kazandığını görmek mümkün. 107.000 civarında olan seçmenin Haziran 2015 yılındaki genel seçimlere yaklaşık %35 oranında, Kasım 2015'teki tekrarında ise yaklaşık %40 oranında katılım sağladığı anlaşılmaktadır. 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği referandumuna 108.000'i aşkın seçmenin %48'i katılırken, Haziran 2018 tarihinde gerçekleşen genel ve ilk tur cumhurbaşkanlığı seçimlerine ise 105.000'i aşkın seçmenden %48'i katılım sağladı.

Türk toplumunun hem Türkiye'deki seçimlere katılımındaki bu artış hem de Türk vatandaşlarının bu yolla anavatana olana aidiyet ve ilgilerini göstermesi Türkiye tarafından önemli bulunmakta; onların Türkiye siyasetinden beklenti ve taleplerinin gündeme gelmesine imkân sağlamaktadır. Öte yandan Türkiye açısından olumlu görülen bu tutum, diasporanın yaşadığı ülkeler açısından bir olumsuzluk olarak lanse edilmektedir. Fakat Avusturya'da yarım asırdır yaşayan bir toplum olan Türklerin, bu ülkede en azından yerel seçimlerde oy kullanamıyor olması, onlarda sadece anavatanlarındaki siyasi platformda temsil edilebileceklerine dair bir algı oluşturmaktadır. Bu da Türkiye'de siyasi katılım sağlayabilmek için Türkiye siyasetini takip etmeyi zorunlu kılarak Avusturya siyasetine duyulan ilgisizliği artırmaya yol açmaktadır.

4.7. TÜRKİYE'NİN SİYASİ KATILIMA TEŞVİKİ

2008 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın diaspora Türklerine, buldukları ülkelere uyum sağlamaları, o ülke vatandaşlığını alma, dili öğrenme ve toplumsal katılımında bulunmaları doğrultusunda yaptığı açıklamalar, Avrupadaki ülkeler tarafından topluma katılımı desteklediği için olumlu, fakat asimilasyonu yargıladığı için olumsuz algılanmıştı.⁴⁵ Bazı STK idarecileri bu çağrının diaspora Türkleri tarafından o zaman samimi algılandığını ve bu sebeple bulunulan ülkenin vatandaşlığına geçme çabalarının arttığını belirtmişlerdir.

Avusturya'da Erdoğan'ın, MÜSİAD Avusturya ve Viyana Uluslararası Öğrenci Aktivitelerini Destekleme Derneği'nce (WONDER) onuruna verilen ye-

45. <https://www.zeit.de/online/2008/07/reaktionen-erdogan>

mekte Türk vatandaşlarına hitap etmesi ile yeni bir algı oluştu. Erdoğan bu toplantıda Avusturya'nın 60'lı yıllardan itibaren Türkiye'den iş gücü alan bir ülke konumundan 2000'li yıllardan itibaren özellikle de Türkiye'deki 28 Şubat sürecinden sonra farklı bir konuma geldiğini belirtmişti. “Binlerce gencimiz Avusturya’da okumaya başladı ve yüzlercesi burada lisans, lisansüstü eğitim öğretimini yaptı. Şimdi de bir kısmı artık burada yetişmiş insanlar olarak bu ülkenin kurumlarında da çalışmaya başladılar. Bundan sonra biz artık daha farklı düşünüyoruz. Yani bu olur, olmaz diye bir şey yok. Biz diyoruz ki artık bu yetişmiş beyinlerin kendi ülkesine dönmesi lazım” sözleriyle geri dönmeleri çağrısında bulunmuştu⁴⁶.

Bu süreçte yurtdışında özellikle UID (eskiden UETD) tarafından sürdürülen lobi faaliyetlerine Türk siyasetçilerin daha yoğun şekilde dâhil olduğu görülmekteydi. Özellikle İstanbul Milletvekili Metin Külünk, Avrupa’daki birçok ülkede verdiği demeçlerde olduğu gibi Avusturya’da Türkçe olarak basılan Yeni Hareket⁴⁷ gazetesine yaptığı açıklamada “Avrupa’da kalıcıyız. Dolaşısıyla kalıcı olmaktan kaynaklanan tüm vatandaşlık haklarının mücadelesini vermek zorundayız. [...] yaşadığımız ülke toplumunun bir parçası olmalıyız. Dışa dönük bir toplum olmalıyız. Bunun yolu Avrupa siyasetinde en üst noktaya nasıl gelebiliriz sorusuna cevap aramaktır. [...] Mesele; burada kalıcı başarı nasıl elde edebiliriz” ifadelerini kullanmıştı. Külünk, Türk diasporasının dışa dönük bir toplum olması gerektiğini ve bunun yolunun Avrupa siyasetinde en üst noktaya nasıl gelebiliriz sorusuna cevap bulmaktan geçtiğini ifade ederek, Türk diasporasının siyasette yer alması gerektiğini belirtmişti.⁴⁸

11 Ekim 2020 - Viyana Eyalet Seçimleri

11 Ekim 2020 tarihinde Avusturya'nın Viyana eyaletinde belediye başkanlığı, eyalet meclisi ve ilçe meclisleri seçimi tamamlandı. Sosyal Demokratlar (SPÖ) %41,62 oy oranı ile tekrar birinci parti olurken, federal hükümetin büyük ortağı olan merkez sağ Avusturya Halk Partisi (ÖVP) %11,19 oranından ciddi bir artışla %20,43'e ulaştı. Yeşiller Partisi ise %14,80 oranında oya ulaşarak tekrar üçüncü parti olmayı başardı.

46. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakandan-28-subat-ile-ilgili-onemli-aciklamalar-22699316>

47. Ekim 2016 sayısı.

48. Yeni Hareket Gazetesi, Ekim 2016, s. 8.

Eyalet Meclisine beklendiği gibi, partilerin üst sıralarında yer alan Türk kökenli adaylar girmeyi başardı: Sosyal Demokrat Parti'den 1996 yılından bu yana bu partide farklı pozisyonlarda yer almış, 2013 yılından itibaren Viyana Eyalet Meclisi Vekili ve Belediye Meclisi Üyesi olarak görev yapan Şafak Akçay 26. sıradan ve 2015 yılında 21. Viyana Bölge Meclis Üyesi olarak görev yapan Aslıhan Bozatemur, parti listesinin 30. sırasından 3098 tercihli oyla Viyana Eyalet Meclisine girerken, Yeşiller Partisi'nden de Türk kökenli 2 aday Eyalet Meclisine girmeyi başardı. Daha önceki dönemde Avusturya Parlamentosu'nda olan ve PKK yanlısı söylemleriyle tanınan Yeşiller Partisi adayı Berivan Aslan'ın yanı sıra Viyana Üniversitesinde Siyaset Bilimi ve Tarih okuyan ve 2016 yılından bu yana Genç Yeşiller'de aktif olarak faaliyet gösteren Ömer Öztaş Viyana Eyalet Meclisine girmeyi başardı.

Türklerin ve Türk kökenli Avusturya vatandaşlarının büyük bir kısmının yaşadığı Viyana'nın 10., 11., 16., ve 20. bölgelerinde de Sosyal Demokratlar birinci parti oldu. Bu sonuçlar bölgede yabancı kökenli seçmenin Sosyal Demokrat Parti'ye oy verdiği şeklinde yorumlanabilir.

SÖZ Partisi

Viyana Eyalet Seçimlerine, SÖZ Partisi de katıldı. Parti'nin lideri Hakan Gördü ikinci sıradan aday olurken, siyasete atılma sebebinin temsil edilmeyen Türkleri, Müslümanları ve göçmenleri temsil edecek bir siyaseti icra etmek olduğunu belirtti.⁴⁹ Hakan Gördü 15 Temmuz darbe girişiminden kısa süre sonra Avrupalı Türk Demokratlar Birliği'nden (UETD) istifasını facebook'ta açıklamıştı.⁵⁰ Seçim kampanyası sürecinde de geçmiş dönemde UETD haricinde bir siyasette temsil yerinin olmaması sebebiyle UETD'de çalıştığını ifade etmişti.⁵¹

SÖZ Partisinden birinci sırada aday gösterilen Martha Bissmann daha önceki süreçte *Liste Pilz Partisi*'nin milletvekiliydi. Liste Pilz Partisi'nin Genel Başkanı Peter Pilz, adını Türklere hakaret ederek duyurmuş bir siyaset-

49. <https://www.aa.com.tr/tr/anadoludan-avrupaya-insan-hikayeleri/ismimiz-thomas-norbert-olmadigi-icin-bastan-kaybediyorduk/1603557#>

50. https://www.facebook.com/ZeitimBild/photos/a.381568636877/10154245696491878/?type=3&comment_id=10154246096881878&reply_comment_id=10154246190981878&comment_tracking=%7B%22tn%22%3A%22R%22%7D

51. https://www.facebook.com/watch/live/?v=202979764453542&ref=watch_permalink

çiydi. Bir sonraki dönemde bağımsız milletvekili olan Martha Bissmann, ilkokullarda başörtüsünü yasaklayacak yasa tasarısının görüşüldüğü meclis genel kurulunda bir konuşma yaptı ve bu konuşmasının bir kısmını başörtüsü takarak sürdürdü. Bissman konuşmasında, Batıda son yıllarda başörtüsünün büyük bir tehdit olarak gösterildiğini ve bunun toplumun kutuplaşmasına sebep olduğunu belirterek, yasa tasarısına karşı çıktı.⁵²

Viyana eyalet seçimlerinde SÖZ Partisi %1,20 oy oranı ve toplam 8.742 oy ile eyalet meclisine girmeye hak kazanamadı. Fakat ilk defa seçimlere katılmasına rağmen ilçe belediye meclislerinde (Bezirksrat) 7 meclis üyesi çıkardı.

4.8. SONUÇ VE ÇÖZÜM ODAKLI ÇALIŞMA ÖNERİLERİ

1990'ların ortasından itibaren Avusturya'ya gelen işçi göçmenlerin kalıcı olduklarının kabul edilmesi ile Avusturya'da başlayan uyum ve entegrasyon politikası 2000'li yıllardan itibaren ivme kazanmaya başladı.

Avusturya, gelen göçmenlerin uyumu için belli yasal isteklerde bulunarak ilk etapta farklı bakanlıklar ve eyaletler bazında *entegrasyon* hedefli yapılan çalışmalar 2011 yılında İçişleri Bakanlığı'nın altında bir başkanlık olarak Entegrasyondan Sorumlu Müsteşarlığın kurulmasını getirmiştir. Bu yeni yapı ile birlikte, *Entegrasyon için Ulusal Eylem Planı*'nda (Nationaler Aktionsplan für Integration) öngörülen maddeler, özellikle de performans sorununda entegrasyon (Integration durch Leistung) hedefi göçmenlerdeki *zorunda bırakılma* algısını artırmıştır.

Bununla birlikte Müslümanlara karşı yürürlüğe konulan İslam yasası reformu, başörtüsü yasakları ve hükümetin Türkiye'ye karşı söylemleri ve tavırları, Türkler arasında “entegrasyondan ziyade asimilasyona mı zorlanıyoruz?” sorusunun sorulmasına neden olurken, uyum için ortaya koyulan hedefler, zorlama şeklinde görülerek itici olarak algılanmaya başlanmıştır.

Aynı dönemde Türkiye, 2002 yılından itibaren AK Parti'nin hükümet olması ile birlikte yurtdışında olduğu gibi yurtdışındaki vatandaşları da sahiplenme girişimleriyle birlikte yeni bir dönem başlatmıştır.

Türkiye'de Türk diasporasının aidiyet, kimlik, din, dil, kültür gibi kavramların altı çizilerek, vatana bağlılıklarını yitirmemeleri için söylem ve ça-

52. https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXVI/NRSITZ/NRSITZ_00074/A_-20_39_37_00201890.html

lışmaların yanı sıra, buldukları ülkelerdeki topluma anavatanda hak kaybı olmadan uyum ve katılım sağlayabilmeleri için gerekli adımlar atılmaya çalışılmıştır.

Fakat bu sahip çıkma, Avusturya hükümetinin hedeflediği entegrasyon-asimilasyon planının tam da zorunluluk hâline getirildiği bir dönemde gerçekleşti. Toplumsal katılım için zorunlu kılınan bazı düzenlemeler doğrudan diaspora üyelerini hedef almaktaydı: Avrupa ülkeleri arasında, Müslümanların hakkını savunan bir yasanın 1912 yılından bu yana var olması ile örnek gösterilen Avusturya’da, İslam Yasası’nın değiştirilmesi, Entegrasyon İçin Ulusal Eylem Planı’nın yürürlüğe konması Müslümanların ve dolayısıyla Türklerin hedef alındıkları algısını güçlendirdi.

Avusturya hükümetinin getirdiği bu düzenlemeler, yaşam merkezi Avusturya olan Türk toplumu tarafından tepkiyle karşılandı. Düzenlemeler, toplumsal katılımı teşvik etmekten ziyade, kısıtlamalar/zorlamalar barındırdığı için itici bulundu.

Avusturya makamlarının baskıcı tavırlarının bariz bir şekilde ortaya konduğu bir dönemde, Türkiye’nin yurtdışında oy kullanma süreci başladı. Türkiye’deki seçimlere katılımı artırma çalışmalarının da arttığı bu dönemde, Avusturya hükümetinin getirdiği düzenlemelerin de iticiliği neticesinde Türk toplumunun kısmen daha fazla Türkiye odaklı yaşadığı görüldü.

Kurumsal çalışmalarla ve yasal gelişmelerle birlikte diaspora Türklerinin zihinlerinde yeni bir algı oluşmaya başladı: Türkiye için önemlidir! İlk etapta ekonomik açıdan önemli olduğunu düşünen diaspora Türkleri, yurtdışında seçimlerde oy kullanabilme hakkının gelmesinin akabinde kullandığı oyların da önemli olduğunu düşünmeye başladı.

Bunun yanı sıra bu durum Türkiye’den daha fazla talepkâr olan bir topluluğun oluşmasına da sebebiyet verdi. Oy kullanma hakkının verilmesine kadar yurtdışında yaşayan vatandaşlarla ilgili haklara *minnettar* pozisyonunda olan diaspora Türkleri, Türkiye’deki yasal düzenlemelerle ilgili memnuniyetsizliğini ya da taleplerini daha güçlü bir şekilde ifade eder hâle geldi.

İlk bölümlerde Hartmut Esser’in teorisinde uyum ve toplumsal katılımı tetikleyen unsurlardan en önemlilerinin teşvik ve ödüllendirme, yani motivasyon olduğunu dile getirmiştik.

Avusturya hükümeti tarafından Türklerin Türkiye odaklı yaşadığını dile getiren açıklamalar, kendi kabuklarına çekildiklerine ve entegrasyonu ka-

bul etmedikleriyle ilgili ifadeler, Türk diasporasında kısmen de olsa Türkiye'den koparıma ve asimilasyonun talep edilmesi endişesini artırmaktadır. Müslümanlarla birlikte Türk diasporasına da yansıyan ve özellikle Türk derneklerini de kapsayan yasal düzenlemeler bu korkuların artmasına sebebiyet vermiştir.

Avusturya hükümetinin, özellikle Avusturya Halk Partisi'nin (ÖVP), Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) ile kurduğu hükümetlerle birlikte Türkiye ile ilgili olumsuz söylemlerinin artması, Avusturya'daki Türklerin Türkiye tarafında pozisyon almasını ve bu sebeple kendi içine dönük bir tavrı da beraberinde getirmiştir.

Avusturya hükümetinin, entegrasyon ve toplumsal katılıma motivasyonu tekrar artırmak ve 2011 yılında ilk Entegrasyondan Sorumlu Müsteşarlığın kurulduğu dönemdeki ılımlı çizgiye dönmesi ilk adım olmalıdır. Esser'in de belirttiği gibi iki taraflı eylemin sonucunda gerçekleşebilen toplumsal katılımın söz konusu olabilmesi için diaspora Türklerinin yanı sıra yerel halktaki algının da değişmesi gerekmektedir.

Örneğin, Viyana'da 2 Kasım 2020 tarihinde gerçekleşen saldırıda Türk gençlerin insanlara yardım etmesinin ardından Başbakan Kurz'un "bunun Hıristiyanlar - Müslümanlar veya Avusturyalılar - göçmenler arasında bir çatışma olmadığına daima farkında olmalıyız. Bu, barışa inanan çok sayıda insan ile savaşı isteyen ve azınlıkta olan insanların savaşıdır" şeklindeki ifadesinin daha sonrasında yine *siyasi İslam* kavramıyla yeni bir tartışmanın gündeme gelmesini saymazsak uzun süre sonra göçmenlerde "bizimle ilgili iyi bir ifade kullanıldı" algısının oluşmasına sebep olmuştur.

5

MEDYA

Muhammed Ali Uçar

5.1. AVUSTURYA'DA YAZILI BASININ VE GÖRSEL MEDYANIN TARİHÇESİ

Avusturya'da medya diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında daha özel bir yapıya sahiptir. Bu özelliklerin başlıcaları ülkenin küçük ve bununla birlikte dar bir pazarı bulunmasıyla birlikte kendisinden yaklaşık on kat daha büyük olan Almanya ile ortak tarihe, kültüre ve sosyal yapıya sahip olmasıdır. Diğer bir özel durum ise Avusturya ile Almanya'nın aynı dili konuşmasıdır.¹ Avusturya'nın Almanya ile ekonomi başta olmak birçok alanda iç içe geçmiş yapısı medya sektöründe de kendisini göstermektedir. Tüm bu özellikler Avusturya'nın medya yapısının Almanya'nın medya ekseninde gelişmesine neden olmuştur. Bu anlamda Avusturya medyası ve Avusturya'da bireylerin medya tüketimi Almanya'ya ve Alman medyasına bağlı ve bağımlıdır.

Avusturya'da yazılı basının tarihi 1621 yılında Viyana'da haftalık olarak yayınlanan *Ordinari Zeitung* gazetesine dayanmaktadır. 1621 – 1848 yılları arasındaki dönem *düzenlenmiş ve sansürlü basın*² olarak tanımlanmaktadır. 1848 ile 1918 yılları arası *dönem modern basının gelişimi* olarak değerlendirilmektedir. Akabinde 1919 – 1933 yıllarını kapsayan dönem Birinci Cumhu-

1. Thomas Steinmaurer, "Die Medienstruktur Österreichs", Günter Bentele, Hans-Bernd Brosius, Otfried Jarren (der.) Öffentliche Kommunikation Handbuch Kommunikations- und Medienwissenschaft, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2003, ss. 349-365.
2. Reglementierte und zensierte Presse.

riyet, 1934 – 1945 arasında Üçüncü Reich dönemi ve sonrasında ise 1945'ten günümüze kadar gelen yapılanma ve konsolidasyon dönemidir.³

Avusturya'da yazılı olmayan medyanın tarihçesi ise 1 Ekim 1924'e dayanmaktadır. Radio-Verkehrs-AG'nin (RAVAG) radyo istasyonunu işletmeye başlamasıyla Avusturya'da ilk radyo yayınına geçilmiştir. RAVAG devlete yakın tekelleri bir şirket olarak dizayn edilmiş akabinde giderek hükümete bağımlı bir yapıya geçmiştir. Avusturya 1938'de Hitler Almanya'sı tarafından ilhak edildiğinde RAVAG da Almanya'nın Reichs Rundfunkgesellschaft kurumuna bağlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında radyo yayınları dört istasyona bölünmüştür. Fransız işgali altında, Vorarlberg ve Tirol Batı yayın grubu kurulmuştur. Salzburg ve Yukarı Avusturya'da Amerikan yayın şirketi Rot-Weiß-Rot, Steiermark ve Kärnten'de ise İngilizlerin kontrolünde Alpenland yayın grubu oluşturulmuştur. Kamu idaresi altındaki tek yayıncı olan Radio Wien istasyonu ise, Sovyetler tarafından sansür ve müdahale politikasıyla yönetilmiştir. Müttefiklerin çekilmesi ve Avusturya'nın bağımsızlığını ilan etmesinin akabinde 1 Ağustos 1955'te ilk televizyon test yayını yapılmıştır. Test yayınlarını takiben 11 Aralık 1957'de ise Österreichische Rundfunk (ORF) kamu yayıncısı olarak yetkilendirilmiştir.⁴

Avusturya'da Kamu Medyası

Avusturya Yayın Kurumu (ORF) 4 televizyon istasyonuna, 12 radyo istasyonuna, orf.at internet site ağına, 9 devlet stüdyosuna, dünya çapında muhabir ağına ve Tvthek yayın platformuna sahiptir. ORF, izleyicilerine televizyon, radyo ve çevrimiçi ortamda kapsamlı bir kamu hizmeti programları yelpazesi sunmaktadır. Avusturya nüfusunun %90'ından fazlası her gün ORF'nin yayınlarından en az birini takip etmektedir.⁵

Avusturya Federal Anayasası, yayıncılığı bir kamu görevi olarak tanımlamakta ve “fikir çeşitliliğini, program dengesini ve kişi ve kurumların bağımsızlığını dikkate alarak haberciliğin nesnellliğini ve tarafsızlığını” sağlamaya yönelik çerçeveyi ortaya koymaktadır. Yasal düzenlemeye göre:⁶

3. Steinmaurer, a.g.e. s. 12.

4. Steinmaurer, a.g.e. s. 12.

5. ORF, Die Geschichte des Österreichischen Rundfunks, <https://der.orf.at/unternehmen/chronik/index.html>, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2021).

6. Yazar tarafından Almanca'dan Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

1. Yayıncılık, genel halka yönelik her türlü gösterinin söz, ses ve görüntü olarak elektriksel titreşimler kullanılarak bağlantı hattı olmaksızın veya bir iletken boyunca veya bir iletken vasıtasıyla yayılması ve teknik tesislerin işletilmesidir.
2. Yayın ve organizasyonuna ilişkin daha ayrıntılı hükümler federal kanunla belirlenir. Böyle bir federal yasa, özellikle, raporlamanın nesnelliğini ve tarafsızlığını, görüş çeşitliliğinin dikkate alınmasını, programların dengesini ve 1. paragrafta belirtilen görevleri yerine getirmekle görevlendirilen kişi ve organların bağımsızlığını garanti eden hükümler içermelidir.
3. Paragraf 1'e göre yayın yapmak kamu görevidir.⁷

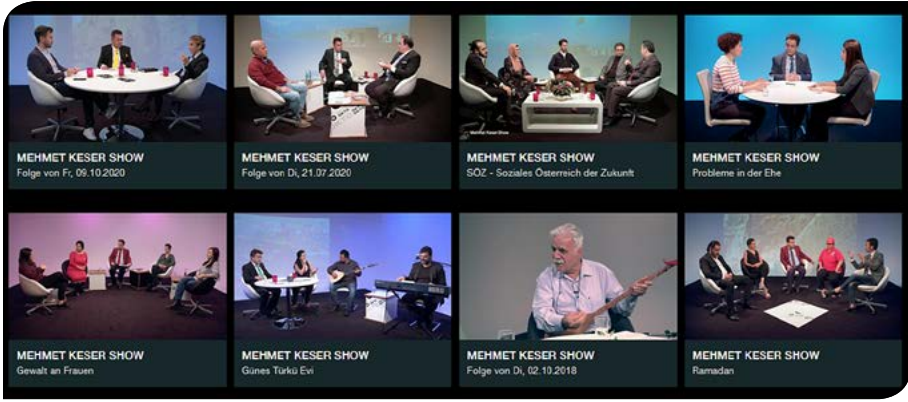
Avusturya'da kamu medyası alanındaki bir diğer kurum ise kamu yayıncısı ORF'nin gelirlerini Yayın Ücreti Yasası uyarınca toplamakla görevli Gebühren Info Service GmbH (GIS) isimli şirkettir. Yayın Ücreti Yasası, yayın ücretlerine ilişkin yasal dayanağı oluşturmaktadır. Evinde radyo veya televizyonu olan veya yakınında bir anten aracılığıyla televizyon veya radyo sinyalleri alan kişilerin kanunen bunu bildirmeleri ve GIS ücretini ödemeleri gerekmektedir. GIS ücretleri, ikamet edilen eyalete göre aylık 17,21 avro ile 26,73 avro arasında değişmektedir. Evinde televizyon veya radyo bulunanlar, GIS ücretlerinde ortalama 0,65 cent/gün ödemektedir. GIS ücretleri genellikle Avusturya'da her iktidar döneminde gündeme gelmekte ve tartışılmaktadır.

ORF, Avusturya'da bulunan ve resmi olarak tanınan azınlıklar⁸ için sınırlı programlar gerçekleştirmektedir. Buna göre ORF Burgenland, Hırvat, Sloven, Macar, Çek ve Slovak etnik grupları ile Rumen etnik gruplarının dillerinde yayınlar gerçekleştirmektedir. Çeklere ve Slovaklara yönelik olarak ORF 2 Viyana kanalında her çift rakamlı ayın ikinci pazar günü 25 dakika, Macarlara yönelik her tek rakamlı ayın ikinci pazar günü ORF 2 Viyana ve Burgenland kanallarında 25 dakika, Hırvatlara yönelik her pazar ORF 2 Burgenland kanalında ve Slovenyalılara yönelik her pazar günü ORF Ste-

7. Rechtsinformationssystem des Bundes, Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Sicherung der Unabhängigkeit des Rundfunks, Fassung vom 01.10.2021. Wien. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000555>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2021).

8. Avusturya'da tanınan azınlıklara yönelik detaylı bilgi için bkz: Bundeskanzleramt, Volksguppen, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/themen/volksguppen.html>, (Erişim tarihi: 1 Ekim.2021).

iermark kanalında anadilde yayın yapmaktadır. Türkler⁹ Avusturya’da resmi olarak tanınan bir azınlık grup olmadığı için Türklere yönelik anadilde program sunulmamaktadır. Türkçe içerikle sunulan tek yayın OKTO TV’de yayınlanan Mehmet Keser Show isimli programdır. Önemli ölçüde Viyana Belediyesi’nin beşinci dairesince (MA 5) finanse edilen kanalda amatör seviyede yayınlar gerçekleştirilmektedir. Genellikle şarkı ve türkü yayını formatında gerçekleşen programda zaman zaman siyasi içerikler ve toplumsal sorunlar da tartışılmaktadır.¹⁰

Fotoğraf: Mehmet Keser Show

Avusturya’da Özel Medya

Avusturya, 1990’larda, yalnızca kamu yayınına izin verilen ve özel televizyon ve radyonun serbest olmadığı Avrupa’daki son ülke olmuştur. Bu konuda öncülük etmek isteyen şirketlere karşı olumsuz bir tavırda bulunulmuştur. Kaçak özel yayınların önüne geçebilmek için devlet helikopterler ve takip cihazlarıyla yayınları durdurmaya çalışmıştır. ORF’nin medya tekeli sürdürülmesi için posta kurumunun sinyal takip cihazlarıyla kaçak yayınlar kapatılmıştır. Salzburg TV’nin kurucusu Dr. Ferdinand Wegscheider’in yayın-

9. Bu makale boyunca Türk ifadesi Türkiye’den Avusturya’ya göç etmiş tüm kişiler için kullanılmaktadır. Etnik köken değil, Türkiye’den Avusturya’ya göç eden Türkiye kökenliler kastedilmektedir.
10. OKTO TV ve Mehmet Keser Show hakkında detaylı bilgi için bkz: OKTO TV, Alle Episoden von Mehmet Keser Show <https://www.okto.tv/de/sendung/mehmetkesershow/episoden> (Erişim tarihi: 1 Ekim 2021).

ları Salzburg eyaletinde 30.000 imza toplamasına rağmen kapatılmıştır. Buna karşı Dr. Wegscheider *özel TV'ye özgürlük* sloganıyla açlık grevi başlatmıştır.¹¹ Bu grev basın özgürlüğü için verilen bir mücadele olarak tarihteki en önemli olaylardan biri olmuştur.

Fotoğraf: Dr. Ferdinand Wegscheider'in açlık grevi yaptığı kabin¹²

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 24 Kasım 1993 tarihli kararında kamu yayınının yanı sıra özel radyo ve televizyonların da kurulması ve ikili yayın (Ein duales System aus öffentlich-rechtlichem und privatem Angebot)¹³ yönünde karar vermesine karşın bu kararın uygulanması uzun zaman almıştır.¹⁴ Avusturya'da ilk özel televizyon yoğun tartışmaların sonunda 2001 yılının ağustos ayında yürürlüğe giren yasadan sonra mümkün olmuştur. ATV (Austria Television) kanalı 1 Haziran 2003 yılında Avusturya'nın karasal yayın yapan ilk özel televizyonu olarak yayın hayatına başlamıştır. Onu 2004'te yayına başlayan Puls-TV takip etmiştir.

Avusturya ile aynı dili konuşan Almanya'da ise Avusturya'nın aksine özel yayıncılık 1980'lerde başlamıştır. Almanya'da RTL, Sat1, Pro7 gibi güçlü

11. Servus TV, Servus Reportage, Als Privatfernsehen in Österreich noch verboten war. <https://www.servustv.com/aktuelles/a/privatfernsehen-illegal-piraten-pioniere/118377/>, (Erişim tarihi: 1 Ekim 2021).

12. Wegscheider.tv, Ferdinand Wegscheider, <http://www.wegscheider.tv/>, (Erişim tarihi: 11 Ekim 2021).

13. Yazar tarafından tercüme edilmiştir.

14. Steinmaurer, a.g.e.

özel yayınlar ortak dil nedeniyle özellikle Almanya sınırına yakın yerlerdeki Avusturya şehirlerinde anten ve uydularla izlenebilmiştir.¹⁵ Bu durum Avusturya'nın medya alanında hem teknik hem de içerik anlamında Almanya'yı takip etmesine ve Almanya'ya bağlı bir televizyon kültürü oluşmasına neden olmuştur.

Avusturya'da özel yayıncılığa çok geç izin verilmesindeki nedenlerin başında rekabet unsuru gelmektedir. ORF'nin kamu yayıncısı olarak yayınlarının daha sınırlı olması, eğitici, öğretici ve halka faydalı yayınları yapma gerekliliği nedeniyle özel kanallarla rekabet edemeyeceği düşüncesi başlıca nedenlerdendir. Diğer yandan reklam pazarının dar olması nedeniyle özel kanallar açısından da ORF ile rekabet tartışılmıştır.

Avusturya'nın özel televizyon yayınlarına diğer Avrupa ülkelerine nazaran çok geç izin vermesine rağmen kamu yayıncısı ORF 2005 yılına kadar pazardaki liderliğini sürdürmüştür. 2006 yılında Avusturya'da yaşayan 12 yaş üstü 3.190 kişiyle yapılan araştırmanın neticesinde halkın %49'unun özel kanalları, %48'inin ORF'yi ve %1'inin ise yabancı kanalları izlediği ortaya konulmuştur.¹⁶

Avusturya'da 2021 yılının Ekim ayı itibarıyla Özel Yayıncılar Kurumu'na üye 19 özel radyo ve 17 özel televizyon kanalı bulunmaktadır. Başlıca televizyon kanalları ATV, PULS 4, Sky Österreich; ProSieben Austria, Sat.1 Österreich ve Servus TV'dir.

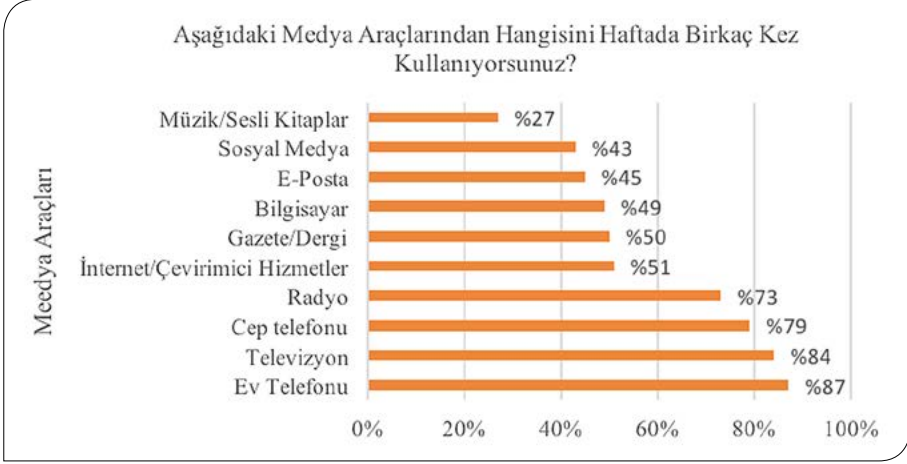
Avusturya'da Medya Tüketimi

Avusturya'da televizyon ve radyo gibi geleneksel medya araçları bireylerin günlük hayatında önemli bir yere sahiptir. 2019 yılında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre halkın %84'ü haftada birden fazla televizyon izlediğini belirtmiştir.¹⁷ Bu oran Avusturya halkının görsel ve işitsel medya alanında en çok televizyonu tercih ettiğini göstermektedir.

15. Andy Kaltenbrunner et al., Der Journalisten-Report: Österreichs Medien und ihre Macher: Eine empirische Erhebung, Wien, Facultas, 2007.

16. A.g.e. s. 53.

17. Statista, Welche der folgenden Medien nutzen Sie mehrmals pro Woche?, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/597816/umfrage/mediennutzung-in-oesterreich/>, (Erişim tarihi: 15 Eylül 2021).

Grafik 12: Aşağıdaki Medya Araçlarından Hangisini Haftada Birkaç Kez Kullanıyorsunuz?

Avusturya halkının televizyon izleme süresi 2020 yılında günlük 209 dakika olmuştur. Televizyon önünde kalma süresi ise günlük 291 dakika olarak tespit edilmiştir. Yine 2020 yılında halkın günlük yaklaşık %70'ine (5,3 milyon) televizyon yayınları ulaştırılmıştır. Bu oranlar hem günlük televizyon izleme süresi hem de televizyon önünde geçirilen vakit açısından 1991 yılında ilk defa izleyici ölçümlerinin yapılmasından beri en yüksek oranlardır.¹⁸ Bu rakamların yükselmesinde Covid-19 salgını nedeniyle bireylerin karantina günlerini evde geçirmek zorunda kalmaları ve dolayısıyla ev içi aktivite olarak televizyonu tercih ettikleri önemli rol oynamıştır denilebilir.

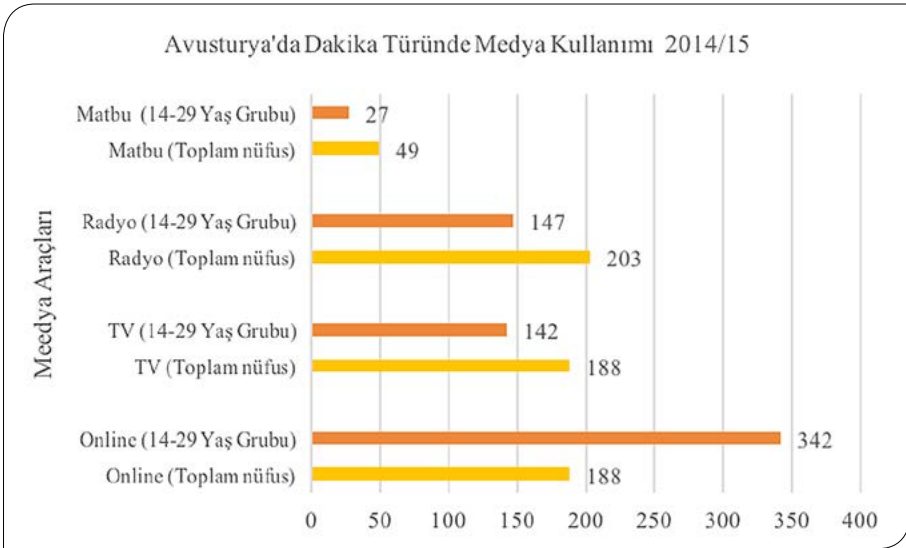
Media-Server'in birçok araştırma kurumunun verilerini toplayarak karşılaştırmalı olarak açıkladığı bir raporda GfK ile Ifes tarafından 2014 ortasından 2015'in ortasını kapsayan dönemde yürütülen ve 14 yaş üstü 15.206 kişiyle gerçekleştirdiği araştırmanın sonucuna göre ise Avusturya'daki her birey günlük ortalama 524 dakikayı radyo, televizyon, internet, gazete ve dergi gibi görsel ve işitsel medya araçlarıyla geçirmektedir.¹⁹ Aynı araştırmaya göre ankete katılan bireylerin yaklaşık %77'si günlük 203 dakika radyo dinlerken, %71'i ise günlük 188 dakika internet kullanmaktadır. Halkın %81'i

18. ORF,TV-Nutzung in Österreich, <https://der.orf.at/medienforschung/fernsehen/fernsehnutzunginoesterreich/index.html>, (Erişim tarihi: 15 Eylül 2021).

19. Die Medien, Mediennutzung, <https://diemedien.at/stichwort/mediennutzung/?v=-fa868488740a>, (Erişim tarihi: 3 Eylül 2021).

günde ortalama 188 dakika televizyon izlemekte ve %65'i günlük 49 dakika matbu gazete okuyarak zaman geçirmektedir. Sadece 14-29 yaş arası gençler dikkate alındığında ise gençlerin %94'ü günlük 324 dakika çevrimiçi ortamları kullanmakta ve %67'si ise 147 dakika radyo dinlemektedir. Gençlerin %69'u 142 dakika günlük televizyon izlerken, matbu gazete ile geçirdikleri süre 27 dakikadır.

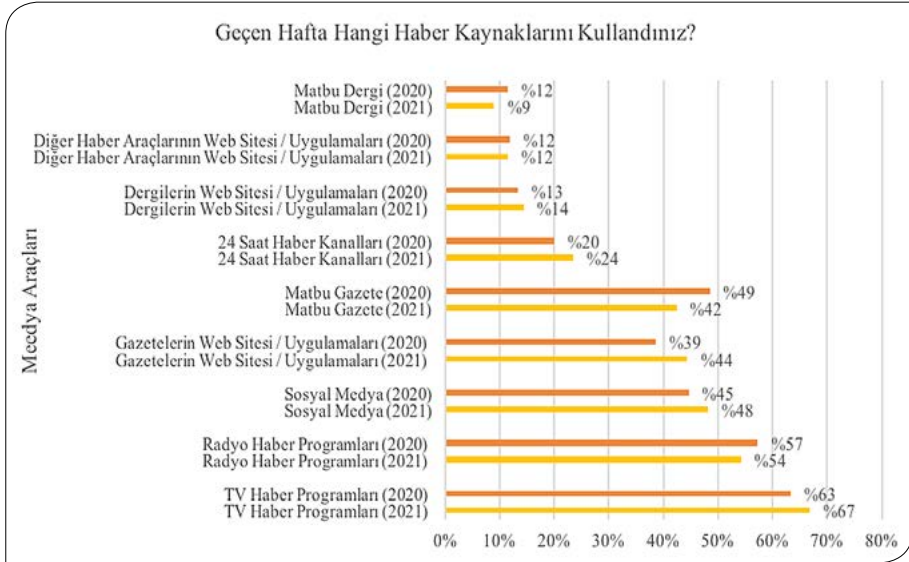
Grafik 13: Avusturya'da Dakika Türünde Medya Kullanımı 2014/15

Avusturya'da bireylerin güncel gelişmeleri takip etmek için kullandıkları medya unsurlarının başında televizyon gelmektedir. İnternet ağının genişlemesi ve toplumun her kesiminin internet kullanımına özellikle pandemi sürecinde adapte olmasıyla birlikte her ne kadar sosyal medya ve internet üzerinden haber tüketimi yükselse de televizyon ve radyo Avusturya'da bireylerin haberleri takip etmek için kullandıkları ilk medya araçlarıdır. Statista'nın verilerine göre halkın %63,3'ü 2020 yılında televizyondan haber tüketirken bu oran 2021'de %66,8'e çıkmıştır. Sosyal medyadan haber tüketim oranı da benzer şekilde yükselmiş ve %44,6'dan %48,2'ye çıkmıştır. İnternet siteleri ve gazetelerin uygulamaları üzerinden haber tüketim oranı 2020'de %38,6 olarak tespit edilirken, 2021'de %44,4 olmuştur. Bununla birlikte matbu gazete okuma oranı 2021'de bir önceki yıla göre düşmüştür. Bir haber kaynağı olarak gazete okuyanların oranı 2020'de %48,5

iken 2021’de %42,4’e düşmüştür. Bu oranlar pandemi sürecinde bireylerin matbu gazete yerine internet üzerinden gazete okumaya yöneldiklerini göstermektedir.²⁰

Grafik 14: Geçen Hafta Hangi Haber Kaynaklarını Kullandınız²¹

Avusturya’da Gazete Tüketimi

Avusturya internetin yayılması ve dijitalleşmenin hızlanmasına karşın yazılı basının tüketiminin yüksek olduğu bir ülkedir. 2018 yılı verilerine göre ülkede 14 günlük gazete yayınlanmaktadır. Ancak az sayılabilecek gazete sayısına karşın gazetelerin satış rakamları yüksektir. 1945’li yıllarda Avusturya’da yaklaşık 30 gazete yayın yapmıştır. Bu gazeteler İkinci Cumhuriyet’in kurucu partileri ve Müttetikler’in desteğiyle bölgesel yayınlardan oluşmuştur. 1950’lerden itibaren ise partilerin gazetelerinin yerini *bulvar gazeteleri* ve bağımsız gaze-

20. Statista, Welche der folgenden Medien nutzen Sie mehrmals pro Woche? <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/597816/umfrage/mediennutzung-in-oesterreich/>, (Erişim tarihi: 13 Eylül 2021).

21. Statista, Welche der genannten Nachrichtenquellen haben Sie in der vergangenen Woche genutzt? <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/748094/umfrage/nachrichtenquellen-in-oesterreich-nach-medienformat/>, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2021).

teler almaya başlamıştır. 1980'lerden itibaren ise piyasaya Mediaprint, Styria, News-Gruppe gibi Avusturyalı oligopollerin ve büyük Alman grupların girmesiyle birlikte gazete dünyası bugünkü şeklini almaya başlamıştır.²²

Avusturya'da 2018 yılı verilerine göre 14 yaş üstü bireylerin yaklaşık 2/3'si günlük olarak gazete okumaktadır. Bu rakam tüm Avusturya nüfusunun 4.8 milyonunu oluşturmaktadır.²³

Avusturya Günlük Gazeteleri ²⁴	Satılan Gazete Sayısı (bin) 2019
Der Standard	56,0
Die Presse	68,2
Haftasonu Eki	83,3
Kleine Zeitung (Kombi)	278,4
Haftasonu Eki	332,2
Kurier Gesamt	115,7
Haftasonu Eki	233,4
Neue Kronen-Zeitung Gesamt	672,8
Haftasonu Eki	1.101,8
Neue Vorarlberger Tageszeitung	6,7
Haftasonu Eki	26,0
Oberösterreichische Nachrichten	101,1
Haftasonu Eki	351,7
Salzburger Nachrichten	70,2
Tiroler Tageszeitung	76,1
Haftasonu Eki	89,5
Vorarlberger Nachrichten	56,4

22. Andy Kaltenbrunner, Geschichte der Tagespresse und Magazine nach 1945, Matthias Karmasin, Christian Oggolder (der) Österreichische Mediengeschichte, Wiesbaden, Springer VS, 2019.
23. MA 2017 Presse, <https://www.media-analyse.at/table/2997> (Erişim tarihi: 15 Eylül 2021).
24. Statistik Austria, Druckauflage und verkaufte Auflage der österreichischen Tageszeitungen 2009 bis 2019 im Jahresdurchschnitt https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/kultur/buecher_und_presse/021213.html, (Erişim tarihi: 15 Ekim 2021).

Avusturya’da siyasetten ziyade magazine ağırlık veren ve tabloid formatta yayın yapan bulvar gazeteleri pazarda lider konumdadır. Günlük %30 tirajla bu gazetelerin en büyüğü olan Kronen Zeitung muadili olan Almanya’daki Bild ve Birleşik Krallık’taki Sun gibi gazetelerden çok daha fazla tiraja sahiptir. Kronen Zeitung bazı dönemlerde pazarın %40’ına sahip olmuş ancak Österreich ve Heute gazetelerinin günlük ücretsiz yayınlanmaya başlamasıyla gerilemiştir.²⁵

5.2. AVUSTURYA’DA YEREL TÜRKÇE MEDYA

Avusturya’da Türklerin Medya Tüketimi

Avusturya’da yaşayan Türklerin medya tüketimiyle ilgili sınırlı bir literatür bulunmaktadır. Literatürdeki başlıca kaynaklardan biri Peter Hajek ve Alexandra Siegl tarafından Avusturya İçişleri Bakanlığı’nın görevlendirmesiyle 2012 yılının Kasım-Aralık ayları arasında yürütülen ankettir. Bu ankette sadece Türklerin değil, Boşnakların da medya tüketimi araştırılmıştır. *Avusturya’daki Müslümanların Medya Kullanımı* başlıklı çalışmada 250 Türk ve 250 Boşnak olmak üzere Avusturya’da yaşayan 500 Müslüman ile anket yapılmış ve Müslümanların medya tüketimi araştırılmıştır.²⁶

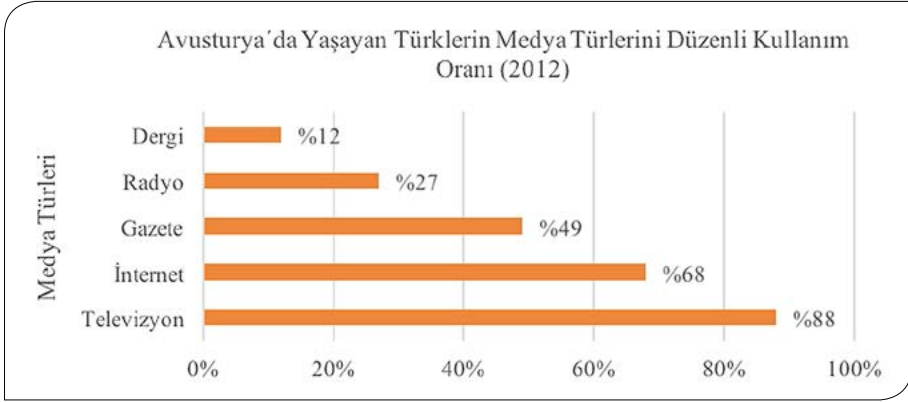
Bu çalışmaya göre Avusturya’da yaşayan Türklerin %88’i medya aracı olarak televizyonu, %68’i interneti, %49’u gazete, %27’si radyo ve %12’si ise dergiyi birincil olarak kullandığını belirtmiştir.²⁷

25. Andy Kaltenbrunner, *Geschichte der Tagespresse und Magazine nach 1945*. M. Karasin ve C. Oggolder (der), *Österreichische Mediengeschichte: Band 2: Von Massenmedien zu sozialen Medien (1918 bis heute)* Wiesbaden: Springer VS., s. 175-197.

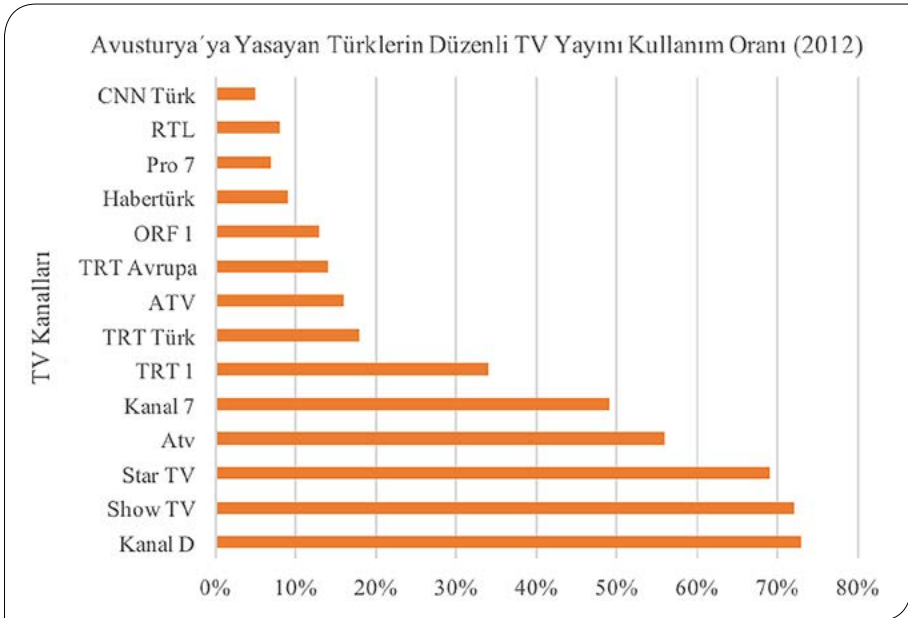
26. Peter Hajek, Alexandra Siegl, *Mediennutzungsverhalten von Muslimen in Österreich*, Forschungsbericht, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Integration/Studien/Mediennutzungsverhalten_von_Muslimen.pdf, (Erişim tarihi: 1 Ekim 2021).

Bu araştırma Peter Hajek ve Marktforschungsinstitut Jaksch & Partner araştırma şirketi tarafından yürütülmüştür. Raporun yayın yılı net olarak bilinmemektedir. Ancak araştırma 2012’nin Kasım – Aralık aylarında yapıldığı için yayın yılının 2013 olması muhtemeldir. Araştırmanın sonucu Avusturya İçişleri Bakanlığı’nın resmi internet sitesinde bulunmaktadır.

27. A.g.e. s. 4.

Grafik 15: Avusturya'da Yaşayan Türklerin Medya Türlerini Düzenli Kullanım Oranı (2012)

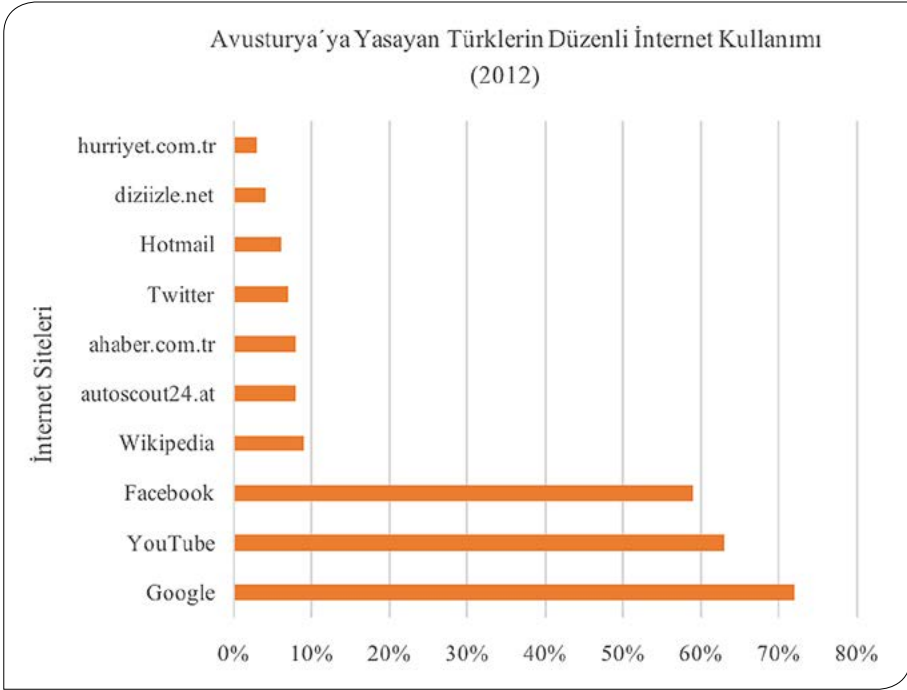
Ankete katılan Türklerin en çok izlediği televizyon kanalları Türkçe yayınlar olmuştur. Araştırmaya göre Türklerin %73'ü Kanal D, %72'si Show TV, %69'u Star TV ve %56'sı Atv ve %49'u ise Kanal 7'yi izlediğini belirtmiştir.²⁸

Grafik 16: Avusturya'da Yaşayan Türklerin Düzenli TV Yayını Kullanım Oranı (2012)

28. A.g.e. s. 8.

Avusturya'daki Türklerin internet kullanımlarında da Almanca sitelere nazaran Türkçe siteleri tercih ettikleri görülmektedir. Ankete katılanların %72'si Google, %63'ü YouTube ve %59'u ise Facebook'u kullandığını belirtmiştir. Türklerin en çok kullandığı siteler arasında Ahaber, Dizi İzle ve Hürriyet gazetesi öne çıkmaktadır.²⁹

Grafik 17: Avusturya'da Yaşayan Türklerin Düzenli İnternet Kullanımı (2012)

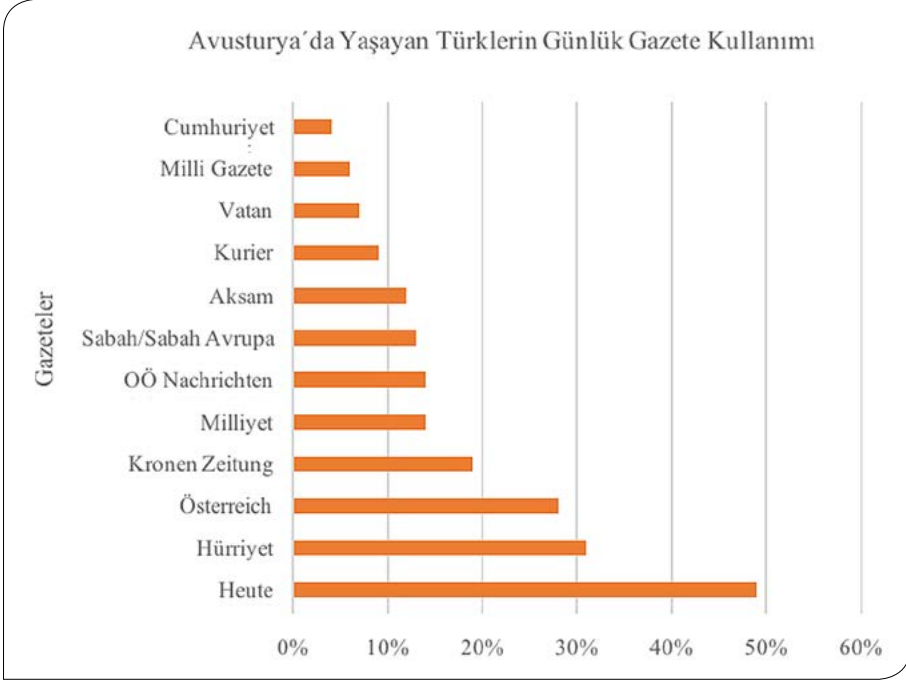

Avusturya'daki Türklerin gazete tüketiminde ise Almanca ve Türkçe gazetelerin yaklaşık olarak aynı oranda tüketildiği görülmektedir. Katılımcıların %49'u Heute³⁰ gazetesini %31'i Hürriyet gazetesini ve %28'i ise Österreich³¹ gazetesini okumaktadır. Bunlara ek olarak Sabah, Akşam, Vatan, Millî Gazete ve Cumhuriyet en çok okunan Türkçe gazeteler olmuştur.

29. A.g.e., s. 12.

30. Ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

31. Ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

Grafik 18: Avusturya'da Yaşayan Türklerin Günlük Gazete Kullanımı

Özetle Avusturya'daki Türklerin medya aracı olarak televizyonu, televizyon olarak Türkçe kanalları, internet sitesi olarak yine Türkçe siteleri tercih ettikleri ve Türkçe gazeteleri okudukları görülmektedir.

Avusturya'da Türkçe Medya

Avusturya ile Türkiye arasında 1964'te imzalanan Göç Anlaşması ile Avusturya'ya gelen Türklerin Avusturya'da kalıcı olmalarıyla birlikte kendi gelenek, kültür, din ve dil gibi öz varlıklarını korumaya ve yaşatmaya yönelik çabaları Türkçe yazılı ve görsel basına ihtiyaç duymalarına neden olmuştur. Benzer ve öncü bir tecrübe misafir işçi olarak Türklerin 1960'tan itibaren Almanya'ya gitmesiyle oluşmuş, Avusturya'daki Türkler de Almanya'daki Türklerin yayıncılık tecrübesinden istifade etmiştir.

Avusturya'da yayınlanan ilk Türkçe gazete Göçmen Fonu (Der Zuwanderer-Fonds) tarafından 1974'te çıkarılan Yankı (Echo) gazetesidir. Bu gazete-
de misafir işçiler hakkında Türkçe medyada yayınlanan haberler ve Avustur-

ya medyasında yer alan haberlerin tercümelerine yer verilmiş ve aylık olarak 1000 adet basılarak yayınlanmıştır.³² Gerçek anlamda ilk aylık Türkçe gazete *Viyana Postası* (Wiener Post) ismiyle Entegrasyon Fonu tarafından çıkarılmış ve toplam 84 sayı yayınladıktan sonra 2004 yılında yayınlarını sonlandırmıştır.³³ 2000’li yıllardan itibaren Türk dernekleri üyelerinin topluma *entegrasyonuna* destek vermek amacıyla Türkçe yayınlara ağırlık vermiştir. Bunun yanında Türklerin ekonomik olarak gelişmesi, kendi işletmelerini kurmaları neticesinde etnik pazarlama (Ethno-Marketing) gelişmiş ve bu durum beraberinde etnik reklamcılığı getirmiştir. Türk işletmelerin çoğalması bu işletmelerin verdiği reklamlar üzerinden varlığını kuran ve sürdüren Türkçe televizyon yayınlarını ve Türkçe gazeteleri ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Öneri, Aktüel Haber, Pusula, Yeni Hareket, Avusturya Günlüğü, Yeni Vatan, Yeni Nesil gibi aylık gazeteler yayınlanmaya başlamıştır. Bu gazeteler derneklerde, camilerde, marketlerde ve düğün gibi toplu katılım olan organizasyonlarda ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Benzer şekilde 2000’li yıllarla birlikte gelişen televizyon uydu yayıncılığı Türkiye merkezli kanalların Avrupa versiyonlarının yayın hayatına başlamasını beraberinde getirmiştir. TRT Int, Kanal 7 Int, ATV Avrupa, Euro D (Kanal D Europe) ve TGRT EU başta olmak üzere birçok televizyon kanalı Türkiye ile Avrupa ülkelerinin saat farklarını da göz önüne alarak Avrupa’da yaşayan Türklere yönelik yayın yapmaya başlamıştır.

Almanya’da ve Avusturya’da aynı dilin konuşulması, Almanya’ya resmi Türk göçünün Avusturya’ya kıyasla beş yıl önce başlaması ve Almanya’daki Türklerin Avusturya’daki Türklerin nüfusundan yaklaşık on kat daha çok olması nedeniyle, Türkiye’den yayın yapan kanalların Avrupa versiyonlarının öncelikli hedef kitlesi Almanya’da yaşayan Türkler olmuştur. Bu nedenle Avusturya’da yaşayan Türkler televizyon yayınlarını Almanya’yı odak noktası olarak alan yayınlardan takip etmek durumunda kalmıştır. Bu durum ise hem devlet televizyonu TRT Int hem de özel kanalların Avusturya’ya yönelik yeterli yayını yapmamlarına neden olmuştur.

Türk kanallarının Avrupa versiyonlarında Türklere yönelik yapılan televizyon programları haberdan ziyade Türk toplumuna yönelik bilgilendirme ve reklam & tanıtım amaçlıdır. Avusturya merkezli ilk Türkçe televizyon

32. Peter Payer, “Gehen Sie an die Arbeit”: Zur Geschichte der “Gastarbeiter” in Wien 1964–1989, <https://www.stadt-forschung.at/downloads/Gastarbeiter.pdf>, (Erişim tarihi: 21 Ekim 2021).

33. Aysun Bayızitoğlu, *Die Türkischsprachige Printmedienlandschaft in Österreich*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Viyana, Viyana Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

programı olan Avusturya Günlüğü'nün yapımcısı Adil Elmas bir mülakatta bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Genellikle çeşitli derneklerin faaliyetleri hakkında bilgi veriyoruz, böylece insanlar nereye katılabileceklerini öğrenebiliyorlar. Başarılı iş insanlarını veya gençleri de başkalarına rol model olabilmeleri için tanıtıyoruz. Bu programı finanse edebilmek için, reklamların oranı yayın süresinin %30 ila 50'sidir.”³⁴

İnternetin yayılması ve sosyal medya kullanıcılarının artmasıyla birlikte Avusturya'ya yönelik yayın yapan gazete ve televizyon programları da yayınlarını dijital platformlara taşımışlardır. Avusturya'ya özel içerik üreten haber siteleri ve programların bazıları şöyledir:³⁵

Yayın İsmi	Yayın Formatı	Web Sitesi	Facebook Takipçi Sayısı	Instagram Takipçi Sayısı
Ahmet Sertaş ile Avrupa'daki Anadolu	TV Programı	www.facebook.com/Avrupadikianadolu	39.843	10.600
Avusturya Gündem	Dijital Haber Sitesi	www.facebook.com/AvusturyaGundem	35.710	9.106
Avusturya Gündemi	Dijital Haber Sitesi	www.facebook.com/avusturyagundemi1	3.229	22.200
Avusturya Günlüğü	Matbu & Dijital gazete ve TV Programı	www.avusturyagunlugu.com	51.302	16.200
Der Virgül	Dijital Haber Sitesi	http://www.dervirgul.com/	11.892	1.273
Haber Journal	Dijital Haber Sitesi	www.haberjournal.at	15.730	373
Medya Avusturya	Dijital Haber Sitesi	www.medyaavusturya.at	40.846	38.900
SN Media Haber	Dijital Haber Sitesi	www.snmedia.at		24.600
Seçil'le Avrupa'nın Rengi	Dijital TV Programı	www.facebook.com/secilsahinsnmedia.at	10.476	111.000
Viyana Manşet Haber	Dijital Haber Sitesi	www.mansethaber.at	68.945	9.243
Yeni Hareket	Matbu & Dijital gazete	www.yenihareket.com	5.933	152
Yeni Nesil	Matbu & Dijital gazete	www.yeninesil.at	101.572	15.500
Yeni Vatan	Matbu & Dijital gazete	www.yenivatan.at	113.425	100

34. A.g.e.

35. Alfabetik sıralanmıştır. Takipçi sayıları 11.12.2021 itibarıyladır.

Yukarıdaki listede bulunan yerel Türkçe medya kuruluşlarının dışında Avusturya'nın yerleşik medya kurumlarında çalışan çok sınırlı sayıda Türkiye kökenli bulunmaktadır. Yerleşik medyada çalışan Türkiye kökenlilerin bazıları şu şekildedir:

- Köksal Baltacı: Die Presse
- Eser Akbaba: ORF
- Naz Küçüktekin: Kurier
- Serdar Şahin: Tiroler Tageszeitung
- Duygu Özkan: Die Presse
- Yılmaz Gülüm: ORF

Avusturya'da Türkçe Medyanın Sorunları

Bu çalışma kapsamında Avusturya'da yerleşik olan Türk gazetecilerin sorunlarının tespiti için iki Türk gazeteciyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Akademik etik kurallar açısından görüşülen gazetecilerden anonim şekilde bahsedilecektir.

Yaklaşık 20 yıldır Viyana'da gazetecilik yapan ve aylık olarak gazete çıkaran K1 hedef kitlelerinin Avusturya'da Türkçe konuşan herkes olduğunu belirtmiştir. Basılı gazete okuma alışkanlığının çoğunlukla birinci nesilde olduğunu, ikinci ve üçüncü nesillerin dijital medyayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. 22 yıldır gazetecilik yaptığını belirten K2 de hedef kitlelerinin Avusturya'da yaşayan Türkler olduğunu belirtmiştir.

Türkçe yayınlanan gazetelerin genellikle ücretsiz dağıtıldığını vurgulayan K1, kendi gazetesini de ücretsiz şekilde kendisinin dağıttığını söylemiştir. İki katılımcı da gazetelerinin dağıtımını özellikle Türk marketlerinde veya camilerde gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. K1 önceki yıllarda önemli sayıda gazeteyi posta yoluyla da okuyuculara gönderdiklerini ancak son yıllarda ilan ve reklam gelirlerinin de düşmesiyle birlikte postayla gönderimi durduklarını ifade etmiştir. K2 ise insanların artık sosyal medyadan haberleri takip etmesinden ötürü yazılı medyanın sıkıntıya düştüğünü, cami, market gibi yerlere dağıtılan gazetelerin insanlar tarafından alınmadığını gördüklerini ifade etmiştir.

“Yayın içerikleriniz nelerden oluşmaktadır” şeklindeki sorumuza katılımcılar şu yanıtı vermiştir:

K1: “Avusturya’da Türkçe konuşan kitleye, buradaki işçilere veya öğrencilere, işverenlere, yani Avusturya’da olup bitenleri Türkçe olarak aktarmak ana gayemiz. Çünkü yeni kanunlar çıkıyor, gelişmeler oluyor, hükümet yeni kararlar alıyor. İnsanlarımız Almanca yetersizliğinden ötürü Avusturya medyasını takip edemiyorlar ve gelişmelerden haberdar olamıyorlar. Biz de insanlarımızı haberdar etmek maksadıyla gazetemizi Türkçe çıkartıyoruz. Yeni kanunları bildiriyoruz. Burada siyasi gelişmeler başta olmak üzere kültür ve sanat gibi alanlarda da haberler yayınlıyoruz.”

K2: “Güncel konulara yer veriyoruz. Siyasetten kültüre, spordan aktiviteye kadar hemen hemen buradaki yaşayan vatandaşları yakından ilgilendiren tüm konulara yer vermeye çalışıyoruz.”

Yayınlarnını sadece Türkçe dilinde yaptıklarını ifade eden K1, daha önce Almanca yayın yapmayı denediklerini ancak maddi olarak bunu sürdürmenin mümkün olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde K2 de “çift dilli yayın aslında yapmak istedik ancak bir türlü yapamadık” demiştir. K1 Türkçe yayınların Avusturya’da yetişen Türk gençlerin Türkçe dil bilgilerine de katkı sağladığını ifade etmiştir. K2 de Türkçe yayınların Avusturya’da yaşayan Türklerin Türkçe gelişmelerine katkısını önemsediklerini şu şekilde vurgulamıştır:

K2: “Biz öncelikle medya grubu olarak Türkçe kullanıma azami suretle dikkat ediyoruz. Çünkü bizi yediden yetmiş herkes izliyor ve okuyor. Burada yetişen gençlerin çoğunluğunun Türkçe kullanımı maalesef kötü boyutta. Ve böylelikle bizim gazeteler ve yayınlarımız sayesinde gençlerin Türkçelerinin geliştiğini görüyoruz. Bu konuda zaman zaman izleyicilerimizden ve okuyucularımızdan da teşekkür babında geri dönüşler alıyoruz.”

İnsan kaynağı sorununun Avusturya’daki Türkçe medyanın başta gelen sorunlarından biri olduğunu söyleyen katılımcılar “Türk gençler arasında gazetecilik merakı var mı?” şeklindeki sorumuzu şöyle yanıtlamıştır:

K1: “Çok fazla değil. Sosyal medya yaygınlaştığı için herkes gazeteci kendince. Yani profesyonel meslek olarak gazeteci değil ama fotoğrafı çekiyor, paylaşıyor. Burada bir eksiklik var aslında. Gençler gazetecilik alanında tahsil görmeleri için yönlendirilmeli. Zaman zaman İletişim Fakültesi’nde okuyan gençlerden bizim gazetemizde de çalışanlar oldu ama bu yeterli değil ve gençler biraz teşvik edilmeli.”

K1: “Temel sorun şu burada: Gençler için gazeteciliğin cazip olması lazım. Şimdi biz aylık bir gazete olduğumuz için tabii yeterli bir maaş veremiyoruz. İnsanlar tam gün çalışmak istiyorlar. Bu işi düzenli bir meslek olarak

yapmak istiyorlar. Bu durumda bu çalışanlara düzenli bir maaş vermek lazım. Onun tabii düzenli kaydını yapmak lazım, sigortasını ödemek lazım. Bizim istihdamlarımız ancak Geringfügig³⁶ olabiliyor. İnsanlara tam gün çalışma imkânı sağlamak lazım ki, insanlar daha ciddi olarak bu işi yapsın. Bu maddi imkânı sağlayamayınca tabii arzu ettiğimiz yayınlar da olmuyor. Örneğin, Almanca gazete deneyimimiz olmuştu, şahsen bunu devam ettirmeyi çok istedim. Ama Almanca'ya iyi derecede hâkim olan, buranın dinamiklerine, politikasına, gündemine hâkim gençler gazetecilik yapsalar daha etkili olur. Ancak maddi koşullardan ötürü bu tür bir istihdam söz konusu olamıyor.

K2: “Biz birçok kez gençlerimizi yetiştirmeye çalıştık. Ama buradaki yetişen gençlerimizden ziyade Türkiye’den gelen, burada üniversite eğitimi gören gençlerimizi yetiştirme şansımız oldu. Onun haricinde buradaki Türk gençlerinin gazeteciliğe veya medya sektörüne bakış açısı olumlu değil. Gençler hemen bir meslek sahibi olayım istiyor ama o meslekler arasında medya sektörü olarak fazla ilgi görmüyoruz.”

“Türkiye Avusturya’daki Türk gazetecilerin insan kaynağı sorununa yönelik neler yapmalı?” şeklinde sorumuza katılımcılar Türkiye’nin bazı teşvikler vermesinin faydalı olacağını şöyle ifade etmiştir:

K1: “Türkiye gazetecilikle ilgili bir eğitim ve kurs desteği yapabiliirdi. Buradaki gazetecileri destekleyebilirdi. Örneğin İletişim ve Gazetecilik okuyan gençlere burs vererek onları bu mesleğe teşvik edebilirdi. Örneğin Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın (YTB) hukuk okuyanlara yönelik böyle destekleri olduğunu duymuştum. Benzer şekilde gazetecilik okuyanlara da burs verilebilir. En önemli yatırım, insana yapılan yatırımdır.”

K2: “Türkiye bu konuda destek olursa, Türkiye’de eğitim verilmesi kaydıyla, burs verilmesi kaydıyla yeni gençler yetiştirilebilir.”

“Avusturya devleti nazarında bugüne kadar herhangi bir destek için başvurduunuz mu?” şeklindeki soruya K1 şöyle yanıt vermiştir.

K1: “Avusturya devletine destek için müracaat etmiştik. Ama onların şöyle bir kuralı vardı: Kural olarak ücretsiz yayınlara destek olmuyorlardı. Bizim gazetemiz ücretsiz olduğu için öyle bir destekten şu ana kadar hiç yararlanamadık. Sadece ilan veriliyordu. Örneğin Viyana Belediyesi ve benzeri kamu kurumları. Ancak şu anda o da yok. Kamu ilanlarını alan başka gazeteciler olduğunu biliyorum.”

36. Haftada 10 saate kadar çalışma iznini kapsayan bir kısa zamanlı mesai türü.

Türkçe medya için Avusturya'daki bir diğer önemli sorunun maddi kaynak sıkıntısı olduğunu belirten K1 “finansal kaynaklarınız nelerden oluşuyor, yakın gelecekte bu gazeteyi çıkarmaya devam edebileceğinizi düşünüyor musunuz?” şeklindeki sorumuza karşın şunları ifade etmiştir:

K1: “Finansal kaynağımız sadece özel sektörden aldığımız reklam ve ilan gelirlerinden oluşuyor. Yakın gelecekte gazeteyi çıkarmaya devam etmemiz çok zor görünüyor. Geleneksel medya dediğimiz kâğıt medyanın geleceği zor. Yani sırf bizim gazete açısından da değil. Bu dönemde, sosyal medyanın, internetin bu kadar yaygınlaştığı dönemde aylık gazetelerin ayakta durması imkânsız diyebilirim. Bir aylık süre artık insanlar için çok uzun bir dönem. Yani bir gazetenin günlük olması lazım. Günümüzde artık günlük gazete bile dünkü haberi vermiş oluyor. O bile insanlara geç görünüyor. Dolayısıyla bizim en fazla haftalık gazete çıkarmamız lazım. Ancak haftalık gazeteyi de finansal olarak biz kaldıramayız.”

K2 Avusturya'daki Türklerin ekonomik anlamda büyümelerinin ve yeni işletmeler açmalarının kendileri açısından en önemli maddi kaynak olduğunu vurgulamıştır:

K2: “Viyana başta olmak üzere tüm Avusturya'da Türk işletme sayılarının her gün artması sevindirici bir gelişme. Bu biraz bizim işimizi kolaylaştırdı. Eğer onlar olmamış olsaydı burada belki de gazetecilik yapamayacak pozisyonda da olabilirdik. Veya çok kısıtlı şartlarda ancak bunu yapabiliydik. Türk esnafının sayısının artması ve onların da bizim Türkçe yayınlarımıza destek vermesinden dolayı zaten bu seviyeye kadar getirebildik, bugünlere kadar gelebildik. İnşallah bundan sonra da bu şekilde devam eder.”

“Türkiye devlet olarak Avusturya'daki Türk gazetecilere yönelik ne tür maddi destekler sağlayabilir?” sorumuza cevaben katılımcılar şunları söylemiştir:

K1: “Türk Hava Yolları'nın yolcuları sadece Avusturyalılardan oluşmuyor. Burada yaşayan 300.000 Türk var, onlar da Türkiye'ye gidiyorlar. En azından hem Türk Hava Yolları'na yolcu çekmek için hem de yerel Türkçe medyaya bir nevi destek olmak için Türk Hava Yolları reklam verebilir. Belki çok büyük bütçelerle değil ama ilan verebilir diye düşünüyorum. Mesela fuarların ilanları olabilir. Örneğin Türkiye'de bir vergi affı çıkıyor, Gelirler İdaresi bununla ilgili ilan verebilir. Avrupa'da yaşayan Türk toplumunu ilgilendiren konularda, Türkiye'deki kurumlar buradaki yerel medya ilan vermeli diye düşünüyorum. Yani o konuda bir eksiklik var, büyük eksiklik var. En

azından bir miktar desteklemiş olurlar. Basın İlan Kurumu Avrupa'daki yerel medyaya ilan verebilir.”

K2: “Türkiye aslında bu konuda çok fazlasıyla destek olabilir. Yurtdışında faaliyet gösteren şirketleri üzerinden reklamlar verdirebilir. Kamu ilanlarını, yurtdışındaki medya organlarına da verdirebilir. Ama bu konuda maalesef Türkiye'den istenildiği şekilde bir destek bugüne kadar sağlanamadı. Birkaç kez toplantı yapıldı fakat icraat bakımından böyle bir şey olmadı.”

“Gazetecilik faaliyetleriniz nedeniyle Avusturya devletiyle bugüne kadar herhangi bir sorun yaşadınız mı?” sorumuza katılımcıların yanıtı şöyle olmuştur:

K1: “Evet, yaşadık. Benim köşe yazılarımdan dolayı bir dönem ambargo uygulandı. Hatta gazetemiz hakkında Viyana Eyalet Meclisi'nde önerge verildi. Niye bu gazeteye Viyana Belediyesi reklam veriyor, diye. Gerçi önerge reddedildi ama ondan sonra reklam alamadık. Yani fiilen güya reddedildi. Bu önerge demokrasiye aykırı olduğu için reddedildi ancak sonuçta ilanlar da kesildi.”

K2: “Devlet nezdinde herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Buradaki yapmış olduğumuz iki ülkeyi yakından ilgilendiren haberlerle ilgili herhangi bir sıkıntı veya bir ambargo yaşamadık.”

Avusturya'daki yerleşik medya kuruluşlarında çalışan Türklerin sayısının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz şeklindeki sorumuza K1 “çok az sayıda Türk var; tabii ki yeterli sayıda değil. Liyakate bakılıyordur mutlaka ama burada Türkler istihdam edilirken onların siyasi görüşlerine de bakıldığını düşünüyorum” şeklinde ifade etmiştir. K2 de “Bir elin parmakları kadar yer alıyor. Sayı çok az.” demiştir.

“Avusturya medyasında Türk algısının nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?” sorumuza K1 şöyle yanıt vermiştir:

K1: “Genellikle Türkiye ve Türkler hakkında olumsuz haberler çıkıyor maalesef. Yani arada bir böyle güzel haberler de çıkıyor. Mesela bir sene önceki terör saldırısında iki Türk genci polisi kurtardılar; onlar tabii olumlu oldu. Biz de bu tür olumlu haberleri ön plana çıkartmaya çalışıyoruz. Ama genel olarak Türkiye ve Türkler hakkında olumsuz haberler çıkıyor. Yani biraz da siyasi sebeplerle diyelim. Türkiye ve Türkler hakkındaki olumsuz haberlere karşı bir cevap verme şeklinde kendi gazetemizde yayınlarımız oluyor. Genel olarak olumlu örnekleri ön plana çıkarmaya çalışıyoruz.”

Bu soruya K2 Avusturya'daki Türk imajının medya ve siyasi partiler tarafından kasıtlı şekilde olumsuz resmedildiğini ifade etmiştir:

K2: “Avusturya medyasında, Avusturya kanadında sürekli hem siyasi olsun hem buradaki medya kuruluşları Türk imajını sürekli kötüye kullanıyorlar. Çünkü bu kullanımdan dolayı her iki taraf da bundan bir fayda sağlamış oluyor. Kendilerini hem okuyucuları adına hem de oy potansiyeli açısından kendi parti alt tabanlarına daha iyi ve şirin gözükme için, onları daha iyi elde tutmak için o argümanı kullanıyorlar.”

“Avusturya'da Türkçe yayın yapan bir gazete çıkaran Türk bir gazeteci olmanın zorlukları var mı?” sorusuna karşı K1 Türkiye yanlısı yayınları nedeniyle sıkıntılar yaşadıklarını şöyle ifade etmiştir:

K1: “Bizim duruşumuzdan dolayı zorluk yaşıyoruz. Biz Türkiye'ye düşmanca bir çizgide değiliz. Türkiye bizim anavatanımız sonuçta, Avusturya ikinci vatanımız. Yani ikisini de gözeterek olumlu yönde haberler yapmaya çalışıyoruz. Türkiye'ye karşı düşmanca tavır içinde olmadığımız için burada zorluk yaşıyoruz. Türkiye'deki olumlu gelişmeleri, iyi çalışmalarını, projelerini desteklediğimiz için burada sıkıntı çektiğimiz oldu, oluyor. Örneğin kamudan reklam almak konusunda! 5 yıldır hemen hemen hiç reklam alamıyoruz. 5-6 yıl oldu neredeyse tamamen reklamlar kesilmiş durumda. Yani doğrudan bir sansür yok. Dolaylı sansür var.”

K1'in aksine K2 ise Avusturya makamlarından ilanlar aldıklarını, almaya devam edeceklerini ve herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını şöyle belirtmiştir.

K2: “Burada temel olarak aslında herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmıyoruz. Gazeteci iseniz, gazetecilik kimliğiniz varsa size kapılar ardına kadar açık oluyor ve buradaki siyasi sistem, eyalet hükümetleri, federal hükümet bazında sizlere haber alma konusunda yardımcı oluyorlar.”

K2, maddi koşulların ve Avusturya'da yaşayan Türk nüfusunun 9 eyalete dağınık şekilde yaşamasının kendileri açısından zorluk oluşturduğunu belirtmiştir:

K2: “Birincisi maddi olarak yeterli destek alamıyoruz. Buradan da Türkiye tarafından da yeterli destek göremiyoruz. İkincisi de zor şartlar altında bu işi yapıyoruz gerçekten. Çünkü 300.000 nüfusluk bir toplum var. Avusturya'da bu nüfusun tamamı da 9 eyalete bölünmüş durumda. Bir eyaletten diğer eyalete 700 kilometre bir fark olduğunu göz önünde tutacak olursak zor şartlar altında bu işi yapmaya çalışıyoruz. Gelinen noktada aslında işler iste-

nildiği düzeyde değil. Bazı kurumlardan destek alıyoruz ama bazı kurumlardan da maalesef yabancı medya olduğumuz için destek göremiyoruz.”

Mülakata katılan iki gazetecinin cevapları genellikle benzerlik gösterirken, Avusturya devletinden reklam almak konusunda farklı tutumlarla karşılaştıkları görülmektedir. K1 Avusturya’da kamudan reklam ve ilan almak noktasında dolaylı bir sansürle karşılaştıklarını belirtirken, kendi köşe yazıları nedeniyle dolaylı olarak kendi gazetesine yönelik ambargo uygulandığını belirtmiştir. K2 ise Avusturya kurumlarından reklam ve ilan almakta bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Avusturya kamu kurumlarının kamu reklam ve ilanlarını verirken gazetelerin içeriklerine göre bir tutum belirlediği görülmektedir. Bunun yanında Avusturya’daki yerel Türk gazetecilerin temel sorunlarının aşağıdaki şekilde olduğunu ortaya çıkılmaktadır:

- Avusturya kurumlarından yeterince maddi destek görememek
- Türkiye’nin kurumlarından maddi destek görememek
- Matbu basının eskiye oranla takip edilmemesinden kaynaklı dijitalleşme sorunları
- Yetişmiş insan kaynağı sorunu
- Yeni nesil Türk gençlerin gazetecilik mesleğine yönelimlerinin çok zayıf olması

5.3. TÜRKİYE’NİN DIŞ YAYINLARININ TARİHÇESİ

Radyonun icat edilmesinin ardından Türkiye bu teknolojiyi ilk kullanan ülkelerden biri olmuştur. Bir kitle iletişim aracı olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’nun (TRT) tarihini bir bütün olarak kaleme alan Özden Çankaya, radyonun Türkiye’de erken zamanlarda kullanılmasının sebebinin devletin propaganda faaliyetlerini yürütmek için bir kitle iletişim aracına ihtiyacı duyması olduğunu belirtmektedir. Hatta öyle ki, radyo yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ne adeta bir ilaç gibi gelmiştir. Radyo, Mustafa Kemal tarafından yeni kurulan cumhuriyetin devrimlerinin benimsetilmesi, hatta bir anlamda kabul ettirilmesi için yegâne araçtır.³⁷

37. Özden Çankaya: Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT 1927-2000, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003. ss. 17-18.

İlk radyo yayını denemesi 19 Mart 1923 yılında İstanbul'daki Öğretmen Okulu'nda yapılmış olsa da bu kurumsal anlamda bir başlangıç olmamıştır. Avrupa genelinde birçok ülkede olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun kökleri üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de radyo propaganda amaçlı olarak kullanılmak üzere hükümetin Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi'ne radyo yayıncılığı yapmasına izin vermesiyle başlamıştır.³⁸

Türkiye'nin ilk yurtdışı yayını propaganda amacıyla dönemin Hatay sorunuyla ilgili yapılmıştır. Hatay sorununun çözülmesi sürecinde Hatay halkının desteğini alabilmek için ilk dış yayın radyo vasıtasıyla 8 Ocak 1937'de gerçekleştirilmiştir. Dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün Hatay Sorunu hakkındaki konuşması Arapçaya tercüme edilerek yayınlanmıştır. Yayının halk üzerinde etkili olduğu tespit edilmiş ve akabinde *Arapça Havadisler* isimli program yayınlanmaya devam etmiştir. Ancak yayınlar süreklilik göstermemiş, Hatay sorununun çözülmesiyle birlikte sonlandırılmıştır. Hatay sorununda muhatap devletin Suriye olması ve Hatay'da yaşayan toplumun çoğunluğunun Arapça bilmesi sebebiyle yayınlar Arapça gerçekleştirilmiştir. Hatay'ın Türkiye ile birleşme kararı almasının ardından yayınlar sona erdirilmiştir.³⁹

Yapılan uluslararası yayınların kapsama alanı zamanla geliştirilmiştir. 1948 yılına gelindiğinde Amerika, Batı Avrupa, Uzak Doğu ve Avustralya'ya yayınlar ulaştırılmıştır. Bu yayınlar 1963 yılında *Türkiye'nin Sesi* ismi altında yapılmaya başlanmıştır.⁴⁰

Radyo dergisinde 1942'de yayınlanan bir makalede Türkiye'nin yurtdışı yayınlarının amacı şu şekilde özetlenmiştir:

“Neşriyatımızın gayesi şudur:

1. Memleketimize ait mesele ve hâdiseleri, günü gününe bildirerek cihan umumî efkârına doğrudan doğruya sunmak.
2. Arsıulusal mesele ve hâdiseleri tarafsız mütalaa ve tahlil etmek veya haber olarak bildirmek. Memleketimize ait meselelerle haberlerin verilmesinde hiçbir propaganda izine rastlanamaz. Esasen bizim propaganda, zor ile inandırma ihtiyacını duyduğumuz bir davamız yoktur. ‘Yurtta sulh, cihanda sulh’ ana prensibimiz, dünyaca da malûm olmuş siyasetimizdir. Neşriyatımızda Türkiye'ye ait meselelerden bahseder-

38. Çankaya, a.g.e., s. 19.

39. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu 2003 Faaliyet Raporu, Ankara, s. 99.

40. A.g.e., s. 100.

ken, olayları bütün berraklığı ile sunarız. ...Hâlen yedi dille; Fransızca, İngilizce, Bulgarca, Sırp-Hırvatça, Arapça, Farsça, Orduca yaptığımız ve ekseriyetle birbirinin aynı olan-bu, önemli bir noktadır, çünkü yabancı radyolar, yabancı dillerle yaptıkları neşriyatta, hitap ettikleri her memlekete karşı, gözettikleri menfaate göre başka başka dil kullanırlar- bu neşriyat, yabancı radyolarda olduğu gibi geniş bir teşkilâtın mahsulü değildir. Esasen iç ve dış siyasetindeki açıklığı ve arsulusal meseleler karşısındaki tarafsızlığı malûm olan memleketler için hâlen böyle bir teşkilâta da lüzum yoktur. Bu bakımdan neşriyatımız, Umum Müdürlüğün bu iş için de vazifelendirdiği bir müşavir arkadaş tarafından hazırlanmaktadır.”⁴¹

TRT'nin 24 Aralık 1963 yılında kabul edilen 359 sayılı yasanın 1 Mayıs 1964 yılında yürürlüğe girmesiyle kurulmasından sonra Türkiye'de tüm radyo ve televizyon yayın faaliyetleri tek bir çatı altında toplanmıştır. TRT, anayasada özerk, tekeli ve yayınlarında tarafsız olarak tanımlanmıştır. Devlet adına yayınları gerçekleştirmek üzere kurulmuş olan TRT kamu tüzel kişiliğine sahiptir.⁴² TRT'nin kurulmasıyla uluslararası yayınlar da TRT bünyesinde devam etmiştir. Türkiye yurtdışı yayınlarında özellikle Balkanlara ve 1980'lerin sonlarından itibaren ise Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla kurulan Türki Cumhuriyetlere ağırlık vermiştir.

TRT, televizyon yayınlarında uluslararası yayınlara 1990 yılında kurduğu TV 5 INT isimli kanalıyla geçmiştir. Bu kanal daha sonra TRT International'ın kısaltılmışı olan TRT INT ismini almıştır. TRT bu yayınlarıyla Almanya'da yaşayanlar başta olmak üzere Türkiye dışında yaşayan vatandaşlarına ulaşmayı hedeflemiştir. Bu yayınların amacı Türk diasporasının vatanlarıyla olan bağlarını sürdürmek, ülkenin tanıtımına katkı sağlamak, Türkiye'nin uluslararası arenadaki tezlerini ve argümanlarını desteklemektir.

TRT'nin dış yayın yapan bir diğer kanalı ise 1992 yılında TRT-INT Avrasya ismiyle yayınlarına başlamıştır. TRT Avrasya daha çok Sovyet Rusya'dan ayrılan Türki Cumhuriyetlere yönelik yayınlar gerçekleştirmiştir.

41. Cenk Demirkıran, Uluslararası Televizyon Yayıncılığının Tarihsel Gelişim Süreci: Fransa TV5 MONDE ile Türkiye TRT-INT ve TRT TÜRK Karşılaştırmalı İncelemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, ss. 250-251.

42. Esra Eren: Kamu Yayıncılığı ve Bir Kitle İletişim Kurumu Olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, ss. 47-50.

Türkiye'nin Dış Yayınları ve Türk Dış Politikası

Türkiye'de dış yayınlar daha önce de belirtildiği üzere diğer devletlerde olduğu gibi propaganda amaçlı başlamıştır. Televizyonun bir propaganda aracı olarak kullanılması kuşkusuz dönemin bir gereksinimi olarak doğmuştur. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na katılmamasına rağmen televizyonun propaganda gücünü radyodan edindiği tecrübe ile bilmekte ve bu doğrultuda adımlar atmıştır. Özellikle Hatay Sorunu hakkında yapılan propagandanın başarılı olmasıyla birlikte Türkiye bu gücü bizzat test etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye tarafsız bir politika izlemeye çalışmış ve dış yayınlarında da bu tarafsızlığını sürdürmeye çalışmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra NATO politikaları çerçevesinde dış politika uygulayan Türkiye özellikle Kore, Orta Doğu, Süveyş, Kıbrıs gibi dış politika olaylarında dönemin kitle iletişim aracını bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. Bunun yanında 1960'lı yıllara gelindiğinde Türkiye yeni bir olgu ile tanışmıştır. Bu olgu kısa zaman içerisinde Avrupa'nın farklı şehirlerine çalışmaya giden dönemin *misafir işçileridir*. Başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın ve daha sonra dünyanın birçok kentine çalışmak için göç eden Türk işçiler Türkiye'nin dış politikasında yeni gelişmelere sebep olmuşlardır. Türkiye yurtdışına giden milyonlarca vatandaşının anadillerini, kültürlerini, geleneklerini unutmamaları ve buldukları ülkelerde Türkiye'nin tanıtımını iyi yapmaları, Türk Dış Politikası'nda bu vatandaşlarını bilinçlendirerek kullanmayı amaçlaması sebebiyle Türk dış yayınlarını Türklerin buldukları ülkelere ulaştırmaya çalışmıştır. Bu gaye doğrultusunda Türkiye dış yayınlar konusunda yeni yasal ve teknik düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi dış yayınları Yabancı Diller ve Türkçe Yayınlar olarak ikili bir yapıya kavuşturmak olmuştur.

Türkiye yabancı dilde yaptığı yayınlarla devletini ve Türkleri yabancılara ve dünya kamuoyuna olumlu bir şekilde tanıtmayı amaçlamıştır. Yapılan Türkçe yayınlarla ise Türklerin yoğun yaşadıkları coğrafyalara ulaşmayı hedeflemiştir. Bu yayınlarda işçilerin sorunları, bu sorunların çözüm yolları, yetkili kuruluşlar, resmî kurumlar gibi konular öncelikle yer almıştır.

TRT kamu yayıncılığı yapan bir kurum olarak belirli yasalar, yönetmelikler ve prensiplerle yayın yapmaktadır. Türkiye'den Avrupa ülkelerine iş gücü göçünün başlamasıyla birlikte dönemin tek kitle iletişim aracı olan TRT'nin yayınlarının hedeflerinden biri de yurtdışındaki vatandaşları olmuştur. TRT, genel kapsam olarak yurtdışı yayınlarını iki başlık altında sınıflandırmakta-

dır. Bunlardan ilki “devletin her alanda tanıtılması”, ikincisi ise “Yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarının Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerinin sürdürülmesine yardımcı olmaktır”⁴³

Bunun yanında TRT, dış yayınlarını üç ana başlık altında sınıflandırmaktadır. Bunlar, yurtdışındaki vatandaşlar, Türk soylu topluluklar ve yabancılar olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplara yönelik gerçekleştirilecek olan yayınlarda program hedefleri, ilkeleri ve programlarda ele alınacak konular olarak ayrı ayrı ele alınmıştır.

Yurtdışındaki Türklere Yönelik Programlarda Gözetilen Hedefler

TRT'nin yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik programlarda ulaşmayı planladığı hedefler şu şekilde ifade edilmektedir.

- “1. Türk Milletinin millî, ahlaki, insani ve manevi kültür değerlerini benimsemelerine, birlik ve beraberliklerini muhafaza edip, kimliklerini korumalarına, Türkiye’yi ve Türk insanını tanımalarına, Türkiye’nin ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda göstermiş olduğu başarıları öğrenmelerine,
2. Vatan ve bayrak sevgisinin canlı tutularak askerlik hizmetinin önemini, Atatürk ilke ve inkılâpları ile Türkiye Cumhuriyeti’ni benimseyip özümsemelerine,
3. Beden, zihin, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe, hür ve geniş bir dünya görüşüne sahip, bulunduğu topluma karşı da sorumluluk duyan, yapıcı ve verimli kişiler olarak yetişmelerine, eğitim ve bilgi seviyelerinin yükseltilmesine,
4. Türk kültürünün yanı sıra, buldukları ülkelerin kültürlerini ve yasalarını da dikkate alarak uyum sağlamalarına,
5. Bireysel teşebbüs ya da ortaklık kurarak, buldukları ülkelerin ekonomilerinde yer edinen girişimci, sanayici ve iş adamlarımızın, ülkemiz işletmeleriyle yakınlaştırılmasına,
6. Hak ve çıkarlarını en iyi şekilde korumalarına; bölücü, yıkıcı ve irticaî terör örgütlerine karşı bilinçlenmelerine, Türkiye Cumhuriyeti le-

43. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Kurumsal, Görevlerimiz, <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/Gorevlerimiz.aspx>, (Erişim tarihi: 19 Ekim 2021).

hinde, kendi liderlikleri ve inisiyatifleri ile lobcilik faaliyetlerinde bulunabilecek şekilde teşkilatlanmalarının sağlanmasına,

7. Buldukları ülkelerde ve Türkiye'ye geldiklerinde karşılaştıkları ve ya karşılaşılabilecekleri problemlerinin çözümüne,
8. Vatandaşlarımızın, özellikle gençlerin ve çocukların buldukları ülkelerde ve Türkiye'de gelecekte de geçerli olacak mesleklere yönelmelerine, vasıflı hâle geçmeleri için de meslek eğitimine özendirilmelerine, yardımcı olunacaktır.”⁴⁴

Yurtdışındaki Türklere Yönelik Yayın İlkeleri

TRT'nin yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik yayın ilkeleri şu şekilde ifade edilmektedir.

- “1. Vatandaşlarımızın Türkçeyi ve Türk tarihini çevresindeki insanlara, özellikle gençlere sevdirmeleri teşvik edilecektir.
2. Programlarda didaktiklikten kaçınılacak, estetik ve kaliteye özen gösterilecektir.
3. Vatandaşların farklı iki kültür çevresi içinde buldukları göz önünde tutulacak, buldukları toplumla uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı benzer yanları vurgulanacak, programların hazırlanmasında buldukları ülkelerle mümkün olduğunca iş birliği yapılacaktır.
4. Programlara yurtdışındaki vatandaşların katılmaları sağlanacak, toplum önderlerini zaman zaman bir araya getiren programlar yapılacaktır.
5. Vatandaşlarımızın yalnız olmadıkları, Devletimizin her zaman ve her konuda kendilerine destek olduğu vurgulanacaktır.
6. Türkiye'nin çağdaş görüntüsüne zarar verebilecek görüntü ve programlara yer verilmeyecektir.
7. Ülkemiz aleyhinde yapılan zararlı ve gerçek dışı propagandalara karşı yurtdışındaki vatandaşlarımızı bilgilendirici, morallerinin bozulmasını önleyici yayınlara ağırlık verilecektir.
8. Vatandaşlarımızın ülkemizin dış imajını olumlu yönde kuvvetlendirici, tanıtıcı faaliyetlerde bulunmaları teşvik edilecektir.

44. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Genel Yayın Planı Ankara, 2008, s. 28.

9. Ülkemiz hakkında olumlu bir kamuoyu oluşturulması bakımından yayının yapıldığı ülke halkının da programlara katılımının sağlanmasına çalışılacaktır.”⁴⁵

Yurtdışındaki Türklere Yönelik Programlarda Ele Alınacak Konular

TRT'nin yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik programlarda ele alınacak program konuları aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır.

- “1. Atatürk, millî mücadele ve Türk tarihinin önemli kişi ve olayları,
2. Çağdaş Türk dili ve edebiyatı, seçme eserler ve şiirler, “İnsan Sevgisi”ni işleyen Yunus Emre ve Mevlâna gibi bilge kişilerin hayatlarının ve düşüncelerinin Anadolu Türk kültürüyle bağdaştırmak suretiyle işlenmesi ve evrensel boyutta yorumlanması,
3. Türkiye'nin modern, çağdaş, huzurlu ve güvenli bir ülke olduğu, Türkiye'de insanların yardımsever ve dost canlısı olduğu; ırk, dil, din, mezhep vb. ayrımcılık yapılmadığı, yasalar önünde herkesin aynı hak ve ödevlere sahip olduğu,
4. Türkiye aleyhine yurtdışında yürütülen gizli veya açık faaliyetler, bu faaliyetlerin odakları, Türkiye coğrafyası hakkında ileri sürülen hak-sız ve dayanaksız iddiaların doğrudan cevaplanması, Doğu ve Güneydoğu'nun kalkınmasına ağırlık verildiği, buradaki halkın yaşantısında meydana gelen olumlu değişikliklerden örnekler,
5. Vatandaşlarımızın buldukları ülkelerde terör örgütlerinin (özellikle PKK terör örgütü ve bu örgütün aldatmaca olarak isim değiştirmesi) tehditleri karşısında bilinçlendirilmesi ve uyarılması, güvenlik makamları, konsolosluklar ve Türkiye'deki 155 Polis İmdat hattına yapılacak ihbarlardan çekinilmemesi gerektiğinin vurgulanması,
6. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temel felsefesi, T.C. Anayasasında İnsan Hakları konusunun yabancı anayasalarla karşılaştırılması,
7. Türkiye'nin her konudaki olumlu yönlerini destekleyen yerli ve yabancılarla (özellikle Batı Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye gelenler) yapılan röportajlar,

45. A.g.e., ss. 28-29.

8. Türk tarihinde utanılacak bir olay olmadığını, Türk Milletinin barış ve hoşgörüyü inandığının, barbarlık ve zalimlik gibi asılsız iddiaların siyasi saplantılara dayandığının örneklerle anlatılması,
9. 23 Nisan Çocuk Şenliklerine katılan yabancı ülke çocuklarının, Türkiye’de kurdukları sıcak ilişkiler, bunlarla yapılan röportajlar,
10. Tiyatro, sinema, müzik, resim, opera ve bale gibi alanlarda Türkiye’den örnekler, bu sanatlardaki gelişmeler,
11. Ailenin önemi; arkadaşlık, komşuluk, okul, çevre ve toplum ilişkileri (yardımlaşma ve iş birliği, sevgi, saygı, hoşgörülü olma ve görgü kuralları), Türkiye’de aile ve kadına verilen değer,
12. Türklerin dünya ve uygarlık tarihi içindeki yeri, medeniyete olan katkıları, Türk Milletinin kültürel dokusunu oluşturan ortak unsurlar,
13. Türkiye’deki yerleşim yerleri, ulaşım durumu, yollar, sanayi ve teknoloji durumu, sanayi ve tarım ürünleri, barajlar ve elektrik santralleri, tarih, kültür ve tabiat varlıkları ile güzellikler; Güneydoğu Anadolu Projesi ve uygulamaları, bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmaları,
14. Türkiye Cumhuriyeti’nin yurtdışı kuruluşlarının kuruluş ve görevleri (Büyükelçilikler, Konsolosluklar, Temsilcilikler vb.),
15. Yurtdışındaki vatandaşların günlük yaşayışları, dinî, sosyal ve kültürel faaliyetleri, okullarda ve işyerlerinde vb. karşılaştıkları problemler, çözüm yolları, kendilerini ilgilendiren mevzuat ve uygulamalar, e-konsolosluk,
16. Yurtdışında yaşayan vatandaşların çifte vatandaşlık, oturma ve çalışma izni ile iş yeri açabilme sorunları, başarılı iş adamları ve girişimcilerin tanıtılması ve bunların ülke ekonomisine kazandırılması, ülkemize yaptıkları yatırımlar ve yatırım alanları, gümrük birliği ve etkileri,
17. Dinî gün ve gecelerin önemi, dinî tören ve toplantılar, din ve ibadetin insanın gelişmesine, ilerlemesine ve çağdaşlaşmasına ışık tutan, birlik, beraberlik, saygı, sevgi ve hoşgörüyü katkıda bulunan manevî bir unsur olarak yorumlanması,
18. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak askerlik hizmetini yerine getirmenin önemi, yurtdışındaki vatandaşlarımızın askerlikle ilgili işlemleri,

19. Türkiye'nin dış politikası, ilişkileri (Bu konularda yapılan anlaşmalara ve Dışişleri Bakanlığı'nın görüşlerine uygun olarak) önemli olaylar ve sorunlar (Avrupa ile ilişkiler, AB'ye üyelik süreci ve bu bağlamda Kopenhag kriterleri, Avrupa güvenlik ve savunma konuları, komşularımızla ilişkiler, Ege ve Kıbrıs sorunları, ABD ile ilişkilerimiz, başta Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu olmak üzere Irak ve bölgesel sorunlar ve işbirliği çalışmaları, Bakü-Ceyhan petrol boru hattına ilişkin gelişmeler vb.) ile ilgili görüşleri, yapılan çalışmalar, alınan sonuçlar, dünyadaki gelişmeler, Avrupa Birliği'nde bugünkü durum ve Türkiye için önemi,
20. Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan Türk işçileri ve diğer bireylerin haklarının anlatılması, Türkiye'nin yabancı ülkelerle ve Avrupa Birliği ülkeleriyle yaptığı sosyal güvenlik anlaşmaları, bu haklarla ilgili problemler, çözüm yolları, ülkemizin de taraf olduğu "Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması" sözleşmesi, Türkiye'de sosyal güvenlik kurumları ve etkinlikleri,
21. Buldukları ülkelerde ve Türkiye'de eğitim sistemi; Türkiye'deki okullarla denklik problemleri, okul öncesi ve okul çağındaki çocuklar ile gençlere yönelik eğitici konular, çocuk edebiyatı,
22. Tasarruf yapmanın önemi ve Türkiye'deki önemli yatırım alanları, hazine borçlanma enstrümanları, kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları ve süper döviz hesaplarının tanıtımı ve önemi, İMKB işlemlerinin tanıtım ve duyurulması,
23. Orta Doğu ve diğer dış ülkelerde çalışan vatandaşlarımızı ilgilendiren hukukî konularla yabancı işçi çalıştırılmasına ilişkin mevzuatın tanıtılması,
24. Çeşitli vergi konularının (dar mükellefiyet, çifte vergilendirme, gelir vergisi uygulamaları) anlatılması,
25. Yurtdışından kesin dönüş yapacak olanların ülkemiz şartlarına uyumdaki problemleri, çözüm yolları, kesin dönüş ve giriş-çıkışlarla ilgili gümrük mevzuatı, gümrük tasfiyesi, posta yoluyla gelen vergili veya vergisiz eşyalar, gelir ve emlak vergileri.⁴⁶

46. A.g.e., ss. 68-70.

Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik yapılan yayınlarda gözetilen ilkeler, hedefler ve program konuları Türkiye'nin bu yayınlarla yurtdışında yaşayan vatandaşlarıyla anavatanları arasındaki bağlarını korumayı ve güçlendirmeyi, Türk kimliğinin milli ve manevi değerlerini buldukları ülkelerde sürdürmelerini, milli birlik, beraberlik ve kaynaşmanın sürdürülmesini, buldukları ülkelere entegre olmalarını, Türkiye'nin olumlu manada tanıtımını yapmalarını, geleceğe yönelik iyi meslek seçmelerini, ekonomik atılımları ve Türkiye adına lobi faaliyetlerinde bulunmalarını teşvik etmeye yöneliktir. Bunun yanında programlarda askerlik vazifesinin kutsallığı, Atatürk, Türk Edebiyatından örnekler, geleneklerin yaşatılması, dini gün ve gecelerin önemi öncelikle ele alan konulardır. Diğer yandan Türkiye'yi hedef alan terör faaliyetlerine karşı yurtdışındaki vatandaşları bilinçlendirmek bu yayınların en önemli amaçlarından biridir. Bu bağlamda yapılan yayınlar önceleri TRT Int kanalıyla yapılmıştır.

TRT INT

TRT International (TRT Int) kanalı yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik yayın yapmak üzere 1990 yılında TV5 adıyla kurulmuş daha sonra ismi TRT International olarak değiştirilmiştir. Bu kanal aynı zamanda Türkiye'nin ilk uluslararası televizyon kanalıdır. TRT Int'in amaçları "yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın Türkiye ve Türk kültürü ile bağlarının devamını sağlamak, devleti her alanda tanıtmak, eğitim ve kültür düzeyini yükseltmek, dil, din, örf ve adetlerini, birlik ve beraberliklerini muhafaza etmelerine yardımcı olmak, morallerini güçlendirip çeşitli konulardaki sorunların çözümüne ışık tutarak Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerini sürdürmek, ayrıca buldukları ülkelerin kültürlerini tanıtmak, uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla Hollanda'da başlatılmıştır."⁴⁷ Diğer yandan Türkiye'nin aleyhine yapılan yıkıcı, bölücü ve irticai akımlarla yürütülen veya Ermeni propagandaları gibi zararlı ve gerçek dışı propagandalara cevap vererek vatandaşlarımızı bilgilendirmek gibi siyasi hedefler de TRT Int'in kuruluş amaçları arasında yer almıştır.

TRT Int yayınlarının Avrupa ülkelerinde yayınlarına yer verilmesi kolay olmamış, Avrupa ülkelerinin Türkiye'den birtakım talepleri olmuştur. Bu ta-

47. Sezer Akarcalı, Radyo ve Televizyonda Türk Dış Yayınları, Ankara, İmaj Yayınevi, 2003, s. 202.

lepler Sezer Akarcalı'ya göre "akla hayale gelmeyecek kadar çok sorunlar" şeklinde nitelendirilmiştir. Bu sorunların başlıcaları "kanalın politik ve tek bir görüşün savunulduğu bir kanal olmaması, dini içerik taşımaması, dini propaganda yapılmaması, yayınlara karşı cevap hakkına yer verilmesi, şahıslara ya da kurumlara herhangi bir saldırıda bulunulmaması, gençleri kötü alışkanlıklara iten, şiddet ve pornografik yayınlar yapılmaması" gibi isteklerdir.⁴⁸ TRT zamanla bu sorunları aşmış ve yayınları Türklerin yoğunlukla yaşadıkları ülkelere ulaştırmıştır. TRT Yurtdışı Yayınlar Müdürlüğü'nden Uzman Ender Berker doktora çalışması için kendisiyle mülakat gerçekleştiren Cenk Demirkıran'a şunları ifade etmiştir.

"Bugüne kadar TRT-INT yayınlarının dağıtım anlaşmalarını yaptık. TRT-INT yayınlarını engelleyen, üstü kapalı bir siyasi problem var. Asimilasyonun önündeki en büyük engel Avrupa'da TRT-INT yayınlarıdır. Bu çok ciddi bir engel olarak görülüyor. Bir yere kadar da doğru, bizim toplumu düşününce... 30 sene Almanya'da kalıp da Almanca öğrenmemekle övünen insanlarımız var. Avrupalı devletler analogda yer yok diyorlar. AB ülkelerine öncelik tanımamız lazım diyerek TRT-INT yayını kaldırıyorlar. Dijital yayıncılık ile TRT bu sıkıntıdan kurtuldu. Çok yüksek rakamlar ödüyorduk kablo yayını için. Şimdi artık eskisine göre cüzi."⁴⁹

TRT Int kanalı 2008 yılında Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Danimarka, Finlandiya, Gürcistan, Hollanda, İsveç, İsviçre, Kazakistan, Kırgızistan, Makedonya, Moldova, Norveç, Polonya, Romanya'da kablolu yayın ağına girmiştir. TRT-INT'in bu yolla ulaştığı hane sayısı ise Almanya'da 12.221.291, Hollanda'da 3.959.819, Belçika'da 1.502.956, Danimarka'da 6.211, Avusturya'da 624.000, İsviçre'de 1.521.379, Bulgaristan'da 40.000 olmuştur.⁵⁰ Ancak dijitalleşmenin ve akıllı telefonların yaygınlık kazanmasıyla birlikte kablolu ya da analog/karasal yayınların bir önemi kalmamıştır. İnternet yayıncılığı sayesinde Türkiye'den yurtdışına yapılan yayınlar da hem maliyet olarak ucuzlamış hem de daha çok kişiye ulaşmayı mümkün kılmıştır.

TRT Int kanalının Türk Dış Politikası açısından önemi, Cenk Demirkıran'a mülakat veren bir diğer Yurtdışı Yayınlar Müdürlüğü görevlisi Zeki Bayсал tarafından şu şekilde ifade edilmiştir. "Dışarıdan bölücü ve eleştirel bakış-

48. Akarcalı, a.g.e., s. 206.

49. Demirkıran, 2008, s. 302.

50. A.g.e., s. 302.

lara bir cevap niteliği taşıyacak programların büyük bir kısmı alt yazı ile yayınlanmaktadır. Bu programlar Yurtdışı Yayınlar Müdürlüğü'nden talep edilir, program müdürlüklerinden ona göre program yapılırsa veya yapılmışlar elden geçirilerek yayınlanır. Ermeni sorunu ile ilgili bütün programların neredeyse 3 dilde alt yazısı vardır. Türkiye'yi tanıtan özel belgeseller ve turizme yönelik programlar da alt yazılı yayınlanmaktadır.”⁵¹

TRT Int kanalı 2009 yılında kapanmış, TRT Türk ismiyle yeniden yapılandırılmıştır. Bu kanal kurulduğu zamandan yeniden yapılandırıldığı 2009 senesine kadar Türkiye'yi tanıtmaya, Türkiye'nin siyasi tezlerini savunmaya ve yurtdışında yaşayan Türklerin anavatanlarıyla maddi ve manevi bağlarının kopmamasına çalışmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda siyasi, kültürel, dini ve spor programlarına yer verilmiştir.

Türkiye'nin Sesi Radyosu

Türkiye'nin Sesi Radyosu (TSR), TRT bünyesinde 1937 yılından bugüne yayınlarını sürdüren, Avrupalı Türklere hitap eden devlet radyosudur. *Türkiye'nin Dünyaya Açılan Penceresi* sloganıyla yayın yapan Türkiye'nin Sesi Radyosu Çince, Almanca, İngilizce ve Rusça yayınlarla Türkiye'de yaşayan yabancılara ulaşmaktadır. Yabancılara yönelik gerçekleştirilen yayınlarda Türkiye'yi dışarıda tanıtmak ve modern bir Türkiye imajı oluşturmaya yardımcı olmayı amaçlayan TSR, yurtdışında yaşayan Türklere yönelik yaptığı yayınlarda ise;

“Yurtdışında yaşayan Türklerin; Türkiye ve Türk kültürü ile bağlarının devamını sağlamalarına, eğitim ve kültür düzeylerini yükseltmelerine, Türklük bilincini canlı tutmalarına, dil, din, örf ve âdetlerini, birlik ve beraberliklerini muhafaza etmelerine, morallerini güçlendirip çeşitli konulardaki problemlerinin çözümüne ışık tutarak, Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerini sürdürmelerine,

Yurtdışında yaşayan Türklerin Türk kültürüne bağlılığının yanı sıra, yabancı kültürleri de dikkate alarak, buldukları ülkeye uyum sağlamalarına, buldukları ülke şartlarından kopmadan kendilerinin ve ülkemizin çıkarlarını koruyabilecek şekilde eğitilmelerine ve yönlendirilmelerine,

Türkiye ile Türk devlet ve topluluklarının, değişik ülkelerdeki Türk varlığının, kültürünün, ortak değerlerinin, ekonomik ve siyasi ilişkilerinin vur-

51. A.g.e., s. 304.

gulanmasına, Türkiye'nin ikili ve çok taraflı ilişki kurduğu diğer ülkelerin ve kültürlerinin de bu ilişkiler çerçevesinde tanıtılmasına,

Türkiye ve Türk insanının tanıtılarak, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milleti hakkında dünyada olumlu bir kamuoyu oluşturmak, Türkiye'nin siyasî, sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda kaydettiği gelişmelerin yansıtılmasına, hitap edilen hedef kitlenin Türkiye'ye sempati ve desteğinin artırılmasına,

Türkiye aleyhindeki kampanyalara, asılsız iddia ve iftiralara cevaplar oluşturarak dünya kamuoyunun gerçekleri öğrenmesine,

Türkiye'nin diğer ülkelerle, sınai, sosyal, ekonomik ilişkileri ve ihracatının geliştirilmesine, yeni pazarların bulunmasına, karşılıklı yatırım anlaşmalarında sağlanan iş birliği imkânlarının tanıtılmasına, Türk haftaları ve fuarlarının duyurulmasına yardımcı olmaktır.

Hem Türkçe hem de yabancı dildeki yayınlarda Türkiye ile Türk devlet ve toplulukları, çeşitli ülkelerdeki Türk varlığı ve kültürünün tanıtılması, Türkiye aleyhindeki kampanyalara cevap verici yayınların amaçlanması devlet eliyle yapılan bu uluslararası radyo yayıncılığının ülke çıkarlarını koruma yönünde görev yaptığını gösteren noktalardan en önemlisidir. Bu yayınlar Türkiye'nin yurtdışındaki sesi görevini üstlenmektedir.”⁵²

Diğer yandan Türk Dış Yayınları kitabının yazarı Sezer Akarcalı TSR yayınlarının Türkiye'nin Dış Politikası açısından önemini şu şekilde ifade etmektedir:

“Haber ve yorumu birbirinden açık olarak ayırmak, gözetilen bir ilke olup, yorumların da Türkiye'nin dış politikasını ve aktarmak istediği bilgileri, görüşleri yansıtma açısından verildiğini belirtmek isteriz. Kurum, devletin dış ilişkileri ile ilgili yayınlarda Dış İşleri Bakanlığı'nca uygun görülecek zamanlarda, TRT Kurumu'na bildirilecek esasları ve bakanlığın yorumlarda kaynak belirtip belirtmeyeceği konusundaki görüşünü göz önünde tutarak dış yayınlarını sürdürmektedir.”⁵³

Bu açıdan bakıldığında TSR yayınlarının haber ve yorum kısımlarında Dış İşleri Bakanlığı'nın önerilerinin dikkate alındığı ve yayınların Türk Dış Politikası açısından önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

52. Hatice Başer, Türkiye'nin Kamu Diplomasisi: Bir Örnek Çalışma TRT. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Beykent Üniversitesi. 2011. ss. 170-171.

53. Akarcalı, 2003, s. 112.

TRT DEUTSCH

TRT, 2014'ten itibaren uluslararası yayınlarında değişime gitmiştir. TRT'nin kurumsal yapısında uluslararası yayınlardan sorumlu genel müdür yardımcılığı ihdas edilmiş ve bu müdürlük bünyesinde TRT World, TRT Arabi, TRT Uluslararası Haber Yayınları Dijital Kanal Koordinatörlüğü, Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Uluslararası Haber Yayınları Yayın Planlama ve Yönetim Müdürlüğü, Uluslararası Özel Haberler ve İçerikler Müdürlüğü kurulmuştur. Bu birimlerden TRT Uluslararası Haber Yayınları Dijital Kanal Koordinatörlüğü bünyesinde TRT Deutsch, TRT Rusça kurulmuş, TRT Balkan ve TRT Fransızca ise kuruluş aşamasındadır. Bu yapılanmayla birlikte Türkiye'nin yurtdışı yayınları çok geniş alanlardan, çok spesifik alanları kapsayacak şekilde planlanmıştır. Avusturya'da Almanca konuşulması nedeniyle Avusturya'da yaşayan Türklere yönelik ilk kapsamlı yayıncılık TRT Deutsch ile başlamıştır.

TRT Deutsch 13 Ocak 2020'de Almanya'nın başkenti Berlin'deki ofisinden dijital platformlarda ve sosyal medya üzerinden yayın hayatına başlamıştır. Öncelikli hedef kitlesi Almanca dil bölgesindeki Almanya, Avusturya ve İsviçre'dir.

TRT Deutsch'un kurulmasıyla birlikte Türkiye'nin Almanya'da ve Avusturya'da yaşayan Türklere yönelik yayınları geçmişteki yayınlara göre büyük oranda değişmiştir. TRT Deutsch her ne kadar Almanya merkezli kurulmuş olsa da ortak dilden ötürü hedef kitlesi Avusturya'yı da kapsamaktadır.

TRT Deutsch'un Instagram takipçilerinin %25'i Berlin, %15'i Hamburg ve %15'i ise Avusturya'nın başkenti Viyana'dandır. Benzer şekilde Facebook sayfasının takipçilerinin yaklaşık %10'u ve Youtube sayfasının abonelerinin %15'i Avusturya'dandır.⁵⁴ Bu oranlar TRT Deutsch'un Avusturya'dan yoğun şekilde takip edildiğini göstermektedir.

Türklerin Avusturya'ya misafir işçi olarak geldiği dönemde yaşadıkları temel sorunlar dil ve din farklılıkları nedeniyle topluma uyum sorunu olmuştur. Ancak aradan geçen sürede hem dünyada hem de Avusturya'da siyasi atmosfer değişmiştir. İslamofobi ve İslam karşıtlığı siyasi bir argüman olarak kullanılmaya başlanmış, aşırı sağ partiler güçlenmiş ve zaman zaman hükümet ortağı olmuşlardır. Günümüzde Avusturya'da yaşayan Türklerin temel sorunları İslamofobi, İslam karşıtlığı, Türk düşmanlığı, okullarda ve kamu daire-

54. TRT Deutsch yetkililerinden kişisel görüşme ile alınan bilgilerdir.

lerinde ayrımcılıktır. Bu nedenle Türkiye'nin geçmişte yaptığı yayınlar Türklerin güncel sorunlarının çözümüne katkı sağlayamamaktadır. TRT Deutsch bünyesinde yapılan haberlerde Avusturya'nın ana akım medyasının yeterince yer vermediği başarılı Türkler tanıtılmakta, Türklerin uğradığı haksızlıklar Almanca olarak dile getirilmektedir. Bu yönüyle Türklerin medya aracılığıyla *savunulması* TRT Deutsch aracılığıyla yapılmaktadır.

TRT Deutsch'un diğer bir önemli katkısı ise Avusturya ile Türkiye arasındaki olumlu gündemleri yayınlarak iki ülke arasındaki ilişkilere katkı sağlamasıdır.

5.4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Avusturya'daki yaklaşık 55 yıllık Türk varlığına karşın Türkiye'nin Avusturya'ya yönelik özel bir medya stratejisi olmamıştır.

Türkiye'den Almanya'ya 1961'de, Avusturya'ya ise 1965'te başlayan iş gücü göçü her iki ülkede de ciddi bir diaspora gücü oluşturmuştur. Avusturya'da Avusturya kimliğine sahip olanlar Avusturyalı olarak tanımlandığı için resmi rakamlar Avusturya'da yaklaşık 120.000 Türk'ün yaşadığını ortaya koymaktadır. Resmi rakamlara göre Türkler Avusturya'da Almanlar, Rumenler ve Sırp'lardan sonra dördüncü büyük göçmen topluluktur. Minority Rights Group International raporuna göre ise Avusturya'da 300.000 civarında Türkiye kökenlinin yaşadığı varsayılmaktadır.

Almanya ve Avusturya'nın aynı dili konuşması ve göçün Almanya'ya daha erken başlamış olması nedeniyle Avusturya'da yaşayan Türk diasporası Türkiye devleti açısından öncelikli görülmemiştir. Bir anlamda Avusturya'daki Türk Toplumunu Almanya'daki Türk Toplumunun gölgesinde kalmıştır.

Almanya ve Avusturya'ya göçün başlamasında itibaren Türkiye devleti olarak vatandaşlarına medya aracılığıyla ulaşmaya çalışmış ancak hem çağın teknolojik imkânları hem de Türkiye'nin yeterli ekonomik güce sahip olmasından ötürü Avusturya ve Almanya'daki Türklere yönelik özel içerikler üretilmemiştir.

Türkiye yakın zamana kadar yurtdışındaki Türkleri "Türkiye ile irtibatı kopmayan, milli ve manevi değerlerini unutmayan, yurtdışında Türkiye'nin tanıtımını yapan ve maddi yatırımlarını Türkiye'ye yaparak, ülkeye döviz girişi sağlayarak dış ticaret açığını kapatmaya yardımcı olan" bir topluluk olarak kodlamıştır. Bu doğrultuda da sınırlı sayıda televizyon ve radyo ya-

yını gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Türk vatandaşlarına yönelik yapılan yayınlarda Türklerin yaşadıkları yerlerdeki “entegrasyonu” ve hayata katılmalarıyla ilgili yayınlara yer verilmemiştir. Yayınlar Türklerin Türkiye ile manevi ve maddi bağlarını sürdürmeye odaklanmıştır. Bu yönüyle Türkiye’nin Avusturya başta olmak üzere yurtdışında yaşayan vatandaşlarına yönelik kalıcı ve sürdürülebilir medya üretimi ve stratejisi olmamıştır. Yayınlar; çalışmak üzere Türkiye’den ayrılan insanların Türkiye sevgilerini devam ettirmek, askerlik yapmalarını sağlamak, Türk kültürünü yurtdışında tanıtmak ve lobi faaliyetlerinde bulunmak, maddi birikimlerini Türkiye’ye yaparak döviz girmesini sağlamayı amaçlamıştır. Dış politikadaki sorunlardan Avrupa Birliği üyelik süreci, Ege ve Kıbrıs, Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu gibi konularla, terör örgütü PKK ile mücadelenin yurtdışında anlatılması da yurtdışında yaşayan Türklerden devletin bir beklentisi olmuştur. Ancak özellikle kamu yayıncısı TRT’nin uluslararası yayınlarını dönüştürmesiyle ve 2020 yılında TRT Deutsch’un kurulmasıyla bu durum değişmiş, Türkiye Almanca dil bölgesindeki Türklere yönelik birinci elden yayınlar gerçekleştirmeye başlamıştır.

Nitekim TRT Deutsch kısa zamanda ivme yakalamış, Instagram’da 100.000, Youtube’da 30.000, Facebook’ta 100.000 ve Twitter’da ise 30.000 takipçiye ve aboneye ulaşmıştır. TRT Deutsch yayınlarının içerikleri yaklaşık %50 Almanya’dan, %20 Türkiye’den, %15 Avusturya’dan ve %15 ise uluslararası haberlerden oluşmaktadır.

Türkiye’nin Avusturya’da iki medya temsilcisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki yaklaşık 10 yıl aradan sonra 2021 yılının Eylül ayında atanan basın müşaviri ve ikincisi ise Anadolu Ajansı muhabiridir.

Türkiye’nin Avusturya’daki diasporasının potansiyelini koruyabilmesi ve harekete geçirebilmesi için çağın gerekliliklerine uygun bir medya stratejisi kurgulaması gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin Avusturya’ya yönelik medya politikaları geliştirmesi önem arz etmektedir:

• Avusturya’da TRT Temsilciliğinin Açılması

Avusturya’da 300.000 Türk bulunmasına, Avusturya’nın Türkiye’de en çok yabancı yatırım sağlayan ülkelerden biri olmasına, Türkiye ile Avusturya arasında yüksek hacimli ekonomik ilişkilere karşın Türkiye’nin Avusturya’daki sadece iki medya temsilcisinin bulunması bu alanda zayıf kaldığının göstergelerindedir. Bu bağlamda kamu yayıncısı TRT’nin Avusturya’da bir ofis

açması hem Türkiye'nin hem de Avusturya'daki Türk toplumunun menfaatine olacaktır. Bu sayede Avusturya'da yaşayan Türklere yönelik özel içerikler üretilmesi mümkün olacaktır.

- **Türkiye Kurumlarının Avusturya'daki Türk Medya Kuruluşlarına Reklam ve İlan Vermesi**

Mülakat yapılan her iki gazeteci de finansal sorunların mesleğin geleceğini tehdit ettiğini belirtmiştir. Her iki katılımcı da Türkiye'nin başta THY ve Gelir İdaresi Dairesi başta olmak üzere Türkiye'den kamu kurumlarının reklam ve ilan vermek suretiyle Avusturya'daki Türk medyasını desteklemelerini beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle THY, YTB, Basın İlan Kurumu, Yunus Emre Enstitüsü ve kamu ihalelerinin yurtdışındaki yatırımcılara yönelik ilan ve reklamlarıyla Türk medyasını desteklemesi Avusturya'daki Türkçe medyanın devamı açısından önemlidir.

- **Dijital Medya Eğitimleri Düzenlenmesi**

Avusturya'da eski sayılabilecek yerel Türkçe gazeteler ve gazeteciler bulunmaktadır. Ancak matbu gazetenin güncel haberleri takip etmekte ve yayınlamakta yavaş kalması ve yeni medya olarak tanımlanan dijital medyaya göre daha maliyetli olması nedeniyle dönüşmeleri gerekmektedir. Mülakat yapılan gazeteciler de bu sorunu ortaya koymuştur. Bu anlamda İletişim Başkanlığı bünyesinde Avusturya'daki Türk gazetecilere yönelik belirli aralıklarla dijital medya eğitimlerinin verilmesi ve gazetecilerin dijital medya araçlarıyla da maddi olarak desteklenmeleri Avusturya'daki Türk toplumu açısından faydalı olacaktır. Bu sayede gazeteciler kaliteli içerikler üretebilecek ve toplum da bundan istifade edebilecektir.

- **YTB Tarafından Gençlerin Gazetecilik Mesleğine Teşvik Edilmesi**

Mülakat yapılan her iki gazeteci de Avusturya'daki Türk gazetecilerin temel sorunlarından birinin yetmişmiş personel sorunu olduğunu ortaya koymuştur. Yeni nesil gençlerin gazeteciliğe teşvik edilmesi maksadıyla Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından yetenekli gençlere gazetecilik mesleğinin tanıtımı, kariyer olanakları gibi imkânlar tanıtılmalıdır. Ayrıca Türkiye'de gazetecilik stajları ayarlayarak gençleri gazetecilik mesleğine teşvik etmek elzemdir.

- **İletişim ve Gazetecilik Öğrencilerine Burs Verilmesi**

Shanghai Global Ranking üniversite sıralamasına göre Viyana Üniversitesi'nin Gazetecilik ve İletişim Bölümü dünya genelinde 14. sırada yer almıştır. Avusturya'da yaşayan yeni nesil Türklerin eski nesillere göre daha fazla üniversite okuma oranına sahip olduğu göz önüne alındığında Türkiye'nin Türk diasporasının geleceği olan gençleri gazetecilik bölümünü okumalarını teşvik etmesi uzun vadeli olarak Türkiye ve Türk diasporası için önem arz etmektedir. Dünyanın en iyi gazetecilik bölümlerden birinde Almanca olarak eğitim alan Türk gençleri hem Avusturya hem de Almanya medyasında gelecekte önemli görevler ifa edebileceklerdir. Bu nedenle İletişim Başkanlığı ve YTB tarafından Avusturya'da İletişim ve Gazetecilik Bölümü'nde okuyan öğrencilere burs verilmesi, öğrencileri bu bölümü seçmek için teşvik edecektir.

YTB tarafından yurtdışında yaşayan hukukçulara yönelik düzenlenen *YTB Hukukçular Buluşması*, *Hukuk Uzmanlık Bursu*, gibi kurs ve bursların medya alanında da düzenlenmesi önem arz etmektedir.

- **Türk Diasporasına Yönelik Medya Akademisi Düzenlemesi**

Teknolojinin gelişimi ve akıllı telefonlarla birlikte sosyal medyanın yayılması neticesinde her birey kendi içinde bir muhabir gibi içerik üretebilme potansiyeline ulaşmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin İletişim Başkanlığı aracılığıyla Avusturya'daki Türk diasporasına yönelik *Medya Akademisi* düzenlemesi hem Türk toplumu hem de Türkiye'nin Avusturya'da medyada ve dijital mecralarda olumlu anlamda görünümüne katkı sağlayacaktır.

- **Türk Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Dijital Medya Yönetimi Eğitimleri**

Avusturya'daki Türk toplumunun kurduğu dernekler, mescitler ve yardım kuruluşlarıyla birlikte Avusturya'da Türklerin sivil katılımı üst seviyededir. Günümüzde her kuruluşun sosyal medya hesapları bulunmaktadır. Ancak bu mecraların nasıl yönetileceği ve ne tür içerikler paylaşılmasının hem Avusturya Türk Toplumu hem de Türkiye'nin Avusturya'daki imajı açısından fayda sağlayacağı önemli bir konudur. Bu bağlamda İletişim Başkanlığı aracılığıyla Avusturya'daki Türk sivil toplum kuruluşlarına yönelik dijital medya yönetimine dair eğitimler verilmesi önem arz etmektedir.

- **Avusturyalı Gazetecilere Yönelik Türkiye Programları**

Türkiye'nin Avusturya medyasında sıklıkla negatif görseller ve içeriklerle haberlere konu edilmesi bir vakadır. Bunda Avusturya medyasının tek yanlı bakışı önemli bir etken olsa da Avusturyalı gazetecilerin Türkiye'yi yakından tanımamaları da bir başka nedendir. Bu bağlamda belirli aralıklarla farklı alanlardan gazetecilere yönelik Türkiye turları düzenlenmesi faydalı olacaktır.

- **Medya Araştırması Yapılması**

Avusturya'da yaşayan Türklere yönelik yapılmış tek medya araştırması Avusturya İçişleri Bakanlığı tarafından yaptırılmıştır. Avusturya'daki diasporanın hangi medya araçlarını yoğunlukla kullandıkları, medyayı Avusturya medyası üzerinden mi yoksa Türkiye medyası üzerinde mi takip ettikleri bilinmemektedir. Türkiye'nin Avusturya'da yaşayan diasporasının medya tüketimi bağlamındaki beklentilerini ve ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla bir saha araştırması yapması faydalı olacaktır. Bu sayede Türkiye'nin Avusturya'ya yönelik özel içerikler üretmesi mümkün olacaktır.

Yukarıda bahsedilen tüm politika önerilerinin İletişim Başkanlığı bünyesinde kurgulanması ve idare edilmesi için Avusturya'ya yönelik Başkanlık bünyesinde kapsamlı iletişim stratejisi oluşturulması Türk diasporası için önem arz etmektedir.

6

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Muhammed Ali Uçar

6.1. GİRİŞ

Avusturya’da bireylerin bir araya gelerek toplum yararına işler yapması amacıyla sivil toplum örgütlerinin kurulması devlet politikasıdır. Başta spor dernekleri olmak üzere Avusturya’da yaklaşık 125.000 dernek ve bu derneklere üye yaklaşık 3 milyon kişi bulunmaktadır.¹ Avusturya nüfusunun yaklaşık 9 milyon olduğu göz önüne alındığında her üç kişiden birinin bir sivil toplum kuruluşu (STK) üyesi olduğu görülmektedir. Bu oran toplum içinde sivil toplum kültürünün yüksek olduğunu göstermektedir.

İslam, Avusturya’da 100 yılı aşkın süredir resmi din olarak tanınmaktadır. 1912 yılında çıkan Avusturya İslam Yasası, Bosna-Hersek’in Habsburg Monarşisi’ne anayasal *entegrasyonu* amacıyla çıkarılmıştır. Bu yasa monarşinin Müslümanları tanıması ve kiliseler ve kilise üyeleriyle Müslümanları eşit tutmayı amaçlamıştır.²

Bir yandan Avusturya’nın derneklerin kurulmasını desteklemesi, diğer yandan ise İslam’ın resmi olarak tanınan bir din olmasından ötürü Müslü-

-
1. Die Presse, Die Zahl der Vereine steigt und steigt, <https://www.diepresse.com/6051388/die-zahl-der-vereine-steigt-und-steigt>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).
 2. Richard Potz (2013), Das Islamgesetz 1912 – eine österreichische Besonderheit, SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis (1), ss. 45-54.

manların bir araya gelerek dini faaliyetler yürütebilecekleri dernekler kurmaları kolay olmuştur. Buradan hareketle Avusturya’da yaşayan Müslüman Türk toplumu da çok sayıda cami dernekleri kurmuştur. Bunun yanı sıra yurtdışında yaşamanın verdiği dezavantajları bertaraf etmek, gelenek ve görenekleri yaşatmak ve yeni nesillerin asimile olmalarının önüne geçebilmek amacıyla sanat, spor, gezi ve eğitim faaliyetleri yürüten dernekler kurulmuştur. Bunlara ek olarak çok sayıda köy, kasaba, ilçe, il gibi hemşeri dernekleri kurulmuştur.

Bu bölümde Avusturya’daki Türklerin dernekleşme çalışmaları ve faaliyet alanları, önde gelen çatı kuruluşları, derneklerin temel sorunları ve bu sorunlara yönelik çözümler araştırılmıştır.

6.2. AVUSTURYA’DA TÜRKLERİN DERNEKLEŞMESİ

Avusturya’da çifte vatandaşlık imkânı bulunmamasından ötürü Avusturya’da doğan, yaşayan veya Türkiye’den Avusturya’ya göç etmiş kişilerin Türkiye ve Avusturya vatandaşlıkları arasında bir seçim yapması gerekmektedir. Bundan ötürü Avusturya vatandaşı olan ikinci ve üçüncü neslin çocukları resmi kayıtlarda Türk olarak değil Avusturyalı olarak geçmektedir. Bu durum ise Avusturya’da net olarak kaç Türk’ün yaşadığını tespit etmeyi zorlaştırmaktadır. Resmi kayıtlara göre Avusturya’da yaklaşık 120.000 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yaşamaktadır. Buna ek olarak 180.000 civarında Avusturya vatandaşı olan Türk olduğu tahmin edilmektedir.³

Avusturya’daki Türk sivil toplum kuruluşları beş temel kategoride incelenebilir. Bu beş kategoriden birincisi cami dernekleri, ikincisi hemşeri dernekleri, üçüncüsü Türk kültürü ve Türk milliyetçiliğinin sürdürülmesi ve dördüncüsü müzik, spor, eğitim ve öğretim gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla kurulan tematik derneklerdir. Beşinci kategori Türklerin işçilikten işveren pozisyonuna evrilmesi ve kendi işletmelerini kurmalarıyla birlikte ortaya çıkan *iş dünyası* ağıdır. Bu bağlamda Müsiad Avusturya ve Tümsiad Avusturya gibi dernekler kurulmuştur. Bu derneklerin amacı iş dünyasındaki Türklerin güçlerini bir araya getirerek ortak sermaye, iş gücü ve kapasite artırımlarını sağlamaktır. İlk dört kategoride yer alan derneklerin keskin çizgilerle ayrılmış bir faaliyet ve işleyiş tazi bulunmamakta, aksine benzerlik göster-

3. Statista, Anzahl der Türken in Österreich von 2011 bis 2021, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/587860/umfrage/tuerken-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).

mektedir. Dini faaliyetler için kurulan cami dernekleri ve onların oluşturduğu federasyonlar da milli değerler bağlamında eğitim ve öğretim faaliyetleri düzenlemektedir. Benzer şekilde hemşehri derneklerinde de eğitim ve öğretim maksatlı faaliyetlerin yanı sıra dini gün ve gecelerde programlar düzenlenmektedir. Bu derneklere son yıllarda özellikle Afrika ve Balkan ülkelerinde yardım faaliyetleri sürdürmek amacıyla kurulmuş Rahma ve Wefa gibi insani yardım dernekleri de eklenmiştir.

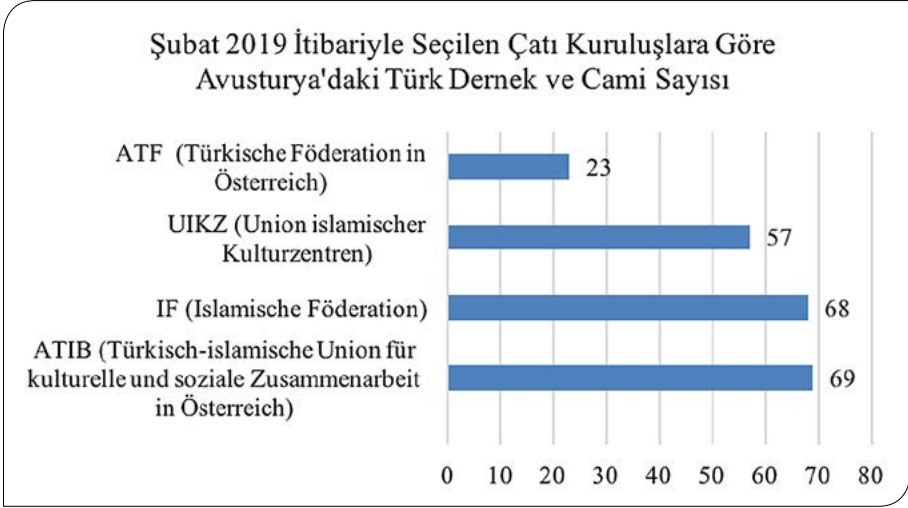
Yüksek lisans tezi kapsamında Avusturya’da saha araştırması yürüterek dernekler ve üyeleriyle mülakatlar yapan Kenan Sala’nın mülakat katılımcılarının ortak düşüncesi Avusturya’da kurulan Türk STK’ların sayısı olarak çok ancak nitelik olarak zayıf olduğu yönündedir.⁴

Avusturya’ya göçün başladığı ilk yıllardan itibaren toplu hâlde ibadet gerçekleştirmek, kandil, bayram gibi özel günlerde bir araya gelebilmek Müslümanların temel arzularından olmuştur. Bu nedenle Avusturya’daki Türkler öncelikli olarak cami dernekleri kurarak bu hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Esasen Avusturya’da resmîyette tapu kaydında cami olarak geçen yapı adedi sadece üçtür.⁵ Dolayısıyla bu kuruluşlar her ne kadar cami derneği olarak tanımlansa da aslında resmîyette cami hüviyetine sahip bulunmamaktadırlar. Bu nedenle bu tür dernekleri *mescit barındıran dernekler* olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Bununla birlikte biz bu çalışmamızda kullanım kolaylığı açısından *camî derneği* ifadesini tercih edeceğiz.

Cami dernekleri altında dört büyük kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar federasyon şeklinde yapılanmış olup, federal ve eyaletler düzeyinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunlar Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği (ATİB), Avusturya İslam Federasyonu (Millî Görüş), İslam Kültür Merkezleri Birliği (Süleyman Efendi Cemaati) ve Avusturya Türk Federasyonu’dur.

Bu federasyonlara bağlı cami dernekleri sadece namaz kılınan, dini faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerlerden ziyade üyelerin eğitim, sanat, spor gibi faaliyetlerinin yanı sıra sünnet ve cenaze gibi hizmetleri de gerçekleştirebilecekleri yerler olarak kurgulanmıştır. Bu federasyonlara bağlı dernek ve mescitlerin sayısı şu şekildedir:

-
4. Kenan Sala, Avusturya’daki Türk Sivil Kuruluşlarının Türk Kültürünün Aktarımdaki Roller ve Faaliyetleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021, s. 57-58.
 5. A.g.e., s. 51.

Grafik 19: Şubat 2019 İtibarıyla Seçilen Çatı Kuruluşlara Göre Avusturya'daki Türk Dernek ve Camii Sayısı⁶

Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği (ATİB)

Kısa adı ATİB olan Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği, Avusturya genelinde bulunan camiler ve cami derneklerinin dayanışma ve iş birliğini geliştirmeleri amacıyla 1990 yılında kurulmuştur. Bu yönüyle ATİB, tüzel kişilikleri bulunan derneklerin kendisine bağlı olduğu bir federasyon hüviyetindedir. ATİB'in web sayfasında kuruluşun bütün siyasi partilere eşit mesafede olduğu, Avusturya Anayasası'na titizlikle riayet ettiği, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne, insan haklarına saygılı, ırk ve cinsiyet ayrımı yapmayan bir kuruluş olduğu belirtilmektedir. Çalışma alanları olarak ise Türk ve Müslüman gençlerin *entegrasyonuna* katkı sağlamak amacıyla kültürel, dini, sosyal, spor ve eğitim alanlarında faaliyetler gerçekleştirdiği ifade edilmektedir.⁷ Avusturya'nın sekiz eyaletinde dernek ve camileri bulunan ATİB bünyesinde hac ve umre organizasyonu, ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileri için hafta sonu kursları, sanat ve müzik kursları düzenlenmektedir. Ayrıca ATİB'e bağlı bir de cenaze fonu bulunmaktadır. Kuruluşunun akabinde

6. Statista, Anzahl der islamischen Vereine und Moscheen in Österreich nach ausgewählten Dachverbänden mit Stand Februar 2019, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/619801/umfrage/islamische-vereine-und-moscheen-in-oesterreich-nach-dachverbaenden/>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).
7. ATİB, Hakkımızda, <https://atib.at/tr/hakkimizda/> (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).

Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı şekilde örgütlenen ATİB, 2015'te değiştirilen İslam Yasası uyarınca özerk bir kurum hâline gelmiştir. Önceden ATİB'in en üst yetkilisi aynı zamanda Türkiye Büyükelçiliği'ne bağlı Din Hizmetleri Müşaviri iken, günümüzde ayrı bir yönetimi ve başkanı bulunmaktadır.⁸ 2015 yılında değiştirilen İslam Yasası camilerin ve camilerde görevli imamların yurtdışında finansman almasını yasaklamıştır.⁹ Bu yasanın akabinde Türkiye'den resmi görevli statüsünde Avusturya'da imamlık yapmak üzere imam gönderilmesi mümkün olmamaktadır.

Avusturya İslam Federasyonu (Millî Görüş)

Avusturya İslam Federasyonu 1970'li yıllardan itibaren Avusturya'da dernek kurma faaliyetlerine başlamıştır. Federasyonun en yoğun örgütlendiği ve faaliyetlerini sürdürdüğü Viyana Eyaleti'ndeki Viyana İslam Federasyonu 1988'de kurulmuş; 47 alt kuruluşu ve resmi olarak 10.800 üyesi olan bir çatı kuruluştur. Federasyon bünyesinde anaokulları, hafta sonu kursları, sanat, resim ve müzik kursları düzenlenmektedir. Bunlara ek olarak cenaze hizmetleri, Müslüman olmayanlara yönelik İslam'ın ve camilerin tanıtımı amacıyla *açık cami günleri*"(Lange Nacht der Moscheen), *dinler arası diyalog*, *cami tanıtım programları* düzenlenmektedir.¹⁰ Federasyon siyasi ideoloji olarak Necmettin Erbakan'ın kurucusu olduğu *Millî Görüş* düşüncesini benimsemektedir.

İslam Kültür Merkezleri Birliği – UIKZ (Süleyman Efendi Cemaati)

Avusturya İslam Kültür Merkezleri Birliği, 1981 yılında Viyana'da kurulmuştur. Süleyman Hilmi Tunahan'ın öğretilerini benimseyen kişilerce kurulan dernek diğer birçok Türk derneği gibi 1980'li yıllarda Müslümanların Avusturya'daki mescit ihtiyacından doğurmuştur. Viyana'nın 7. bölgesinde kurulan ve günümüzde merkezi 15. bölgede bulunan derneğe bağlı mescitler bulunmakta, eğitim ve öğretime yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir.¹¹

8. A.g.e., s. 53.

9. Die Presse, Verfassungsgericht bestätigt: Imame dürfen nicht aus dem Ausland finanziert werden, <https://www.diepresse.com/5599387/verfassungsgericht-bestaetigt-imame-duerfen-nicht-aus-dem-ausland-finanziert-werden>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).

10. IFW, <https://ifwien.at/>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).

11. UIKZ, <https://www.uikz.org/>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).

Avusturya Türk Federasyonu (Ülkücüler)

Avusturya Türk Federasyonu; Avusturya’da yaşayan Türklerin dil, kültür, gelenek ve göreneklerini korumaları ve yaşatmaları maksadıyla 1974 yılında kurulmuştur. 1994 yılında çatı derneği hüviyetini almış ve Avusturya Türk Federasyonu ismini almıştır. Federasyon diğer ülkelerde bulunan benzer federasyonların da dâhil olduğu ve merkezi Frankfurt’ta (Almanya) bulunan konfederasyona bağlıdır.¹² Federasyonun siyasi ideoloji olarak ülkücü düşünceye yakın olduğu bilinmektedir.

Avusturya’daki Türk STK’larının sayısı net olarak bilinmemekle birlikte yukarıda bahsedilen dört büyük çatı kuruluşuna ek olarak aktif şekilde faaliyetler gerçekleştiren derneklerin bazıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Avusturya’daki Türk Dernekleri

Avusturya’daki Diğer Türk Dernekleri
Akdağ - Yarder
Avrupa Niğde Akçaörenliler Derneği
Avusturya Türk İşadamları ve Sanayicileri Derneği (ATİS)
Avusturya Türkiye Dostluk Derneği
Avusturya Akdağmadenliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Avusturya Atatürkçü Düşünce Derneği
Avusturya Burdurlular Derneği (ABD)
Avusturya Esnaflar Birliği (AEB)
Avusturya Fenerbahçeli İşadamları Derneği (AFİAD)
Avusturya Fenerbahçeliler Derneği (AFD)
Avusturya Gençlik Federasyonu
Avusturya Kazakistan Ticaret Derneği (AKTV)
Avusturya Kırgızistan Ticaret Derneği (AKTD)
Avusturya Liseliler Derneği
Avusturya Türk Dernekleri Birliği
Avusturya Türk Öğrenci Derneği (ATÖD)
Avusturya Türk Spor Federasyonu (ATSF)
Avusturya Türk Ticaret Derneği (ATTD)
Avusturya Türk Üniversiteliler Derneği (ATÜD)
Avusturya Türkiye Derneği

12. A.g.e., s. 48.

Avusturya Türkiye Müzik Derneği
Avusturya Türkiye Öğretmenler Birliği
Avusturya Türkiye Ticaret Derneği
Avusturya Yozgatlılar Federasyonu (AYFED)
Azerbaycan Türk Dostluk Cemaati (ATDC)
Çağdaş Atatürkçüler Derneği (ÇAD)
Çağdaş Kadınlar Kültür Derneği
Ege Kültür Merkezi
Euroasya Meslek Eğitim Derneği (EUROASYA)
GiR-DER (Avusturya Giresunlular Derneği)
Hasene
Jetzt Zukunft Derneği (JZ)
Karadenizli İşadamları Derneği (AKİD)
Kars-Iğdır-Ardahan Kulturverein
Mevlana Kultur- und Sportverein
MÜSIAD Avusturya
Nizam-ı Alem Ocağı - Verein zur Unterstützung der Türken in Österreich
Oberösterreich Integrations Verein (OIV)
OR-DER Kulturverein
Österreich-Türkischer islamischer Sofikulturverein mit Kindergarten
Rahma Austria
Sakaryalılar Derneği (ASKV)
Sam-Der Österreich Kulturverein
Sider Kulturverein
Sızırılılar Derneği (ASKV)
TÜMSİAD Avusturya
Türk Veliler Birliği (ATVB)
Türkisch-islamischer Verein für kulturelle und soziale Zusammenarbeit
Türkiye Araştırmalar Vakfı Derneği (TAVAK)
Union Internationaler Demokraten Wien (UID Wien)
Verein für Geschwisterlichkeit und Wohlfahrt - Kardeşlik ve Hizmet Derneği
Verein Dachorganisation türkischer Kultur- und Sportgemeinschaften in Österreich
Verein Neubeginn- Yeni Başlangıç Derneği
Viyana Yozgatlılar Derneği (VYD)
VTID - Viyana Türkiyeli İşçiler Derneği
WEFA Austria Internationale Hilfsorganisation

6.3. AVUSTURYA'DAKİ STK'LARIN SORUNLARI

Avusturya'daki Türk STK'larının başlıca sorunları STK'lar arası iş birliği, STK'ların Avusturya makamlarınca ayrımcılığa uğraması (Islam Landkarte), bina ve altyapı sorunları, yetişmiş insan kaynağı, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kurumsal bir yapıya dönüşmemesi, Avusturya kamuoyu ve makamlarıyla yetersiz diyalog ve hizmetlerin çeşitlilik içermemesi şeklinde özetlenebilir.

STK'ların İş Birliği

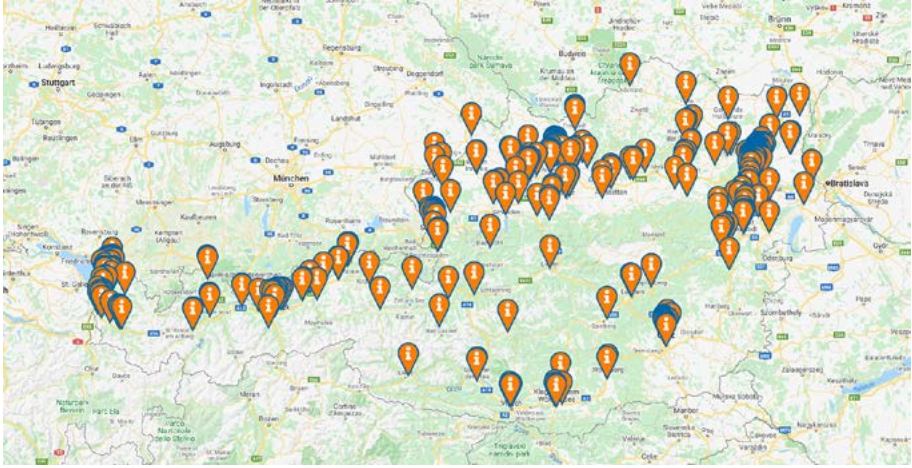
Dernekleşmenin Türkler arasında yoğun bir sosyalleşme aracı olduğu Avusturya'da derneklerin bir araya gelerek çalışmalar yürütmesi nadiren gerçekleşmektedir. Bunun başlıca nedeni her çatı örgütün veya federasyonun kendi hitap ettiği bir cemaatinin/topluluğunun olmasıdır. *Millî Görüş*, *Süleymanlılar*, *Ülkücüler* ve ATİB gibi çatı örgütlerin dini veya siyasi temelde birbirlerinden ayrılan tarafları bulunmaktadır. Bu durum ise derneklerin bir araya gelmesini zorlaştırmaktadır. Türk STK'ların bir araya gelebildiği ender zamanlar, 2015'te İslam Yasası'nın değiştirilmesi süreci, 2017'deki başörtüsü yasağı tartışmaları ve büyükelçilik bünyesinde düzenlenen programlardır. Sala'nın araştırmasındaki bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Aslında şöyle diyebiliriz, bazı durumlarda beraber iken bazen de ayrıyız. Burada sivil toplum kuruluşlarının geneli, birbirleriyle koordinasyon içerisinde çalışmıyorlar. Aksini iddia eden, pek muteber değildir, Millî Görüş, İslam Kültür Merkezleri ve ATİB gibi kuruluşlar kendi faaliyetlerine bakmaktadır. Şimdiye kadarki en koordineli iş, bildiğiniz gibi 2015 yılında Avusturya bir tane İslam Yasası çıkardı. Bu yasa Türkiye'de de çok yankı buldu. Var olan İslam Yasası revize edildi. Var olan İslam yasası içerisinde bize uygun olmayan bazı maddeler vardı, buna karşı Türk STK'ları bir araya geldik. Bunun dışında kolay kolay bir araya gelmek zor oluyor. Bunu engelleyen bir durum yok, ortada bir hasımlık yok. Herkesin hitap ettiği bir kesim var, biz mesela eğitim ile ilgileniyoruz. Siyasi ve ekonomik bir bağlantımız ve işimiz yoktur. Ana gündemimiz eğitimdir. Buradaki STK yapılanması bir nevi Türkiye'deki gibidir. İdeolojik olarak farklılaşabilmekteyiz. Herkes kendi yoluna bakıyor açıkçası. Burada bir araya geldiğimiz belki de tek yer Büyükelçinin daveti oluyor. Orada bir araya geliyoruz. Onun dışında Türk STK'ları içinde çok koordineli bir durum söz konusu değildir.”¹³

13. A.g.e., s. 61.

İslam Haritası (Islam Landkarte)

Avusturya İslam Haritası olarak bilinen *Islam Landkarte* Türk STK'larını da barındıran bir listedir. 2020 yılında Viyana Üniversitesi İslami İlahiyat Araştırmaları İslami Din Eğitimi Enstitüsü tarafından internet ortamında yayınlanan bu listede Avusturya'daki tüm İslami dernekler adeta hedef göstermek istercesine listelenerek adresleriyle birlikte yayınlanmıştır. Sitenin tanıtım bölümünde Avusturya İslam Haritası şu şekilde tanıtılmaktadır. “Avusturya İslam haritası, Avusturya'daki Müslüman kurumlara genel bir bakış sağlar. Devam eden çalışma olarak anlaşılmalıdır. Önümüzdeki birkaç ay içinde şu anda haritada yer almayan İslami dernekler de eklenecek ve daha önce oluşturulmuş dernek ve kuruluşlarla ilgili raporlar gerektiğinde güncellenecek ve iyileştirilecektir.”¹⁴

Avusturya İslam Haritası'nda Yer Alan Camiler ve Dernekler

Avusturya İslam Haritası'nın Türk dernekler için önemi hemen hemen tüm Türk derneklerine bu listede yer vermiş olmasıdır. Avusturya'daki Müslüman kamuoyu tarafından *fişleme* olarak algılanan bu haritanın yayınlanmasından sonra aşırı sağcılar tarafından haritada yer alan camilerin yakınlarına “Dikkat! Siyasal İslam tehlikesi” tabelaları asılmıştır. Yine bu haritadan sonra aşırı sağcı Telegram sohbet gruplarında bu haritada yer alan STK'ları hedef

14. Islamlandkarte, <https://www.islam-landkarte.at/>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021). Yazar tarafından Almanca'dan Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

alan konuşmalar gerçekleştirmiştir.¹⁵ Bu gelişmeler üzerine başta Türk STK'ları olmak üzere Avusturya'daki Müslümanlar bir *fişleme* faaliyetiyle karşı karşıya kalmaktan ötürü tedirgin olmuşlardır. Bu duruma karşı Avusturya İslam Cemaati Başkanı Ümit Vural, İslam Haritası'nın büyük bir güvenlik riski oluşturduğuna dikkat çekmiştir.¹⁶ Bu kaygıların neticesinde harita erişime *teknik nedenlerden* ötürü kapatılmışsa da daha sonra tekrar açılmıştır.

Dikkat! Siyasal İslam Yakınızdadır.

Bina ve Altyapı Sorunları

Avusturya'daki cami derneklerinin yasal olarak cami açma hakları bulunmadığından sahip oldukları mescitlerin belirli bir standardı bulunmamaktadır. Mescitlerle aynı binada ya da aynı bahçede kafe, lokanta, kurs sınıfları bulunmaktadır. Dernek üyelerinin birden çok ihtiyacına karşılık vermeyi hedefleyen bu dernekler tüm faaliyetleri tek çatı altında bulundurmak zorunluluğuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum alt yapı ve bina eksikliğini gözler önüne sermektedir. Cami dernekleri üyelerin sadece namaz kıldıkları mekânlar değil, aksine cemaatin sosyalleştiği ortamlardır. Öyle ki Sala'nın mülakat katılımcılarından biri binalarında bir sünnet merkezi bulunduğundan bahsetmektedir:

15. Markus Sulzbacher, Der Standard, Beispiel Islam-Landkarte: Wie die Identitären einige Medien narnten, <https://www.derstandard.at/story/2000127583697/beispiel-islam-landkarte-wie-die-identitaeren-einige-medien-narnten>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).
16. Andreas Puschautz ve Bernhard Ichner, Hetze: Islam- "Warnschilder" vor Wiener Moscheen aufgetaucht, <https://kurier.at/chronik/wien/islam-landkarte-warnschilder-moscheen-wien/401400621>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2021).

“...Yukarıda binamızda sünnet merkezimiz var, üyelerimiz çocuklarını buraya getirip, etkinlikler düzenleyip sünnet törenlerini yapabilmektedir. Bu etkinlik örfi ya da dini nasıl anlaşılıyorsa anlaşılır, fakat bu bizim kültürel bir değerimizdir, bu eylem yerine getirildikçe kültürümüzün devamını sağlıyoruz.”¹⁷

Dernekler, sünnet gibi hizmetlerin yanı sıra kına gecesi, nişan, düğün, mevlit, taziye gibi organizasyonları da düzenlemektedir. Tüm bu hizmetlerin yerine getirilmesi için gerekli altyapının bulundurulması oldukça masraflı olduğundan bu faaliyetler genellikle cami dernekleri ve etrafındaki yapılarda gerçekleştirilmektedir.

Yetişmiş İnsan Kaynağı Sorunu

2015 yılında değiştirilen İslam Yasası uyarınca yurtdışından din adamı getirilmesi yasaklanmıştır. Bu durum beraberinde Avusturya’da yaşayan Türklerin din, kültür, gelenek ve dil konusunda kendilerine öncü olabilecek rehber kişilerin Türkiye’den Avusturya’ya gelememesine neden olmuştur. Avusturya’da yerleşik imam, müezzin ve diğer din görevlisi eksikliğinden ötürü dernekler yetişmiş insan kaynağı bulma noktasında sıkıntı yaşamaktadır. Sala’nın mülakat partneri bu sorunu şöyle ifade etmiştir:

“İslami derneklerin yurtdışından destek görmesi yasaktır, Avusturya’daki İslam yasasına göre, eğer devlet dışarıdan destek aldığınızı öğrenirse, derneği kapatır. Bunun için maddi destek almak çok zor. İslam Yasası’na göre, Avusturya İslam Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olmadan bağımsız bir şekilde İslami ilimlerle alakalı bir dersi yapmaya kalkarsanız, cezalandırılırsınız...”¹⁸

Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerinin Kurumsal Yapıya Dönüşmemesi

Avusturya’daki Türkler hızlı ve yoğun şekilde dernekleşmek suretiyle faaliyetlerini kurumsallaştırmıştır. Öncelikle motivasyon *gurbette dini ve dili unutmamak* olduğundan, dernekler dini motivasyonlarla kurulmuştur. Ancak aradan geçen süreçte nüfusun çoğalması, Türklerin her geçen gün Avusturya’da daha yerleşik hâle gelmesi gibi nedenlerden ötürü faaliyetlerin çeşitlenmesi gerek-

17. A.g.e. s. 85.

18. A.g.e. s. 50.

miştir. Bu nedenle hafta sonu okulları olarak bilinen kurslarda çocuklara dini, tarihi ve Türkçe dil eğitimleri verilmeye başlanmıştır. Ancak bu noktada dersleri verecek kişilerin yetersizliği, binaların eğitim faaliyetleri için elverişli olmaması, her derneğin ayrı bir müfredat uygulaması gibi sorunlar meydana çıkmıştır. Avusturya makamları her ne kadar zaman zaman denetlese de derneklerin müfredatları ve eğitim verenlerin yetkinliği değişiklik göstermektedir. Diğer yandan hafta sonu kurslarında eğitimler Türkçe verilmektedir. Eğitim dili olarak Türkçenin seçilmesi öğrencilerin Türkçe kabiliyetlerinin gelişmesine katkı sağlayacaksa da anaokulundan itibaren Almanca ile muhatap olan çocukların Türkçe eğitimi yeterince anlayamadıkları görülmektedir. Sala'nın araştırma katılımcılarından biri bu durumu şöyle özetlemiştir:

“...Çocuk İslami ilim alıyor olsa bile dil bilmek zorundadır, ben burada on yıldır eğitimlik yapıyorum, ilk başladığım zaman bunun farkına varmamıştım, çocuklarla bir şey konuşuyordum bir hafta sonra aynı şeyi soruyorsun cevap veremiyor, neden cevap veremiyor çünkü mevzuyu çözememiş. Çocuk kurduğum cümlelerin iki veya üç tanesini anlıyor belki on tanesini anlamıyor, bana da sormuyor...”¹⁹

Avusturya Kamuoyu ve Makamlarıyla Yetersiz Diyalog ve İş Birliği

Avusturya'da yerleşik Türk STK'larının Avusturya devletiyle ilişkisi devletin STK'ları denetlemesinden ibarettir. Derneklerin Avusturya makamlarıyla birlikte proje gerçekleştirmeleri çok sınırlı seviyededir. Örneğin Covid-19 pandemisinden ötürü Viyana Belediyesi Türkler arasındaki aşı oranının yükseltilebilmesi amacıyla ATİB'in merkez binasının önüne bir aşı otobüsü göndermiş ve Türklerin bu sayede aşı olmalarını artırmayı hedeflemiştir. Sala'nın araştırmasında görüştüğü dokuz derneğin tamamı Avusturya devletiyle aralarında herhangi bir maddi ilişki bulunmadığını, bazı kültürel aktiviteler için sınırlı ölçüde maddi destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar Avusturya devletiyle açık ilişki sürdürmeye çalıştıklarını, aksi halde derneklerinin kapabileceğini, halk oyunları gibi bazı faaliyetler için maddi destek aldıklarını, dernek giderleri için herhangi bir destek alamadıklarını ve maddi bir destek alabilmenin siyasi ortama bağlı olduğunu vurgulamışlardır.²⁰ Katılımcılardan biri bu durumu şöyle ifade etmiştir:

19. A.g.e. s. 70.

20. A.g.e. s. 44.

“Avusturya Devletiyle herhangi bir faaliyet yürütmemekteyiz. Böyle bir şeyin olması için ortak projeler gerçekleştirmek gerekiyor, devletle olan ilişkimiz, onlar gelip bir çayımızı kahvemizi içerler, denetimlerini yapıp giderler.”²¹

Türk STK’ların Hizmetlerinin Çeşitlilik Göstermemesi

Avusturya’daki Türk derneklerinin yaklaşık 50 yıllık bir kurumsal hafızası olmakla birlikte, derneklerin hepsinin çok benzer alanlarda hizmet verdikleri görülmektedir. Oysa aradan geçen zamanda Türklerin nüfusu çoğalmakla birlikte sorunları da çeşitlenmiştir. Geçmişte bir mescit yeri bulmak temel sorunken, günümüzde yaşlılara bakım, ailelerinden alınan çocuklara bakıcılık hizmeti veya evlat edinilmesi, madde ve alkol bağımlılığı, oyun bağımlılığı, halk sağlığı, yaşlı ve hastalara evde bakım hizmeti, kadın ve çocuklara yönelik sorunlar, doğa ve hayvan hakları alanlarında sorunlar ortaya çıkmıştır. Ancak Türk STK’larının cami derneği ve hemşeri derneği yapılarını sürdürmeleri bu tür sorunlara yeterince ilgi gösterilmediğini ortaya koymaktadır. Salla’nın araştırmasında bu soruna dikkat çeken katılımcılar şunları söylemiştir:

“Bence yeterli sayıda STK mevcut burada, çünkü temel sorun insanlarda çeşitlilik yok. Herkes, her kurum ve kuruluş aynı şeyi yapıyor. Mesela yerel kültürü yaşatma derneği, örnek diyelim Konya’yı Yaşatma ve Koruma derneği, ne yapıyor Kuran dersi veriyor, cenaze fonu oluşturuyor, Konya’ya ait hiçbir şey yok, piyasada ne iyi gidiyor onu yapıyor. Yoksa ben Konya ile ilgili tanıtım günleri yapayım Konya’ya yönelik şeyleri geliştireyim bu alanda çalışmalar yapayım yok. Herkes burada yardım kuruluşu gibi hareket ediyor. Herkes Filistin’e yardım, kuyu açma gibi aynı şeyler yapıyor. Tabi bunlar önemli şeyler fakat mesela burada kanserli çocuklar da var ama kimse nin haberi yok. Ama çocuğu hasta olduğunda ilk oraya gidecek. Sayı çok ama çeşitlilik az.”²²

Bir başka katılımcı ise nicelik-nitelik ilişkisine dikkati çekmiştir:

Rakamsal olarak yeterli ama nitelik olarak yeterli olduğunu düşünmüyorum, tartışmaya açık bir konu. Bazı dernekler maddi kaynaklardan dolayı kuruluyor.²³

21. A.g.e. s. 46.

22. A.g.e. s. 58.

23. A.g.e. s. 58.

6.4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Avusturya'daki Türklerin kurumsal anlamda sivil toplum örgütleri kurmaları 1970'li yıllara dayanmaktadır. Avusturya devletinin sivil toplum kuruluşlarının kurulmasını önemsemesi ve kurulum noktasında kolay bir bürokratik sürece sahip olmasından ötürü Türkler yoğun şekilde dernekleşme faaliyetleri yürütmüşlerdir. Hızlı ve yoğun dernekleşme ise beraberinde bazı sorunları getirmiştir.

Avusturya'da Türkler arasında günümüzdeki dernekleşme seviyesi ve sivil toplum kültürünün oluşması ve yerleşmesi on yıllar aldığından, sorunların çözümleri de ancak uzun vadeli yatırımlarla mümkün olabilecektir. Binaların, altyapının iyileştirilmesi gibi kısa vadede bazı iyileştirmeler mümkün olsa da sivil toplumun esas unsuru olan insana yatırım yapmak gerekmektedir. Bu bağlamda STK'ların yaşadıkları sorunlara karşı aşağıdaki uzun vadeli çözüm önerileri sunulabilir.

STK'ların Niteliklerinin Yükseltilmesi ve Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi

Avusturya'daki Türk dernekleri sayıca çok ancak hizmet çeşitliliği açısından sınırlıdır. Derneklerin ve yöneticilerinin hafta sonu eğitim kursları, yurtdışı yardım faaliyetleri, sünnet ve kermes gibi alışılmış faaliyetleri sürdürdükleri görülmektedir. Derneklerin faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve faaliyetlerinin niteliklerinin artırılması, çağın ihtiyaçlarına göre yeniden kurgulanmaları gerekmektedir. Gençlerin alkol, madde ve oyun bağımlılığına yönelik hizmetler, yaşlılara yönelik hizmetler, evde bakım hizmetleri, Gençlik Dairesi'nce ailelerinden alınmış çocukların bakımı veya evlat edinilmesi gibi faaliyet alanlarının çoğaltılması gereklidir. Bu nedenle başta Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) olmak üzere, Viyana Büyükelçiliği ve Viyana Başkonsolosluğu tarafından Türk derneklerinin faaliyetlerinin çeşitliliğini artırmaları için yönlendirici eğitim verilmesi ve projelerle yeni faaliyet alanlarının teşvik edilmesi gereklidir. Örneğin YTB madde ve alkol bağımlılığına karşı proje geliştiren STK'ları destekleyerek bu konuda somut gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Eğitimde Müfredat Çalışmaları

Türk derneklerinin çoğunluğu hafta sonu kursları düzenleyerek çocuklara ve gençlere yönelik Türkçe dil eğitimi ve dini eğitim vermektedir. Ancak her dernek, bu eğitimleri mensubu olduğu cemaat ya da üyelerinin profili doğrultu-

sunda vermektedir. Avusturya genelinde eğitim ve öğretim faaliyetleri yürüten derneklerin bir çatı altında bir araya gelmesi ve belirli aralıklarla “eğitim zirvesi/çalışmayı” düzenleyerek tüm derneklerin takip edebilecekleri Avusturya’daki gençleri göz önüne alan bir müfredat hazırlamaları gençlerin geleceği açısından faydalı olacaktır. Benzer şekilde Türk STK’larda yer alan eğitim ve öğretmenlerin de ortak bir program çerçevesinde kurslara alınması faydalı olacaktır. Bu nedenle bu ortak çalışmanın bir proje kapsamında YTB ve Viyana Başkonsolosluğu tarafından düzenlenmesi ve derneklerin katılımının teşvik edilmesi gereklidir.

Geniş Etki Yaratan Ortaklıklar Kurulması

Derneklerin devletten bina, altyapı ve sarf malzemeleri gibi konularda maddi yardım almaları mümkün olmamaktadır. Avusturya’da eyaletlerin Kültür Daireleri, Avrupa Birliği Fonları, üniversiteler, Avusturya Merkez Bankası gibi kurumlar STK’lara proje karşılığında maddi kaynak sağlamaktadır. Ancak Türk dernekleri içinde bu kurumlara proje sunacak, takibini yürütecek, projeyi gerçekleştirecek ve akabinde projenin kapanışını yaparak raporlayacak yetişmiş insan kaynağı bulunmamaktadır. Bu nedenle Avusturya’daki derneklere yönelik Avusturya ve Avrupa Birliği kurumlarına proje başvurusu yapabilecekleri alt yapıyı sağlamak üzere eğitim verilmesi, uzman kişilerle Türk derneklerinin bir araya getirilmesi ve derneklerin yerel makamlar ve Avrupa Birliği ile proje geliştirmeye teşvik edilmesi gerekmektedir.

Benzer şekilde Türk toplumunun ve derneklerin Avusturya kurumları nezdinde temsil kabiliyetlerinin yükseltilmesi amacıyla dernek temsilcileri ve yöneticilerine diplomasi, halkla ilişkiler, kişisel gelişim gibi eğitimler verilmesi Türk STK’larının temsil güçlerini artıracaktır.

İmam, Eğitimci ve STK Yöneticilerinin Niteliklerinin Artırılması

2015 yılında değişen İslam Yasası Türkiye’den personel ve finansman sağlanmasının önüne geçmiştir. Finansal kaynak sıkıntısını üyelerinin aidatları ve bağışlarıyla aşan derneklerin imam ve eğitimci sorununu çözmeleri ise kısa vadede mümkün değildir. Türk derneklerinde imamlık vazifesi yapanların ve eğitimci olarak çalışan kişilerin mesleki bilgi, birikim ve tecrübelerinin yanında Almanca ve Türkçe’ye de iyi derecede hâkim olmaları gerekmektedir.

Avusturya’da doğan ve büyüyen, Almanca ve Türkçe’ye iyi derecede hâkim gençlerin ise bu meslek grupları ilgilerini yeterince çekmemektedir. Bu nedenle YTB’nin uhdesinde üç ve altı aylık periyotlarda mesleki gelişim kursları düzenlenmesi derneklerin insan kaynağına katkı sağlayacaktır.

Diğer yandan Türk STK yöneticilerine yönelik nitelik artırıcı eğitimler önemlidir. Son yıllarda Türkiye’de STK Yönetimi üzerine tezli ve tezsiz yüksek lisans programları açılmıştır. Hızlandırılmış kurslar şeklinde üç ve altı aylık programlar Avusturya’daki STK’lara yönelik uygulanabilir. Sivil Toplum Çalışmalarında Araştırma Metotları, Savunuculuk ve Politikaları Etkileme, Kültür Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi, Bilişim Teknolojileri, Sosyal Medya Yönetimi, İnsan Hakları, Proje oluşturma ve Yazma Teknikleri, STK’lar için Ulusal ve Uluslararası Fon Kaynakları gibi kurslarla STK’ların mevcut ve gelecek yönetici adaylarına yönelik nitelik geliştirici faaliyetler düzenlenebilir.

İslam ve Türk Karştı Saldırılarıyla Mücadele

Avrupa’nın birçok ülkesinde olduğu gibi Avusturya’da da Türk karşıtlığı ve İslamofobi artış göstermiştir. Türk derneklerinin karşılaştığı ayrımcılık bireysel ya da derneklerin fiziki saldırı ya da tehdit mektupları gibi araçlarla hedef alınmasından ötürü kurumsal olabilse de İslam Haritası örneğinde olduğu gibi Müslümanların tümünün ayrımcılığa uğradığı vakalar da olabilmektedir. Hem ırkçı ve ayrımcı düşüncelerle Türklere ve Türk derneklerine yapılan saldırılara karşı hem de tüm Müslümanları ayrımcılığa uğratan politika ve yasalara karşı gerektiği şekilde yanıt verilebilmesi, psikolojik ve hukuki süreçlerin yürütülmesi konusunda Türk kamuoyuna dernekler üzerinden bilgilendirme programları düzenlenmelidir. Bu tür programlar Türkiye’den organize edilerek düzenlenebileceği gibi *İrkçılığa Karşı Avrupa Şehirler Koalisyonu (ECCAR)*, *Avrupa Komisyonu Müslüman Düşmanlığıyla Mücadele Koordinasyonu*, *Viyana Öğrenci Birliği İrkçilik Karştı Çalışma Ofisi*, *ZARA - Sivil Cesaret ve İrkçilik Karştı Çalışma* gibi kuruluşlarla da iş birliği yapılabilir. Bu sayede Türk toplumu hak ihlallerine karşı bilinçlenecek, olası saldırı ve hak ihlallerinde nereye ne şekilde müracaat edeceğini bilecektir.

7.1. GÖÇMENLERİN EĞİTİMİNE İLİŞKİN GENEL VERİLER

Statistik Austria 2019 yılı verilerine göre Avusturya’da ortalama olarak 2,07 milyon göçmen kökenli insan (toplam nüfusun %23,7’si) yaşıyor. Göç geçmişi olan nüfusun oranı son on yılda %17,7’den %23,7’ye yükseldi. Bunların %13’ü (270.000 kişi) Türkiye kökenlidir. Avusturya vatandaşlığına geçmiş olanların arasında Türkiye kökenliler %58 oran ile ilk sıradadır. Türkiye kökenlilerin %42’sini ikinci nesil olarak adlandırılan ve ebeveyninin birisi veya her ikisi yurtdışında (Türkiye’de) doğmuş olanlar teşkil etmektedir.¹

Göçmenler içinde yüksek eğitim seviyesi (üniversite mezunu) en düşük grup %6 ile Türkiye kökenlilerdir. Göçmen olmayan yerli nüfusta bu oran %19’dur. Sadece dokuz yıllık ilköğretim mezunu olanların oranı yerli Avusturyalılar arasında %8 iken, Türkiye kökenliler arasında bu oran %58’dir. Kıyaslanacak olursa Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan gibi ülkelerden göçenlerde bu rakam %23 olarak görünmektedir.²

1. Statistik Austria, “Migration und Integration Zahlen Daten Indikatoren 2019”, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Integration/Integrationsbericht_2019/Migration-Integration-2019.pdf, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021).
2. Statistik Austria, “Migration und Integration 2020”, https://www.statistik.at/web_de/services/publikationen/2/index.html?includePage=detailedView§ionName=Bev%C3%B6lkerung&pubId=621, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021).

Göçmen çocukları ve bilhassa Türkiye’den göç eden ailelerin çocukları, okul hayatlarındaki başarısızlıklarıyla dikkat çekerek Avrupa’da yaşayan Türk toplumu için kanayan bir yara teşkil etmektedir.

2018/19 öğretim yılında Avusturya okullarındaki yabancı öğrenci oranı %16,3’e yükselmiştir. Almanca dışında bir dili konuşan öğrencilerin oranı önemli ölçüde daha yüksektir (%26,7). Gelişimini tamamlamamış, özel ihtiyaç sahibi çocukların gittiği özel eğitim okullarındaki (Sonderschule) göçmen öğrenci oranı %38’dir. İlköğretimden sonra yönlendirme sağlayan düşük seviye politenik okullarda ise bu oran %36’dır.

Ne yazık ki, tüm göçmenler arasında Türk öğrenci sayısı, özel eğitim okullarında en yüksek oranı teşkil etmektedir, liselerde (AHS, Gymnasium) ise sadece %11 ile göçmen grupları arasındaki en düşük oranı oluşturmaktadır. Türkiye kökenliler arasında üniversiteye gidenler 2019 yılında %6 olarak kayıtlara geçmiştir.³

Eğitim alanında Türkiye kökenlilerin başarılarının hemen hemen her Avrupa ülkesinde başka göçmen gruplara kıyasla daha düşük seviyede olması endişe uyandırmaktadır. Bu bulgudan yola çıkarak, göçmen Türk çocuklarının Avusturya eğitim sistemindeki başarısızlıklarının sebebini sorgulamak gerekmektedir. Birçok uzmanın da belirttiği gibi, bu durum sadece göçmen ailelerinin çocuklarının eğitimiyle ilgilenmediği varsayımına indirgenemez. Bu başarısızlığın sebepleri çok katmanlıdır. Bu durumun nedenlerinin eğitim sistemi tarafından kurumsal ayrımcılığa ve sistematik dezavantaja dayanıp dayanmadığı, ya da kültürel veya sosyoekonomik etkileri olup olmadığı araştırılmalıdır. Bu yazının amacı bu iç karartıcı durumun çok katmanlı etken faktörlerini tespit etmek ve değerlendirmektir.

7.2. ENTEGRASYON KAVRAMININ AVUSTURYA'DAKİ KONUMU

Nisan 2011’de Avusturya İçişleri Bakanlığı bünyesinde Entegrasyon Müsteşarlığı kurulması ile Avusturya’nın bir göç ülkesi olduğu gerçeği kabul edilmiş ve ilk defa *entegrasyon* politikasının kurumsallaşması ile yeni bir siyasi alan oluşturulmuştur. Her ne kadar entegrasyon politikası öncelikle kısıtlayıcı bir göç ve sığınma politikası olarak ve Almanca’nın yabancılar tarafından öğrenilmesine indirgenmiş olsa da kurumsal ve siyasi boyutu ile farklı bir önem

3. Statistik Austria, “Migration und Integration Zahlen Daten Indikatoren 2019”.

kazanmıştır. Bu yaklaşım, entegrasyonu yalnızca göçmenlerin değil, aynı zamanda siyasetin ve toplumun çoğunluğunun da içinde olduğu iki taraflı bir mesele olarak konumlandırmak demektir.

Kelime kökeni olarak *entegrasyon* kavramı her ne kadar dahil etmek, bütünleşmek, birleşmek anlamlarını taşısa da çok uzun yıllardır bir göç hikayesini deneyimleyerek derin analizler yapılacak sonuçlarla boğuşan insanlar ve onların artık 3. ve 4. kuşak çocukları bu kavramın giderek onları kucaklayan bir konsept olmaktan daha çok onları *hizaya sokmaya*, aba altından sopa göstermeye yönelik kullanılan bir konsept olarak algılamaktadırlar. Son dönemde göçmen insanların, artık içi siyasi yaptırımlarla doldurulan entegrasyon kavramını reddedip fırsat eşitliği (Chancengleichheit) ve katılımçılık (Partizipation) ekseninde aktif bir paydaş olma istekleri ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı da *entegrasyondan* ziyade toplumsal katılım kavramının kullanılması daha doğru olacaktır.

7.3. AVUSTURYA'DAKİ GÖÇMEN ÖĞRENCİLERE İLİŞKİN PISA DEĞERLENDİRMESİ

PISA 2009 Avusturya değerlendirmesine göre okuma ve matematik testlerinin sonuçları, Avusturya'daki 15 yaşındaki öğrencilerin tek dilli (Almanca) ve çok dilli gruplarda ortalama okuma ve matematik performanslarında bir hayli farklılık olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, Almanca dışında bir ana dili olan çok dilli öğrenciler kategorisinin, her iki test konusunda da ana dili Almanca olan tek dilli öğrencilere kıyasla önemli ölçüde daha düşük test sonuçlarına sahip olduklarını göstermektedir. Ortalama test sonuçlarındaki sapmalar özellikle Türk dili grubunda büyüktür (ortalamaya göre fark, okumada 112 puan ve matematikte 99 puan), bunu eski Yugoslavya dilleri konuşan öğrenciler (69 ve 62 puan) takip etmektedir. Diğer çok dilli öğrenciler, küçük ama yine de önemli sapmalar göstermektedir (ortalamaya göre 40 puan fark).

Tablo 7: PISA 2009 Performans Değerlendirmesi, Dil Grupları Arasındaki Farklar

Ortalama Performans Puanı	Tek dilli Almanca	Türkçe	BKS (Boşnakça/Hırvatça/Sırpça)
Okuma	481,2	369,0	411,8
Matematik	505,8	406,0	443,3

Buna paralel olarak Avrupa genelinde tüm okullarda uygulanan eğitim kalitesi ve öğrenci seviye belirleme testleri (PISA) Avusturya, Almanya ve Hollanda'daki göçmen çocuklarının yaşları yerli çocuklara kıyasla çok daha başarısız olduğunu göstererek ilginç bir ayrıntıyı da ortaya çıkarmaktadır: Türkiye'de hiç okula gitmeden Avusturya ve Almanya'da okula başlayan çocukların, Türkiye'de daha önceden okula gidenlere oranla daha düşük okuma becerisine sahiptir. Yani, okumayı Türkiye'de öğrenenlerin okuma ve okuduklarını kavrama becerileri çok daha yüksek görünmektedir.⁴

OECD ülke raporunda, Avusturya eğitim sisteminin seçici bir okul sistemi ile göçmen çocuklarını erken yaşta (10 yaşında) düşük seviyeli bir eğitime yönlendirip, onları yoğun bir şekilde zarara uğrattığı açık olarak belirtilmektedir.⁵ Bu rapor yalnızca seçici eğitim sistemine değil, Avusturya'daki bir başka gerçeğe de dikkat çekiyor: Avusturya'da çocukların eğitim olanaklarının, hiçbir ülkede görülmeyen oranda ailenin sosyal ve ekonomik statüsüne bağlı olması gerçeği. Üniversite mezunu anne-babaların çocukları %79 oranında liseye giderken, ortaokul mezunu anne-babaların çocuklarında ise bu oran yalnızca %10'da kalmaktadır. Avusturyalı velilerin %3'ü ilkokul mezunu iken, Türk annelerin %22'si ve Türk babaların %12'si ilkokul mezunudur. Türkiyeli göçmenlerin %53'ü vasıfsız işçi olarak çalışırken, yerlilerde bu oran %21'dir. Türk göçmenlerin sadece %4'ü girişimci olarak çalışmaktadır.⁶

Kendisi lise mezunu olmayan ebeveyn, çocuğunu ilkokuldan sonra Gymnasium'a (kolej ayarında lise) değil de ortaokula göndermeye daha eğilimlidir. Bunun sebebi anne-babaların çekimsizliği ve cesaretsizliği olabildiği gibi, öğretmenin çocuğu yanlış yönlendirmesi de olabilmektedir. Öğrencilerin ve ailelerinin bireysel yaşam koşulları, özellikle fırsat eşitliği hakkı açısından incelenmelidir. Bilhassa aileden gelen etken faktörler birçok araştırmaya göre çocukların okul performansı üzerinde önemli ölçüde etkiye sahiptir.⁷

4. Deborach Nusche, Claire Shewbridge, Christian Lamhauge Rasmussen, "OECD-Länderprüfungen Migration und Bildung ÖSTERREICH", Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, 2010, s. 18.

5. OECD-Länderprüfungen Migration und Bildung ÖSTERREICH, s. 21.

6. Statistik Austria, "Migration und Integration Zahlen Daten Indikatoren 2019".

7. Werner Sacher, "Interkulturelle Elternarbeit: Forschungsergebnisse zur Beziehung zwischen Schule und Elternhaus und Konsequenzen für die praktische Arbeit", 2009.

7.4. ÇOK DİLLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM PERFORMANSINA İLİŞKİN OLUMSUZ ETKENLER

Seçici Okul Sistemi

Performansı etkileyen en önemli etkenlerden biri, Avusturya eğitim sisteminde ilköğretimin iki basamaklı olması ve çocukların farklı seviyedeki okul tiplerine yönlendirilmesinin çok erken yaşta gerçekleşmesidir. Pedagogların yoğun bir şekilde eleştirdikleri bu seçici eğitim sistemi, PISA testinde de negatif etken olarak ortaya çıkmaktadır. Kesintisiz eğitim sistemi uygulayan İsviçre ve İsveç gibi göçmenlerin benzer yoğunlukta yaşadıkları ülkelerde, göçmen öğrencilerin yerli yaşlılarıyla aynı başarıyı elde ettikleri gözlemlenmiştir. Eğitim sisteminde erken yaşta seçiciliğe başvurulması şu olumsuzluklara yol açmaktadır: Eşit olmayan şartlarla eğitime başlayan çocuklar, kısa zaman zarfında (ilk dört sene) bu eşitsizliği telafi edemeyerek bir sonraki okul türlerine *eksikli ve problemlili* olarak devam etmek zorunda bırakılmaktadır. İlkokula Almanca bilmeyerek başlayan bir çocuk, bu ilk dört sene zarfında Almanca dil yetkinliği edinmeye çalışırken, diğer derslerde yeterli başarıyı gösteremeyecek ve bu durum onun küçük yaşta “Hauptschule mi, Gymnasium mu?” gibi hayatını etkileyecek bir soruya doğru cevap vermesini zorlaştıracaktır. Bu soruyla daha ileri yaşlarda muhatap olunması, arada sürede Almanca yetkinliğinin ve ders durumunun düzeltilmesine imkân vereceği için daha uygun ve gerçekçi bir kararın verilmesine fırsat tanıyacaktır. Ayrıca Almanca problemi olan çocuğa okul tarafından dili öğrenmesi için kurslar, ek dersler gibi imkânlar yeterli derecede sunulmamaktadır. Çocuk ve aile dil problemi ile yalnız başlarına mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Öte yandan sınıfta Almanca bilmeyen öğrencilerle ders yapmak zorunda kalan öğretmenler de yalnız bırakılmaktadır. Buna paralel olarak okullarda yeterli sayıda göçmen dillerini bilen yardımcı öğretmenler bulunmamaktadır. Dolayısıyla eğitim kalitesinde düşüş, öğretmenlerin bu durumdan kaynaklanan bıkkınlıkları, yerli velilerin o okulları tercih etmeyip kendi çocuklarını fazla göçmen öğrenci kabul etmeyen okullara veya özel okullara göndermeleri ve benzeri sorunlar göçmenler için bir eğitim çıkmazı oluşturmaktadır.

Kurumsal Ayrımcılık

Göçmen öğrenciler eğitim müdürlüklerinin müfettişleri tarafından genellikle belirli semtlerde belirli okullara yerleştirilmektedir. Bunun nedenlerinden

biri, Avusturyalı ebeveynlerin genellikle, çocuklarını yüksek oranda göçmen öğrenci bulunan okullara göndermek istememeleridir. Bu seçici tavır müfettişler ve okul müdürleri tarafından titizlikle dikkate alınmaktadır. Göçmen öğrencileri kabul eden okullara genellikle Almanca'yı az bilen öğrenciler gelmektedir. Buralardaki ailelerin gelir ve eğitim seviyeleri düşüktür, bu okulların teknik donanımları diğerlerinden daha azdır, buralardan mezun olanlar yetersizlikten dolayı ileri seviyedeki okullara devam edememektedir. Bu durumda entegrasyon ve Almanca dil becerisinin bir etkisinin olduğu varsayılabilir, ancak eğitim başarısı ile arasında nedensel bir ilişki kanıtlanamamıştır.⁸ Bu zihniyete göre, okul türünün prestiji ne kadar yüksek olursa, çok dilli öğrencilerin oranının o kadar düşük olması gerektiği mantığını izleyen bir okul hiyerarşisi mevcuttur.

Son zamanlarda kurumsal ayrımcılık, göçmenlerin okul başarısının düşüklüğünü açıklamak için uzmanlar tarafından giderek daha fazla kabul görmektedir. Burada kastedilen kurumsal ayrımcılık eğitim kurumlarının dezavantajlarını, öğrencilerden beklentilerini ve seçim mekanizmalarını kapsamaktadır.⁹

Çocukların birinci sınıfa geçişlerinin ertelenmesi (hazırlık sınıfı olarak tanımlayabileceğimiz *Vorschulklasse*'ye sevk edilerek) veya özel eğitim okullarına (*Sonderschule*) sevk edilmeleri genellikle kendilerinde yeterli seviyede Almanca bilgisinin olmamasıyla gerekçelendirilmektedir. Gerekli olan dil desteğini yapıcı ve uygun bir şekilde sağlamak yerine, çocuklar basitçe düşük seviyedeki okullara itilmektedir. Bu tür okullardaki göçmen öğrenci sayısı bu şekilde çoğalmakta ve öğrencilerin yetersiz şartlardan dolayı sergilediği başarısızlık, klişe şeklinde tüm göçmenlere mal edilerek toplum nezdinde Türkiye kökenli göçmen grubu itibarsızlaştırılmaktadır. Çocuklarda sosyal davranış veya öğrenme bozuklukları saptandığında, bu sorunlar ailenin köken kültürü veya dinsel yönelimleriyle ilişkilendirilmektedir. Bunun gibi önyargılar okullarda öğrencilerin geleceği hakkında belirleyici etkiye sahiptir. Ayrıca tanımlanması zor olan muhtemelen daha ince ayrımcılık türleri de vardır.¹⁰

8. Heike Diefenbach, "Ethnische Segmentation im deutschen Schulsystem - Eine Zustandsbeschreibung und einige Erklärungen", *Jahrbuch Arbeit, Bildung, Kultur*, (Forschungsinstitut Arbeit, Bildung, Partizipation, Institut an der Ruhr-Universität Bochum: 2004).

9. Heike Diefenbach, "Ethnische Segmentation im deutschen Schulsystem - Eine Zustandsbeschreibung und einige Erklärungen"; S. V. Below, "Zur doppelten Relevanz der Generation: Bildung und Erwerbstätigkeit junger Migranten in Deutschland", *Generation und Ungleichheit*, (Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften: 2004).

10. (Ramsauer 2017).

Öğretmenin Etkisi

Ünlü eğitim araştırmacısı John Hattie meta araştırmasında öğretmen kişiliğinin öğrencinin eğitim başarısında en etken faktör olduğunu kanıtlamıştır. Bu olgu Theissen'in anketinde de tespit edilmiştir. Ankete katılanlar, başarılı bir öğrenim sürecindeki en belirleyici faktörün öğretmenin davranışları olduğunu söylemektedir. Ankete katılanların beşte dördten fazlası öğretmenlerin öğretmekten hoşlanmasının, iyi açıklama yapmasının, öğrencilere inanmasının, onları motive etmesinin, adil olmasının *çok önemli* olduğunu düşünmektedir.

Okul içi etkenler, okulun organizasyonu, donanımı, derslerin içeriği, metodik ve didaktik boyut ve öğretmenlerin kalifiye ve yetkin olmaları ile ilgilidir. Okulun kültür ve dil açısından tek yönlü olması, yani öğrencinin beraberinde getirdiği çok kültürlülüğü ve çok dilliliği dikkate almaması, hatta bir zenginlik değil de bir yük olarak algılayıp lanse etmesi, dolayısıyla çocuğa “sen problemlisin” sinyali vermesi, başarıyı doğal olarak doğrudan etkilemektedir.

Hâl böyle iken, okullardaki çok kültürlü ve çok dilli öğrenciler karşısında yetersiz bir pedagojik performans sergileyen, farklı kültürel sermayeyi hiçe sayan veya görmezden gelen, gizli veya açık ırkçı düşünceler besleyen¹¹, kendi yetersizliğinden dolayı mesleki buhran geçiren (ki öğretmenlik en fazla tükenmişlik sendromuna maruz kalan meslek grubudur) ve tüm bunları öğrencisine yansıtan bir okul atmosferinin, göçmen öğrencilerin eğitim başarılarını ne denli olumsuz etkilediği birçok bilimsel çalışmada ortaya konulmuştur. Bu konuda pek çok tez çalışmasının yanı sıra giderek artan sayıda ampirik çalışmalar da yapılmaktadır.¹²

Öğretmenler okuldaki çok kültürlülüğe mesleki olarak hazır hâle getirilmedikleri için, göçmen öğrencileri değerlendirirken hata yapabilmektedirler. Öğrencinin kültürel farklılığını doğru anlamlandıramayan öğretmen, bunu başarı veya zekâ eksikliği olarak algılayarak, çocuğu eğitim hayatında yanlış yönlendirmektedir. Nitekim araştırma sonuçları da bu gerçeği açığa çıkarıyor: Bir öğretmenin Avusturyalı bir çocuğu Gymnasium'a yönlendirmesi ve

11. Initiative für ein diskriminierungsfreies Bildungswesen)

12. Barbara Herzog-Punzenberger, Philipp Schnell, “Die Situation mehrsprachiger Schüler/innen im österreichischen Schulsystem – Problemlagen, Rahmenbedingungen und internationaler Vergleich”, *Nationaler Bildungsbericht Österreich 2012* Band 2, (Leykam: 2012), s. 229-268.

tavsiye belgesi vermesi ihtimalinin, göçmen çocuğa oranla 5 kat daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Eşit not ortalaması ve ailelerin eşit sosyal statüye sahip olmaları durumunda bile, Avusturyalı çocuğun Gymnasium'a tavsiye belgesi (Übergangsempfehlung) alabilme ihtimalinin %70 oranında daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.¹³

Görüldüğü gibi, göçmen çocuklar henüz ilkokulda, eğitim hayatlarını önemli ölçüde etkileyen ve telafi edilmesi çok zor bir yanlış yönlendirmeye maruz kalabilmektedirler. Durumu daha da zorlaştıran, ailenin ekonomik konumunun çocuğun eğitimindeki başarısını etkilemesidir. Veriler, göçmen ailelerin sadece %25'inin yerli ailelerin ortalama ekonomik gücüne ulaşabildiklerini gösteriyor.¹⁴

Sonuçlar, göç olgusunun başlı başına bir sosyal eşitsizlik boyutu teşkil ettiğini ve çocuğun eğitiminde olumsuz bir etken oluşturduğunu açıkça göstermektedir. Eğitimin ve eğitim sisteminin toplumsal eşitlik sağlaması hedeflenmeliyken, elimizdeki bilimsel araştırmalar bunun tam tersini, eğitim üzerinden mevcut sınıf farklılıklarının, vasıfsız bireyler yetiştirmenin, sosyal adaletsizliğin daha da perçinlendiğini göstermektedir.

Avusturya, çok dilli öğrenci oranının en yüksek olduğu ülkelerden biri olsa da TALIS anketine göre Avusturyalı öğretmenler, bu alandaki meslek içi ileri eğitim ihtiyaçlarının 24 ülkenin ortalamasından çok daha düşük olduğunu tahmin etmektedir.¹⁵

Öğretme ve öğrenme ortamlarının iyileştirilmesi OECD ülke tavsiyesinde üçüncü öncelik alanı olarak belirlenmiştir. Bu tavsiye öğretmenlerin dilsel ve kültürel çeşitlilik alanında zorunlu eğitimini ve meslek içi ileri eğitimini, öğretmenler arasındaki çeşitliliği artırmayı, okul yönetimini güçlendirmeyi ve ilgili araştırmaları ve denenmiş ve test edilmiş uygulamaların yaygınlaştırılmasını içermektedir.¹⁶

13. Cristina Allemann-Ghionda, Georg Auernheimer, Helga Grabbe, Angelika Krämer, "Beobachtung und Beurteilung in soziokulturell und sprachlich heterogenen Klassen: die Kompetenzen der Lehrpersonen", *Kompetenzen und Kompetenzentwicklung von Lehrerinnen und Lehrern: Ausbildung und Beruf*, (Beltz Verlag:2006), s. 251.

14. OECD-Länderprüfungen Migration und Bildung ÖSTERREICH.

15. Ben Jensen, "The OECD Teaching and Learning International Survey (TALIS) and teacher education for diversity", *Educating Teachers for Diversity*, (OECD, 2010).

16. "Bildung auf einen Blick 2019", OECD-Indikatoren, wbv Media, https://www.oecd-ilibrary.org/education/bildung-auf-einen-blick-2019_ae29148c-de, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2020).

Göçmen Çocukların Eğitim Seviyelerini İyileştirmek İçin Öneriler

Yürürlükte olan bir yıllık zorunlu anaokulu eğitiminin yeterli derecede dil becerisi edinmek için çok kısa bir süre olduğu saptanmıştır. Çocukların dil becerilerini geliştirmek için aile içi çabaların şart olduğu öngörülmektedir. Bunun aile içinde Almanca okul şarkıları söylemek, ilk yaştan itibaren Almanca çocuk kitaplarına bakmak, çocuğa Almanca öykü okumak gibi ebeveyn ile günlük hayatta uygulanan etkinlikler ile pekiştirilebileceği bu konudaki çalışmalarda tavsiye edilmektedir.¹⁷

Kreş ve okullarda hem eğitimcilerin çocuklar ile yapabileceği faaliyetler için, hem de ebeveynleri bilgilendirmek amacıyla çok dilli bilgi materyalleri oluşturmak gerekmektedir. Bu hem aile içinde konuşulan dile ve yaşanılan farklı kültüre gösterilen bir itibar olarak, hem de ebeveynleri kapsamlı ve aydınlatıcı şekilde bilgilendirmek ve böylelikle aile ile eğitim kurumu arasında bir güven ve saygı köprüsü kurmak için verimli bir uygulama olacaktır.

Diğer taraftan öğretmen eğitiminde çok kültürlü eğitimi odak noktası olarak belirlemek ve bu eğitimi göçmen kökenli eğitimcilerle sağlamak gerekmektedir. Bu şekilde öğretmenler çok kültürlü ve çok dilli bir sınıf ortamı için profesyonel olarak hazırlanmış olacaklardır. Buna ek olarak meslek eğitimlerinde göçmen kökenli eğitimcilere yer verilebilir. Bunun için pedagoji eğitimi veya öğretmenlik formasyonu almak isteyen öğrencilere teşvik amaçlı burs verilebilir.

Göç ve Suç

Türk gençleri arasında suç eğilimi hakkında net rakamlara suç istatistikleri üzerinden ulaşmak oldukça zor görünmektedir. Çünkü istatistiklerin oluşturulması esnasında etnik köken kayda geçirilmemekte ve Avusturya vatandaşlığına geçme durumunda vatandaşlık bilgileri ile etnik köken örtüşmemektedir.¹⁸ Bunun dışında, faillerin kökeninin kamuoyunda belirtilme-

17. Eva, Grabherr, “Sprich Mit Mir und Hör Mir Zu”, https://www.tirol.gv.at/fileadmin/themen/gesellschaft-soziales/integration/downloads/Unterlagen/sprich_mit_mir/EB_2018_deutsch.pdf, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2020). s. 7.

18. Christian Walburg, “Migration und Jugenddelinquenz - Mythen und Zusammenhänge - Ein Gutachten im Auftrag des Mediendienstes Integration”, Universität Münster Institut für Kriminalwissenschaften, Temmuz 2014, s. 6.

si ırkçılığı körüklediği ve etnik gruplar üzerinde negatif imaj oluşturduğu için etik bulunmayıp birçok kurul, medya mensubu ve aktivist tarafından reddedilmektedir.

Bunun yanı sıra toplumda yabancı kökenli özellikle genç erkekler hakkında yaygın klişeler, etnik köken ayırımı yapmadan, sadece *yabancı görünümlü* olmalarından yola çıkarak Türk gençlerini potansiyel suçlu, şiddet eğilimli, suç eğilimli, toplum güvenini sarsan tehdit unsuru olarak görmektedir. Bu önyargı Türkiye kökenli gençlere diğer Orta Doğulu ve Afgan gençlerle birlikte istatistiksel olarak çok daha yüksek oranda şüpheli gözü ile bakılmasına ve polise şikâyet edilmeye maruz kalmalarına sebebiyet vermektedir. Bu durumu tespit eden araştırmalar istatistiklerdeki, hakkında şikâyette bulunulan yabancı uyruklu şüpheli sayıları ve gerçekte mahkeme tarafından ceza almış yabancı uyruklu sanık sayılarının birbirlerinden çok farklı olmasını eleştirmektedir. Buna göre göçmen gençler %50 daha sık şüpheli olarak görülmektedir.¹⁹

Avusturya Entegrasyon Bürosu'nun yıllık raporuna göre, 2020'de polis tutanaklarında 276.344 şüpheli kaydı bulunmaktadır. Yabancı uyrukluların oranı %39,5 olup, bunların %31,2'si Avusturya'da ikamet etmektedir. Yabancı nüfusun oranıyla karşılaştırıldığında (2020'de yıllık ortalama %16,9) yabancı şüphelilerin oranı neredeyse iki katını teşkil etmektedir. Bu rakamın 2012 yılında %30,9 olduğu dikkate alınır, yabancı uyruklu şüpheli oranında göz ardı edilemeyecek bir yükselişten bahsetmek mümkün görünmektedir. 2019 yılında cezai ehliyeti olan Avusturyalıların toplamda %0,2'si kesin hükümlü mahkûm olurken yabancı uyruklular için bu rakam %0,9 olarak kayıtlara geçmiştir. 2012 yılında, mukim nüfusa göre hükümlü oranı Avusturyalılar arasında %0,3 iken, yabancı uyruklularda bu oran %1,3 idi. 2012-2019 döneminde, tüm milletler için suç oranında bir düşüş görülmektedir. 2020'de tutuklananlar arasında yabancıların oranı %54,8 gibi yüksek bir rakamdır; bu yüksekliğin sebebi bir nebze olsun yeni hükümlüler ile tutukluların sayılarının ayırt etmeden raporlanması ile açıklanabilse de kaçma riskinin daha yüksek olduğu varsayıldığından, yabancı uyrukluların yerli olanlara göre çok daha sık gözaltında tutulmakta olduğunu göstermektedir.²⁰

19. A.g.e., s. 3-10.

20. Statistik Austria, "Migration und Integration 2021", https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:d9b292a5-3457-4cff-aa80-58d92c46f3f8/stat_jahrbuch_migration_u_integrati-on_2021.pdf, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021), s. 75.

Tablo 8: Adli Suç İstatistiği [Gerichtliche Kriminalstatistik] 2017/18

Hüküm Giyen Kişinin Özellikleri	Toplam Hükümlü	Oran (%)
Toplam	28.286	100
Avusturya Uyruklu	16.326	57,7
Avusturyalı Olmayanlar	11.960	42,3
Diğer AB Ülkeleri Vatandaşları	4.045	14,3
Sırp Uyruklu	1.301	4,6
Türk Uyruklu	932	3,3
Diğer	5.682	20,1

Kaynak: Statistik Austria, "Migration und Integration Zahlen Daten Indikatoren 2019", s. 81.

Göçmen gençlerin suç işleme oranını konu alan bir dizi anket çalışmaları (Dunkelfeldstudien) resmi suç istatistiklerinden daha net bir resim çizebilmekte ve suç işleme riskleri hakkında bazı ipuçları verebilmektedir.²¹ Öncelikle suç eğiliminin belirli bir etnik köken veya dini mensubiyetle ilintili olmadığı temel bulgular ışığında tespit edilmiştir. Aksine, gençler arasında suç eğilimini tetikleyen faktörler, tipik olarak göçle ilişkilendirilen yaşam durumlarıyla ilgili görünmektedir ve benzer sosyal sınıf şartları altında yaşayan gençler arasında etnik kimlik ayırt etmeksizin benzer yükseklikte olduğu saptanmıştır.²² Bu etkenlerin başta gelenleri maddi olanaksızlıklar (hırsızlığa yönelme), işsizlik, okulu terk etme ve dolayısıyla dışarıda geçirilen fazlaca boş zamanın olması, ailenin ilgisizliği (başı boşluk), eşitsizlik ve dışlanma duyguları olarak saptanmaktadır.²³

Şiddet suçlarına (yaralama) eğilimde ise genç göçmen erkeklerinin yaşlıları Alman/Avusturyalı erkeklere oranla istatistiklerde ön sıralarda yer aldıkları saptanmıştır.²⁴ Aşağı Saksonya Kriminoloji Enstitüsü'nün (Kriminologisches Forschungsinstitut Niedersachsen) yaptığı araştırmanın sonuçları, göçmen olmayan 15 yaş grubu içinde şiddet riski taşıyanların oranı %11,5 olarak tespit edilirken, yaşlıları Türk gençlerinde bu oran %20'ye kadar çıkmaktadır. (Es-

21. Christian Walburg, "Migration und Jugenddelinquenz - Mythen und Zusammenhänge - Ein Gutachten im Auftrag des Mediendienstes Integration", s. 3.

22. A.g.e., s. 12.

23. (Krucsay 2011:372)

24. Dirk Baier, Christian Pfeiffer, Julia Simonson, Susann Rabold, "Jugendliche in Deutschland als Opfer und Täter von Gewalt", Kriminologisches Forschungsinstitut Niedersachsen, 2009, s. 70.

ki Yugoslavya ve Arnavut göçmeni yaşıt gruplarda %22, Arap ve Kuzey Afrikalı grubunda %19, eski Doğu Bloku ülkeleri grubunda %18).²⁵

Aynı kaynaktan 2015 ile 2017 yılları arasındaki bir karşılaştırma, şiddet eylemleri gerçekleştiren gençlerin sayısında artış olduğunu göstermektedir. Bu gibi suçları tetikleyen önemli bir ögenin medyada sunulan rol modellerinden kaynaklandığı varsayılmaktadır. Bu rol modellerin şarkılarında ve videolarında kendi hedeflerine ulaşmak veya azınlık olarak maruz kaldıkları hakaretlere tepki vermek için şiddet içerikli şarkı sözleri kullanan gangster-rapçiler olabildiği gibi radikal siyasi söylemler ve tavırlar ile gündem olan Trump ve Putin gibi liderlerin de olabildiği ve dünyaya karşı kabadayı ve acımasız bir tutumun güç gösterisi ve savunma stratejisi olarak benimsendiği öne sürülmektedir.²⁶

Bir başka faktör olarak ise, göç geçmişi olan genç insanların daha fazla aile içi şiddet vakası yaşamış olmaları dile getirilmektedir. Buna göre bazı gençleri şiddete eğilimli hâle getiren yaşadıkları koşullardır. Bu, şiddet içeren bir aile ortamını, sosyal güvencesiz hayat koşulları, şiddet uygulayan bir babayı, gelecekle ilgili umutsuzluk hâlini içermektedir.²⁷ Görülüyor ki şiddet şiddeti doğurmaktadır ve yine en etkili önleyici faktörü güven, saygı ve sevgi verebilen bir aile yapısı teşkil etmektedir.

25. A.g.e., s. 70.

26. A.g.e., s. 70.

27. A.g.e., s. 86.

KÜLTÜR

Ercüment Aytaç

8.1. KÜLTÜR DERKEN?

Kültür derken çok boyutlu bir kavramdan bahsediyoruz. “Avusturya toplumu içinde yaşayan Türkiye kökenli insanları gözlemlediğimizde, onlara özgü bir kültür görmemiz mümkün müdür?” sorusuna cevap arayan herkes, önce *kültür* kavramının kesin bir tanımlamasını yapmak zorunda kalacaktır. Bu yazıda kullandığım *kültür* kavramı, Avusturya toplumu içinde yaşayan Türkiye kökenli insanların tarihsel süreç içinde ürettiği, kuşaktan kuşağa aktardığı ve çoğunluk Avusturya toplumunda Türklere özgü olgular olarak dikkat çeken maddi ve manevi özelliklerin bütününe kapsamaktadır. *Maddi* tanımlamasıyla bina, araç-gereç, giysi ve benzeri şeyler, manevi tanımlaması ile de inançlar, gelenekler, aile oluşumları, normlar, düşünce ve davranış biçimleri kastedilmektedir.

Bu çerçevede içinde ele alınacak olan analiz sorularını şu bakış açılarına göre kurgulanacaktır: Kültürel görünürlük ve bütünlük, sorun teşkil eden veriler, stratejik çözüm önerileri.

Bu bakış açıları bizi aşağıdaki sorulara yöneltilmektedir:

Kültürel Görünürlük, Bütünlük ve Aktarım:

- Türk kültürü çoğunluk Avusturya toplumu içinde kendisini hangi öğeleriyle dışarıya karşı görünür hâle getirmektedir?

- Avusturya toplumu içinde yaşayan Türkiye kökenli insanlarda toplumsal dayanışma ve birlik duygusuna dayanan bir *biz bilinci* var mıdır?
- Türkiye kökenli insanlarda sosyalleşme ile kuşaktan kuşağa aktarılan nedir?

Sorun Teşkil Eden Belli Başlı Alanlar:

- Ayrımcılığa ilişkin sorunlar nelerdir?
- Türkler arasında bağımlılıktan kaynaklanan sorunlar nelerdir?
- Yaşlıların bakımı konusundaki sorunlar nelerdir?
- Türklerde aile içi sorunlar nelerdir?

Stratejik Çözüm Önerileri:

- Türklerin kültürel varlığı nasıl desteklenebilir ve yönlendirilebilir?

8.2. TÜRK KÜLTÜRÜ, ÇOĞUNLUK AVUSTURYA TOPLUMU İÇİNDE KENDİSİNİ HANGİ ÖGELERİYLE DIŞARIYA KARŞI GÖRÜNÜR HÂLE GETİRMEKTEDİR?

Öncelikli olarak görsel öğelerden yola çıkılacak olursa bir Avusturya şehrine gelen Türk turiste “Aa bunlar bizim Türkler!” cümlesini kurduran spesifik görüntülerin neler olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Şehir yaşamında göze ilk takılanlar dönerciler, nargileciler, pazar tezgâhları, berberler, tesettürlü hanımlar ve trafikteki kornalı, bayraklı düğün konvoyları olacaktır. Bu sıralanan örnekler Viyana’da bazı semtlerde şehir resmini radikal bir şekilde değiştirmektedir. Kültürün insanların hem fizyolojik hem de sosyal ihtiyaçlarını giderdiği göz önüne alınacak olursa, bu görüntülerin ne kadar doğal ve gerçekçi olduğunu anlamak da kolaylaşır. Türkler açık ve net biçimde, büyük bir özgüven ve doğallıkla “biz buradayız ve yaşıyoruz” demektedirler. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi bu görüntüler yalnızca Türkiye kökenli insanların çoğunlukla yaşadıkları şehir bölgelerinde görülmektedir. Bu durumda gettolaşmadan söz etmek mümkündür.

Gettolaşma konusunun derinlemesine incelenmesi ve değerlendirilmesi bu yazının sınırlarını bir hayli aşacağından, burada Viyanalı Türk rapçi Esra Özmen’in Die Zeit gazetesine verdiği röportajdan bir kesit vermekle yetinilecektir. Özmen burada Viyana’daki Türk gettolarına pozitif bir bakış açısı getirmek adına New York’taki Little Italy, China Town gibi bölgelerden bahsetmektedir:

“Rap’ın kökenini ve politik ve sosyal rolünü araştırmak için New York’a gitmiştim ve orada şehir planlamasıyla ilgilendim. Orada paralel toplumların kendilerine özgü şehir bölgelerine dönüşmüş olduklarını gördüm. Kendi içlerinde iyi fonksiyon görüyorlar ve şehirde birlikte çok iyi işlev gösteriyorlar. İç içe, birlikte yaşıyorlar. Hayatın şehirde bu denli iç içe olması işe yarıyor.”¹

Görsel öğelerin haricinde Almanca lisanında da Türk kültürünün etkilerini fark etmek mümkündür. Türkçe’den diğer dünya lisanslarına geçmiş olan *yoğurt, sultan, hamam, kebab* gibi kelimelerin haricinde Avusturya’da yaşayan gençler Almanca konuşurken Türkçeden uyarlanan kelimeler ve deyimler kullanılmaktadır. Her ne kadar bu kelimelerin bir kısmı Türkçeye Arapçadan gelmiş olsa da Almancaya geçişlerinin nedeni Türklerdir. Örnek verilecek olursa:

- *Inschallah*: Allah isterse (Almancalaşmış kelime olarak Duden sözlüğünde yer almaktadır)
- *Wie viel Para?*: Ücreti ne?
- *Sag Maschallah*: Maşallah de (kıskanma, bana iyi dilekte bulun, anlamında)
- *Lan* (argo hitap)
- *Mach kein Auge!*: Nazar değdirme!
- *Valla*: Yemin ederim
- *Bruder* (Türkçe’deki *abi* kelimesinin kullanımı gibi)
- *Ich habe Kafa*: Sıkıntı içindeyim, başım ağrıyor (veya ters anlamda: kendimi iyi hissediyorum)

Vatandaşlık konusunda Türk kökenlilerin genel durumu ile alakalı şunlar söylenebilir: Avusturya genelinde göçmen geçmişe sahip insanların %37’si Avusturya vatandaşlığına sahipken bu oran Türklerde %58’dir.² Türklerin Avusturya vatandaşlığına girme konusunda fazla sıkıntı çekmediği görülmektedir.

Türklerin dernekçilik çalışmaları toplum hayatında görünürlüğün başka bir yoludur. Avusturya’da hayır işleri, hemşerilik, öğrencilik işleri, cami işlet-

1. “Die Tschuschen haben den Gemeindebau gebaut, das soll Blümel nicht vergessen”, Zeit Online, 11 Ekim 2020.
 2. Statistik Austria, “Migration und Integration Zahlen, Daten, Indikatoren 2019”, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Integration/Integrationsbericht_2019/Migration-Integration-2019.pdf, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021), s. 28.

mesi, anaokulu, politika, ticaret ve daha pek çok konuda Türklerin kurdukları onlarca dernek bulunmaktadır. Bu derneklerin bir kısmı kendi mekânlarında çalışmalarını gerçekleştirmektedirler. Avusturya kamuoyu Türk dernekleri hakkında maalesef olumlu bir algıya sahip değildir. Bu derneklerin bir kısmının Türkiye’den mali destek almaları, ayrımcılık politikası güden çevreler tarafından Türklere ve Türkiye’ye karşı argüman olarak kullanılmış ve kamuoyuna Türk hükümetinin Avusturya’ya doğrudan doğruya müdahalesi olarak lanse edilmiştir. “*Ancak, (Türk dernekleri) yalnızca boş zaman değerlendirme etkinlikleri yapmazlar, aynı zamanda üyelerinin siyasi görüşlerini de şekillendirirler.*”³

Avusturya’da bütünüyle Türklere mal edilen belirli meslek gruplarını da görünürlüğü bir parçası olarak görmek gerekmektedir. Bunlardan biri taksiciliktir. Meslek odalarındaki temsilciler dâhil olmak üzere, bu sektörlerde açılan firmaların ve çalışan insanların büyük bir kısmı Türkiye kökenlidir. Bir diğer sektör ise berberliktir. Berberlerin içinde sosyal medyada yüksek sayıda takipçiye sahip ve *star* konumunda Türkler bulmak mümkündür. Markalaşmış ve zincir hâlinde açılan Türk berber dükkânları her geçen gün artmaktadır. Düzenli olarak berbere gitmek, Türk usulü bir *temiz traş* Avusturya’daki gençlik kültüründe son yıllarda ortaya çıkan bir fenomendir.

Bu iki meslek grubunun haricinde, diğer meslek gruplarında da ön plana çıkan Türk isimler mevcuttur. Futbolda Turgay Bahadır, Veli Kavlak, Ümit Korkmaz, Ramazan Özcan, Volkan Kahraman, Muhammet Akagündüz, Yüksel Sarıyer ve Ekrem Dağ ilk akla gelen isimlerdir.

Hastanelerde sağlık çalışanları arasında da Türklerin sayısı giderek artmaktadır. Doktor tabelalarında her geçen gün daha fazla Türk ismi görmek mümkün hâle gelmektedir. Türkiye kökenli şu 4 uzman doktor 2018’de başkent Viyana genelinde yapılan *2017 yılının en iyi 10 doktoru* listesine girerek büyük başarı kazanmıştır⁴: İç hastalıkları uzmanı Dr. İlyas Kozanlı,

İç hastalıkları uzmanı Dr. Celal Burak Erdoğan, Ortopedist Dr. Vedat Şahin, Deri ve Zührevi Hastalıklar Uzmanı Dr. Kaan Harmankaya.

Tıpkı sağlık sektöründe çalışanlar gibi, Türkiye kökenli avukatların sayısında Avusturya’da günden güne artmaktadır. Bununla beraber Türkiye kö-

3. “Der Einfluss türkischer Vereine in Österreich”, Addendum, 25 Haziran 2018.

4. “Viyana Genelinde Yapılan En İyi Doktorlar Listesinde 4 Türk Doktor Da Yer Aldı”, Havadis, 13 Nisan 2018.

kenli suçlularda da görünürlük söz konusu olmaktadır. 2018 yılında Avusturya’da yargılanarak ceza alan 27.655 kişinin 853’ü yani %3,1’i Türk vatandaşdır. Avusturya vatandaşlığını almış Türkler bu sayıya dâhil edilmemiştir.⁵

Politik sahnede, özellikle yerel seçimlerde ortaya çıkan ve bilhassa semt meclislerinde vekil olarak görev alan Türkiye kökenli isimler günden güne artmaktadır. Tarık Mete (SPÖ Salzburg), Ömer Öztaş (Yeşiller Viyana), Süleyman Zorba (Yeşiller Federal Milletvekili), Aslıhan Bozatemur (SPÖ Viyana) genç nesil politikacılar içinde ilk akla gelen isimlerdir.

Her ne kadar Avusturya’da olmasa da Almanya’da rap müziği, komedi ve oyunculuk alanlarında Türk isimlerinin sayısı giderek artmaktadır.

Gıda sektörüne gelinecek olursa, uzun yıllar önce Batı mutfağına girmiş olan yoğurdun bir Türk icadı olduğu pek bilinmese de ayran bir Türk içeceği olarak tanınmakta ve son yıllarda Avusturya süpermarketlerinde de satılmaktadır. Şehrin kalabalık bölgelerinde hemen her köşe başında döner ve Adana kebab bulmak mümkündür, örneğin önünde uzun kuyruklar oluşan *Berliner Döner*, Viyanalı gençlerin buluştukları popüler mekanlardan biridir.

Mesleki gruplardan bahsederken, tasvir edilen görünürlük yavaş yavaş kültürel görüntüden çıkıp, insanların, yani Türklerin görünürlüğüne dönüşmüş olsa da sosyal katılım kültürünün bir parçası olarak görüldüğü taktirde aslında kültürel düzlemde hiç ayrılmadığı söylenebilir. Türklerin çoğunluk Avusturya toplumuna katılımları gün geçtikçe fazlaşmaktadır. Fakat madalyonun bir de öbür yüzü bulunmaktadır. 50 senelik göç hikayesi dikkate alınacak olursa, bu katılımın çok ağır ve sancılı ilerlediği tespit edilebilir. Viyanalı Türk rapçi Esra Özmen’in sözlerine yeniden kulak verilecek olursa:

“Burada doğdum ve büyüdüm, ama buna rağmen küçük yaşlardan itibaren kafamda Viyanalılara ilişkin belirli bir resim vardı: Onlar beyaz, sarışın, ayrıcalıklıydı. Ve biz yabancıydık. Seçim kampanyası sırasında eğer Viyana’da gezinecek olursanız: Afişlerde Müslümanlara karşı propaganda yapılırken Viyanalı bir kadın olarak kendimi nasıl hissetmeliyim? Ya annem başörtüsü takıyorsa ve bundan dolayı insanlar ona karşı kıskırtılırsa? İşte o zaman ben buraya aitim demek çok zor.[...] Ben yabancı değilim, burada doğdum, hat ta annem babam bile burada doğdu. Irkçılık benden bir yabancı oluşturdu.”⁶

5. “Migration und Integration Zahlen, Daten, Indikatoren 2019”, s. 76.

6. “Die Tschuschen haben den Gemeindebau gebaut, das soll Blümel nicht vergessen”, Zeit Online, 11 Ekim 2020.

“Türklerin kültürel görünürlüğüne her geçen gün artmasına rağmen Türkler bugün Avusturya’dan ayrılsalardı, arkalarında ne bırakırlardı? Sorunun cevabı burada okuyucuya bırakılmaktadır.

8.3. AVUSTURYA TOPLUMU İÇİNDE YAŞAYAN TÜRKİYE KÖKENLİ İNSANLARDA TOPLUMSAL DAYANIŞMA VE BİRLİK DUYGUSUNA DAYANAN BİR *BİZ BİLİNCİ* VAR MIDIR?

Türklerin kültürünü teşkil eden bütün öğelerin, uyumlu ve kendi içinde bütünleşmiş bir sistem oluşturma özelliği taşıdığı söylenemez. Nasıl Türkiye’de yaşayan insanlar inanç, düşünce, tutum ve olayları algılayış tarzı bakımından birbirlerinden farklıysalar, aynı farklılık yurtdışında yaşayan Türkler için de geçerlidir. Ancak Türklerin hemen hepsini birbirlerine bağlayan bir özellik bulunmaktadır: Memleket hasreti, hatta hasretin de ötesinde anavatana gönülden bağlılık, kısaca tutku.

Yapılan araştırmalara göre Türkiye kökenli göçmenlerin yaklaşık %45’i Avusturya’ya oranla anavatanlarıyla daha yakından bağlantılı olduklarını hissetmektedir.⁷

Türkiye kökenli insanlardaki biz bilincinin bir diğer ögesi, anavatana bağlılığın yanında aileye bağlılıktır. Avusturya’da ortalama hane büyüklüğü, göç geçmişine olan ve olmayan insanlar arasında farklılık göstermektedir. Bu sayı göç geçmişine olmayan Avusturyalılar için 2,1, göçmenler için 2,5 kişi olarak ölçülmüştür. Türkler diğer kültürlerle oranla daha kalabalık ailelerde yaşamaktadırlar: Yapılan istatistiklere göre Türk aileler diğer kültürlerle mensup insanlara oranla en yüksek hane halkı üyesine (3,3 kişi) sahiptir.⁸

8.4. TÜRKİYE KÖKENLİ İNSANLARDA SOSYALLEŞME İLE KUŞAKTAN KUŞAĞA AKTARILAN NEDİR?

Her kuşak daha önceki kuşaklardan öğrendiklerini ve kendi kuşağının kültürel katkılarını bir sonraki kuşaklara aktarmaktadır. Kişisel düzlemde her insan yaratılış özellikleri farklı olduğu için diğer insanlardan farklıdır. Toplumsal çerçevede içinde değerlendirilecek olursa, her birey, sahip olduğu kül-

7. “Migration und Integration Zahlen, Daten, Indikatoren 2019”, s. 96.

8. A.g.e, s. 17.

türel özelliklerini anne-babasından, yakınlarından, arkadaşlarından, okuldan, sokaktan ve iş ortamından öğrenir. Yaşadıklarını algılayış biçiminden, giyim-kuşamına, düşünüş, davranış ve hissediş biçimine kadar her alanda öğrendiklerinden etkilenir. Bu açıdan bakacak olursak kültür insan için kendisine toplumdan gelen bir mirastır, toplumsal üründür; insanlar arası etkileşimden beslenir, sosyal kalıtım vasıtasıyla sonraki nesillere aktarılır. Ömür boyu süren bu öğrenme ve öğrendiğini benimseme/özümseme süreci *sosyalleşme* olarak adlandırılabilir.

Kültürün sürekliliğinin özellikle gelenek ve göreneklerden oluştuğu göz önüne alınacak olursa, Avusturya’da yaşayan Türklerin sözlenme, nişan, kına gecesi, nikah, düğün gibi evlilikle ilgili bütün kutlama tarzlarını önceki kuşaklardan devraldıkları gözlemlenmektedir. Bu alanda Avusturya’da son 20 senede Türklere yönelik olarak ortaya çıkan ve ihtiyaç sahiplerine mekân ve eğlence programı sağlayan bir *düğün sektörü* bulunmaktadır.

Sosyalleşmenin en belirgin etkilerinden biri, Türk çocuklarının ailelerinden ve Türk çevrelerinden öğrendikleri aile beraberliği duygusudur. Türk gençlerinin çoğu evlilik öncesi dönemde Avusturyalı yaşlıları gibi başka eve çıkmayarak aileleri ile veya onların yakınında yaşamakta ve ilişkilerini koparmamaktadır.

Türklere kuşaktan kuşağa aktarılan bir başka kültürel öge ise mutfaktır. Genel olarak Türkler yeme içme tarzlarını ve damak lezzetlerini kesinlikle değiştirmez, ailelerinin geldiği ana vatanlarındaki yörenin mutfağına tamamen sadık kalırlar.

8.5. AYRIMCILIĞA İLİŞKİN SORUNLAR NELERDİR?

Avusturya’da yaşayan Türkiye kökenli insanların kültürleri, her ne kadar yıllar geçtikçe daha belirgin ve görünür hâle gelse de yine de çoğunluk Avusturya toplumu içinde kabul görmeleri, özümsemeleri imkânsız gibi görünmektedir. Avusturya toplumu bütün kültürel farklılıkları kendi içinde özümsemediği ve bundan yeni bir *biz* türetmediği müddetçe Türklerin durumu acıklı bir göç hikâyesinden ileri gidemeyecektir. Avusturya toplumunda böyle bir yeni *bizin* en önemli şartı yabancı kökenli insanların yetkinliklerine güvenmek, onlardan iyi şeyler beklemektir. Bu konuda Viyana’da yaşayan rejisör Ülkü Akbaba şunları kaydetmektedir:

“Niteliksizliğin kısır döngüsü kırılmalıdır. Konu sosyal projeler değil, bu şehrin kültürel yaşamıdır. Konu yeni bir ‘Biz’ kavramıdır, bu şehre ve onun sakinlerine olan bağlılık ilanıdır. Konu bizim geleceğimizdir ve bunun için kaynaklar tahsis edilmesi gerekir. Bunun için toplumda yeni bir duruş şarttır. Bu yeni duruş burada başlıyor. Entelektüellerde. Eğer yeni ‘biz’ burada ortaya çıkmazsa, hiçbir yerde ortaya çıkmaz. Dolayısıyla soru şu: Neden burada yaşayan ve kültür üreten göçmenler içinden şimdiye kadar kimsenin örnek model olmasına olanak verilmedi? Çünkü Avusturya’da göçmenler onlarca yıldır niteliksiz bırakıldılar, böylece herkes olduğu yerde kalakaldı, ilerleyemedi. Kültür ve sanat alanında da aynı şey oldu.”⁹

Avrupa’da yaşayan Türklerin içinde buldukları durum hakkında sloganlaşmış bir ifade vardır: “Sakın asimile olmayın, entegre olun!” Bu ifade her fırsatta çeşitli varyasyonlarda kullanılır. Asimilasyon konusunda kimsenin korkusu olmasın: Türkleri hiçbir şekilde özümseyemeyen, her fırsatta dışlayan, ötekileştiren ve politikacıların ırkçı söylemleri ulu orta rahatça kullanıp oy potansiyellerini artırdıkları bir Batı toplumu söz konusudur burada. Burada asimilasyon söz konusu bile olamaz. Eğer öteki isen, öteki kalırsın, eriyemezsin. Gelelim olayın “entegre olun” kısmına. Bu konuyu rapçi Esra Özmen şu şekilde dile getirmektedir:

“‘Entegrasyon’ kelimesini duyduğumda tüylerim diken diken oluyor. Benim için anlamı: Sen buraya ait değilsin ve kabul edilmek için çok çalışman gerekiyor. Ama asla yeterince entegre olamayacaksın. Almanca konuşabiliyorsan, başörtün var. Başörtüsü takmıyorsan, aksanın var. Üniversite diploman olsa da ismin yabancı. Benim yeterince iyi entegre olup olmadığımı belirleyen ve beni adım adım değerlendiren daima başka insanlar.”¹⁰

Göçmenlerin Avusturya’da dezavantajlı duruma düşüp düşmediklerinin sorulduğu bir araştırmaya göz atılacak olursa: %37’si göç geçmişleri nedeniyle her zaman veya çoğunlukla dezavantajlı olduklarını düşünmektedir. Ayrımcılıkla nadiren karşılaşan veya hiç karşılaşmadığını düşünenlerin oranı %63’tür. Türk kökenli göçmenler ortalamadan önemli ölçüde daha yüksek bir oranda ayrımcılığa maruz kaldıklarını bildirmektedir.¹¹

9. Ülkü Akbaba, “Kultur Neudenken”, *Migrazine*, Sayı: 2, (2011).

10. “Die Tschuschen haben den Gemeindebau gebaut, das soll Blümel nicht vergessen”, *Zeit Online*, 11 Ekim 2020.

11. *Migration und Integration Zahlen, Daten, Indikatoren 2019*, s. 19.

8.6. TÜRKLER ARASINDA MADDE BAĞIMLILIĞINDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR NELERDİR?

Türkler arasında bağımlılığa ilişkin sayısal bir araştırma henüz yapılmamıştır. Ancak Viyana Başkonsolosu Asip Kaya'nın madde bağımlılığıyla mücadele etmek için kurulan *Yeni Başlangıç Derneği*'nin tanıtım toplantısında yaptığı konuşma bize birtakım gerçekleri göstermektedir:

“Uyuşturucu bağımlılığı maalesef buradaki toplumumuzun en önemli sorunu. Bu konuda bugüne kadar çok fazla çalışma yapılmamış. Büyük bir boşluk var, gençlerimiz ve mağdur aileler ne yapacaklarını bilmiyor. Biz bazı ailelerle görüştikten ve STK'larla istişare yaptıktan sonra bir dernek kurmanın çok faydalı olacağına inandık ve bu amaçla bir grup vatandaşımızla bu derneği kurduk. Bundan sonra ailelerimize ve gençlerimize yönelik çeşitli faaliyetler yapmayı planlıyoruz. İnşallah Türkiye Yeşilay Derneği de burada şube açacak. Sorunları halının altına süpürerek çözemeyiz, cesaretle kararlılıkla bu sorunların üstüne gidip, sorunlarla uğraşmamız lazım.”¹²

8.7. YAŞLILARA YÖNELİK HİZMETLER VE BAKIM KONUSUNDAKİ SORUNLAR NELERDİR?

Avrupa'daki genel tabloya bakılacak olursa:

Avrupa yaşlanan nüfusu ve küçülen iş gücüyle emekli aylığı, sağlık sistemleri gibi çok büyük ekonomik güçlüklerle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda, yaşlanan nüfus sosyal problemlere de neden olmaktadır. Sosyal durum giderek değişmekte (daha çok çalışan kadın nüfusu, boşanmış aileler) ve yaşlı insanlar toplum dışına itilmekle karşı karşıya kalmaktadır.¹³

Avusturya'da hâlen var olan sosyal devlet, her bireyin güvenliğini garanti etmektedir. Yaşlılıkta ve zor durumlarda sosyal ağ, tıbbi bakım, rehabilitasyon ve güvenceyi temin etmektedir. Bu hizmetler çalışan ve sigorta ödeyen veya bu şekilde emekli olan herkes için geçerlidir. Avusturya'daki vergiye dayalı kamusal bakım güvence sisteminde kişinin bakıma muhtaçlık dere-

12. Yeni Başlangıç Derneği, “Basında Biz”, <https://www.neubeginn.or.at/basinda-biz/>, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021).

13. Türkiye Sağlık Turizmi Derneği, “Avrupa'da Yaşlı Bakımı”, <http://www.saglikturizmi.org.tr/media/Pdf/6.pdf>, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021), s. 4.

cesine ve gelirine göre ücretli, ücretsiz veya kısmî katımlı bakım hizmetleri verilmektedir.¹⁴

Türklerin 50 senelik göç süreci sonunda artık yaşlıların bakıma ihtiyacı olması önemli bir konu hâline gelmiştir. Daha önce emekli olunca Türkiye'ye yerleşeceğini ve *paşa gibi yaşayacağını* düşünen pek çok yaşlı, çocuklarını bırakamadıkları için ve aile özleminden dolayı emeklilik döneminde de Avusturya'da yaşamaya devam etmektedir.

Toplumun giderek yaşlanması, kadınların iş piyasasındaki katılımının artması, emeklilik yaşının yükselmesi, yaşlılara bakacak genç aile bireyi eksikliğine sebebiyet vermektedir.

Bu durum Türk yaşlıların evde veya bakım evlerinde bakımı konusunu gündeme getirmektedir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus bakımın Türk yaşlılarının dini ve geleneksel ihtiyaçlarına uygun olması gerekliliğidir. Avusturya'da genel halka hitap eden hizmetler Türklerin spesifik ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte değildir. Türklerin yeme içme tarzları, gelenek ve adetleri dikkate alınmamaktadır.

Avusturya'da Türk yaşlılara yönelik ciddi projeler yapan kurumlar henüz bulunmamaktadır.

8.8. TÜRKLERDE AİLE İÇİ SORUNLAR NELERDİR?

Bu konuda aktüel ve kapsamlı çalışmalar bulunmasa da 2008 yılında yapılan bir çalışma bize gerçekçi bir resim verebilir:

Katılımcıların sadece sorulara cevap verenleri dikkate alarak yapılan dağılıma göre; %72,2'si eşiyile ilişkisinin iyi olduğunu söylerken, %24,6'sı eşiyile ilişkisinin orta halli, %2,7'si ise kötü olduğunu ifade etmiştir. Çocuklarla ilişkiler konusunda %73,9 oranında iyi, %23,9 oranında orta, %2,2 oranında kötü şeklinde cevap verilmiştir. Eşin annesiyle ilişkilerde %65,9 oranında iyi, eşin babasıyla ilişkilerde bu oran %66,2 olurken eşin kardeşiyle ilişkilerini iyi olarak değerlendirenlerin oranı ise %67,9'dur. Diğer akrabalarla ilişkilerde %65,2 oranında iyi cevaplarının verildiği görülmektedir.

14. Ali Seyyar, "Yaşlılığa Bağlı Bakım Sorunlarına Çözüm Olarak Sosyal Politikalar", https://www.huzurevleri.org.tr/docs/yaşlılığa_bagli_bakim_sorunlarına_cozum_olarak_sosyal_politikalar.pdf, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021), s. 9.

Eş ve çocuklarla ilişkilerdeki orta ve kötü cevaplarının oranlarına bakılarak ailelerin yaklaşık %25'inin aile içi ilişkilerinin sorunlu olduğu ve bu sorunların %3'ünün ciddi boyutlarda olduğu söylenebilir. Yakın akrabalarla ilişkilerde bu sorunların oranının daha da arttığı görülmektedir. Yapılan gezi, gözlem ve ziyaretlerde gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcılar aile içi sorunların her geçen gün artarak devam ettiğini ifade etmişlerdir.¹⁵

8.9. TÜRKİYE ŞİMDİYE KADAR AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN KÜLTÜREL VARLIĞINA İLİŞKİN NASIL BİR STRATEJİ VE POLİTİKA İZLEDİ?

Göçün başladığı 1960'lı yıllardan 2010'a kadar olan süreçte Türkiye'nin Avusturya'da yaşayan Türklerin kültürel varlığına ilişkin somut bir çabasına rastlanmamaktadır. O zamana kadar zihinlerde var olan yaklaşım “madem siz oraya gittiniz, o zaman kendinizi geliştirin, bu arada ülkenizi de güzel temsil edin” ifadesiyle özetlenebilir. Türklerin Avrupa'daki sosyolojik profilini inceleyen araştırmaların hemen hemen hiç bulunmadığı bu dönemde kayda değer hiçbir çaba bulunmadığı gibi, *Almancı* olarak adlandırılan bu grubun Türkiye'deki olumsuz imajını değiştirmeye yönelik herhangi bir projeye de rastlanmamaktadır. *Almancı* kelimesi Türk toplumsal yapısı içerisinde bir ara sınıf olarak ele alınan Türkiyeli işçilere dair on yıllarca süren bir tektipleştirmenin ifadesidir. Bu ara sınıfa dair, “savurganlık”, “yoksul geçmişinden öç alma”, “abartılı tüketim” gibi yakıştırmalar Türkiye'deki toplum bilincinde tamamen yer etmiş durumdadır.¹⁶ 1970'li yıllarda oluşan bu olumsuz imaj, günümüze kadar etkisini devam ettirerek Avusturya'da yaşayan Türklerin kendi anavatanlarıyla olan duygusal bağını ciddi anlamda etkilemekte, kendilerini dışlanmış olarak görmelerine sebebiyet vermektedir. Bu arada Avrupa'nın değişik ülkelerinde yaşayan insanlara topyekûn *Almancı* denmesi, bu toplumsal fenomenin ne kadar yüzeysel olduğunun başka bir kanıtıdır.

Türkiye devletinin Avusturya'daki kültürel projelere destek vermesi ve burada yaşayan Türk vatandaşlarının Türkiye'deki seçimler için potansiyel seçmen olarak fark edilmesi aynı zamana denk gelmektedir. 2010'dan beri

15. Efkan Yeşildağ, “Avrupa'da Yaşayan Türklerin Aile Yapıları ve Entegrasyon (Uyum) Sorunları Avusturya Örneği”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2008.

16. Gaye Gökçalp Yılmaz, Avrupa'da Yaşayan Türkiyelilere Dair Gurbetçi ve Almancı Söylemlerinin Yeniden Düşünülmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: Göç Özel Sayısı, Cilt: 22 (2017).

Avusturya'daki Türk dernekleri tarafından gerçekleştirilen pek çok kültürel proje Türkiye tarafından maddi olarak desteklenmektedir. Avusturya'da yaşayan Türklerin akademik, sosyal ve kültürel gelişimlerine destek verilen bu projeler, başlangıçta kalite kontrolünden kısmen yoksun olmalarına rağmen ilerleyen zaman içinde daha etkili, somut ve ölçülebilir hâle gelmiştir.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2019-2023 yılları için belirlediği stratejik amaçlar, Türkiye'nin bu konudaki genel politikası hakkında fikir vermektedir ¹⁷:

- Amaç 1: Yurtdışı vatandaşlarımızın kültürel ve sosyal bağları güçlendirilecektir.
- Amaç 2: Ülkeler arasındaki ilişkilere katkı sağlamak amacıyla tarihî ve kültürel bağlarımız olan topluluklarla iş birlikleri geliştirilecektir.
- Amaç 3: Ülkemizde eğitim görecekt uluslararası öğrencilere yönelik burs ve rehberlik programları ile Türkiye'nin uluslararası ilişkiler vizyonuna uygun nitelikte öğrencilerin yetişmeleri sağlanacaktır.
- Amaç 4: Başkanlığın görev alanında belirlenen amaçları gerçekleştirmek için etkin, verimli ve sürekli hizmet sunacak kapasite geliştirilecektir.
- Amaç 5: Ulusal öncelikler doğrultusunda uluslararası kuruluşlarla iş birliklerini geliştirmek.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın ilk yıllarda desteklediği bazı projelerde kalite kontrolünün ön planda olmadığı fark edilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, derneklerin yalnızca kendi varlıklarını devam ettirmeye yönelik, göstermelik projelerinin değil, nitelikli ve başarıları ölçülebilir projelerin destek kapsamında değerlendirilme zorunluluğudur. Projelere aktarılan devlet kaynaklarının hakkaniyetli bir şekilde kullanımı yalnız ve yalnızca nitelikli ve şeffaf bir proje değerlendirme süreciyle mümkün olur. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bu bilinçle çalışmalarına devam etmektedir.

Son yıllarda derneklerin desteklenmesine paralel olarak, burslar vasıtasıyla bireylerin de desteklenmeye başlaması memnun edici bir gelişmedir. Mesleki yetkinlikleriyle toplumda ön plana çıkabilmiş Türkiye kökenli insanla-

17. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, "2019-2023 Stratejik Planı", <https://www.ytb.gov.tr/duyurular/ytb-2019-2023-stratejik-plani> (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021).

rın başarı hikâyeleri bütün Türk toplumuna, özellikle gençlere rol modelleri verecek ve olumlu yönde etki edecektir.

8.10. AVUSTURYA KAMU OTORİTELERİ TÜRKİYE’NİN ADIMLARINA VE POLİTİKALARINA NASIL TEPKİ VERDİ?

Avusturya’daki politikanın Türkiye’nin adımlarına gösterdiği tepkileri, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne girme çabalarına Avrupa’nın genel olarak gösterdiği tepkiden soyutlamak mümkün değildir. Avusturya, son yıllarda AB içindeki Türkiye karşıtı sertlik yanlılarının sözcüsü olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye hükümeti bu duruma siyasi arenada karşılık vermekten geri durmamaktadır. Avusturya açısından değerlendirilecek olursa, bu çatışmanın bir yandan Avusturya politikasındaki kontrolsüz öfke ve iç siyasi hesaplara dayandığını, öte yandan asırlık reflekslerden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Problemin ana kaynakları pek çok şeyi birbirine bağlayan, ama aynı zamanda birbirinden ayıran iki tarihi düşmanın karmaşık ortak geçmişinde yatmaktadır.¹⁸

Türklerin Viyana kapılarına dayanmış olmaları yalnızca tarihsel bir olgu değil, aynı zamanda asırlar boyu tazeliğini koruyan ve günümüzün Batılı düşünce yapısını biçimlendiren çok boyutlu bir fenomendir. 2000’li yılların sonuna doğru Türkiye’nin AB’ye girmesini bir korku faktörü olarak kullanmayı keşfeden Avusturyalı politikacılar, bu söylemle daha fazla seçmene ulaşabileceklerini hesap etmektedirler. Bu paradigma değişimi, Türkiye’nin dünyadaki siyasal alanda daha fazla söz sahibi olmaya başlamasıyla aynı zamana denk gelmektedir.

Avusturya politika tarihinde Türk karşıtı söylemlerin araçsallaştırılması daha eski tarihlere dayanmaktadır. 1933’te Avusturya faşistlerinin önderi Dollfuss, Katolik Kilisesi ile ittifakı elde edebilmek için 1683’teki Türk kuşatmasına tekrar tekrar atıfta bulunmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’na karşı kazanılan zaferin 250. yıldönümü, sergiler ve bir devlet kurtuluş töreni olarak kutlanmıştır.

Tekrar günümüze dönülecek olursa: İslam Yasası tartışmaları kapsamında 1 Mart 2015’te dönemin Dışişleri ve Entegrasyon Bakanı Sebastian Kurz’un sözleri bütün Avusturya politikasını en güzel şekilde özetlemektedir: “Dışarıdan vesayetsiz bir İslam istiyoruz.” Konuyu yakından takip edenler, bu söz-

18. “Beziehung Österreich-Türkei Immer Wieder 1683”, Profil, 16 Ağustos 2016.

lerin Türkiye'ye karşı söylenmiş olduğunu gayet iyi bilmektedir. Bu demec Avusturya hükümeti 100 yıllık İslam yasasında *reform* yaptıktan sonra verilmiştir. Avusturya hükümetleri o zamana kadar Türk imamların Türkiye tarafından atanmasına ve maaşlarının ödenmesine izin vermişti. Kanundaki değişiklik, Türkiye kökenli Diyanet'i Avusturya'daki birçok cami derneğinin dışına itmeyi amaçlıyordu.

Avusturya'daki Türk toplumunun Avusturya politikasına olan tepkisine örnek olarak 23 Nisan 2015 gecesi Viyana'daki Ballhausplatz'da 4.000'den fazla Türk kökenli insanın yaptığı gösteri örnek olarak gösterilebilir. Bu olay Türk kökenli insanların Viyana'da ilk kez sokaklara dökülmesi değildir ve küçük bir dönüm noktası olarak değerlendirilmelidir. O güne kadar bu tür protestoların konusu Kürt sorunu, Orta Doğu veya Türk iç siyaseti iken, o günkü topluluğun öfkesi Avusturya'ya yönelikti. Gerekçe 1915/16'da Türklerle Ermeni partizanların arasında çıkan sorunları soykırım olarak nitelendirmek doğrultusunda Avusturya'daki tüm meclis partilerinin ortak kararı idi.

Bu tarihi bilgiler ışığında Avusturya kamu otoritelerinin Türkiye'nin adımlarına ve politikalarına genel tepkisinin ne olabileceğinin tahmin edilmesi kolaylaşmaktadır. İçinde Türkiye devletinin bulunduğu her girişim ne kadar akılcı ve iyi niyetli olursa olsun kategorik olarak reddedilmektedir. Bu durum politik bir standart hâlini almıştır.

Avusturya'da Türkler tarafından işletilen ve Türkiye'den destek alan dernekler de Avusturya kamuoyunda fazla hoş karşılanmamaktadır. Aşırı sağcı parti FPÖ'nün sözcülüğünü yapan internet platformu Addendum'da Türk derneklerine ilişkin şu ifadeler yer almaktadır:

“Recep Tayyip Erdoğan'a sadık, radikal İslamcı, milliyetçi Türk dernekleri hakkında dedikodular artıyor. Birçoğunun Türkler ve Türk asıllı Avusturyalılar için günlük yaşamda önemli bir rol oynadığı açıktır, çünkü genelde camileri veya anaokullarını işletirler, dil dersleri verirler ve cenaze işlerinde yardımcı olurlar, ayrıca düzenli olarak Kermes etkinlikleri düzenlerler. Ancak, sadece boş zaman organizasyonunda bulunmazlar, aynı zamanda üyelerinin siyasi görüşlerini de şekillendirirler. Avusturya'daki Türk dernekleri sadece kültürel araçlar olarak aktif değiller. Türk partilerinin Avusturya'daki Türkleri onlar aracılığıyla etkilemesi ve siyasi görüşlerini şekillendirmesi nedeniyle medya tartışmalarına da neden oluyorlar.”¹⁹

19. “Der Einfluss türkischer Vereine in Österreich”, Addendum, 25 Haziran 2018.

Türk derneklerine ilişkin sözümler ona olumsuzluklar, Avusturya medyasında sevilen bir konudur. 2020 yılı Ekim ayında Avusturya Maliye Bakanlığı, 211 Türk-İslam derneğini kontrol etmiş ve hem vergi yasası hem de İslam yasası açısından çeşitli usulsüzlükler tespit etmiştir. Sonuç olarak, denetlenen işletmelerin %40'ının *kâr amacı gütmeyen* statüsünün geri alınması gündeme gelmiştir.²⁰

Avusturya Halk Partisi'nin (ÖVP) bir projesi olarak 2020'de Avusturya koalisyon hükümeti tarafından kurulan *Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi*, bir yıllık çalışmasını *İslam Haritası* başlığıyla, Entegrasyon Bakanı Susanne Raab (ÖVP) öncülüğünde kamuoyu ile paylaşmıştır.²¹

Adeta bir fişleme belgesi olan dijital haritada Avusturya'da bulunan ve pek çoğu Türkler tarafından işletilen ve aralarında Türkiye tarafından desteklenenlerin de bulunduğu 623 cami ve kültür derneğinin ayrıntılı bilgileri yer almaktadır. Dijital harita, 1938'de Avusturya'da Naziler tarafından Yahudi yurttaşların liste hâlinde hedef gösterilmesine benzetilerek, Müslümanlara yönelik ayrımcılığı tetikleme ihtimali nedeniyle kamuoyunda tartışmalara neden oldu. Hükümet, *İslam Haritası* projesinin amacını, "Avusturya'da çoğulcu, seküler demokratik kamu düzenine karşı tehlikeli bir ideoloji hâline gelen siyasal İslam'la ilgili şeffaflık yaratmak ve İslamcılığın arka cephesine ışık tutmak" olarak açıkladı.²²

Bu şartlar altında Türkiye ve Avusturya'nın kültürel alanda iş birliği yapması veya Türkiye'nin Avusturya'da doğrudan doğruya kültür projelerine destek vermesi oldukça zor hâle gelmiştir, ancak tamamen imkânsız değildir.

8.11. AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLER NASIL DESTEKLENEBİLİR VE YÖNLENDİRİLEBİLİR?

Avusturya'da yaşayan Türklere yapılabilecek destekleri iki ana çerçevede ele almak gerekmektedir: Türklerin kendi öz kültürlerine bağlılıkların artırmak ve Türklerin yaşadıkları Avrupa toplumu içindeki sosyal statülerini yükseltmek.

20. "Türkisch-islamische Vereine sehen Vorverurteilung", ORF, 2 Ekim 2020.

21. Universität Wien, "Islamlandkarte", www.islam-landkarte.at, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2021).

22. "Avusturya'da Yayınlanan İslam Haritası Hakkında Ne Biliyoruz Kim Ne Dedi", Der Virgül, 29 Mayıs 2021.

Öz Kültüre Bağlılığı Artırmak İçin Yapılabilecek Çalışmalar

Türk toplumunda egemen olan *hasret* ve *gurbet* kavramları artık geride kalmaktadır. Ulaşım ve haberleşme, küreselleşme sonucunda daha kolay hâle geldiği için *gurbet* kavramında ciddi bir dönüşüm yaşanmaktadır. Avusturya'daki Türkiyeli göçmenler için de anavatanları artık *uzaktaki memleket* olmaktan çıkmış, istedikleri zaman kolaylıkla gidebilecekleri bir yer hâline dönüşmüştür. *Gurbet* kavramındaki dönüşüme paralel olarak artık Avrupa Türklerinin kendilerini tanımlama biçimlerinin *Alman/Avusturyalı* ya da *Türk* olmak ikileminden farklı bir düzlemde seyrettiğini görüyoruz. Çoğunluğu genç nesillerden oluşan Avrupa Türkleri kültürel varoluşlarının Türk ya da Alman gibi olmak ekseninde değil, kendilerine özgü bir inter-mezzoda yani ara-oluşturduğu bulduğunu fark etmeye başlamışlardır. Bu yeni üçüncü formun olumlu mu olumsuz mu olduğu tartışmasına girmeden, varlığını ve gerçekliğini kabul etmek, destek çalışmalarına daha etkili ve gerçekçi bir boyut kazandıracaktır. Her ne kadar yeni bir formdan ve identifikasyondan bahsetsek de yabancı bir kültür içinde yaşayan bir insanın öz kültürüne bağlı kalması ve anadilini iyi konuşması anavatanına karşı hissettiği duygusal bağ ile doğru orantılıdır. Bir topluma anadilini teknik yönden mükemmel, ancak duygusal bir varlık olan insan olgusunu işlemeyen/önemsemeyen projelerle öğretmeye çalışmak fazla etkili olamayacaktır. Anavatana karşı hissedilen duygusal bağ konusundaki en büyük olumsuz faktör, yurtdışı Türklerinin “sonradan görme, eğitimsiz, cahil ya da medeniyetsiz” sıfatlarıyla Türkiye toplumu içerisinde de bir ötekileştirmeye maruz kalmalarıdır.

Türkiye’de zihinlerde var olan *Almancı* algısını değiştirmek ve Avrupa’da yaşayan Türklere itibarlarını geri vermek için medya ve sosyal medya projeleri oluşturmak gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bu tür projelerin Avrupa’da yaşayan Türklere değil, Türkiye’de yaşayan Türk halkına hitap etmesi gerektiğidir. Türkiye’den görüldüğü hâliyle *Almancı modeli* olarak tek tip bir hayat modelini ve aşağılayıcı yaklaşımı gündelik söylemden, daha da önemlisi akademik yazından uzaklaştırmak ve olumlu anlamda rol modellerini ve örnek insanları gündeme getirmek gerekmektedir. Genel algıda oluşturulacak böyle bir değişim ile özellikle Avrupa’da yaşayan genç nesillerin kendi öz kültürlerine olan duygusal bağları ve buna paralel olarak anadillerine olan ilgileri artacaktır. Böylelikle Türkiye’nin Avrupa’daki dernekler üzerinden desteklediği projelerle anadil konusunda atılan tohumlar daha verimli bir toprakta yeşerecektir.

Sosyal Statüyü Yükseltmek İçin Yapılabilecek Çalışmalar

Bu amaç altında desteklenecek projelerin aşağıdaki hedefleri içermeleri gerekmektedir:

1. Bütün projelerde vizyon olarak *asimilasyon*, *entegrasyon* gibi içi boşaltılmış ve yanlış kullanılan kavramlar bırakılıp, bireylerin Avusturya toplumuna sosyal katılımı ön plana çıkarılmalıdır.
2. Mesleki yetkinlikleriyle toplumda ön plana çıkabilmiş Türkiye kökenli insanların başarı hikâyeleri herkese anlatılmalı, gençler canlı modellerle motive edilmelidir.
3. Avusturya’da yaşayan Türklerin 2020’li yıllardaki sosyo-demografik profilini inceleyen kapsamlı araştırmalar yapılmalı, bu alanda Avusturya’daki üniversitelerle iş birliğine girilmelidir.
4. Avusturya çoğunluk toplumunda çokkültürlülüğün kabul görmesi ve Türkiye’nin olumsuz imajının kırılabilmesi için Avusturya toplumunun içinde kilit konumlarda olan Avusturyalı kanaat önderleri (gazeteciler, araştırmacılar, sanatçılar) ile bire bir irtibata geçilmeli, somut projeler vasıtasıyla onlarla iş birliğine girilmelidir.
5. Avusturya toplumunda mesleki yetkinlik oldukça itibar gören bir olgudur. Eğer *yılın en iyi 10 doktoru* listesine dört Türk doktoru giriyorsa, bu durum onların kişisel mesleki başarılarından kaynaklanmıştır. Toplumdaki bütün engellere rağmen, mesleki açıdan işinin erbabı olan Türklerin ayrımcılığa maruz kalma olasılıkları daha düşüktür. Bundan dolayı ağırlıklı olarak ödenekler vasıtasıyla dernekler değil, burslar vasıtasıyla bireyler desteklenmelidir.
6. Türkler arasında uyuşturucu ve kumar bağımlılığı konusunda geniş kapsamlı ampirik araştırmalar yapılmalıdır. Bu araştırmaların ışığı altında ailelerle irtibat hâlinde olup önlemler alınmalı, Türklere yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.
7. Avusturya’da mevcut olan sosyal güvenlik sistemini hesaba katarak Türk yaşlıların spesifik ihtiyaçlarını karşılayabilecek yaşlılık hizmetleri üretecek projeler başlatılmalıdır.

DİNİ HAYAT

Prof. Dr. Farid Hafez

9.1. GİRİŞ

Müslüman-Türk dernekleri uzun süre boyunca Avusturya’da bulunan camilerde örgütlenmiş kurumların yaklaşık yarısını oluşturmaktaydı. Bu kurumlar arasında ATİB (Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği) ile Millî Görüş, Süleymancılar ve Ülkücüler gibi akımlar ön plana çıkmaktadır. Türkiye Avusturya’daki siyasi tartışmalarda daha fazla konu edinildiği ve daha da önemlisi Diyanet’in uzantısı olarak görüldüğü için ATİB son zamanlarda akademik açıdan daha fazla ilgi görmektedir.¹ Bazı akademisyenler ise Türkiye’nin Avusturya ve Almanya gibi ülkelerde giderek daha fazla tartışma konusu hâline gelmesi, ATİB gibi kurumların Diyanet’in uzantısı olarak kabul edilmesi gibi nedenlerden dolayı- uluslararası düzeyde kendilerini bu kurumun araştırılmasına adanmışlardır.² Ankara ile Viyana arasındaki bu bağ bazı akademisyenlerin kamuoyu tartışmalarında sürekli dile getirilmektedir. Örneğin, Viyana Üniversitesi’nde İslam Din Pedagojisi Profesörü olarak görev

1. Zana Çıtak, “The institutionalization of Islam in Europe and the Diyanet: the case of Austria”, *Ortadoğu Etütleri*, Cilt: 5, Sayı: 1 (2013), s. 167-182.
2. Ednan Aslan, “Diyanet und ihre politisch-theologischen Aktivitäten in Österreich”, *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, Sayı: 27 (2018).; Ahmet Erdi Öztürk, Semiha Sözeri, “Diyanet as a Turkish foreign policy tool: Evidence from the Netherlands and Bulgaria.”, *Politics and Religion*, Cilt: 11, Sayı: 3 (2018), s. 624-648.

yapan Ednan Aslan “ATİB dış bir ülkenin, Türkiye’nin kolonisidir. Bu camilerle bir diyalog yürütülmektedir ancak bunun bir anlamı yoktur. Çünkü onlar zaten ülke dışından yönetilmektedir”³ şeklinde sert bir beyanatta bulunmuştur. ATİB’in kamusal bilinçte algılanma biçimini özellikle güncel siyasetten, ama daha ziyade Avusturya siyasetinin 15 Temmuz 2016’daki darbe girişimi sonrasında Türkiye’ye karşı takındığı sert tutumdan hareketle değerlendirmek gerekmektedir.

Son on yılda yine Türkiye kökenli Alevi toplumuna yönelik güdülen politikalar da Avusturya’nın İslam politikası açısından merkezi bir öneme sahiptir. Türkçenin konuşulduğu Müslüman derneklere yönelik politikanın Avusturya’nın İslam politikası açısından merkezi önemi onların bariz örgütlenme güçleri nedeniyledir. Bu bağlamda ATİB, Avusturya’nın politikası açısından Avusturya’da yalnızca İslam’ı değil, aynı zamanda *Türk* olarak algılanan İslam’ı temsil ettiği için en merkezi aktördür. Bu noktada ÖVP tarafından idare edilen hükümet *Avusturya karakterli İslam* sloganı ekseninde bu kurumları politize etmek için elverişli bir alan bulmaktadır.

Ancak, tarih boyunca ATİB’e yönelik politika tıpkı Türkiye’nin kendisi gibi çok çeşitli ve tarihsel olarak biçimlenmiştir. Bu makalede ATİB’in yapısı ana hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılacak ve ATİB’in Avusturya’da nasıl bir din politikası stratejisi takip ettiği sorusuna cevap aranacaktır. Burada hem Avusturya Cumhuriyeti’ne hem de -Avusturya’da resmi olarak tanınan Müslümanlara ait bir dini topluluk- olan Avusturya İslam Cemaati’ne (IGGÖ) yönelik politikalar konu edinilecek ve her iki tarafın tarihine karşılıklı olarak değinilecektir. Sonrasında ATİB’in hâlihazırdaki konumu yukarıda adı geçen iki kurum bağlamında karşı karşıya kalınan zorluklar da dâhil edilerek gösterilecektir. Burada söz konusu kurumların medyadaki yansıtılma biçimleri de inceleme konusu yapılacaktır. Son olarak, makale somut politika tavsiyeleri ile sonlandırılacaktır.

Yöntemsel olarak bu makalede Avusturya’da İslam’ın kurumsallaşması⁴

3. “Geringes Interesse an Austro-Imamen”, ORF, 2018.

4. Rijad Dautovic, Rijad, Farid Hafez, “Institutionalising Islam in Contemporary Austria: A Comparative Analysis of the Austrian Islam Act of 2015 and Austrian Religion Acts with Special Emphasis on the Israelite Act of 2012”, *Oxford Journal of Law and Religion*, Cilt: 8, Sayı: 1 (2019), s. 28-50.; Farid Hafez, “Die Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich. Eine Analyse der Organisationsstruktur unter besonderer Berücksichtigung der Rolle muslimischer Spitzenverbände”, (Diplomarbeit, Universität Wien 2006), s. 69.; Farid Hafez, “Anas Schakfeh: Das österreichische Gesicht des Islams”, (Wien, Braumüller Verlag).; Farid Ha-

ve Müslüman karşıtı ırkçılık⁵ konularıyla ilgili 2006 senesinden beri devam eden kendi çalışmalarımı referans almaktayım. Bu araştırmalar parlamento tartışmaları eksenindeki kanun metinlerine, farklı formlarda röportajlara ve medya raporlarına dayanmaktadır. Çalışma bu duruma uygun olarak çeşitli analiz yöntemlerinden yararlanmaktadır. Bunun dışında bu rapor için katılımcılarla bazı röportajlar gerçekleştirdim.

9.2. TÜRK KÖKENLİ MÜSLÜMAN DERNEKLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

1964'te imzalanan ikili iş gücü anlaşması ile Müslümanların Türkiye'den göç etmesinin üzerinden bir süre geçtikten sonra, dini ihtiyaçlarının karşılanması da Türk dış politikasının gündemine girmiştir. İslam inancına sahip Müslüman işçiler önce cuma ve bayram namazları için toplanmış, bodrum katları kiralamış ve arka avlularda yer alan camileri teşkil etmişlerdi. Zaman içerisinde, 1912 tarihli İslam Yasası ile bir tüzel kişilik statüsüne sahip olma ayrıcalığına sahip olan ve 1979'dan itibaren yeniden faal hâle getirilen Avusturya İslam Cemaati'ne oranla oldukça geç bir tarihte- Müslüman birlikleri ortaya çıktı. Bir birlik, bu bağlamda; hizmet arz eden ve aynı zamanda politik çıkarların temsilcisi olarak görev yapabilecek olan “normatif topluluklaşmanın mekânı”

fez, “Institutionalisierte Islamophobie”, Die Presse, 4 Kasım 2014.;Farid Hafez, “Ostarrichislam. Gründe der korporatistischen Hereinnahme des Islams in der Zweiten Republik”, *ÖZP – Austrian Journal of Political Science*, Cilt: 45, Sayı: 3 (2016), s. 1-11.; Farid Hafez, “Kleiner Verein oder Vertretung einer Mehrheit: Wer ist die Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich?”, Jasmina Rupp (ed.), *Der (Alb)traum vom Kalifat - Ursachen und Wirkung von Radikalisierung im politischen Islam*, (Vienna, Böhlau Verlag 2016), s. 333-356.; Farid Hafez, “Muslim Protest against Austria’s Islam law. An Analysis of Austrian Muslim’s Protest against the 2015 Islam Law”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Cilt: 37, Sayı: 3 (2017), s. 267-283.; Farid Hafez, “Alte neue Islampolitik in Österreich? Eine postkoloniale Analyse der österreichischen Islampolitik”, *ZfP – Zeitschrift für Politik*, Cilt: 65. Jahrgang, Sayı: 1 (2018), s. 22-44.; Farid Hafez, Reinhard Heinisch, “Breaking with Austrian Con-sociationalism: How the Rise of Rightwing Populism and Party Competition have changed Austria’s Islam Politics”, *Politics and Religion*, Cilt: 11, Sayı: 3 (2018), s. 649-678.

5. Farid Hafez, “Islamophobia in Austria: National Report 2015”, Enes Bayraklı, Farid Hafez (ed.), *European Islamophobia Report 2015*, (İstanbul, SETA, 2016), s. 21-47.; Farid Hafez, “Islamophobia in Austria: National Report 2016”, Enes Bayraklı, Farid Hafez (ed.), *European Islamophobia Report 2016*, (İstanbul, SETA, 2017), s. 29-59.; Farid Hafez, “Österreichischer Islamophobiebericht”, SETA Analiz, Sayı: 42 (2018).; Farid Hafez, “Islamophobia in Austria: National Report 2019”, Enes Bayraklı, Farid Hafez (ed.), *European Islamophobia Report 2019*, (İstanbul, SETA, 2020), s. 79-114.

anlamında kullanılmaktadır.⁶ Bu birlikler Türkiye’de var olan İslami akımlara ve kurumlara öykünme ve onlara beslenen sempati neticesinde ortaya çıkmıştı. Onlardan bazıları, Necmettin Erbakan’a ve onun güncel partisine bağlı olan Millî Görüş hareketi örneğinde görüldüğü gibi, bir parti-politikası doğrultusunda hareket etmekteydi.⁷ Diğerleri daha ziyade apolitikti ve Süleymanlılar gibi çoğunlukla mistik yönelimlere sahipti.⁸ Süleymanlılar aynı zamanda 1980 senesinde Avusturya Dernek Yasası’na göre resmi olarak örgütlenen ilk hareketti. Ancak bu durum, bütün bu hareketlerin böyle geç bir tarihte oluşmaya başladığı anlamına gelmemektedir. Tam tersine, onlar resmi olmayan buluşmaların haricinde, kamusal alana girmek için kendilerini çok geç hazır hissetmişlerdir. Bu, muhtemelen kamusal alanda giderek daha görünür hâle gelmesi ile alakalı bir durum idi. 1988’de kurulan ve Millî Görüş hareketine yakın olarak kabul edilen İslam Federasyonu’nun bir temsilcisi dernek kanunu üzerinden kayıtlı hâle gelmesine gerekçe olarak herhangi bir etkinlik tertip etmek için bir tüzel kişiliğe sahip olma gibi basit bir neden göstermektedir. Aynı kişi kamuya açık bu toplantıyı –bir konferans- düzenleyebilmek için bir dernek kurulduğunu da aktarmaktadır.⁹ Türk devletinden bağımsız hareket eden İslami hareketler resmi örgütlenmelerini adım adım tamamladıktan sonra Viyana’da bulunan Türkiye Büyükelçiliği de 1990 senesinde kendi din atâşesini Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği, kısaca ATİB isimli bir derneğin başkanı olarak atadı.¹⁰ ATİB’in Türkiye vatandaşları ve Türk kökenli insanlar üzerinde bir kontrol sahibi olmak istediği kesindi ve alanı tamamen Millî Görüş ve Süleymanlılar gibi diğer akımlara bırakmak istemiyordu.

Özellikle ATİB örneğinde, oluşmuş olan yerel derneklerin daha sonra büyük bir birliğin bünyesine dâhil edilmesi gibi bir durum söz konusu olmuştur. Manevi rehberliğe duyulan ihtiyaç nedeniyle, -daha somut olarak namaz ibadetinin yerine getirilmesi için- bazı camiler destek arayışına girdi. Türk hü-

6. Katrin Fliegenschnee, Anne Goujon, Wolfgang Lutz, “Neue demographische Szenarien zur Zukunft der Evangelischen Kirche in Österreich”, *Vienna Institute of Demography – Working Papers*, Ocak 2004.
7. Werner Schiffauer, “Nach dem Islamismus: Die Islamische Gemeinschaft Milli Görüş”, *Eine Ethnographie*, Berlin 2010.
8. Gerdien Jonker, “Eine Wellenlänge zu Gott: der Verband der Islamischen Kulturzentren in Europa”, Bielefeld 2002.
9. Uyar Yurdakul, “Interview des Autors mit Uyar Yurdakul”, 6 Ocak 2006.
10. Farid Hafez, “Die Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich. Eine Analyse der Organisationsstruktur unter besonderer Berücksichtigung der Rolle muslimischer Spitzenverbände”.

kümeti 2015 yılına kadar imamları Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı memur olarak gönderip maaş ödemediği için birçok yerel teşekkül yalnızca finansal nedenlerden ötürü, -bünyesinde barındırdığı altmıştan fazla cami ile en büyük birlik olan- ATİB'e katılmıştır. Buna bağlı olarak yerel derneklerin üye yapısı çeşitlilik göstermektedir. Yerel düzlemde akıcı bir geçişkenlik gözlenmektedir. Birbirinden olabildiğince farklı dini ve politik yönelimlerden insanlar bu derneklere bir araya gelmektedirler. Bu nedenle ATİB gibi bir birliğe üye olmanın yerel düzlemde mutlak anlamda ifade ettiği bir anlam bulunmamaktadır. Bu durum daha ziyade bu birliklerin bölgeler üstü düzeydeki yöneticileri ile alakalı bir fikir vermektedir.¹¹

9.3. MÜSLÜMAN-TÜRK DERNEKLERİNİN AVUSTURYA İSLAM CEMAATİ (IGGiÖ) İLE İLİŞKİSİ

Bu anlamda Müslümanların örgütlenmesi ile alakalı de facto bir ikiye bölünmüşlük durumu söz konusu değildi. Bir tarafta ülke dışından gelen imamların vize meselesine yabancılar hukuku çerçevesinde çözüm getiren ve de facto olarak camilerdeki gündelik dini meselelerle alakadar olmayan bir IGGiÖ, diğer yanda ise uzun süre IGGiÖ üzerinde herhangi bir etkisi bulunmayan ATİB gibi dernekler bulunmaktaydı. 11 Eylül'ün ardından IGGiÖ'nün kamusal tartışmalarda daha çok yer alması nedeniyle politik önemi de artmış oldu. Bu, bir yandan ATİB gibi birliklerin IGGiÖ bünyesinde etkin olmaya yönelik ilgisini artırırken diğer yandan küçük derneklerin ve aleviler gibi farklı dini yönelimde bulunanların IGGiÖ'nün temsil kabiliyetini sorgulamasına ve bunun sonucu olarak kamuoyunda bu temsil kabiliyeti hakkında tartışılmasına neden oldu. IGGiÖ din eğitiminin organize edilmesi gibi temel bir özelliğinin yanı sıra, asıl olarak Müslümanların çıkarlarını temsil etme ve onların kamusal savunucusu olma görevini üstlenmektedir.¹²

ATİB, Millî Görüş ve Süleymancılar gibi İslami hareketlere oranla daha fazla biçimde IGGiÖ ile bir çatışma içerisinde bulunmaktaydı. Millî Görüş ve Süleymancılar hareketi en başından itibaren IGGiÖ'nün kurullarında temsil edilmekteydi ve hiçbir derneğe aidiyeti bulunmayan kişilerin yönetiminde (Ahmed Abdelrahimsai 1979-1997, Anas Schakfeh 1997-2011) buraya bir

11. Farid Hafez, "Kleiner Verein oder Vertretung einer Mehrheit: Wer ist die Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich?", s. 333-356.

12. A.g.e., s. 333-356.

katılım sağlanmaktaydı. Ancak ATİB, 1979-2011 seneleri arasında Avusturya'daki Müslümanların çoğunun Türk kökenli olması nedeniyle onların doğal bir temsilcisi olma gibi bir tutum içerisindeydi.

Türkiye'nin Viyana büyükelçisi Ecmel Barutçu 1983'ün nisan ayında Avusturya Basın Ajansı'na şu açıklamalarda bulunuyordu:

“Bu öğrenim yılından itibaren Avusturya'nın bazı eyaletlerinde İslam din eğitiminin başlayacağını öğrenmiş bulunmaktayız. [...] Türk öğrencilere Türkiye vatandaşı olmayan, hayat durumları ve din dersleri için gerekli olan diğer nitelikleri bizim resmi makamlarımız tarafından tasdik edilmemiş olan veya bir başka milletin din görevlileri tarafından din dersi verilmesi ileri derecede kaygı vericidir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda vatandaşlarımızın uyanık davranması gerekmektedir. Bu nedenle ilgili okul idaresine başvurarak bu şekilde düzenlenmiş bir din eğitimine katılımı tasvip etmediklerini beyan etmeleri gerekmektedir”.¹³

Türkiye'nin Avusturya Başkonsolosluğu tarafından Avusturya Dışişleri ve Eğitim bakanlıklarına çekinceleri bildiren bir yazı da gönderilmişti. Dönemin IGGiÖ Başkanı Ahmed Abdelrahimsai ATİB'in muhalefetinden çekindiği için uzman personelin Türkiye'den Avusturya'ya gelmesine muvafakat vermişti. Abdulrahimsai bunu en büyük muhaliflerinden birini kendi safına katmak amacıyla yapmıştı. Bu durum uzun süre böyle devam edecekti. Dönemin konsolos danışmanı ve ATİB başkanı Harun Özdemirci 2007'de şu eleştirisini kamuoyu ile paylaşmıştı:

“Avusturya İslam Cemaati'nde Müslümanların çoğunluğu temsil edilmektedir. Din eğitimi konusunda da farklı görüşlere sahibiz. Bu nedenle Avusturya İslam Cemaati'nin bir üyesi değiliz. Bu temasımız olmadığı anlamına gelmemektedir. Son zamanlarda gayet iyi ilişkilere sahibiz. Ancak geçerli seçim sistemini eleştiriyoruz. Avusturya'da yaklaşık 450.000 Müslüman vardır, ancak bunlardan yalnızca 4.000 kişinin seçim hakkı bulunmaktadır. Bunu demokratik bir sistem olarak görmek çok zor. Biz Avusturya İslam Cemaati'nin başkanının bütün Müslümanlar tarafından seçilmesi gerektiğini düşünüyoruz”.¹⁴

AK Partinin Türkiye'de güçlenmesi neticesinde ATİB ile diğer Müslüman-Türk derneklerinin karşılıklı yakınlaşması ve bunun neticesinde bir dizi

13. Farid Hafez, “Anas Schakfeh: Das österreichische Gesicht des Islams”, (Wien, Braumüller Verlag).

14. A.g.e.

ortak organizasyonun düzenlenmesi ile ATİB'in politikası da değişti. IGGiÖ kurullarının 2001 yılında gerçekleştirilen seçimlerini boykot etmiş olmasına rağmen ATİB, 2011'de gerçekleştirilen bir sonraki seçime katıldı. O zamandan beri ATİB, IGGiÖ kurullarında da yer almaktadır. Fuat Sanaç 2011'de IGGiÖ başkanı olarak seçildiği zaman yalnızca -dillendirildiği üzere- Millî Görüş hareketinden gelen bir kişi olmakla kalmayıp aynı zamanda ATİB ile de çok iyi ilişkilere sahipti. Bu seçim ile kurulların dernekler dünyasının dışındaki görevliler tarafından şekillendirildiği dönem sona ermiştir. Fuat Sanaç 2016 senesine kadar başkanlık görevini yürüttü. Onun ardından ATİB saflarından gelen İbrahim Olgun 2018'e kadar bu görevi icra etti. Daha sonra 2018'in kasım ayından itibaren görevde olan Millî Görüş adayı Ümit Vural başkan oldu.

9.4. AVUSTURYA CUMHURİYETİ'NİN DİN POLİTİKASINDA TÜRK AĞIRLIKLIL İSLAMİ DERNEKLER

ATİB uzun süre boyunca IGGiÖ örgütlenmesi içerisinde bulunmadığından, devletin İslam politikasından doğrudan etkilenmemiştir. Bu, özellikle Ahmed Abdelrahimsai'nin başkanlık görevini yürüttüğü, IGGiÖ'nün nispeten ehemmiyetsizlikle karakterize olduğu 1979 ila 1997/1999 arasındaki ilk evre için geçerlidir. IGGiÖ'nün politik bir öneme sahip hâle geldiği zaman, özellikle 11 Eylül 2001'in hemen ardından, Wolfgang Schüssel'in başını çektiği federal hükümetin, uluslararası arenada Avusturya'yı toleranslı bir ülke olarak konumlandırmak için IGGiÖ'yü stratejik partner olarak kabul etmesi ile başlamıştır. Bu strateji Bruno Kreisky'nin, -neticesinde IGGiÖ'nün 1979'da izinli hâle gelmesine yol açan- genel stratejisi ile ilintilidir.¹⁵ İslam politikasının, -daha sonra ayrımcı 2015 İslam Yasası'nda ifadesini bulacak olan¹⁶ - FPÖ'nün Müslüman karşıtı söyleminin etkisinin artması neticesinde dönüşmesinden sonraki¹⁷ - zaman diliminde de ATİB bu İslam politikasının muhatabıydı. Avusturya Dışişleri Bakanlığı 2007-2014 seneleri arasında ATİB için imam olarak Avustur-

15. Farid Hafez, "Ostarrichislam, Gründe der korporatistischen Hereinnahme des Islams in der Zweiten Republik", s. 1-11.

16. Rijad Dautovic, Rijad, Farid Hafez, "Institutionalising Islam in Contemporary Austria: A Comparative Analysis of the Austrian Islam Act of 2015 and Austrian Religion Acts with Special Emphasis on the Israelite Act of 2012", s. 28-50.

17. Farid Hafez, Reinhard Heinisch, "Breaking with Austrian Consociationalism: How the Rise of Rightwing Populism and Party Competition have changed Austria's Islam Politics", *Politics and Religion*, Cilt: 11, Sayı: 3 (2018), s. 649-678.

ya'ya gönderilen Türk din görevlileri için ilave eğitim programları düzenledi. Ancak bu iş birliği 2015 İslam Yasası'ndan sonra devam ettirilmedi.¹⁸

İslam Yasası ile diğerlerinin yanı sıra ATİB'e de yoğun biçimde odaklandı. 2015 İslam Yasası ile ortaya çıkan temel problemler, bu yasa ile artık yalnızca IGGiÖ'nün devletle olan ilişkisinin düzenlenmeyip çok sayıdaki dini topluluğun resmi makamlarla ilişkisinin düzenlenmesi durumuyla alakalıdır. Bu durum 2015'ten itibaren, 2013'te 1878 Tanınma Yasası üzerinden resmi olarak tanınan, daha sonra ismini Alevi İnanç Topluluğu olarak değiştirmesine rağmen 2015 İslam Yasası kapsamına giren İslam-Alevi İnanç Topluluğunu da kapsamaktaydı. O zamana kadar biricik İslami din topluluğu gibi ayırıcı bir vasfa sahip olan IGGiÖ bu şekilde güçsüzleştirilmişti. Daha önce Dernekler Kanunu'na göre var olan derneklerin artık kanunen IGGiÖ'nün bir parçası olmaya zorlanması da önemliydi. IGGiÖ'ye hiyerarşik olarak tabi edilme her Müslüman sivil toplum kuruluşunun sonunu getirerek IGGiÖ'yü devlet makamlarına karşı zayıflatmakla kalmayıp onu tekil birliklere karşı da güçlendirecekti.¹⁹ ATİB bu suretle -İslam Federasyonu, İslam Kültür Merkezleri Birliği ve Türk Federasyonu gibi artık IGGiÖ'ye tabi kılınan diğer Müslüman organizasyonlar gibi- bir yandan kamu hukukunun bir tüzel kişiliği diğer yandan ise IGGiÖ'ye tabi hâle geldi. Bu, Müslüman kurumları kontrol etmeye ve zayıflatmaya yönelik sömürgeci ve sömürge sonrası strateji tarihine de uymaktaydı.

Dönemin Dışişleri ve Entegrasyon Bakanı Sebastian Kurz eşitlik ilkesine uyulmadığına yönelik eleştirilere -başlangıçta özellikle yurtdışından gelen finansman kamuoyundaki tartışmanın merkezindeydi- bu durumu temellendirmeye çalışan bir mantık yürütme ile yanıt vermişti. Sabah ajansında, eşitlik ilkesine aykırı muamele suçlamasına karşı şunları söylemişti: “Başka dinler söz konusu olduğunda dışarıdan gelen bir etkiden korkmak gibi bir zorluk yaşamıyoruz bu nedenle yurtdışından finansman sağlanması konusunda belki biraz daha katı olmak zorundayız”.²⁰ Strache'nin İslam Yasası'nın pozitif olumlu yanları olmakla birlikte yurtdışından finanse edilmesi gibi meselelerde “kontrol ve yaptırım imkânlarının” noksanlığını hissettiğini belirtmek suretiyle yönelttiği eleştiriye Kurz şöyle yanıt vermişti: “Yasada para cezası

18. Farid Hafez, “Interview mit Ibrahim Yazar”, 14. September 2020.

19. Farid Hafez, “Muslim Protest against Austria's Islam law. An Analysis of Austrian Muslim's Protest against the 2015 Islam Law”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Cilt: 37, Sayı: 3 (2017), s. 267-283.

20. Maria Sterkl, “Experten kritisieren geplantes Islamgesetz”, *derStandard.at*, 3 Ekim 2014.

bulunmaktadır ve başbakan hatalı gelişme veya ihlal durumlarında tanınırlık statüsünü kaldırmak imkânına sahiptir. Bu, açık biçimde bu şekilde öngörülmüştür”.²¹ O, aynı şekilde “Avusturya hukukunun inanç içeriklerine karşı önceliğini” [...] inanç içeriklerinin yani “Kur’an’ın Almanca olarak açıklanmasını [...] eğitim dili olarak Almanca’yı” vurgulamıştı [agy.]. Bakan, yasanın niyetinin popülist sağ siyaset tahayyüllerine ne derecede uygun düştüğünü gözler önüne serdiğinden Strache ile Kurz arasındaki tartışma bu şekilde bakanın gerçek yüzünü ortaya çıkarmaktaydı.²² Gerçekten de 2008’de “İmamların eğitiminin [...] devlet kurumları tarafından”²³ gerçekleştirilmesini talep eden ve “İslam’ın Avusturya’da [...] devlet tarafından tanınmış ve desteklenen bir din olma statüsünün gözden geçirilmesi” gerektiğini düşünen FPÖ idi, gerekçe olarak ise “Habsburg Monarşisi zamanındaki yerli Müslüman Boşnakların haklarının otomatik olarak göç İslam’ına kat’i surette tanınamayacağı” ileri sürülmekteydi.²⁴ Böylece İslam Yasası tasarısının otoriter ve ayrımcı politikanın bir aracı olduğu gözler önüne serilmekteydi.

Tasarının nihayetinde -daha sonra tıpkı uygulamada olacağı gibi- İslami kurumları yurtdışındaki hareket ve kurumlardan ayırmayı teminat altına almak ve bununla birlikte İslam’ın evcilleştirilmesini mümkün kılması gerektiği düşünülmekteydi. Aynı şekilde, tasarının 6. maddesinin 2. fıkrası IGGiÖ’nün içişlerine -bu örnek durumda resmen tanınmış İslami dini toplulukların finansal öz yönetimine- müdahale etmektedir. Diğer din yasalarındaki muadil düzenlemenin eksikliği nedeniyle (Protestanlar Yasası’nın 2. maddesi tam tersini vurguluyor gibi görünmektedir) burada da Devlet Temel Yasası’nın 15. maddesine göre eşitlik prensibine ve anayasaya karşıtlığın söz konusu olduğu söylenebilir.²⁵ Sonuç olarak tek seferlik ödemeler haricinde yurtdışından maaş gibi düzenli bir gelir kazanmak artık imkân dâhilinde değildir. Bu ATİB’i diğer İslami derneklerden daha fazla etkilemektedir. Hem daha sonraki İçişleri

21. Ida Metzger, “Strache gegen Kurz. Höhlenmenschen- Sager laut Kurz einfach dumm”, Kurier, 16 Kasım 2014.

22. Farid Hafez, “Institutionalisierte Islamophobie”.

23. “Wir und der Islam, Freiheitliche Positionen zur Religionsfreiheit, zur islamischen Welt und zur Problematik des Zuwanderungs-Islam in Europa, Wien”, FPÖ, 22 Ocak 2008, http://www.fpoe-parlamentsklub.at/fileadmin/Contentpool/Parlament/PDF/Wir_und_der_Islam_-_Freiheitliche_Positionen.pdf (Erişim tarihi: 20 Kasım 2014), s. 4.

24. A.g.e.

25. Rijad Dautovic, Rijad, Farid Hafez, “Institutionalising Islam in Contemporary Austria: A Comparative Analysis of the Austrian Islam Act of 2015 and Austrian Religion Acts with Special Emphasis on the Israelite Act of 2012”, s. 28–50.

Bakanı Karl Nehammer hem de zamanın meclis grup başkanı Johann Gudenus (FPÖ), Anayasa Mahkemesi'nin ATİB camilerinden iki imamın sınır dışı edilmesini tasdik eden 2019 tarihli bir kararını övgüyle karşılamışlardı.²⁶ Bunun üzerine IGGiÖ Başkanı Vural, Avusturya camilerinde toplam 65 imam eksikliği bulunduğundan yakınmıştı.²⁷

ATİB saflarından gelen ilk IGGiÖ başkanı olan Olgun görevine ilk başladığında da Avusturya basını aynı tepkiyi vermişti. Olgun ATİB'e olan aidiyeti nedeniyle baskı altına alınmış ve en başından itibaren "ATİB'in Türk hükümetinin uzantısı olup olmadığı" gibi sorulara cevap vermek zorunda kalmıştı. Olgun bu soruları ATİB'in Türk hükümetinden herhangi bir emir almadığını söyleyerek net bir biçimde cevaplıyordu ancak böylesine büyük bir baskı ile karşı karşıya kaldığını düşünerek IGGiÖ'nün görevinin siyaset yapmak olmadığını söyleyecek derecede de ileriye gitmişti: "Bizim siyasetle bir alakamız yoktur".²⁸ Bu Olgun gibi şahısların içselleştirilmiş savunmacı tutumunu göstermektedir.²⁹ Sosyal, hayırsever ve dini-politik angajmana sahip olmak istediği oranda her kilise ve dini topluluğun politik olabildiği bir durumda IGGiÖ'nün en yüksek yöneticisi bu etkiyi kendiliğinden reddetmektedir.

ÖVP ve FPÖ koalisyonu neticesinde hükümet sözde politik İslam'a karşı bir savaşçı olarak sahneye çıktı. Müslümanların kutsal günü olan bir cuma

26. Die neue Volkspartei, "Nehammer/Gudenus: Urteil stützt Linie der Regierung gegen politischen Islam", OTS, 21 Mart 2019, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190321_OTS0178/nehammerguson-urteil-stuetzt-linie-der-regierung-gegen-politischen-islam (Erişim tarihi: 19 Aralık 2019).

27. "Präsident Vural klagt über Imamemangel", Religion ORF, 3 Şubat 2019.

28. Stefan Kaltenbrunner, "IGGiÖ-Präsident: "Wir haben mit Politik nichts zu tun", Kurier, 9 Temmuz 2016.

29. Bu savunmacı tutum başka meselelerde de kendini göstermektedir. Mesela eski politikacı Peter Pilz, Avusturya'nın politik sisteminin sözde politik İslam tarafından ele geçirilmek istendiğini söyleyerek IGGiÖ'nün bünyesine kattığı ATİB için açıkça Erdoğan'ın ATİB'i ifadesini kullanmıştı. Bkz. "Pilz sieht Parteien durch politischen Islam unterwandert", ORF, 3 Mart 2019. ATİB bunu protesto ederek "ATİB'in aşırı dini eğilimlerle mücadelede en güçlü oyuncu" olduğu dile getirilmiş ancak Müslümanları tehlikeli aşırılıkçılar olarak gösteren asıl söylem sorgulanmamıştı. Bkz. "Türkischer Moscheeverein ATIB: Pilz-Attacken 'schamlos' und 'an den Haaren herbeigezogen", Kleine Zeitung, 5 Mart 2019.; ATIB, "ATIB: ATIB empört über haltlose Anschuldigungen durch Peter Pilz", OTS, 5 Mart 2019, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190305_OTS0121/atib-empoert-ueber-haltlose-anschuldigungen-durch-peter-pilz (Erişim tarihi: 19 Aralık 2019).

gününde Başbakan Sebastian Kurz (ÖVP), yardımcısı Heinz-Christian Strache (FPÖ), İçişleri Bakanı Herbert Kickl (FPÖ) ve Şansölyelik Bakanı Gernot Blümel (ÖVP) sözde politik İslam'a karşı önlem tekliflerini anlattılar. Avusturya Arap Din Topluluğu'nun [Die Arabische Kultusgemeinde Österreich] ve bozkurtlara [Türk milliyetçileri] ait olan Viyana- Favoriten bölgesi Antonplatz'da bulunan caminin kapatılması gerektiğini, ayrıca 40 ATİB imamının sınır dışı edilmesinin planlandığını söylediler.³⁰ Buna göre kapatılması düşünülen camilerden biri Klagenfurt'ta, iki tanesi Yukarı Avusturya bölgesinde ve dört tanesi Viyana'da bulunmaktaydı.³¹ Belçika'daki bir yapı üzerinden yasanın etrafından dolanarak finansman sağladıkları şüphesi bulunduğundan Türk imamların sınır dışı edilebileceğini ve iki negatif kararın zaten verilmiş olduğunu söylediler.³² Kickl daha sonra Federal Yabancılar ve İltica Dairesi'nin somut olarak 40 imamın vizesini incelediğini dile getirdi. İki imam ise vizelerinin uzatılması için verdikleri dilekçeyi kendiliğinden geri çekmişlerdi.³³ Başbakan Kurz hükümetin bu girişimini *beyaz kurtarıcı kompleksi* mantığıyla Müslümanlar için bir koruma olarak yorumladı: "Bütün bunlar aynı zamanda İslam Cemaati'nin üyelerini dinlerinin kötüye kullanımından korumak için de yapılmaktadır".³⁴

Burada din özgürlüğü ilkesinin korunmasının söz konusu olduğunu söylediler. Kültür Bakanı Gernot Blümel (ÖVP) şunları ekledi: "İnançlı bir Müslüman ve gururlu bir Avusturyalı olmak bir çelişki değildir" (agy.). Strache ise şunları kaydetti: "Paralel toplumlar, politik İslam ve radikalleşmelerin bizim toplumumuzda yeri yoktur. [...] Burada henüz başlangıç noktasında bulunmaktayız [...] Başbakan Kurz ve ben kararlı hareket etmeleri doğrultusunda bütün bakanlıklara talimat verdik. Bu yeterli olmazsa gerektiği yerde yasal durumu da değerlendireceğiz."³⁵ Arap Din Topluluğu'na yönelik yürütülen işlemler için ise Blümel birçok neden saydı: "Bu ortamda selefî çevrelerden şahıslara rastlanmaktadır, camilerden birinin temsilcilerinin selefî beyanatları bilinmektedir –ki bu talep edilen "devlete ve topluma kar-

-
30. "Regierung plant Schliessung von sieben Moscheen", ORF, 8 Haziran 2018.
 31. Michael Jungwirth, Claudia Gigler, "Regierung überprüft 61 Imame und schließt sieben Moscheen", Kleinen Zeitung, 08.06.2018.
 32. A.g.e.
 33. "Geringes Interesse an Austro-Imamen", ORF, 2018.
 34. "Michael Jungwirth, Claudia Gigler, "Regierung überprüft 61 Imame und schließt sieben Moscheen".
 35. "Moscheeschließungen für Türkei islamophob und rassistisch", Die Presse, 8 Haziran 2018.

şı olumlu temel tutumun” ihlali olarak değerlendirilmektedir. Blümel ayrıca yurtdışından gelen bir finansmana dair ipuçları olduğunu söyledi ve burada IGGiÖ ile de sıkı bir iş birliği yapıldığını, girişimin temelinde 2015 İslam Yasası’nın bulunduğunu kaydetti.³⁶ “Hizmetin” durdurulmasından kasıtının ise dinsel eylemlerin son bulması olduğunu bildirdi. Olay günü açıklama yapması beklenen IGGiÖ Başkanı İbrahim Olgun’a ulaşamadı.³⁷ IGGiÖ Başkan Yardımcısı Esad Memic ise 9 Haziran’da Türkiye’de eğitim almış imamların sınır dışı edilmesine tepki gösterdi. Arap Din Topluluğu’nun ve onlara ait altı ibadet mekanının kapatılmasına ise daha anlayışlı bir tutum takındı: “Dernek Avusturya İslam Cemaati’nin bir parçası değildir, burada söz konusu olan gerçek camiler değildir ve özel camiler kapatılmalıdır.”³⁸ Memic daha sonra “gerçekte söz konusu olan eksik hesaplar veya bazı camilerin varlığından ve Arap Din Topluluğu’nun talep edilen asgari sayı olan on camiye bile ulaşamayacağından duyulan kuşku gibi formel eksikliklerdir” şeklinde bir açıklama yaptı. IGGiÖ Başkan Yardımcısı Abdi Taşdöğen ise verdiği demeçte Başkan Olgun’u eleştirerek “buraya giden yolun Başkan Olgun ve hükümet arasında kararlaştırıldığını, hatta Arap Din Topluluğu’nun kapatılmasının hedeflendiğini söyledi. Taşdöğen özellikle başkanın dilekçelerinin bu işe önyak olduğunun söylenebileceğini dile getirdi (...) başkanın yukarıda bahsi geçen tüzüğe aykırı davranışlarından dolayı yüksek konsey üyeleri ondan görevi bırakmasını talep ettiler ve meseleyi şura konseyine devretmesi gerektiğini bildirdiler”³⁹ Taşdöğen yalnızca sözde yasadışı camilerle ilgili bilgilerin IGGiÖ’den geldiğini onaylamakla kalmayıp, son derece titiz biçimde bunun ne zaman gerçekleştiğini de aktarmaktadır. 11 Mayıs’ta Yüksek Konsey, İnanç Dairesi’nden [Kultusamt] bir mektup almıştı. Taşdöğen’in belirttiğine göre, buradan anlaşılmaktadır ki IGGiÖ 10 Ağustos 2017’de İnanç Dairesi’ne -o zaman henüz SPÖ -Devlet Sekreteri Muna Duzdar görev başında idi- bahsi geçen suçlamaları yazılı olarak bildirmiştir. İnanç Dairesi suçlamalar için kanıt istemekteydi ve bu kanıtlar IGGiÖ tarafından 30 Ağustos 2017’de sağlanmıştı. Taşdöğen’in demecinde bildirdiğine göre “hükümet üyeleri bu iş görme biçimini cuma günü methederek IGGiÖ ile gerçekleştirilen iş birliğine işaret etmişlerdi”.

36. Bernhard Ichner, Lukas Kapeller, Peter Temel, “Sieben Moscheen müssen geschlossen werden: Wie geht es weiter”, Kurier, 08.06.2018.

37. “Regierung schließt islamistische Moscheen”, ORF, 8 Haziran 2018.

38. IGGiÖ kritisiert Ausweisung von Imamen”, ORF, 9 Haziran 2018.

39. Bernhard Ichner, “Glaubensgemeinschaft: Muslime entscheiden über Neuwahlen”, Kurier, 14 Haziran 2018.

Taşdöğen, Olgun'un Din Topluluğu dilekçesinin bir intikam hareketi olduğunu söylemiştir.⁴⁰ Bu durum daha sonra 30 Haziran'da Şura Konseyi'ne eş zamanlı olarak IGGiÖ'nün yeni başkanının da seçileceği⁴¹ -Yüksek Konsey ve Şura Konseyi seçimlerinin yeniden gerçekleştirilmesi talebi ile olağanüstü toplantı çağırısı yapılmasına yol açtı. Kasım ayında gerçekleştirilen seçim Olgun'un görevinden ayrılması ile neticelendi. Akabinde İçişleri Bakanı Kickl 7 Mayıs'ta Kronen Zeitung gazetesine, Avusturya'da ATİB ile ilişki içerisinde bulunan 63 dernek ve organizasyonun bir denetimden geçirilmesi gerektiği beyanında bulundu. Gerekçe olarak ise "ATİB'in dernek yapısı içerisinde en son gerçekleşen hadiseleri"⁴² gösterdi. Kickl hâlihazırda ilgili makamlarca derneklere ve çatı derneğine yönelik Dernekler Kanunu çerçevesinde dava yürütülüp yürütülmediğinin soruşturulduğunu, Dernekler Kanunu'nun ihlal edilmesi durumunda dernekleri kapatmanın imkân dâhilinde olduğunu söyledi.⁴³ Bu gerçekleşmemiş olsa da pratikte ATİB ilgi odağı değilken bile medyanın ona karşı nasıl harekete geçirildiğini göstermesi bakımından çok önemlidir.

Aradan geçen zaman diliminde ATİB'e aidiyet tekil bireyler için bir mesele hâline geldi. Aşırı sağ yayın organı Wochenblick çeşitli yazılarla toplumun İslamlaştırıldığı ve bununla bağlantılı olarak başka dinlere inanan insanların İslam'ın pratiklerine tabi kılındığı imasında bulunuyordu. Bir yazıda, kendi bakış açılarına göre "radikal sol" aşırı hareketler uzmanı Thomas Rammertorfer'i referans göstererek onun "Sosyal demokrasiye ara veren İslamcı davalereyi sert" biçimde eleştirdiği aktarılmıştı. Burada SPÖ Linz Şubesi Belediye Meclisi Üyesi Arzu Büyükkal'ın uzun süre boyunca, Erdoğan'a yakınlığı ile bilinen İslami dernek ATİB'in üyesi olması ve eşzamanlı olarak SPÖ Yukarı Avusturya Eyaleti yönetiminde bulunması örnek olarak gösterilmektedir.⁴⁴ Yine yakın zamanda yerel bir ATİB derneğinin yönetiminden bir temsilcinin vatandaşlık başvurusu ATİB temsilcisi olması gerekçe gösterilerek reddedilmişti. Bu karar ile hukuk önünde hesaplaşılmalıdır. Ancak bu karar aynı zamanda tekil bireylerin kriminalize edilmesi noktasında ne kadar ileriye gidilmiş olduğunun da bir göstergesidir. Bu kampanyalar sadece bir birlik olarak ATİB'in imajına zarar vermemektedir. Bu durumun toplumsal açıdan etkin

40. Werner Reisinger, "Wir wollten Ruhe im Haus", Wiener Zeitung, 11 Haziran 2018.

41. "Glaubensgemeinschaft: Muslime entscheiden über Neuwahlen".

42. "Atib: Ersten zehn Imamen droht die Ausweisung", Die Presse, 27 Haziran 2018.

43. "Jetzt wird gegen türkische ATIB-Vereine ermittelt!", Kronen Zeitung, 08.05.2018.

44. A.g.e.

olan insanların, dezavantajlardan kaçınmak için ATİB ile anılmak istememesi gibi bir etkiye yol açması ihtimal dâhilindedir.

9.5. TÜRKİYE İLİŞKİSİNİN SORUNSALLAŞTIRILMASI: 15 TEMMUZ 2016 ÖRNEĞİ

Türkiye’de 15 Temmuz 2016 gecesi gerçekleştirilen darbe girişimine verilen tepkiler Avusturya’daki politikacıların ne empati ne de ölçülü bir tutumla tepki vermediklerini göstermiştir. 16 Temmuz’da, Viyana’da sabahın erken saatlerinde bir grup insan darbe girişimini protesto etmek için bir araya geldiğinde üst düzey politikacılar çok sert sözlerle tepki gösterdi. Dönemin Dışişleri ve Entegrasyon Bakanı Sebastian Kurz Viyana’daki gösterilerin akabinde şu demeçte bulundu: “Türkiye’nin iç politikasına angaje olmak isteyenler ülkemizi terk etmek hususunda özgürdür”⁴⁵. Bu sert ifade biçimi Avusturya’da Türkiye ile alakalı politik etkinliğe ne derecede az tolerans tanındığını göstermektedir. Yeşiller Partisi’nden Belediye Başkan Yardımcısı Maria Vassilakou’nun ülkesi Yunanistan adına adaylığını koyması bir skandal olarak görülmemiştir.⁴⁶ Kurz aynı zamanda Türkiye’nin Büyükelçisini Dışişleri Bakanlığı’na çağırması ve gösterilere çağırının Türkiye tarafından yapıldığını iddia edecek kadar ileriye gitmişti. Bu bağlamda dönemin başbakanı Christian Kern (SPÖ) Türkiye’nin Avrupa Birliğine alınma görüşmelerinin “diplomatik bir kurgu”⁴⁷ olduğunu kaydetmiş, Kurz ise Türkiye’nin müstakbel AB üyeliğine karşı fikrini sert sözlerle beyan etmişti.⁴⁸

Olgun 2015 İslam Yasası’nın yürürlüğe girmesinden sonra ATİB imamlarının maaşlarının artık geçmişte olduğu gibi Diyanet tarafından değil Avusturya’daki kaynaklar tarafından karşılandığını da söylemişti. Bir başka röportajda ise Türkiye Büyükelçiliği’nde bulunan Din İşleri Müşavirinin ATİB yöneti-

45. “Kurz legt Erdoğan-Anhängern Verlassen Österreichs nahe”, Der Standard, 21 Temmuz 2015.

46. Ivana Martinovic, Simon Kravagna, Christian Müller, “Vassilakou: Warum sie in Griechenland kandidiert”, Das Biber, <https://www.dasbiber.at/content/vassilakou-warum-sie-griechenland-kandidiert> (Erişim tarihi: 18 Ocak 2022).

47. Vince Chadwick, “Austrian chancellor: Turkey’s EU accession talks a ‘diplomatic fiction’”, Politico, 8 Ağustos 2016.; “Austria officially opposes ‘dictatorship’ Turkey’s EU bid”, The Local, 7 Ağustos 2016.

48. “Austrian FM says against Turkey EU membership bid”, The Times of Israel, 7 Ağustos 2016.

mindeki altı koltuktan birinde oturduğunu da açıklamıştı.⁴⁹ Olgun bu ifadeyle ATİB'in, Türk bürokrasisinin etkisi altında olmadığını belirtmek istemişti. Bunun üzerine Kurier isimli gazete araştırmacı gazetecilerini Türk politikasının Türk camilerinde temsil edilip edilmediğini araştırmaları için camilere göndermişti. Darbe girişiminin bütün camilerde konu edildiği ve bir camide cuma hutbesinin Ankara'daki Diyanet'in hutbesi ile aynı olduğu ortaya çıkmıştı. Sürekli olarak IGGiÖ ve ATİB'in politik olmadığına vurgu yapan Olgun özellikle, yayımlanan gelişmelerle alakalı gazetelere yorum yapmaya hevesli olmadığından, güvenilir bir kaynak olarak konumlandırılmıştı.⁵⁰ Medyanın sesi giderek daha da sertleşti ve hatta bazı gazeteciler "IGGiÖ'nün Erdoğanlaştırılmasından"⁵¹ bahsettiler. Bir kadın gazeteci misafir yorumcu olarak "Başkan Erdoğan Avusturya'daki Etkisini Nasıl Genişletmektedir"⁵² başlıklı bir yazı yazdı. Bu baskı uygulanmaya devam etti. Haftalık dergi Profil'in yayımcısı Christian Rainer şunları söyledi:

"15 Temmuz sonrasında akamete uğrayan Ankara ve İstanbul'daki darbe girişiminin akşamında önce sadece hoşnutluk ve sevinç yaşamakla kalmadım, kısa bir süre darbe girişiminin başarıya ulaşmasını bile diledim. Aklımı başıma alıp burada demokratik olarak yapılandırılmış ve seçilmiş bir sistemin, iktidar şehveti taşıyan askeri bir ayaktakımı tarafından devrilmek istendiğini fark etmem için biraz zaman geçmesi gerekti"⁵³.

Nadiren açıkça dillendirilen bu görüş IGGiÖ ile olan ilişkileri de şekillendirmişti, bilhassa o buna müsaade ettiği için. Olgun'a gazeteciler tarafından darbe girişimine karşı fikir beyan ederken aynısını Erdoğan'ın politikalarına karşı neden yapmadığı sorusu soruldu. 20 Haziran'da IGGiÖ yönetimi başbakan tarafından, gösterileri ve bir Kürt-Türk restoranına yönelik saldırıyı konuşmak üzere davet edildi. Başbakan Kern gösterileri ve saldırıyı eleştirdi ama ortak sorumlulukların altını çizdi. Olgun ise bu buluşmayı kabul ederek iki hadise-

49. Peter Mayer, Markus Rohrhofer, "Präsident der Islamischen Glaubensgemeinschaft verteidigt Türken-Demo", Der Standard, 20 Temmuz 2016.

50. Moritz Gottsauner-Wolf, "Der türkische Staatspräsident stützt seine Macht auch auf den Einfluss der Religion. Nach der Putschnacht waren Predigten aus Ankara auch in Wien zu hören.", Kurier, 13 Ağustos 2016.

51. Hans Rauscher, "Die Erdoganisierung der Glaubensgemeinschaft", Der Standard, 19 Temmuz 2016.

52. Gundula Walterskirchen, "Wie Präsident Erdoğan seinen Einfluss in Österreich ausweitet", Die Presse, 17 Temmuz 2016.

53. Christian Rainer, "Christian Rainer: Kern kocht Kebab", Profil, 17 Eylül 2016.

nin de -gösteriler ve saldırı- IGGiÖ'nün işi olarak ifade edilme biçimini kabul etmiş oldu.⁵⁴ Bu Türk kimliğinin Müslüman kimliği ile eş tutulması tavrının daha da katılaşmasına neden oldu ve Türkiye'nin iç politik meselelerinin aynı zamanda IGGiÖ'nün de meseleleri olduğunun düşünülmesine yol açtı. IGGiÖ bununla, aynı zamanda Türkiye'nin sorunlarının bir uzantısı olduğu izlenimini de artırmış oldu. Türk etnik gruplarının temsilcisi olmak bakımından çok daha önem taşıyan Türkiye Büyükelçisi gibi aktörler ise davet edilmemişti. Hatta Büyükelçi gazetede misafir yorumcu olarak yazı yayımlama için yer bile bulamamış, sadece bir okuyucu mektubu yazabilmişti. Millî Görüş ve Süleymanlılar gibi diğer Müslüman-Türk gruplara ait dernekler ise tartışmanın bir parçası değildi. İbrahim Olgun'un başkanlığı nedeniyle IGGiÖ de ATİB'e yönelmiş olan odaklanmadan nasibini aldı. Bir kıyaslama yapıldığında Almanya'daki DİTİB ile alakalı Avusturya'da olanlara paralel hadiselerin kaydedilmemiş olması ilginç bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. IGGiÖ'nün şimdiki başkanını Ümit Vural kendi tarzında bu durumdan bir ders çıkardı. Ayasofya'nın cami olarak yeniden açılması meselesinden dolayı olarak uzak durdu ve bir misafir yorumunda cami ve kilise⁵⁵ olarak ortak kullanıma destek olarak, kendini Türkiye'nin emir zincirinde bulunmayan bir ılımlı olarak sundu.

9.6. AVUSTURYA'NIN GÜVENLİK POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE GÜNCEL ZORLUKLAR

Haziran 2020'de Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi kurulması ile Müslüman-Türk dernekleri açıkça hedef hâline getirildi. Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi aslında Müslüman sivil toplumun kriminalize edilmesinin kurumsallaştırılmasıdır ve bu nedenle bütün Müslüman-Türk dernekleri alakadar etmektedir. Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi'nin ilk sunumu *siyasal İslam* kavramını irdelerken - Ednan Aslan'ın İslam haritası sunumu nedeniyle uluslararası boyutta sansasyon ve eleştirilere (Örneğin Avrupa Konseyi gibi) neden olmuştu. İkinci basın toplantısı ise özel gruplara hasredilmişti: Araplara ait Kültür Ligi Derneği'nin yanı sıra tüm Müslüman-Türk dernekler ve hareketler: Millî Görüş, ATİB, bozkurtlar.⁵⁶ Siyasal İslam Dokümantasyon

54. "Muslimenvertreter bei Kern: Gemeinsame Verantwortung", ORF, 21 Temmuz 2016.

55. Ümit Vural, "Hagia Sophia: Eine gemeinsame Nutzung sollte möglich sein", Der Standard, 17 Temmuz 2020.

56. Dokumentationsstelle Politischer Islam, <https://www.dokumentationsstelle.at/publikationen/> (Erişim tarihi: 18 Ocak 2022).

Merkezi, ATİB bağlamında özellikle -ifade edildiği şekliyle- Müslüman-Türk kimliğinin oluşumunu sorunsal olarak ele aldı. ATİB hakkındaki yayınında şu ifadelere yer verilmektedir:

“İdeolojik düzeyde, diğerlerinin yanı sıra AKP ve Diyanet tarafından da desteklenen kurumsallaştırılmış şehit anmaları ile tarihi olayların araçsallaştırılması gibi Türkiye kökenli nüfusu kendine bağlama girişimleri tespit edilmektedir. Uzun vadede buradaki amaç Türk-İslam kimliğini Türkiye dışında sürdürmek ve desteklemek gibi görünmektedir.”⁵⁷

ÖVP siyaseti, Türk dilini sorunlu görerek reddeden ve kamusal alandan kovmak isteyen milliyetçi bir Avusturya kimliği konsepti propagandasıyla, başlangıçta IGGiÖ tarafından⁵⁸ Müslüman dernekleri harekete geçirmek için propagandası yapılan *Avusturya karakterli İslam* anlatısına el koymaya ve yeniden farklı yorumlamaya çalışmaktadır.

Son olarak, 9 Kasım 2020’de gerçekleştirilen ve Luxor Operasyonu olarak bilinen sözde siyasal İslam’a yönelik baskın, bu güvenlikçi politikanın gittiği yönü göstermektedir. Devletin resmi makamları, 9 Kasım’da İkinci Cumhuriyet’te terör örgütü şüphesiyle 30 kişi ve 40 kuruma yönelik bugüne kadarki en büyük baskını gerçekleştirdi. Medya konuyu işlerken siyasal İslam’a, özellikle Müslüman Kardeşler ve Filistinli HAMAS’a odaklandı. Heiko Heinisch ve Nina Scholz’un kimi zaman ev aramasında önemli bir dayanak oluşturan raporuna bakılırsa, raporun ikinci bölümünde *siyasal İslam* kavramı ile aynı zamanda ve özellikle iki Türk kökenli derneğin kastedildiği anlaşılmaktadır: İlk olarak ATİB ve daha sonra -IGGiÖ başkanının da bu rapor tarafından dâhil edildiği- Millî Görüş. IGGiÖ, 9 Kasım 2020’deki baskının hemen ardından sessizliğe bürünmüş ve bu konuda net bir tavır almamış olsa da (bu baskının eski IGGiÖ yetkililerine de yönelik olmasına rağmen) hâlâ dolaylı olarak

57. Dokumentationsstelle Politischer Islam, Die Avusturya Türk Islam Kultur ve Sosyal Yardımlaşma Birliği - ATIB Grundlagenbericht der Dokumentationsstelle Politischer Islam Vorwort von Prof. Mouhanad Khorchide, Grundlagenpapier, Sayı: 3 (2021), <https://www.dokumentationsstelle.at/wp-content/uploads/2021/08/Grundlagenbericht-ATIB.pdf> (Erişim tarihi 18 Ocak 2022), s. 7.

58. Farid Hafez, “Kleiner Verein oder Vertretung einer Mehrheit: Wer ist die Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich?” s. 333-356; Farid Hafez, “Unser Österreich Wie die muslimische Jugend geschlossene Definitionen von österreichischer Identität herausfordert”, Gertraud Diem-Wille, Ludwig Nagl, Anton Pelinka, Friedrich Stadler (ed.), *Europa, Demokratie, Ökumene, Kultur Festschrift für Raoul Kneucker zum 80. Geburtstag*, (Wien – Köln – Weimar, Böhlau Verlag, 2018), s. 259-274.

Türk-Müslüman dini topluluklarını hedef alan saldırının muhatabıdır. 9 Kasım 2020 tarihli baskının Graz Yüksek Bölge Mahkemesi tarafından hukuka aykırı bulunarak reddedilmesine rağmen, özellikle Sebastian Kurz'un birçok suçlamaya ve başbakan olarak iktidarının elinden alınmasına rağmen ÖVP'nin en önemli figürü konumunu sürdürmeyi başarması durumu göz önünde bulundurulduğunda, devam edeceği öngörülebilir.

9.7. ÖZET VE ÖNERİLER

Avusturya'nın İslam politikası ATİB ve Müslüman-Türk derneklerinden bağımsız olarak, Müslüman kimliğinin toplumsal-politik katılımının her formunu kriminalize etmek doğrultusunda ilerlemektedir; bu durum hem tekil bireyler hem de gruplar için geçerlidir. Siyasal İslam Dokümantasyon Merkezi'nin kurulması muhtemelen ATİB'i de korumayacaktır. En azından Yeni ÖVP adına hükümet temsilcilerinin siyasi söylemleri ve yetkililerin kararları bunu gösteriyor. Bu durum ve bu eğilimin devam edeceği doğrultusundaki tahmin, suskunluk ve boyun eğmede değil; bilakis belgeleme merkezi gibi tedbirlerle cari hukuku ortadan kaldırmaya çalışan ve vatandaşlara eşit muamele etmek gibi ilkeleri ayaklar altına alan devlet makamları ve politikacılarla yüzleşmekte kökünü bulan bir özgüven gerektirmektedir. Bu yüzleşme

- yasal düzeyde hesaplaşma,
- medya tartışmalarında hesaplaşma,
- siyasi muhalefetle iş birliği,
- toplumda ayrımcılığa karşı duran sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak gibi maddeleri içermektedir.

Ayrıca benim bakış açımına göre ATİB ve diğer Türkiye kökenli derneklerin kendi yapıları ve öz imgeleri açısından net bir strateji izlemeleri makul bir tutum olacaktır. Ya ATİB gibi kurumlar kendilerini Diyanet'in bir parçası olarak konumlandırılmalı ya da sadece görünüşte değil gerçekte bir ayrıma gidilmelidir. İki seçenekten hangisi seçilirse seçilsin; bu, kuruma özgüvenli biçimde hareket ederek bu özgüvene uygun biçimde açık bir şekilde iletişim kurma imkânı verecektir.

2015 İslam Yasası'na gelince, bu yasada mümkün mertebe reform yapılması zorunludur. Sadece devlet makamlarıyla daha güçlü bir ilişki değil, aynı zamanda Müslüman dernekleri ile alakalı devletin kendi anayasası çerçe-

vesinde dernek yasasına geri dönüş anlamına da gelen 1912 İslam Yasası'na dönmek en idealidir. Siyasi otoriteler şimdilerde böyle bir adımı olumlayacakmış izlenimi vermediklerinden orta vadede bu hedef üzerinde çalışılması önemlidir.

Ayrıca, Müslüman derneklerinin yönetim kadrosunun İslami söylemlerini özgüvenli ve eleştirel bir şekilde ele almaları için eğitilmesi önemlidir. Örneğin, ATİB büyüklüğünde bir kurum, İslam ile ilgili hâkim söylemi yeniden üretme tehlikesine düşmek yerine bir yandan Müslümanlara gurur veren, diğer yandan topluma eleştirel ve aydınlatıcı biçimde etki eden bir merci olmak durumundadır.

EKONOMİK HAYAT

Dr. Yunus Furuncu

Türk diasporasının Avusturya'ya gelişi ile çalışma hayatında birçok problemin başladığı görülmektedir. Bunlar arasında ağır çalışma koşulları, ücretlerin düşük seviyede kalması ve barınma koşullarının yetersizlikleri ön plana çıkmaktadır. Aslında bu problemler göçmen işçilerin sadece bir iş gücü olarak görülerek eğitim, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının çok fazla dikkate alınmamasından kaynaklanmaktadır. Gelen işçilerden sadece Avusturya'nın ekonomisine katkı yapmaları istenirken adeta birer makine oldukları düşünülerek sosyal hayatlarına yönelik bir planlama yapılmamıştır. O gün mağdur olan işçilerin kaderi bugün de değişmiş değildir. Yukarıda zikredilen mağduriyetlere yenilerinin eklendiği görülen Avusturya'da, aşırı sağcı çevrelerce sosyoekonomik krizlerin ana nedeni hâline getirilen göçmen işçilere yönelik olumsuz tutumun değişmesinin oldukça zor olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bölümde Türk işçilerinin iş gücü piyasası açısından önemi ortaya konularak Avusturya ve Türkiye'ye sağladıkları ekonomik faydalar incelenmektedir. Ayrıca Avusturya'daki Türk işçilerinin çalışma koşulları ve eğitim durumları incelenmektedir. Aynı zamanda Avusturya'daki Türk girişimleri ele alınmaktadır. İncelenen bu konular üç dönem şeklinde başlıklara ayrılmaktadır. Birincisi, 1960-80 arası göç eden işçilerin gidişleri Türkiye'nin cari açığı ve işsizlik oranını azaltmaya katkısı noktasında desteklendiği bir dönem olarak ön plana çıkmıştır. Bu dönemde göç eden Türk işçilerinin en önde gelen göç etme nedenleri iş bulma ve ekonomik gelir olmuştur. İkincisi, 1980-2002 arasındaki yılların en belirgin özelliği Türk işçilerinin Avusturya'da kalmaya yönelik dü-

şüncelerinin daha ağır basmaya başlamış olmasıdır. Bundan dolayı Türk göçmenlerin birikimlerini Avusturya’da daha fazla değerlendirmeye başladıkları görülmektedir. Ayrıca Avusturya vatandaşlığına geçiş bu dönemde daha fazla gerçekleşmiştir. Son dönem olan 2002-20’de ise Türkiye’deki Ak Parti iktidarı ile beraber Türkiye’nin ekonomisindeki iyileşmenin, ekonomik amaçlı yurtdışına çıkma motivasyonunu oldukça düşürdüğü dönemdir. Ancak aile birleşimleri bu dönemde göçlerin en önemli nedeni olmuştur. Yine bu dönemde Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Maarif Vakfı gibi birçok oluşumla Türk diasporasının problemlerinin çözümü noktasında Türkiye’nin daha fazla gayret göstermeye yönelik bir politika ortaya koyduğu görülmektedir. Bu dönemde kurulan oluşumlar Türk diasporasının problemlerinin çözümü ve etkinliğinin artırılmasına yönelik verilen desteğin bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise Türk diasporasının güncel sorunları ve bunlara yönelik somut önerilerden bahsedilmektedir. Çalışma, akademik makale ve raporlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda ortaya konulmuştur. Ek olarak Türk diasporasının 60.yılında kaleme alınan bazı eserler incelenmiştir. Bunların yanında Avusturya’da yayın yapan çeşitli gazetelerdeki haberler ve Avusturya ticaret odasının verileri kullanılmıştır.

10.1. 1960-1980 ARASI DÖNEM

Batı Avrupa’da 1950’lerin ortalarında iş gücü talebini artıran hızlı ekonomik büyüme nedeni ile 1964 yılında Türkiye ile Avusturya arasında iş gücü anlaşması imzalandı. Türkiye’nin de yüksek işsizlik oranı ve nüfusun hızlı artışı nedeni ile bu emek göçünü desteklediği görülmektedir.¹ Resmi bir anlaşma imzalanmadan önce bile, Türk işçileri Temmuz 1962’den itibaren İstanbul’daki Avusturya Dış Ticaret Ofisi aracılığıyla işe alınabiliyordu. Örneğin 1962’de, 20’nin üzerinde Türk kadını Viyana’da bir çamaşırhaneye yerleştirildi. 1963’te Tirol’deki tekstil şirketlerine işçi alındı. Avusturya Sosyal İşler Bakanlığı’nın tahminine göre, 1963’te Avusturya’da 1.500’den fazla Türk göçmen işçi çalışıyordu.² Anlaşmanın imzalanması ile Türk işçilerinin sayısı Avusturya’da hızla artmaya başlamıştır.

1965’te İstanbul’da kurulan Avusturya’nın işe alım ajansı ilk olarak 3.100 civarında Türk vatandaşını işe yerleştirmiştir. Daha sonraki yıllarda sayı art-

1. “Türkische Gastarbeiter seit 50 Jahren in Österreich”, *Salzburger Nachrichten*, 15 Mayıs 2014.
2. Gudrun Biffel, “Der Strukturwandel der Ausländerbeschäftigung in Österreich” Monatsberichte 11-12/1984.

mış, 1969'da 11.000'in biraz üzerinde Türk işçi Avusturya'da çalışmaya başlamıştır. O zamanlar neredeyse her on yabancı işçiden biri Türkiye'den geliyordu. İstanbul'daki ajansın faaliyetlerinin yanında kendi kendine işe alma sistemi de bu süreçte etkili olmuştur. Aslında Avusturya'da hâlihazırda çalışan Türk işçilerin aracılığıyla da yeni işçiler gelmekteydi. Burada çalışan işçiler akraba ve tanıdıklarının Avusturya'ya gelmelerine yardımcı olmuşlardır.

İlk zamanlar Avusturya'ya gelen Türkler inşaat sektörünün yanı sıra daha çok tekstil ve metal imalatında işe başladılar. 1968'de, Türkiye'den her iki işçiden biri Viyana ve Aşağı Avusturya'da, her dört işçiden biri de Vorarlberg'de çalışıyordu. Bu bölgeye özgü yoğunlaşma sebebi olarak iş gücünün istihdam alanları ile ilgili olduğu görülmektedir. Vorarlberg ve Aşağı Avusturya'da daha çok tekstil şirketleri olduğu bilinmektedir.³

1970-80'lerde işçi göçünün sınırlandırılmasına ilişkin ilk tartışmalar bazı değişimleri beraberinde getirmiştir. Örneğin, Vorarlberg ve Aşağı Avusturya'daki sanayi bölgeleri, göç destinasyonları olarak giderek önemini yitirmiştir. Bunun sebebi ise Uzak Doğu ülkelerinde gelişen tekstil sektörünün güçlü rekabetiyle tekstil endüstrisinin krize girmeye başlamasıdır. Diğer taraftan bu dönemde Türklerin Viyana ve Yukarı Avusturya'ya daha fazla geldiği görülmektedir.⁴

Tablo 9: Türk İşçilerin Avusturya'daki Diğer Göçmen İşçiler İçinde Oranı 1963-1980⁵

Yıllar	Toplam Göçmen İşçiler	Toplam Türk İşçi Sayısı	Türk İşçilerin Göçmen İşçiler İçindeki Oranı %
1963	21500	1520	7,07
1964	26100	3793	14,53
1965	37300	5986	16,05
1970	111715	16816	15,05
1975	191011	27026	14,15
1980	174712	28244	16,17

Kaynak: TÜİK

- Sylvia Hahn ve Georg Stöger "50 Jahre österreichisch-türkisches Anwerbeabkommen", Salzburg Üniversitesi.
- "Türkische Gastarbeiter seit 50 Jahren in Österreich", *Salzburger Nachrichten*, 15 Mayıs 2014.
- Gudrun Biffl, "Migration and Labour Integration in Austria SOPEMI Report on Labour Migration Austria 2017-18".

Göçmen işçilerin özellikle barınma sorunları bulunmaktaydı. 1960-1980 arasında Avusturya'nın sunduğu yaşam koşulları şok edicidir. Çoğu işçi, fabrika yerleşkelerinde kalmaktaydı. Türkiye'den gelen işçiler ilk olarak kötü hayat koşulları içerisinde yaşamak durumunda kalmışlardır. Konut ihtiyacının işveren tarafından karşılandığı ilk yıllarda, gelen işçiler kadınlı erkekli gruplar hâlinde, hayat standardı düşük bir ortamda kalmak durumundaydılar. Zamanla büyüyen göçlerin oluşturduğu mahalleler bugün hâlâ varlıklarını korumaktadır. Bu nedenle günümüzde bile şehirlerin bazı mahallelerinde daha fazla Türk nüfusunun olduğu görülmektedir.⁶

Türklerin Avusturya'daki yaşam koşulları, temelde ikametinin yasal belirsizliği, güvencesiz çalışma ve kötü koşullar ile karakterize edilebilir. Düşük vasıflı pozisyonlarda ve hizmet sektöründe istihdam edilmelerinin bir sonucu olarak, göçmenlerin maaşları Avusturyalılara nispeten düşük kalmıştır.⁷

Vorarlberg'in tekstil fabrikalarında veya Aşağı Avusturya ve Viyana'daki şantiyelerde koşullar zordu. Vardiyalı çalışma, bedensel ve zihinsel olarak oldukça yıpratıcıdır. Kötü koşullardan dolayı depresyon, tükenmişlik, sırt ağrısı ve kas-iskelet sistemindeki diğer hasarlar yaygın şekilde görülmektedir. Bugün pek çok göçmen Türk işçisi bu uzun vadeli sağlık sorunlarından etkilenmiş görünmektedir.⁸

İşe alımın ilk zamanlarında işçilerin rotasyonuna dayalı bazı olumsuzluklar ortaya çıkmıştır. Rotasyon ve kısıtlı süreli iş sözleşmeleri nedeniyle, Avusturya'da uzun vadeli bir kalış planlaması başlangıçta öngörülmemiştir. İstihdam ve barınmadaki kötü koşullarda 1970'ler ve 1980'lerdeki ekonomik gerileme nedeniyle belirgin bir ilerleme kaydedilmemiştir. Çocuklu ebeveynlerin, eğer ikisi de çalışıyorlarsa, çocuk bakım tesislerinin örneğin, Vorarlberg'de olduğu gibi açık olmadığı veya açılış saatlerinin elverişsiz olması nedeniyle, göçmen çocukları Türkiye'deki akrabaları veya aile büyükleri ile yaşamak zorunda bırakılmıştır. Ailelerin parçalanarak kapanmayan yaraların açılmasına neden olan bu yetersiz sosyoekonomik durum aynı zamanda ebeveynleri çocuklarını Avusturya'da mı yoksa Türkiye'de mi okula göndermeleri gerektiği hususunda çoğu zaman kararsızlığa itmiştir.⁹

6. Hale Şahin, *Unter unserm Seelenteppich. Lebensgeschichten türkischer Frauen in der Emigration*, Studien Verlag, Innsbruck/Wien/Bozen 2006.

7. Hannes Wimmer, "Die Arbeitswelt der ausländischen Arbeitnehmer".

8. "Niemand hat gedacht, sie bleiben", *ORF*, <https://science.orf.at/v2/stories/2997014/>, E. T. 20 Temmuz 2021.

9. "Türkische Gastarbeiter seit 50 Jahren in Österreich", *Salzburger Nachrichten*, 15 Mayıs 2014.

Misafir işçilerin işe alınması, rotasyon ilkesine dayanıyordu. Aileleri yanlarında olmayan, çoğunluğu erkeklerden oluşan işçiler mümkün olan en kısa sürede kendi ülkelerine dönmeli ve gerekirse yeni işçilerle bu çalışanlar değiştirilmeliydi. Ancak rotasyon ilkesi başarısız oldu. Bir yandan misafir işçiler ailelerini yanlarına getirmeye başladılar. Öte yandan, birçok şirket her yıl yeni işçi yetiştirmeye sıcak bakmıyordu.

Göçmen işçilerin başlangıçta amaçlanan rotasyonu, yani özellikle çalışma sezonu sonrasında geri dönüşü turizm ve inşaat endüstrileri dışında, 1960'lar da sınırlı bir ölçüde uygulanabildi. Uzun vadeli istihdam ilişkileri hem çalışanların hem de şirketlerin çıkarına bir durumdu. Çünkü göçmenler için daha uzun vadeli istihdam daha iyi beklentiler sunarken şirketler için de tecrübeli işçilerle çalışmak daha kazançlıydı.¹⁰

Türkiye ile Avusturya arasındaki anlaşmaların oldukça kısıtlayıcı olduğu, örneğin Belçika ile daha liberal olduğu görülmektedir.¹¹ Anlaşmalarda asgari standartlar belirlense bile, Avusturya iş gücü piyasalarının koruma girişiminden etkilendiği ortadadır. Türkiye'nin sözleşmeler üzerindeki etkisi oldukça sınırlıydı. Diğer taraftan Avusturya ile yapılan sözleşme maksimum kalış süresi ve aile birleşimi ile ilgili herhangi bir açık düzenleme içermiyordu. Ayrıca misafir işçiler için çalışma izinleri, yönetmelik gereğince bir yıl ile sınırlandırılmıştı. Bu yüzden iş değiştirmek için yeni bir izin gerekliydi.

Avusturya'ya giden iş gücü göçünün gidiş nedenleri, yapılan anketler ile net bir şekilde ortaya konulmaktadır. Bir ankete göre katılımcıların %43,2'si Avusturya'ya geliş sebeplerinin en başında bu ülkedeki kazancın daha yüksek olmasını belirtmişlerdir. İkinci sırayı %33,3 ile iş arama sebebi oluşturuyordu. Bu veriler göçün ilk yılları için, yani 1960 ve 1970'li yıllar için geçerliydi. Daha sonraları yapılan anketlerde göç sebeplerinin de değiştiği görülmektedir. 1980'li yıllara doğru gelindiğinde birinci sırayı %43,8 ile aile birleşimi almıştı. Diğer taraftan Avusturya'daki yüksek kazançtan dolayı göç edenlerin sayısı önceki yıllara göre oldukça azalmıştı.¹²

10. Heinz Fassmann ve Rainer Münz, "Österreich – Einwanderungsland wider Willen", içinde: Heinz Fassmann, Rainer Münz (Hrsg.), *Migration in Europa. Historische Entwicklung, aktuelle Trends und politische Reaktionen*, Frankfurt/Main, New York, 1996, ss. 209-229.
11. Christoph Rass, *Institutionalisierungsprozesse auf einem internationalen Arbeitsmarkt: Bilaterale Wanderungsverträge in Europa zwischen 1919 und 1974*, Paderborn : Schöningh.
12. Rainer Bauböck, *Demographische und soziale Struktur der jugoslawischen und türkischen Wohnbevölkerung in Österreich*. Hannes Wimmer (Editör): *Ausländische Arbeitskräfte in Österreich*, Frankfurt/Main, ss. 181-239.

İşçilerin döviz tasarrufları Türkiye'nin dış ticaret açığının kapatılmasında önemli bir kaynak olarak görülmüştür. Avrupa'da çalışan işçiler tarafından gönderilen dövizler Türkiye ekonomisini önemli ölçüde etkilemiştir. Rakamlara bakıldığında, bu döviz girişinin dış ticaret açığını kapatacak büyüklükte olduğu anlaşılmaktadır. Bu oran 1971'de %95 iken, 1972'de %109 olarak gerçekleşmiştir. Bu döviz transferi Türk ekonomisine olumlu bir katkı sağlarken, bu durumun Türk diasporasının göçtükleri ülkelerde daha az yatırım yapmalarına ve dolaylı olarak ekonomik açıdan daha zayıf kalmalarına neden olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı devletin dış ticaret açığının karşılanmasının uzun vadede Türk diasporasını buldukları ülkelerde ekonomik olarak zayıflatırken şimdiki gücünden daha fazla etkili olmasını da engellemiştir.

Tablo 10: Avusturya'daki Göçmen İşçilerin Döviz Transferleri 1965-1972 (Bin dolar)

	Dış Ticaret Açığı	Avusturya'dan Yapılan Döviz Transferleri	Türk Misafir İşçilerin Döviz Transfer Toplamı	İşçi Döviz Transferinin Dış Ticaret Açığını Kapatma Oranı
1965	-108.215	1.520	69.781	64
1966	-227.761	2.872	115.364	51
1967	-162.335	3.276	93.029	57
1968	-267.240	2.602	107.318	40
1969	-264.403	2.561	140.636	53
1970	-359.128	5.657	272.220	76
1971	-494.239	12.451	471.370	95
1972	-677.581	20.929	740.105	109

Kaynak: TÜİK

Ekonomik kalkınma ve büyümenin öncelikli amaç olarak görüldüğü bu yıllarda, göçün yönetimi ve planlanmasında en önemli aktörler Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK) olmuştur. 1960 yılından itibaren planlı ekonomiye geçilmiş ve bu kapsamda yurtdışına göç olgusu kalkınma stratejilerinden biri olarak ele alınmıştır. Planlı ekonomi modelinin ilk aşaması olan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1962-1967) yurtdışına göç konusuna yer verilerek, yurtdışına işçi gönderilmesi hedefi de kalkınma öncelikleri arasına alınmıştır.¹³ Böylece yurtdışına göç olgusu-

13. Nermin Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

nun kalkınmanın bir ögesi olarak hükümet politikası hâline getirildiği görülmektedir.

Göçmenlerin Avusturya'ya gelmeleri ile başlayan Türkiye'nin ekonomisine katkıları önemlidir. Türk devleti işe alım sözleşmeleri ile ilgili iş gücü ihracatını o zamanlar genel olarak olumlu karşılamıştır. Türkiye ekonomisi için 1963'ten itibaren ilk beş yıllık planda iş gücü göçü bir fırsat olarak görülmüştür. Yerel iş gücü piyasasında geçici rahatlama, yani, işsizlikte azalma için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca göçmen işçilerin gönderdiği paralar ülkenin döviz kaynağı anlamına gelmektedir.¹⁴

10.2. 1980-2002 ARASI DÖNEM

1988'de Avusturya'da istihdam edilen Türk vatandaşlarının %70'i sanayi ve imalat sektöründe çalışıyordu. 1993 yılına kadar bu oran neredeyse hiç azalmamıştı. Yardımcı veya yarı vasıflı işçi statüsünde çalışmaya devam eden Türk işçiler daha iyi şartlara bir türlü ulaşamadılar. 1980'lerin başında yapılan bir araştırmada, Türklerin sadece %11,2'sinin vasıflı işçi, %2,7'sinin yönetici pozisyonunda ve yalnızca %0,4'ünün memur olarak istihdam edildiği görülmektedir. Bu dönemde göçmen işçiler daha çok hizmet sektöründeki küçük işletmelerde kendilerine yer bulmuştur.¹⁵ Türk vatandaşı işçilerin toplam yabancı çalışanlar içindeki payı 1989'da %23,4 ile zirveye ulaştıktan sonra, daha az göç, vatandaşlığa geçiş ve yeniden göç nedeniyle istikrarlı bir şekilde düşmüştür.

Tablo 11: Türk İşçilerin Avusturya'daki Diğer Göçmen İşçiler İçinde Oranı 1980-2000¹⁶

Yıllar	Toplam Göçmen İşçiler	Toplam Türk İşçi Sayısı	Türk İşçilerin Göçmen İşçiler İçindeki Oranı %
1980	174712	28244	16,17
1985	140206	29101	20,76
1990	217610	50555	23,23
1995	291044	52860	18,16
2000	319900	57262	17,9

14. Kemal Kirisci, "Migration and Turkey. The dynamics of state, society and politics"

15. Sylvia Hahn ve Georg Stöger, "50 Jahre österreichisch-türkisches Anwerbeabkommen"

16. Gudrun Biffl, "Migration and Labour Integration in Austria SOPEMI Report on Labour Migration Austria 2017-18".

Barınma koşullarıyla ilgili 1980'lerin başında yapılan bir ankete katılan Türk göçmenler arasında kiralık dairelerde kalanlar oldukça fazlaydı. Ancak yasal olarak önemli ölçüde daha kötü şartlar sunan alt-kiralamanın (Untermiete) %45,5 olduğu görülmüştür. Ana kiracı (Hauptmiete) olarak Türk göçmenlerin sadece %16,4'ü kiralık dairelerde yaşıyordu. Ankete katılanların %30'undan fazlası şirket konaklamalarında veya yurtlarda kaldıklarını bildirmiştir.¹⁷

Avusturya'nın resmi işe alımlarına ek olarak, bu dönemde giderek daha fazla bireysel göçler yaşanıyordu. Göçmenlerin Avusturya'ya turist vizesi ile gelmesi uzun bekleme sürelerinden kaçınmanın bir yoluydu. Türk işçi göçünün ilk döneminde, Avusturya'ya gelenler çoğunlukla genç ve erkek işçilerdi. Özellikle kalifiye işçi istenmiş ancak işe alınan göçmenler yalnızca Avusturya'da yardımcı veya yarı vasıflı işlerde değerlendirilmiştir.¹⁸

1982'de Avusturya Ticaret Odası'nın İstanbul ve Belgrad'daki işe alım komisyonları feshedildi. Çünkü Avusturya'da çalışan işçiler vasıtasıyla yeterli istihdam artık sağlanıyordu. Resmi işe alımın da bir maliyeti bulunmaktaydı. 1974'te İstanbul'daki komisyon aracılığıyla işe alımda her işçi için yaklaşık 170 dolar ödeniyordu.

Türk göçmenler için çalışma alanları, cazip olmayan ve oldukça stresli pozisyonlardan oluşmaktaydı. Özellikle turizm ve gastronomi sektörleri gibi açıkça tanımlanmamış çalışma saatleri ve sınırlı boş zamanı olan alanlara yoğunlaşıldığı gözlemlenmektedir. Göçmen iş gücünün bu tür alanlarda istihdam edilmesi daha uzun vadede iş gücü piyasasında bir etnik bölünmeye yol açtığı görülmektedir.

Türklerin temel istihdam alanı ikincil sektörde daha fazla olmuştur. Buna göre, 1993 yılında Türk vatandaşı olan işçilerin %53'ü gibi büyük bir çoğunluğu sanayide, %14'ü inşaat, %9'u ticaret ve ulaştırma, %16'sı turizm ve gastronomi, son olarak %2'si kamu ve sosyal hizmetlerde çalışmaktaydı.¹⁹

Göçmen işçi çalıştıran özellikle kırsal bölgede bulunan çok sayıda küçük sanayi şirketleri ile tekstil ve metal endüstrilerinde faaliyet gösteren şirketler ekonomik sebeplerden dolayı 1990'larda kapanmaya başlamıştır.²⁰ Bundan dolayı bu alanda çalışan göçmen sayısında önemli bir düşüş yaşandı.

17. Hannes Wimmer, "Die Arbeitswelt der ausländischen Arbeitnehmer",

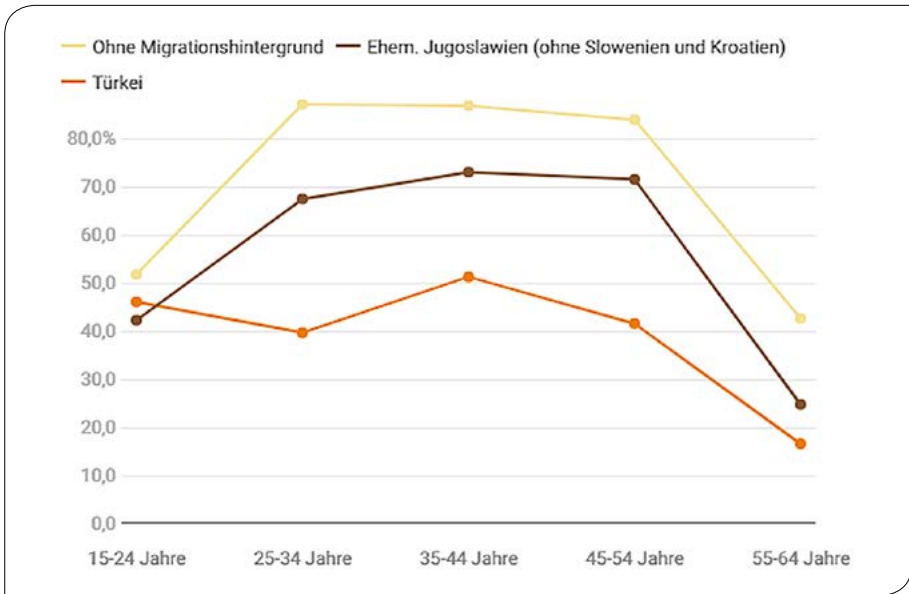
18. Hannes Wimmer, "Die Arbeitswelt der ausländischen Arbeitnehmer",

19. Heinz Fassmann vd., "Ausländische Arbeitskräfte in Deutschland und Österreich",

20. Kenneth Horvath, *Die Spuren der Gastarbeit. Sozioökonomische Exklusion und soziokulturelle Integration am Beispiel von Türk/innen in Ternitz*, unveröffentlichte phil. Diplomarbeit, Universität Wien 2005.

1973'te Türk çalışanlarının %21,4'ü kadınlardan meydana geliyordu. Bu oran 1983'te %27,4'e yükseldi.²¹ Bununla birlikte, Türk göçmen kadınların istihdam oranı Avusturyalı kadınların istihdam oranının oldukça altında kaldı. Bu oran 1981'de 15 ile 60 yaş arasındaki Türk vatandaşları için %50 civarındaydı. Avusturya ortalamalarına göre oldukça düşük olan bu oran, Türkiye'deki kadın istihdam oranının çok üzerindeydi. 1980'li yılların başında yapılan araştırmada Avusturya'ya işçi olarak gelen Türk kadınlarının küçük bir oranı ev dışında çalışmıştır. Ankete katılan kadınların %28,2'si tekstilde, %15,2'si metal endüstrisinde, %17,4'ü küçük işletmelerde ve %28,2'si hizmet sektöründe çalışıyordu. Kadın işçilerin iş gücü piyasalarına katılma oranlarının düşük kalmasının önemli nedenlerinden biri de işten çıkarılmaları durumunda Avusturyalı kadınlara ve erkek göçmenlere göre yeni bir iş bulma şanslarının çok düşük olmasıdır.²²

Grafik 20: Türk Kadınının İş Gücü Piyasasına Katılma Oranı

Kaynak: Statistik Austria/Arbeitskrafteerhebung

21. Gudrun Biffl, "Der Strukturwandel der Ausländerbeschäftigung in Österreich" Monatsberichte 11-12/1984
22. Gerda Neyer, "Jugoslawische und türkische Frauen in Österreich", Hannes Wimmer (der.) Ausländische Arbeitskräfte in Österreich, Campus, Main/New York

2000'den itibaren Türk işçilerinin Avusturya'ya gelişi oldukça azaldı ancak daha önceleri işçi göçü olgusu ele alınmadığından Türk diasporasının yaşadığı sosyoekonomik sorunlar daha fazla belirginleşti. Bunlar, eğitimde fırsat eşitliği, gençler, kadınlar ve yaşlılar arasındaki işsizlik oranının göreceli olarak yüksek olması, yoksulluk ve barınma koşullarındaki yetersizliklerin hâlâ giderilememiş olması şeklinde sıralanabilir.²³

1980'li yılların başlarında yapılan bir ankete göre katılanların %41,7'si düşündüklerinden daha uzun süre Avusturya'da kalmışlardır. Nedenini ise henüz amaçladıkları parayı biriktirememiş olmalarına bağlamışlardır. Bu fikirde olanların oranı %73'tür. İkinci büyük grup ise %54,3 ile Avusturya'daki para kazanma imkânlarının daha iyi olduğunu belirtmiştir. Son grup ise %43,5 ile Türkiye'deki iş bulma imkânlarının kısıtlı olmasını göstermişlerdir.²⁴

Yurtdışındaki iş gücünün Türkiye için her zaman iyi bir döviz gelir kaynağı teşkil ettiği malumdur. Bu gelirler 1962'den başlayarak 1990'lı yılların ortalarına kadar sürekli yükselmiştir. Bu yıllardan sonra istikrarını kaybetmiş ve inişli çıkışlı bir dönem yaşamaya başlamıştır. Türkiye'ye gönderilen ve Türkiye'de harcanan paranın azalması göç etmiş olanların düşüncelerinin değişmeye başladığı yıllara denk gelmektedir. Gittikleri ülkelerde kalıcı olduklarını idrak etmeye başladıktan sonra göçmenler Türkiye'ye gönderdikleri döviz miktarını ve Türkiye'de yaptıkları yatırımları azaltmaya başladılar. Önceki yıllarda Türkiye'de emlak veya başka yatırım araçlarına yatırılan meblağlar artık buldukları ülkelerde değerlendirilmeye başlandı.²⁵ Bundan dolayı Türk diasporası bulunduğu ülkede ekonomik olarak daha fazla güçlenmeye başlamıştır.

10.3. 2002-2020 ARASI DÖNEM

Avusturya'da çalışan her beş kişiden bir tanesi başka bir ülkeden gelmiştir. 2016 yılında 1,3 milyon kişiyi bulan göçmenlerin %58'i toplam 31 ülkeden gelirken %42'si ise AB ülkelerinden gelmiştir. En fazla göçmen gelen ülkelere başında Almanya, Türkiye, Bosna- Hersek ve Sırbistan bulunmaktadır.²⁶

23. "Türkische Gastarbeiter seit 50 Jahren in Österreich", *Salzburger Nachrichten*, 15 Mayıs 2014
24. "Demographie und Soziale Struktur der jugoslawischen und türkischen Wohnbevölkerung in Österreich",
25. Mehmet Soytürk "Türkiye'den Avusturya'ya İşgücü Göçü", *Turkish Studies*, Volume 7/3, Summer 2012,
26. "migration & integration - Schwerpunkt: Arbeit & Beruf 2016", Österreichische Integrationsfonds

Türk vatandaşlığına sahip işçilerin toplam yabancı çalışan sayısı içindeki payı %23,4 ile zirveye ulaştıktan sonra, daha az göç, vatandaşlığa geçiş ve yeniden göç nedeniyle istikrarlı bir şekilde düştü ve nihayet 2017’de %8’e kadar gerilemiştir.

Tablo 12: Türk İşçilerin Avusturya’daki Diğer Göçmen İşçiler İçinde Oranı 2000-2017²⁷

Yıllar	Toplam Göçmen İşçiler	Toplam Türk İşçi Sayısı	Türk İşçilerin Göçmen İşçiler İçindeki Oranı %
2000	319900	57262	17,9
2005	374200	53511	14,3
2010	451276	54150	12
2015	615681	53564	8,7
2017	698512	55881	8

Yapılan araştırmalara göre Türk vatandaşları arasında vasıfsız ve yarı vasıflı işçilerin oranının %80 olduğu, Avusturya vatandaşları için ise bu oranın %15 olduğu kaydedilmiştir.²⁸ Bu durumun en önemli nedenleri arasında Türklerin eğitim durumu gösterilmektedir. Türk vatandaşı işçilerin eğitim durumlarının oldukça düşük seviyede oldukları görülmektedir.

Tablo 13: Avusturya’daki Göçmen ve Göçmen Olmayanların Eğitim Durumları (2007)²⁹

	Avusturya Vatandaşı	Türk Vatandaşı	Göçmen Olmayan Avusturyalılar %
Zorunlu Eğitim	16,4	75,9	15
Meslek Lisesi	57,2	16,2	35
Kolej	14,2	5,5	33
Üniversite	12,3	2,3	15

27. Gudrun Biffl, “Migration and Labour Integration in Austria SOPEMI Report on Labour Migration Austria 2017-18”
28. Biffl, “Migration and Labour Integration in Austria SOPEMI Report on Labour Migration Austria 2017-18”
29. Sonja Hinsch, “Zur Situation türkischer Migranten in Österreich. Demographische Struktur, Bildung, Erwerbstätigkeit, Einkommen”, Sevgi Bardakçı (der.) Dazugehören oder nicht? Ein Blick in die Lebenssituation türkischer ÖsterreicherInnen, Schulheft, 135, 2009, ss. 27-39.

2019 yılı verilerine göre 25 ile 65 yaş arasındaki Türk çalışanlarının eğitim durumuna bakıldığı zaman %60'a yakınının sadece zorunlu eğitim aldığı görülmektedir. Dörtte biri meslek lisesi mezunu olan Türk göçmelerin eğitim durumu, çalışma hayatında daha iyi pozisyonlara yükselmelerine engel teşkil etmektedir. Ayrıca eğitimde uygulanan ırkçılık ve ayrımcılık ile çocuklar özel eğitim okullarına (Sonderschule) ya da meslek liselerine yönlendirilmektedir. 2007 yılına göre 2019 yılında daha iyi durumda olan Türk göçmenlerin eğitim durumu yine de diğer göçmenlerden daha kötü durumdadır. Özellikle iş hayatında oldukça önemli olan üniversite eğitiminde Türk göçmenlerin oranı oldukça düşük kalmıştır.

Tablo 14: Avusturya'daki Türk Göçmenlerin Eğitim Durumu 2019³⁰

	Avusturya Vatandaşı %	Türk Vatandaşı %	Göçmen Olmayan Avusturyalılar %
Zorunlu Eğitim	13,1	58	9,4
Meslek Lisesi	49,5	25,7	54,8
Kolej	17,3	10,6	16,6
Üniversite	20	5,7	19,2

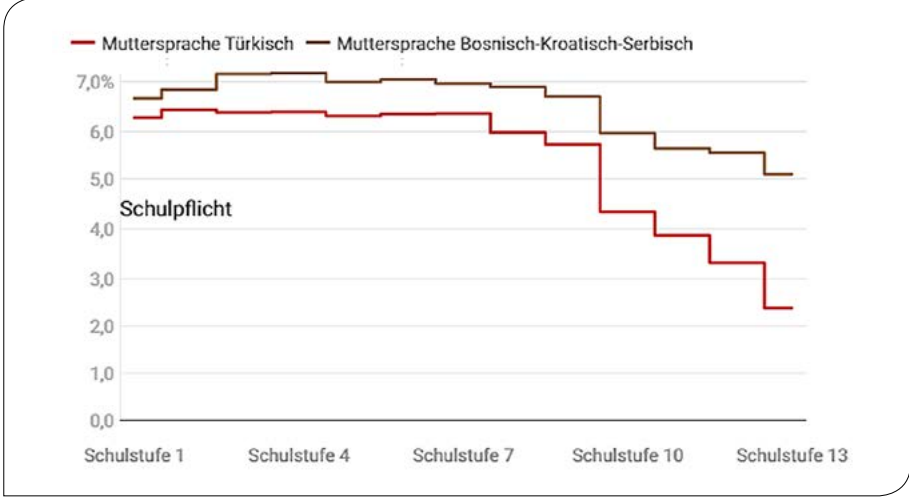
Avusturya okullarında Türk kökenli öğrenciler açısından bir sorun olduğu görülmektedir. Zorunlu eğitimden sonra, Türk kökenli gençlerin nispeten büyük bir kısmı örgün eğitim sisteminde kaybolmaktadır. Genç Türk vatandaşlarının yarısından fazlasının daha fazla eğitim almamış olması endişe vericidir. Öyle ki zorunlu okul diploması veya daha düşük eğitim alan kişilerin iş gücü piyasasında iyi fırsatlar yakalamaları oldukça zordur.

Zorunlu eğitim döneminde anadili Türkçe olan çocukların oranı %6 civarında iken bu oran daha sonra hızla azalmaktadır. Matura ve çıraklık sertifikası için önemli olan 12. ve 13. sınıflarda sadece bu oran sırasıyla sadece %3,3 ve 2,4'e kadar düşmektedir. %7'nin biraz altındaki Boşnakça-Hırvatça-Sırpça anadili olan çocukların payları da düşüyor, ancak okullarda Türk öğrencilere göre daha iyi bir seviyede kalabiliyorlar. Bunun aksine Avusturya ve diğer birçok AB ülkesi vatandaşının yüksekokul seviyesindeki oranları yüksek kalmıştır.³¹

30. "Migration: Zahlen und Daten für Österreich", Österreichische Integrationsfonds

31. "Der verpasste Aufstieg der Türken in Österreich", *Addendum*, 22 Temmuz 2018, <https://www.addendum.org/tuerken-in-oesterreich/sozialer-aufstieg/>, 10 Haziran 2021

Grafik 21: Avusturya'da Anadili Türkçe Olan Öğrencilerle Anadili Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça Olan Öğrencilerin Okuldaki Durumları (2016-17 Öğretim Yılı)

Kaynak: Statistik Austria/Schulstatistik

Göçmenler için meslekler, özellikle Türk marketleri ve gastronomi alanlarındaki istihdam ön plana çıkmıştır. Vatandaşlığa geçmiş Türkler için bir perspektif olarak serbest meslek sahibi olmak önemliydi. 2011 yılında Türk kökenli istihdam edilen kişilerin sadece %4,7'si kendi hesabına çalışıyordu.³²

İş gücü göçünün ilk yıllarındaki bu durum ilerleyen yıllarda çok farklı bir şekilde kendisini gösterecektir. Avusturya İstatistik Kurumu ilk defa 2008 yılında Türkiye'den bu ülkeye göç etmiş olanlar üzerinde göç sebepleri ile ilgili bir anket çalışması gerçekleştirdi. Yapılan bu anket, son yıllarda Avusturya'ya olan göçün, iş gücü göçünün başlamış olduğu yıllardakinden farklı olduğunu göstermektedir. Bu ankete göre aile birleşimi %40,9 olarak birinci sırayı almaktadır. Aile birleşimine, çocuk yaşta, ailesi ile ve aile birleşiminden yararlanarak gelenleri de eklersek bu oran %70'lere kadar yükselbilmektedir. Avusturya'daki diğer göçmen gruplarına baktığımızda çok büyük farklılıklar görülmektedir. Buna göre diğer göçmen grupları genellikle iş aramak için bu ülkeye gelmektedirler. Yapılan bu araştırma ile Avusturya'ya 2000 yılı

32. Andreas Weigl, Migration und Integration. Eine widersprüchliche Geschichte, Studien-Verlag, Viyana

lından sonra gelen Türk göçmelerin geliş nedenlerinin diğer göçmenlerden farklılaştığı görülmektedir.³³

2004 yılında yapılan bir ankette ise katılımcıların %54'ü göç nedeni olarak çoğunlukla ailevi sebepleri ileri sürmüştür. Yine de %36'sı ekonomik nedenlerin olduğunu ifade etmiştir. Sonraki yıllarda Türk göçmenler üzerinde benzer sorular ile başka bir anket daha yapılmıştır. Yapılan bu ankete göre "Türkiye'ye dönecek misiniz?" sorusunu, %54'ü evet, %44'ü ise hayır olarak cevaplandırmıştır. Aynı şekilde yıllar önce Avusturya'ya gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu ülkelerine tekrar döneceklerini ifade ederlerken bu amaçlarını gerçekleştiremediklerine şahit olunmuştur. "Türkiye'ye dönebilmek için hangi şartların yerine gelmesi gerekiyor?" sorusuna, %32'si emekliye ayrılınca döneceklerini ve %26'sı ise çocuklarının eğitimlerini bitirdiklerinde dönecekleri şeklinde cevap vermişlerdir. Anketin sonunda Türk göçmenlerin %58'lik bir oranı Avusturya'da kalıcı olduklarını kabul etmişlerdir. Geri kalanlar ise kabullenmek istemeseler de kalıcı olma yolunda ilerlemektedirler.³⁴

Avusturya nüfusunun yaklaşık %12'si 2008 yılında yoksulluk sınırındaydı. Göçmenlerde ise bu oran aynı araştırmada çıkan sonuçlara göre %26' idi. Türk göçmenlerin ise %45'lik bir oran ile yoksulluk sınırında bulunmaları oldukça ürpertici bir durumdur. Aynı şekilde gelir seviyesi için de benzer bir durum geçerlidir. Avusturya'da kişi başına düşen yıllık milli gelir ortalamasının Türklerin gelirinden yüksek olduğu görülmüştür. Bir araştırmaya göre Türk göçmenler Avusturyalılardan yılda yaklaşık %20 daha az kazanmaktadır.³⁵

Çalışma hayatında işçinin serbest hareket edebileceği, bulduğu bir işte çalışma hakkını kapsayan çalışma iznine sahip olması da mümkündür şüphesiz. Ancak buna sahip olmak için ya bir Avusturya vatandaşı ile evli olmak ya da 8 yıllık çalışma süresi şartını yerine getirmek gerekiyordu. Bunu da elde etmek inşaat, otel ve lokanta gibi sezonluk çalışılan işlerde oldukça zordu. Zira Türklerin birçoğu sezon işi olan inşaat, bahçecilik ve gastronomi alanında çalışmaktaydı.³⁶

33. "Migration & Integration, Kommission für Migrations- und Integrationsforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften",

34. Turgut Gümüsoğlu vd., Türkische Migranten in Österreich, Peter Lang GmbH, Frankfurt

35. Monika Potganski, "Türkische Migrant/innen in Österreich. Zahlen, Fakten, Einstellungen, Öst. Integrationsfonds, Viyana

36. Kadim Ülker, "Avusturya'da Türk İşçileri ve Uyum Sorunu", <http://www.dergikaratahta.com/files/11/6.pdf>

2019 yılı verilerine göre yaklaşık 450 milyar dolar GSYİH olan Avusturya'da kişi başı yıllık gelir 60.000 dolar civarındadır. Toplam 171 milyar dolar ihracatına karşın 167 milyar dolar ithalat yapan ülkenin Türkiye ile ticaret hacmi 2,5 milyar dolar civarındadır. İki ülke arasında siyasi ilişkilerin kötü olmasına rağmen ekonomik ilişkilerin belli bir düzeyde devam ettiği görülmektedir. Birçok Avusturya firmasının Türkiye'de önemli yatırımları bulunmaktadır. Özellikle 2002-2019 tarihleri arasında Avusturya şirketleri tarafından Türkiye'ye yaklaşık 11 milyar dolara yakın doğrudan yatırım yapılmıştır. 2019 verilerine göre Avusturya ortaklı veya sermayeli, Türkiye'de bine yakın şirketin olduğu görülmektedir. Bu rakamın içerisinde soydaşların da belli oranda yatırımları bulunmaktadır. En büyük yatırımlara bakıldığında birinci sırada Bank Austria gelmektedir. Ayrıca Prinzhorn, Greiner Packaging, Mondi, Doka, AVL List ve Palfinger gibi önemli Avusturya firmaları Türkiye'de iş yapmaktadır.³⁷

Bu şirketlerin en önemlisi Viyana merkezli *catering* şirketi *Do&Co* firmasıdır. Şirket, 24 Eylül 2018 tarihinde Avusturya borsasında işlem gören en büyük 20 şirketin yer aldığı endekste listelenmeye başlamıştır. Diğer taraftan 2006 yılı içinde OMV'nin Petrol Ofisi'nin %34 oranındaki hissesini alması, doğrudan yatırımlar açısından Avusturya firmalarını cesaretlendirecek bir girişimdi. Ayrıca Avusturya veya Türkiye'de büyük yatırımları olan birçok firma bulunmaktadır. Bu firmalar arasında Vakıfbank, Denizbank, Türk-Telekom, Redbull, Henkel, VIG, VOITH, VAMED, Strabag, ÇELEBİ, PÖYRY, VEDCO yer almaktadır.

2021 yılı mart sonu itibarıyla ülkemizde 958 adet Avusturya sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir. Avusturya, Türkiye'de şirket sayısı bakımından 19. sırada bulunan ülke konumundadır. Avusturya'nın ülkemizde üretim yapan önde gelen şirketleri RHI Magnesitai, Mondi, Hamburger Recycling/ Prinzhorn, Greiner Packaging; Zeman & Co, Böhlerit, Agrana, Alpla, Baumit Baustoffe'dir. Ayrıca, Avusturya'nın ülkemizde hizmet sektöründe faaliyet gösteren önemli firmaları arasında Österreichische Post / Aras Kargo, Trenkwalder ve AVL List yer almaktadır.³⁸

37. "Avusturya'nın Ekonomisi", Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/avusturya-ekonomisi.tr.mfa>, E.T. 22 Haziran 2021

38. "Avusturya'nın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri", Viyana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Tablo 15: Avusturya ve Türkiye'nin Uluslararası Doğrudan Yatırım İlişkileri (2007-2020)

Yıl	Türkiye'ye Gelen Toplam UDY* (Milyon \$)	Türkiye'ye Gelen Avusturya'nın Toplam UDY* (Milyon \$)	Türkiye'ye Yapılan Toplam UDY* İçinde Avusturya'nın Payı (%)
2007	19,137	370	1.9
2008	14,748	586	4.0
2009	6,266	1,019	16.3
2010	6,256	1,584	25.3
2011	16,136	2,419	15.0
2012	10,761	1,519	14.1
2013	10,523	667	6.3
2014	8,632	31	0.4
2015	12,181	83	0.7
2016	7,579	344	4.5
2017	7,401	320	4.3
2018	6,699	465	6.9
2019	5,878	75	1.3
2020	5,675	56	1.0
Toplam	137,872	9,538	6.9

*Uluslararası Doğrudan Yatırımlar

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2021.

Avusturya 2,4 milyar dolar ile 2011 yılında Türkiye'de doğrudan yatırım yapan ülkeler arasında 1. sırada yer almıştır. Avusturya 2012 yılında ise Türkiye'ye 1,5 milyar dolar yatırım yapmıştır. 2007-2018 tarihleri arasında Türkiye'de gerçekleştirmiş olduğu 9,4 milyar dolar uluslararası doğrudan yatırım girişi ile Türkiye'de Hollanda ve ABD'den sonra üçüncü ülke konumundadır. Diğer taraftan Avusturya'daki Türkiye'nin doğrudan yatırım tutarının yaklaşık 1 milyar dolar olduğu görülmektedir. Avusturya'da yaşayan Türk vatandaşları tarafından kurulan yaklaşık 6500 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerde on binlerce kişi istihdam edilmektedir. 2019 yılında yaklaşık 400.000 Avusturyalı turist Türkiye'ye gelerek tatil yaptığı görülmektedir. Bu da aslında ülke nüfusunun yaklaşık %5'ine tekabül etmektedir.³⁹ Bütün bunlar günümüzde iki ülke arasında ekonomi alanında önemli iş birliklerinin olduğunu göstermektedir.

39. "Avusturya'nın Ekonomisi",

Avusturya Ticaret Odası'na göre bu ülkede yaklaşık 3.000 Avusturyalı-Türk serbest meslek sahibi bulunmaktadır. Synthesis Araştırma Enstitüsü, 2014 yılında Viyana'da Türkiye'den göçen kişiler tarafından kurulmuş yaklaşık 950 şirket bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu işletmeler arasında lokantalar ve gıda büfeleri ön plana çıksa da doktorlar, avukatlar, araba tamir atölyeleri, tesisatçılar, elektrikçiler ve çatı ustalarında son zamanlarda artış kaydedilmiştir. Avusturya'da yerleşik Türk iş insanlarının faaliyet gösterdiği üretim alanları arasında ekmek ve unlu mamuller imalatı, et ve et mamulleri üretimi, kuru gıda paketleme faaliyetleri akla ilk gelenlerdir.⁴⁰

1990'lı yıllarda eski komünist ülkelerin siyasal sistemlerinin çökmesiyle ortaya çıkan ekonomik sonuçlar Avusturya'da büyük göç hareketlerine neden oldu. Aynı zamanda, Avusturya'ya sığınma başvurusunda bulunan, daha çok siyasi nedenlerle Türkiye'den gelen göçmenlerin sayısında kısa süreli bir artış kaydedilmiştir. Diğer taraftan bu dönemde uzun yıllar Avusturya'da bulunan Türk kökenli işçiler hem iş gücü piyasasındaki hem de sosyopolitik konulardaki çalkantılardan daha fazla etkilenmiştir. İş gücü piyasasının daralması, genç işsizlik ve serbest meslek sahibi sayısındaki artış bu dönemde daha fazla hissedilmiştir.⁴¹

Tablo 16: Avusturya'da Toplam İşsizlik Oranları ve Türk ile Göçmen İşçilerin Durumu

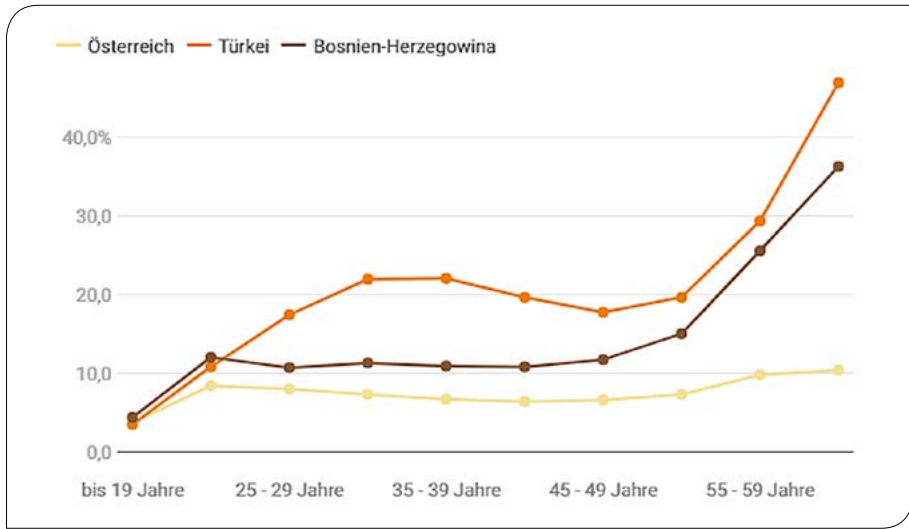
Yıllar	Genel İşsizlik Oranı %			Göçmen İşçilerde İşsizlik Oranı %			
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Türkler
2000	5,8	5,9	5,8	7,8	6,9	7,5	9
2005	7,7	6,8	7,3	11,1	9,8	10,6	14,1
2010	7,5	6,3	6,9	10	9,2	9,6	13
2015	9,8	8,3	9,1	13,7	13,3	13,5	19,8
2017	9	7,9	8,5	12,1	13	12,5	18,6
2020	10,1	9,7	9,9	-	-	15,3	22,4

Kaynak: Austrian Labour Market Service

40. "Türkische Unternehmer: Mehr als Kebab und Baklava", *Kurier*, 8 Nisan 2017, <https://kurier.at/chronik/tuerkische-unternehmer-mehr-als-kebab-und-baklava/256.992.534>, E.T. 10 Temmuz 2021
41. "Türkische "Gastarbeiter" seit 50 Jahren in Österreich", *Salzburger Nachrichten*, 15 Mayıs 2014

2000 yılından 2015 yılına kadar Türk işçilerinin işsizlik oranları sürekli yükselmiştir. Diğer göçmen nüfusa göre %50 oranında daha fazla işsizlik oranına sahip olan Türk çalışanlarının genel işsizlik oranı içindeki paylarının iki kattan daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumda Türk işçilerin diğer göçmen ve Avusturya vatandaşları ile önemli ölçüde ayrıştığı görülmektedir. Bu durumun en önemli nedenleri arasında Türk kadınlarının istihdam oranlarının düşük olması gösterilmektedir.

Grafik 22: Vatandaşlık ve Yaşlara Göre Avusturya'da İşsizlik Oranları 2017

Kaynak: AMS

Yabancı işçilerin Avusturyalılara göre 2/3 oranında daha fazla işsiz oldukları görülmektedir. Özellikle yabancıardaki işsizlik oranı %12,5 iken Avusturyalıların oranı ise %8,5'tir. En fazla işsizlik oranına sahip olan Suriyelilerde bu rakam %75 iken Afganların %50'si işsizdir. Eski Yugoslavya'dan gelen misafir işçilerin işsizlik oranı ise %18'dir. 15 ile 64 yaş arasındaki Avusturyalıların istihdam oranı %74 iken göçmenlerin oranı %63'tür.⁴²

2019 yılında ortalama olarak Avusturya'daki kadınların iş gücüne katılma oranları %69'u bulmaktadır. Özellikle Türkiye'den gelen kadınların du-

42. "migration & integration - Schwerpunkt: Arbeit & Beruf 2016", Österreichische Integrationsfonds

rumu %51 gibi oldukça düşük seviyededir. Göçmen olmayan Avusturyalı kadınlarda %71 olan bu oran üçüncü dünya ülkelerinden gelen kadınlarda bile %56 civarındadır. Türk kadınının bu kadar düşük oranda istihdama katılması Türklerin istihdamdaki durumunu etkilerken işsizlik oranını da yukarı çıkarmaktadır.⁴³ Bu durumun en önemli sebepleri arasında Türk kadınının daha fazla evde çalışması ve çocuk sahibi olması gösterilebilir.

Avusturya pazarında hazır giyim, mobilya ve meyve-sebze gibi geleneksel ürünlerimizin yanı sıra, evlerde kullanılan makine, cihaz ve aletler, otomotiv yedek parça ve aksesuarları, ev tekstili, demir-çelik ürünleri, mermer, mücevher ve inşaat malzemeleri gibi ürünler de Avusturya pazarına doğrudan giriş yapmaktadır. Avusturya’da, önce perakende ticaretle iş hayatına başlayan Türk girişimciler ithalatçı, toptancı, üretici olarak birçok alanda önemli adımlar atmıştır. Bugün gelinen noktada, Türk iş insanlarının Avusturya iç ticaretinde olduğu gibi, Avusturya’nın başta Türkiye ile olmak üzere, çeşitli ülkelerle dış ticaretinde de görece önemli konumlara geldikleri görülmektedir. Aslında Türkiye’nin Avusturya’ya yönelik ihracatının yaklaşık %10 seviyesindeki bölümü Avusturya’da faaliyet gösteren Türk iş insanları vasıtasıyla gerçekleşmektedir.⁴⁴

Avusturya’nın Avrupa Birliği’ne katılımıyla, AB ile Türkiye arasında 1980’den itibaren Türk vatandaşlarına bireysel hukuki avantajlar sağlayan ortaklık anlaşması da Avusturya için bağlayıcı hâle geldi. 1990’lardan itibaren, Türkler giderek artan bir şekilde Avusturya vatandaşlığı aldılar. 1991 ile 2010 yılları arasında bu sayı 120.000’in üzerindeydi ve bunların yaklaşık üçte biri Avusturya’da doğmuştu. Diğer göçmen gruplarla karşılaştırıldığında, Türklerin vatandaşlığa alınması nispeten gecikmiştir.⁴⁵ 2018 yılında ise 270.000 kişi olan Türk kökenli nüfusun 158.000 Avusturya vatandaşlığına geçmiştir. Böylece Türklerin %58 oranında Avusturya vatandaşlığına geçtiği anlaşılmaktadır.⁴⁶

Türkiye’nin iş gücü göçünün başladığı tarihlerdeki ekonomik durumunun Avrupa’daki ülkelerin seviyesinin altında olmasından dolayı bu durum iş gücünün bir kısmının Avrupa’da çalışmak istemesine etki etmiştir. Türkiye’deki gelir seviyesinin artması ile göçe olan motivasyon azalmıştır. 2000’li yıllardan

43. “Migration: Zahlen und Daten für Österreich”, Österreichische Integrationsfonds

44. “Avusturya’nın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri”, Viyana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği.

45. Gudrun Biffl, Migration and Labour Integration in Austria. SOPEMI Report on Labour Migration Austria 2010-11, Wien 2011.

46. “migration und integration | Zahlen, Daten, Indikatoren”, Österreichische Integrationsfonds.

sonra Türkiye’den giden iş gücü göçünün azalması sadece Avrupa’daki kanuni düzenlemelerin zorlaşmış olmasından kaynaklanmamaktadır. Aynı zamanda Türkiye’deki asgari ücretin ve gelirlerin artarak Avrupa’daki seviye ile farkın giderek azalması insanlardaki göç arzusunu da düşürmekte ve gurbet hayatına katlanma motivasyonunun azalmasına sebep olmaktadır.⁴⁷

Avusturya’daki Türk işçilerin ekonomik ve çalışma koşulları ilk yıllara göre biraz düzelse de istenilen seviyelerin hâlâ çok altında bulunmaktadır. Avusturya iş gücü piyasasında göçmenler için istihdam sorunu ikinci nesil için bile birçok sektörde devam etmektedir. 2000’lerin sonuna doğru, ikinci nesil işçilerin ebeveynlerinden fark edilir derecede daha iyi işlere sahip oldukları, ancak daha yüksek pozisyonların hâlâ kolay olmadığı görülmektedir. Birinci ve ikinci kuşağın iş bulmada önemli zorluklar yaşamalarında bazı önemli faktörler bulunmaktadır. Dil becerilerine ve eğitim durumlarına göre daha düşük pozisyonlarda çalışmak durumunda kalırsa dahi hâlâ ayrımcılık iş gücü piyasasında önemli bir engel olarak ön plana çıkmaktadır.⁴⁸ İş bulmak ve kariyer yapmak isteyenler için hâlen geçilemeyen camdan bir tavan bulunmaktadır.

10.4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye ile Avusturya arasında iş gücü anlaşması imzalandığında, bu anlaşmanın sonuçlarının nereye varacağı öngörülmemiştir. Avusturya’nın ana düşüncesi belli bir süre için gerekli olan iş gücünü Türkiye’den tedarik etmektir. Yine aynı şekilde ihtiyaç duyulmadığında tekrar ülkelerine gönderilecek olan işçilerin yerine ihtiyaç duyulduğunda tekrar yenisinin getirileceği düşünülmüştür. Temenni edilenin haricinde, düşünülen ve üzerinde planlar yapılanın bir insan olduğu ve bu insanın ihtiyaçlarının da olabileceği hesaba katılmamıştır. O zamanlar göçmenlerin ekonomiye getireceği menfaate odaklanan Avusturya, uzun süre göçmenlerin barınma koşulları, çalışma şartları ve eğitim durumlarına yönelik bir strateji ortaya koymamıştır. Bu durum Türk diasporasının ekonomik hayatını olumsuz etkilemiştir.

Avusturya’nın ilk zamanlar ortaya koyduğu göçmenlere yönelik politikası, çıkar grupları olan işveren ve sendikalar tarafından belirlenmiştir. Böyle-

47. Mehmet Soytürk “Türkiye’den Avusturya’ya İşgücü Göçü”, *Turkish Studies*, Volume 7/3, Summer 2012,

48. August Gächter ve Paul Schober, “Situation von MigrantInnen am Salzburger Arbeitsmarkt”, *Endbericht*, Innsbruck/Wien 2009.

ce tek taraflı olarak belirli çıkarların korunmasıyla önemli problemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Günümüzde ortaya çıkmış olan problemlerin göçmenlerin perspektifinden değerlendirilmesi bu problemlerin etkili bir çözüme kavuşması açısından önemlidir. En azından göçün başlama tarihinden yaklaşık 65 yıl geçmesine rağmen zor şartlarda Avusturya ekonomisine katkı sağlayan Türkler de dâhil göçmenlerin onurlandırılmadığı görülmektedir.

Avusturya’da sosyal güvenlik uygulamalarına bakıldığında barınma, eğitim yardımı gibi sosyal hizmet uygulamasına göçmen azınlıkların gereksinimi daha fazladır. Eğitim seviyesi Avusturyalılara göre daha düşük olan göçmenlerin daha az kazandıkları bir ortamda devletin sosyal yardımından daha fazla pay alması gerekmektedir. Ancak bu durum aşırı sağcı ve ırkçı çevreler tarafından siyasi malzeme hâline getirilmektedir. Hem daha zor iş bulan hem de daha az kazanan göçmenlerin yaşam koşullarının da daha zorlayıcı olduğu görülmektedir.

Aşırı sağ partilerin yabancıların, ekonomik sorunların meydana gelmesinde ana sebep olduğu şeklindeki söylemlerini, kendilerini liberal veya sosyal demokrat olarak tanımlayan bazı partilerin de sahiplenmeye başladığı görülmektedir. Özellikle Türk diasporasını dışlama temelinde ekonomik tabanlı söylemlerin yanı sıra kültürel ve güvenlik odaklı söylemlerin de kamuoyunda yer almaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu durum burada yaşayan Türk göçmenlerin çalışma hayatlarını da olumsuz etkilemektedir.

Bahsedilen toplumsal sorunlar göçmenler için olduğu kadar Türkiye ve Türk diaspora politikasının geleceği için de önemli riskler barındırmaktadır. Bu riskler gerekli önlemlerin alınmaması ve gerekli müdahalelerin gerçekleştirilmemesi hâlinde birbirini tetikleyen problemler üretmeye devam edecektir. Göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması, onların Avusturya’daki konumunu güçlendirmenin yanında uzun vadede ‘kazan-kazan’ ilişkisi çerçevesinde Türkiye’nin çıkarlarına da hizmet edecektir. Avusturya’daki Türk diasporasının yaşadığı birçok sorunun altında yatan esaslı nedenin en önemlisinin eğitim ve donanım problemleri olduğu anlaşılmaktadır.

Önceliğin ekonomik ve siyasi düzenin sağlanması olması nedeniyle göçmen işçilerin toplumla bütünleşmesi ve sosyal haklarının verilmesi konuları göçün başladığı ilk dönemde pek önemsenmemektedir. Dönemin siyasi dilinde *misafir işçiler* olarak adlandırılan göçmen işçiler, Avrupalı işçilere kıyasla daha düşük ücretler karşılığında çalıştırılmaları ve kısa vadede Avusturya için kârlı bir girişim olmaları nedeniyle genelde görmezden gelinmiştir. Bun-

dan dolayı Türk göçmen işçileri ikinci sınıf vatandaş olarak görülmüş ve bu durum hâlâ düzelmiş değildir.

Ekonomik temellere dayandırılmak istenilen ötekileştirme Avusturya'da yükselen bir siyasi çizgi hâline gelmiştir. Bu nedenle aşırı sağın ve söylemlerinin gelecekte toplumsal katmanları daha fazla kutuplaştıracağı muhtemeldir. Böyle bir durumun Avusturya ekonomisine hizmet etmeyeceği açıktır. Özellikle ekonomik krizler neticesinde işsizlik arttıkça, günah keçisi (Sündenbock) olarak göçmenlerin daha fazla hedef alındığı bilinmektedir. Her şeyin suçlusu, Avusturya'daki işsizlik ve ekonomik kriz göçmen kaynaklıymış gibi bir algının güçlü bir şekilde üretildiği görülmektedir.

Son zamanlardaki siyasilerin söylemlerinin aksine ekonomik olarak daha iyi ilişkiler geliştiren Türkiye ve Avusturya önemli bir ekonomik iş birliği içerisinde. Birçok Avusturya firmasının Türkiye'de faaliyet göstermesi bu ilişkilerin gelişmesine olumlu katkı sunmaktadır. Aynı zamanda Türk firmalarının da Avusturya'da faaliyet göstermeleri, özellikle Avusturya'daki yerleşik Türk nüfusa ve iki ülke ilişkilerine çok daha fazla katkı sunacak potansiyele sahip olduğunu gösterecektir. Ekonomik ilişkilerin iki ülke arasındaki ilişkide motor görevi üstlenmesi iki ülkenin de çıkarıdadır. Bu yüzden bu potansiyelin korunması ve harekete geçirilmesi için bazı politikalar ve stratejik adımların atılması önem arz etmektedir:

- Uzun yıllara dayalı olan ekonomik ilişkiler siyasi söylemlere kurban edilmemelidir. Her iki ülkenin de kazanması anlamına gelen ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi için ortak politikalar benimsenmelidir. Bu yüzden iki ülkenin iş insanlarının bir araya gelmeleri için ortak organizasyonlara daha fazla önem verilmelidir.
- Türk kökenli işçilerin işsizlik oranlarının düşürülmesi ve iş gücü piyasalarında daha fazla ön plana çıkarılması için Avusturya'da bulunan Türk STK'lar ve resmi makamlarla iş birliği yapılarak yeni neslin dil öğrenmeleri ve okul eğitimleri daha fazla ön planda tutulmalıdır. Türk kökenli gençlerin eğitime ve çalışmalarına verilen destek Avusturya makamları tarafından memnuniyetle karşılanacaktır. Böylece hem Avusturya'daki Türklerin işsizlik oranları düşecek hem de Türk diasporasının gücü artmış olacaktır.
- Türk göçmen işçilerin Avusturyalılardan daha az kazandıkları ve daha kötü şartlarda yaşadıkları görülmektedir. Türk diasporasının daha iyi şartlara sahip olmasında eğitimin oldukça önemli bir yeri bulun-

maktadır. Bu yüzden diasporadaki Türklerin özellikle eğitim kalitelelerini yükseltmeyi amaçlayan STK'ların desteklenmesi ve kurulması uygun olacaktır. Bu STK'lar eğitim alanında Avusturya makamları ile ortak projeler de geliştirebilir.

- Avusturya'daki Türk göçmenlerin iş hayatında ayrımcılık ve ırkçılıkla ilgili mücadele vermesi gerekiyor. Bu yüzden işyerlerinde yapılan hak-sızlıklar ve saldırılar her yıl raporlanarak gerekli önlemlerin alınması sağlanmalıdır. Ayrıca bu saldırılar ile ilgili hazırlanan raporların Avusturya makamlarına gönderilmesi durumunda kamuoyunda önemli bir etkisi olacaktır. Avusturya'da yaşayan göçmenler ve bu göçmenlerin kurduğu STK'ların bu konuda birlikte hareket etmeleri ayrımcılık ve ırkçı saldırılarla mücadele edilmesinde önemli bir adım olacaktır.
- Avusturya'da faaliyet gösteren Türk sermayeli bankalar ticari ilişkiler açısından Avusturya'daki Türk yatırımlarının artırılması bağlamında önemli kurumlardır. Bu bankalar başta kredi imkânları olmak üzere hem ikili ticareti kolaylaştırıcı bir rol üstlenmekte, hem de Avusturya'ya planlanan Türk yatırımları için önemli hizmetler sunmaktadır. Bankaların Türklerin iş yatırımları ve mevcut iş hacminin artırılması noktasında daha aktif olması Türk iş insanlarının Avusturya'da daha etkin olmalarına yardımcı olacaktır.
- Yatırım amacıyla Türkiye'den Avusturya'ya giderek firma kurmak isteyen girişimcilerin firmalarının başına geçemedikleri görülmektedir. Çalışma ve oturma izinleri alınmasında yaşanan büyük güçlükler nedeniyle hem bu girişimlerin ölü doğmalarına hem de potansiyel projelerin sekteye uğramasına sebep olunmaktadır. Bu nedenle Avusturya makamlarının firma kuruluş izni alan Türk girişimcilerine eşzamanlı olarak Avusturya'da ikamet edebilme iznini de vermeleri oldukça önemlidir. Bu durum iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin daha fazla gelişmesi bağlamında yerinde bir çözüm olacaktır.
- Türk iş insanları vize alımı, çalışma ve oturma izinlerinin alımında önemli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu durum Türk girişimcilerinin Avusturya'daki yatırım ve ticari ilişkilerini sınırlandırıcı bir durum olarak kaşımıza çıkmaktadır. Türk nüfusunun belli bir sayıya ulaştığı Avusturya ve Almanya gibi ülkelerle girişimcilerin korunması ve teşvik edilmesi açısından ikili anlaşmalar imzalanmasının mevcut sorunların belli noktalarda çözümünü açısından önemli olduğu görülmektedir.

SON DEĞİNİLER

Prof. Dr. Enes Bayraklı

- Saha araştırmasından elde edilen veriler ile araştırmacılarımızın tecrübeleri ışığında diasporamızın birinci nesilden sonra gelen nesillerinin başat sorununun özgüven eksikliği olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede Sayın Cumhurbaşkanımızın diasporaya yönelik siyasal söyleminin, kimilerince eleştirildiği gibi yaşanan ülkedeki uyuma engel olmadığını, bilakis diasporaya, özellikle de gençlere özgüven aşıladığını, onlara şahsiyetli bireyler olarak değer verildiğini göstermeye yaradığını rahatlıkla ifade edebiliriz. Yine bu minvalde zaman zaman gündeme gelen, diasporamızın yerleşik olduğu ülke yöneticilerinin tepkilerinin yersiz olduğunu, eğer samimi iseler, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın diasporanın değerini, hakkını teslim noktasında koyduğu çıtayı aşmaya davet edilmelerinin yerinde olacağını belirtmek gerekmektedir.
- Yukarıda değinilen özgüven artırımı amacıyla somut olarak üniversite ve daha üst düzey eğitim gören Türk diasporası üyelerinin eğitimlerini kıta Avrupası dışında, örneğin ABD ve İngiltere'de yapmak üzere yönlendirilmeleri, bu çerçevede kendilerine burs verilmesi gerekmektedir. Söz konusu mekân değışikliğinin özellikle İslamofobi ve ırkçılık noktasında kıta Avrupası ile zikredilen ülkelerin arasında bulunan mahiyet farkına da dikkatleri çekeceği, başta Avusturya olmak üzere kıta Avrupasında yaşayan gençlerimizin üzerlerindeki haksız baskı ve ırkçı uygulamalarla ilgili farkındalıklarını artıracakđı açıktır.

- YTB'nin hukuk okuyan öğrencilere yönelik desteklerinin stratejik alan olarak nitelenebilecek olan medya alanına da genişletilerek bu yönde öğrenim görmek isteyen öğrencilerin desteklenmesi yararlı olacaktır.
- Diasporamız yerel basınının desteklenmesi amacıyla THY, Basın İlan Kurumu vb. Türkiye kurumlarının rollerinin ve mevzuatlarının gözden geçirilerek ilan yoluyla destek olanakları araştırılmalıdır.
- İletişim fakültelerinde okuyan öğrencilerimizin Türkiye'deki gazetelerde staj yapmaları için olanaklar araştırılmalı, bu vesile ile yeni nesil medya çalışanlarımız stajlarını yaparken anavatan ile ilişkileri de güçlenmiş olacaktır.
- İletişim Başkanlığı tarafından Avusturya'da iletişim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilere yönelik '*Medya Akademisi* çerçeveli programların düzenli olarak gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır.
- Avusturya'daki diasporamızın STK'larının ilgili temsilcilerine İletişim Başkanlığı tarafından dijital medya ve yönetimi konulu seminerler verilmesi elzem görülmektedir.
- Avusturyalı gazetecilerin de Türkiye ve Avusturya'daki Türk diasporası hakkındaki yargılarını olumlu anlamda etkilemek için düzenli programlarla Türkiye'ye davet edilmeleri yararlı olacaktır.
- Avusturya'da TRT temsilciliğinin açılması hem Türkiye'nin buradaki imajını kuvvetlendirecek hem de Türk diasporasının medya alanında çalışan, eğitim alan üyeleri için bir okul işlevi görecektir.
- Avusturya'daki Türk diasporamızın medya içeriklerine yönelik tutumunu, beklentilerini ve ihtiyaçlarını yansıtan bir saha çalışmasının bugüne kadar yapılmamış olması büyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu çerçevede bu eksikliğin ivedilikle giderilmesi gerekmektedir.
- Yukarıda medya alanında zikredilen hususların profesyonel bir biçimde kurgulanıp tek elden yönetilmesi amacıyla İletişim Başkanlığı bünyesinde bir birim oluşturulup kapsamlı iletişim stratejisinin belirlenmesi yararlı olacaktır.
- Özeldir Avusturya'daki Türk diasporası genelde ise bütün diasporamızda gözlemlendiği üzere STK'larımızın görece dar alanlarda faaliyet yürüttükleri bir gerçektir. Bu çerçevede yurtdışındaki kurumlarımızın yönlendirmesi ve desteğiyle faaliyet alanlarının çeşitlendirilmesine önem verilmelidir.

- STK'larımızın hem Avusturya'da hem de AB'de verilen proje desteklerinden faydalanmalarını sağlamak amacıyla ilgili temsilcilere proje başvuru, takibi ve sonuçlandırılması hususunda eğitim verilmesi, STK'larımızın hem Avusturyalı hem AB'li muhataplarıyla projeler aracılığıyla iş birliklerinin geliştirilmesi hem maddi anlamda ihtiyaçlarının karşılanması hem de kamu önündeki görünürlük ve meşruiyetlerine katkı sağlayacaktır.
- Diasporamızın STK yöneticilerimizin temsil kabiliyetlerinin artırılması amacıyla diploması, halkla ilişkiler ve kişisel gelişim alanlarında eğitimlerin verilmesi faydalı olacaktır.
- Avusturya'da artan İslamofobi, Türkofobi gibi gelişmelere karşı kişisel ve kurumsal düzeyde hak arama bilincinin artırılması için çalışmalar yapılmalı, bu çerçevede yerel ve ulus aşırı kurumlarla da iş birliğine gidilmekten çekinilmemelidir. Kişisel düzeyde söz konusu insanlık dışı uygulamalarla muhatap olunması durumunda izlenmesi gereken adımların açıklandığı kolay anlaşılır broşürlerin hazırlanması ve internet sitesi kurulması gibi faaliyetlere öncülük edilmesi faydalı olacaktır. En ufak bir ayrımcılık ya da saldırının cevapsız bırakılmadığı, hak ve hukuk çerçevesinde hesap sorulduğu algısının yerleştirilmesi için gerekli çabaların tüm STK'larca ortaklaşa koordine edilmesi sağlanmalıdır.
- Avusturya'da eğitim alanında faaliyet yürüten STK'ların tamamının düzenli aralıklarla bir araya gelerek çalıştaylar düzenlemeleri faydalı olacaktır. Gerek eğitim alanındaki sorunların masaya yatırılması gerek Avusturya özelinde ihtiyaç duyulan ortak müfredatın belirlenerek hazırlanması sözü edilen çalıştayların ana konusu olmalıdır. Öte yandan STK'ların eğitim alanında görev alan eğitimci ve öğretmenlerin de bu alana dair incelik ve Avusturya'daki Türk gençliği için stratejik öncelikleri öğrenecekleri kurslara alınması faydalı olacaktır. Bu noktada zikredilen hususları derneklerin kendi koordinasyonlarıyla gerçekleştirmeleri çeşitli sebeplerden dolayı mümkün olmayacağı için YTB ve Konsolosluklarımızın aktif olarak devreye girmeleri gerekmektedir.

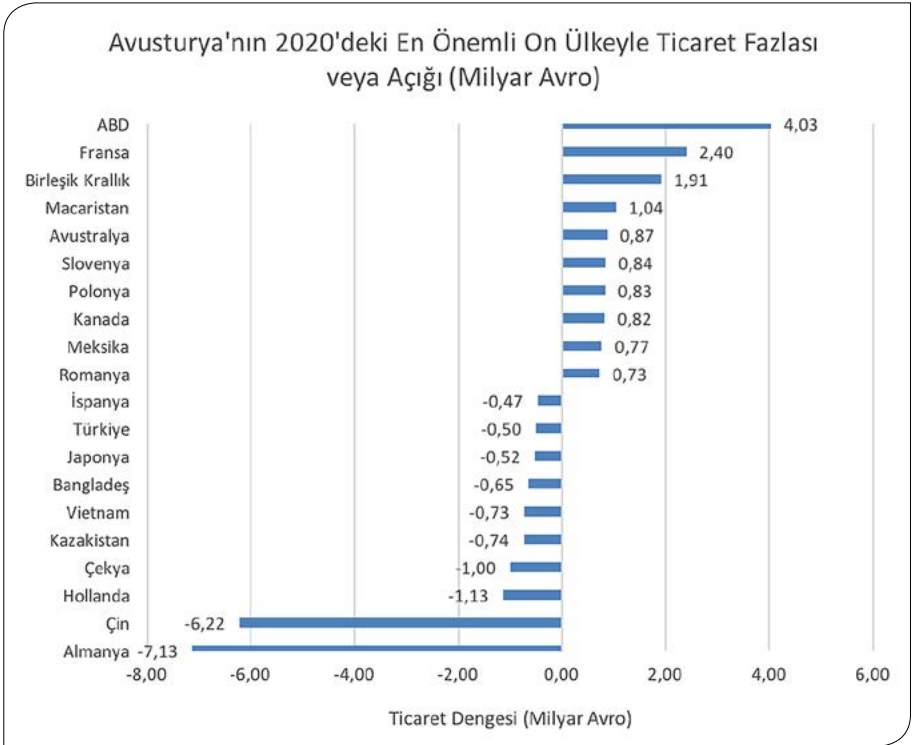
YENİ DIASPORA STRATEJİSİ İÇİN ÖNERİLER

- Diaspora politikamız bir devlet politikası hâline dönüştürülerek bir bakanlık hâline getirilmelidir.
- Bütüncül bir diaspora stratejisi oluşturmamız elzemdir.
- Türkiye'nin diaspora politikasının ana amacı yurtdışındaki Türkiye kökenlileri güçlendirmek olmalıdır.
- Diasporanın önceliğinin Türkiye iç siyaseti yerine buldukları ülke siyasetlerini etkileme olduğu anlayışı kabul edilmelidir.
- Diaspora gençlerinin tamamını kapsayacak biçimde, dil-tarih-coğrafya sacayaklarından oluşan Türkiye turlarının organize edilmesi gerekmektedir.
- Diasporanın yoğunlaştığı şehirlerde üniversiteler kurulmalı ya da kurulması teşvik edilmelidir.
- Diaspora politikamız bileşenleri YTB, Yunus Emre Kültür Merkezi ve Diyanet gibi kurumların çalışmalarında diaspora temsilcilerinin aktif olarak yer alması da teşvik edilmelidir. Bu kurumlara ek olarak Türk düşünce kuruluşlarının diasporada temsilcilik açmaları teşvik edilmelidir.
- Türkiye'ye yerleşmek isteyen diaspora üyeleri ile yakından ilgilenecek bir kurum ya da birim oluşturulmalı; bu kişilerin iş ağlarına entegre edilmeleri sağlanmalıdır.
- Artan İslamofobi ve Türkofobi karşısında diasporaya sağlanacak hukuki ve maddi- manevi desteğin yanı sıra çeşitli alanlarda know-how aktarımı da gerçekleştirilerek ayrımcılık karşıtı merkezler kurulmalıdır.
- Diasporanın özgün kültür-sanat faaliyetleri geliştirmesine destek olunmalıdır.

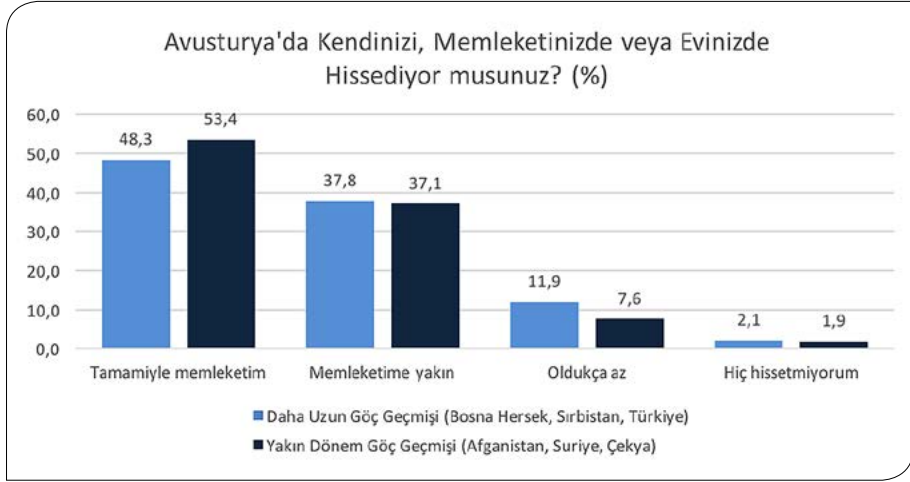
EK 1

AVUSTURYA TÜRK DIASPORASI İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Grafik 23: Avusturya'nın 2020'deki En Önemli On Ülkeyle Ticaret Fazlası veya Açığı

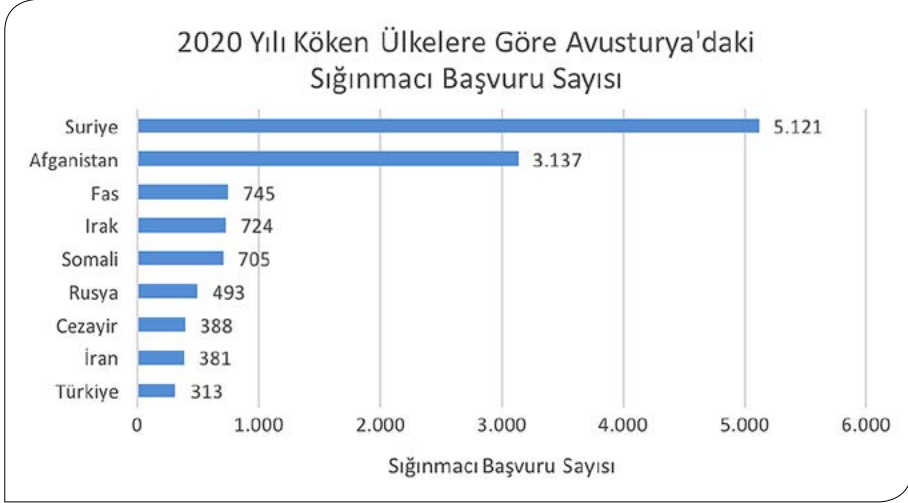
Kaynak: Statista, Handelsbilanzüberschuss bzw. -defizit von Österreich mit den jeweils zehn wichtigsten Ländern, im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/607865/umfrage/handelsbilanz-von-oesterreich-nach-laendern/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 24: Avusturya'da Kendinizi, Memleketinizde veya Evinizde Hissediyor musunuz?

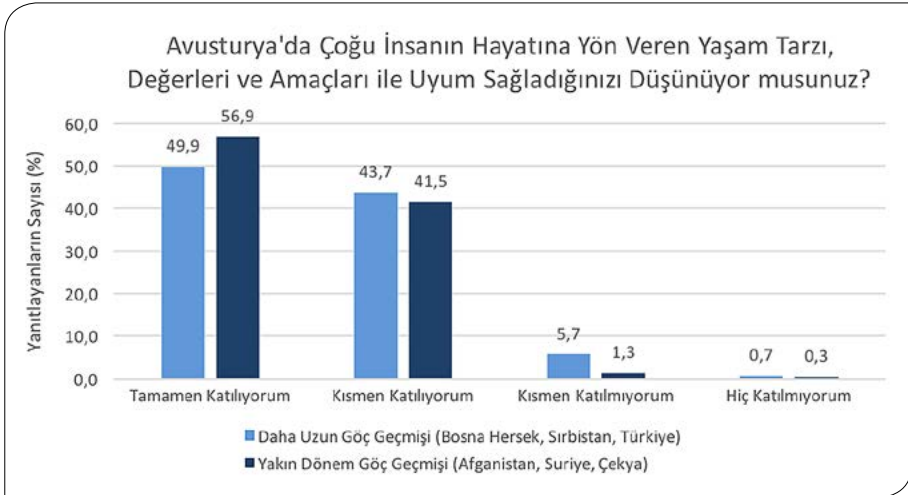
Kaynak: Statista, Fühlen Sie sich in Österreich heimisch bzw. Zu Hause, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/918440/umfrage/heimatgefuehl-von-migranten-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 25: 2020 Yılında Avusturya'da En Önemli On Ülke Vatandaşları Arasında Tespit Edilen Uyuşturucu Suçlusuz Zanlılarının Sayısı

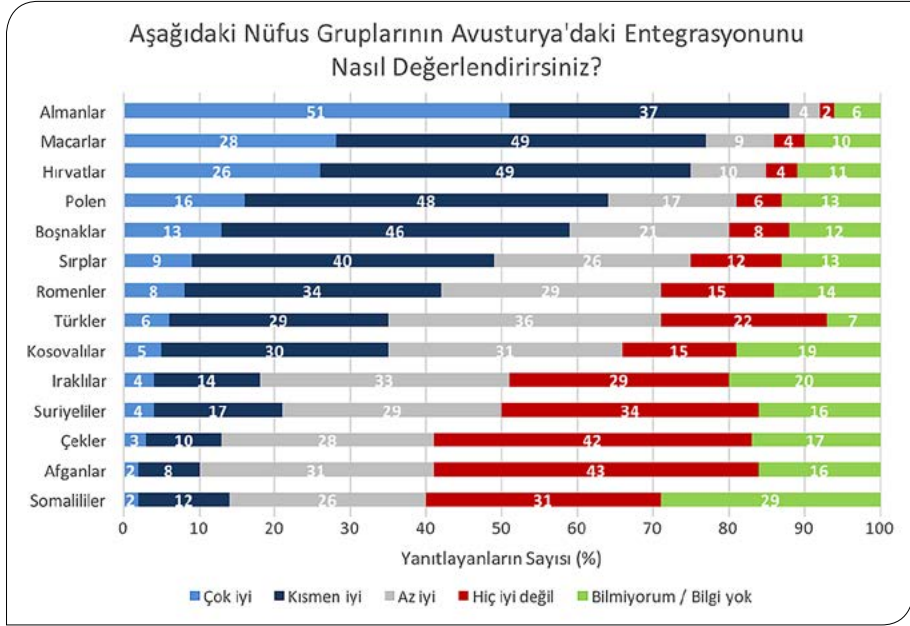
Kaynak: Statista, Anzahl der ermittelten Drogenstraftatverdächtigen in Österreich nach den zehn wichtigsten Staatsangehörigkeiten im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1004587/umfrage/ermittelte-drogenstraftatverdaechtige-in-oesterreich-nach-staatsangehoerigkeiten/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 26: 2020 Yılı Köken Ülkelere Göre Avusturya'daki Sığınmacı Başvuru Sayısı

Kaynak: Statista, Anzahl der Asylanträge in Österreich nach den wichtigsten Herkunftsländern im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/293216/umfrage/asylantraege-in-oesterreich-nach-herkunftslaendern/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 27: Avusturya'da Çoğu İnsanın Hayatına Yön Veren Yaşam Tarzı, Değerleri ve Amaçları ile Uyum Sağladığınızı Düşünüyor musunuz?

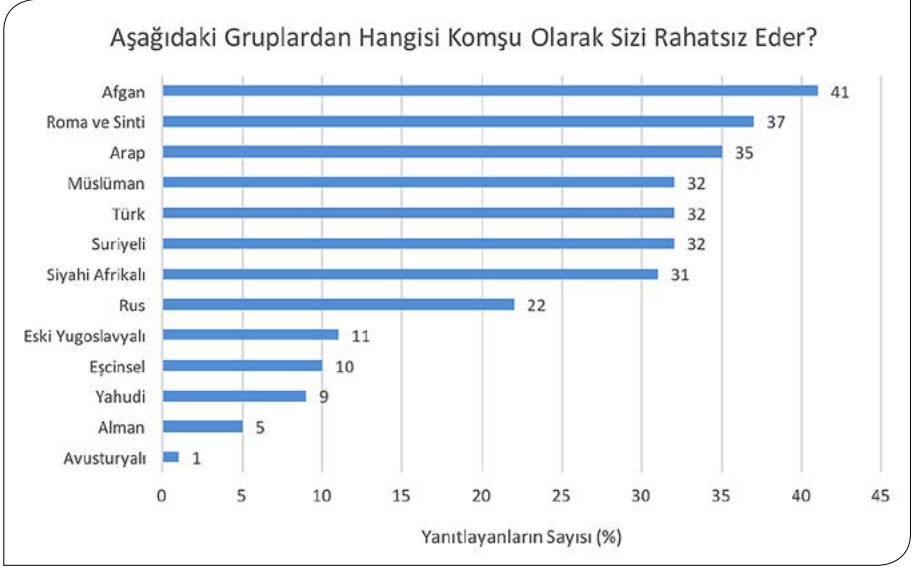
Kaynak: Statista, Wie sind Sie mit der österreichischen Lebensweise, den Werten und Zielen, an denen die meisten Menschen ihr Leben ausrichten, einverstanden?, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/918462/umfrage/haltung-von-migranten-zur-gesellschaft-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 28: Aşağıdaki Nüfus Gruplarının Avusturya'daki Entegrasyonunu Nasıl Değerlendirirsiniz?

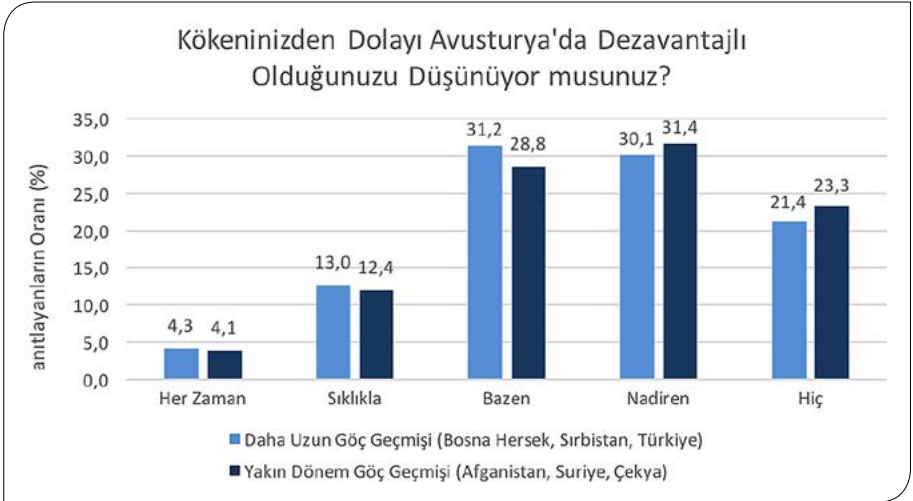
Kaynak: Statista, Wie bewerten Sie die Integration der folgenden Bevölkerungsgruppen in Österreich, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/862213/umfrage/bewertung-der-integration-von-auslaendergruppen-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 29: 2011- 2021 Yılları Arasında Avusturya'daki Türklerin Sayısı

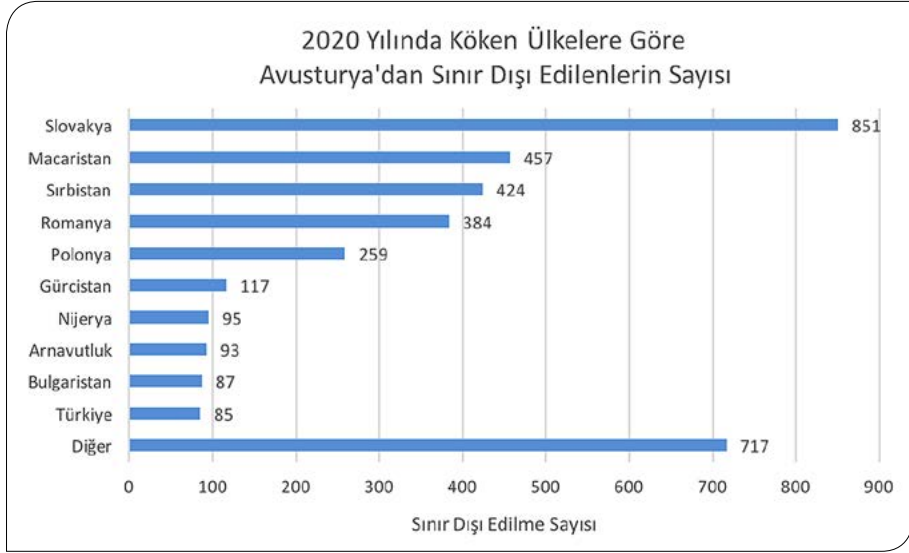
Kaynak: Statista, Anzahl der Türken in Österreich von 2011 bis 2021, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/587860/umfrage/tuerken-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 30: Aşağıdaki Gruplardan Hangisi Komşu Olarak Sizi Rahatsız Eder?

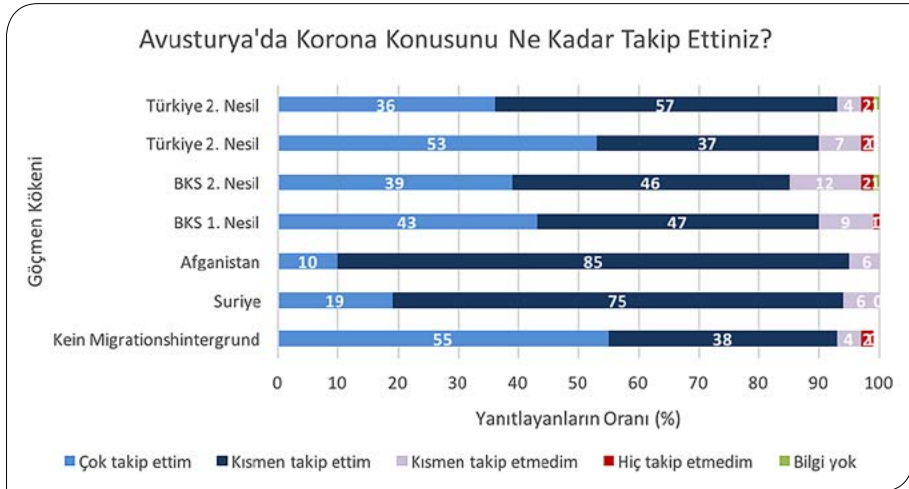
Kaynak: Statista, Welche der folgenden Gruppen würden Sie als Nachbarn stören, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/990253/umfrage/unerwunschte-nachbarn-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 31: Kökeninizden Dolayı Avusturya'da Dezavantajlı Olduğunuzu Düşünüyor musunuz?

Kaynak: Statista, Haben Sie das Gefühl, dass Sie in Österreich wegen Ihrer Herkunft benachteiligt werden, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/918456/umfrage/diskriminierungsgefuehl-von-migranten-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 32: 2020 Yılında Köken Ülkelerine Göre Avusturya'dan Sınır Dışı Edilenlerin Sayısı

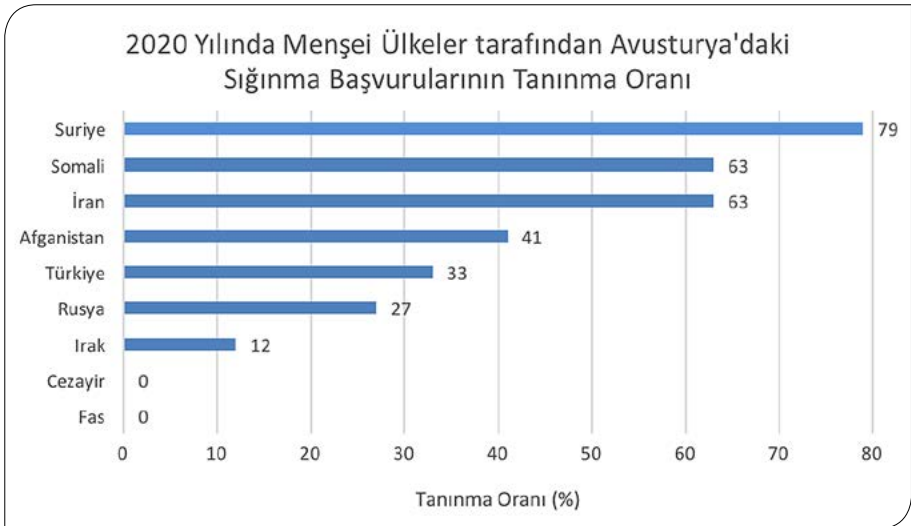
Kaynak: Statista, Anzahl der Abschiebungen aus Österreich nach Herkunftsländern im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/972800/umfrage/abschiebungen-aus-oesterreich-nach-herkunftslaendern/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 33: Avusturya'da Korona Konusunu Ne Kadar Takip Ettiniz?

Kaynak: Statista, Haben Sie das Thema Corona in Österreich sehr, eher schon, eher nicht oder gar nicht verfolgt, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1232811/umfrage/interesse-am-corona-thema-in-oesterreich-nach-migrationshintergrund/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 34: 2020 Yılında İlk On Köken Ülkeye Göre Avusturya'daki İltica Kabulü Sayısı

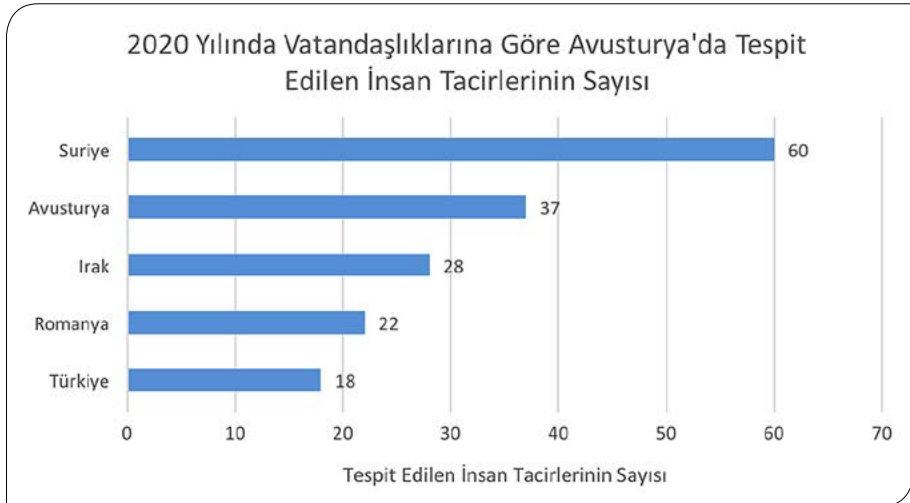
Kaynak: Statista, Anzahl der Asylgewährungen in Österreich nach den zehn wichtigsten Herkunftsländern im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/572530/umfrage/asylgewaehrungen-in-oesterreich-nach-herkunftslaendern/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 35: 2020 Yılında Köken Ülkeler Tarafından Avusturya'daki İltica Başvurularının Tanınma Oranı

Kaynak: Statista, Anerkennungsquote bei Asylanträgen in Österreich nach den wichtigsten Herkunftsländern im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/572469/umfrage/aner kennungsquote-bei-asylantraegen-in-oesterreich-nach-herkunftslaendern/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 36: 2010-2020 Yılları Arasında Avusturya'da Belgelenen Irkçı Saldırı Sayısı

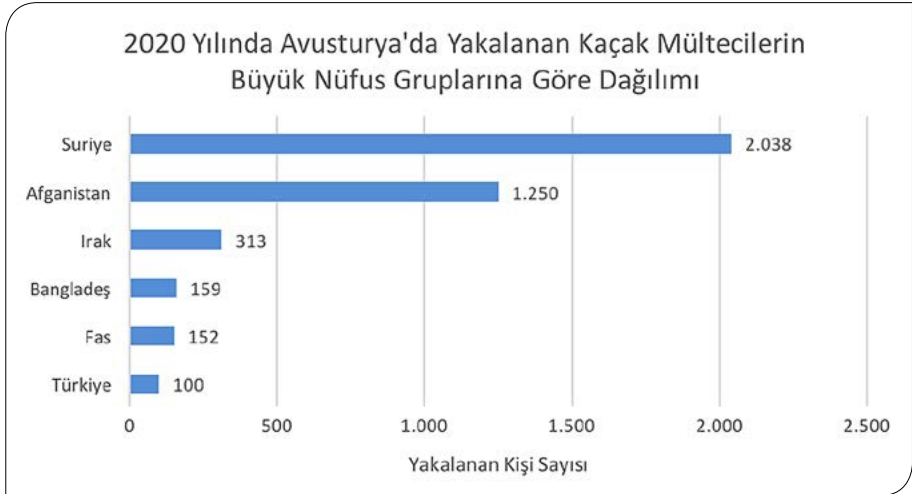
Kaynak: Statista, Anzahl der dokumentierten rassistischen Vorfälle in Österreich von 2010 bis 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/823992/umfrage/rassistische-vorfaelle-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 37: 2020 Yılında Vatandaşlıklarına Göre Avusturya'da Tespit Edilen İnsan Tacirlerinin Sayısı

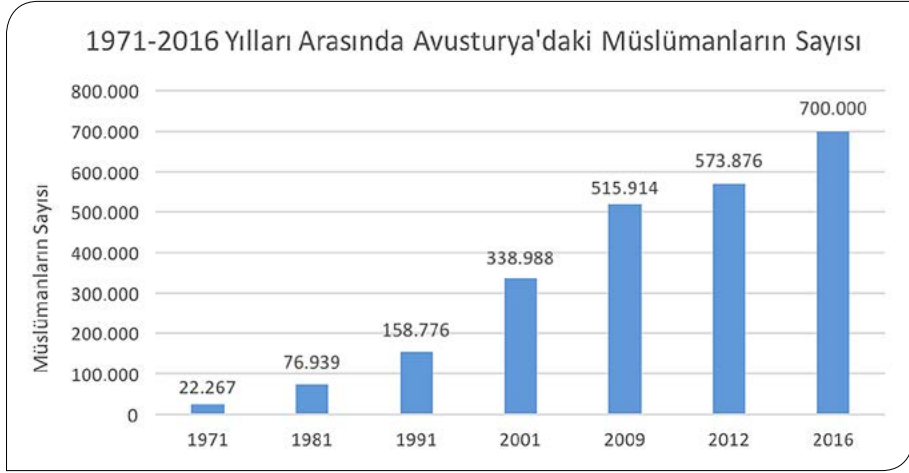
Kaynak: Statista, Anzahl der aufgegriffenen Schlepper in Österreich nach den wichtigsten Staatsangehörigkeiten im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/886538/umfrage/aufgegriffene-schlepper-in-oesterreich-nach-staatsangehoerigkeit/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 38: Avusturya'da 2019 Yılında En Fazla Nüfusa Sahip İlk On Uyruk İçerisinde Tespit Edilen Şüpheli Sayısı

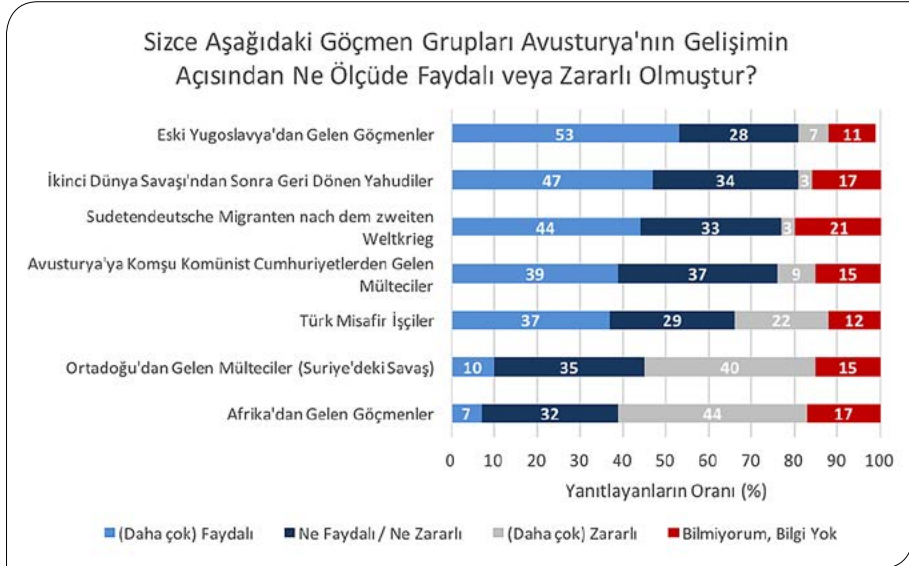
Kaynak: Statista, Anzahl der ermittelten Tatverdächtigen in Österreich nach den zehn wichtigsten Staatsangehörigkeiten im Jahr 2019, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/975823/umfrage/ermittelte-tatverdachtige-in-oesterreich-nach-staatsangehoerigkeiten/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 39: 2020 Yılında Avusturya'da Yakalanan Kaçak Mültecilerin Büyük Nüfus Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: Statista, Anzahl der aufgegriffenen Geschleppten in Österreich nach den wichtigsten Staatsangehörigkeiten im Jahr 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/886556/umfrage/aufgegriffene-geschleppte-in-oesterreich-nach-staatsangehoerigkeit/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 40: 1971-2016 Yılları Arasında Avusturya'daki Müslümanların Sayısı

Kaynak: Statista, Anzahl der Muslime in Österreich von 1971 bis 2016, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/312152/umfrage/anzahl-der-muslime-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 41: Sizce Aşağıdaki Göçmen Grupları Avusturya'nın Gelişimi Açısından Ne Ölçüde Faydalı veya Zararlı Olmuştur?

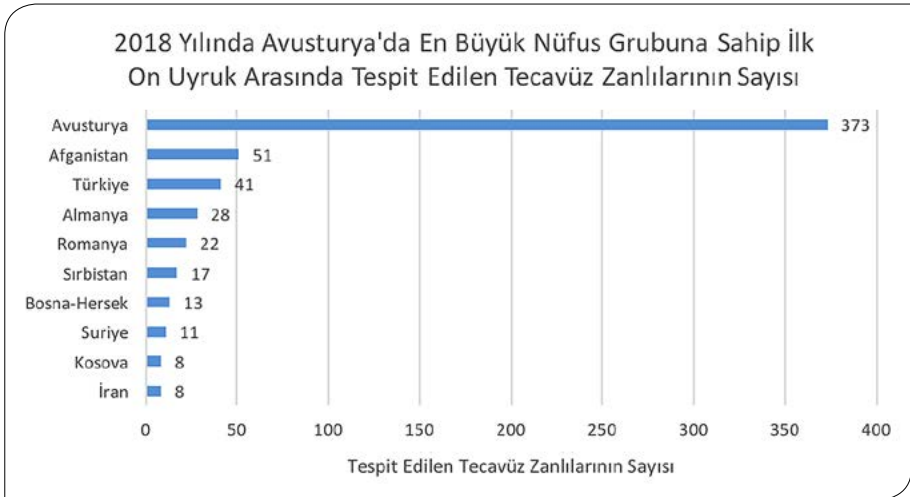
Kaynak: Statista, Inwieweit waren die folgenden Zuwanderungsgruppen Ihrer Meinung nach für die Entwicklung Österreichs hilfreich oder schädlich, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/936593/umfrage/bewertung-von-zuwanderungsgruppen-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 42: 2018 Yılında Avusturya'da En Büyük Nüfus Grubuna Sahip İlk On Uyruk Arasında Tespit Edilen Şiddet Suçları Zanlılarının Sayısı

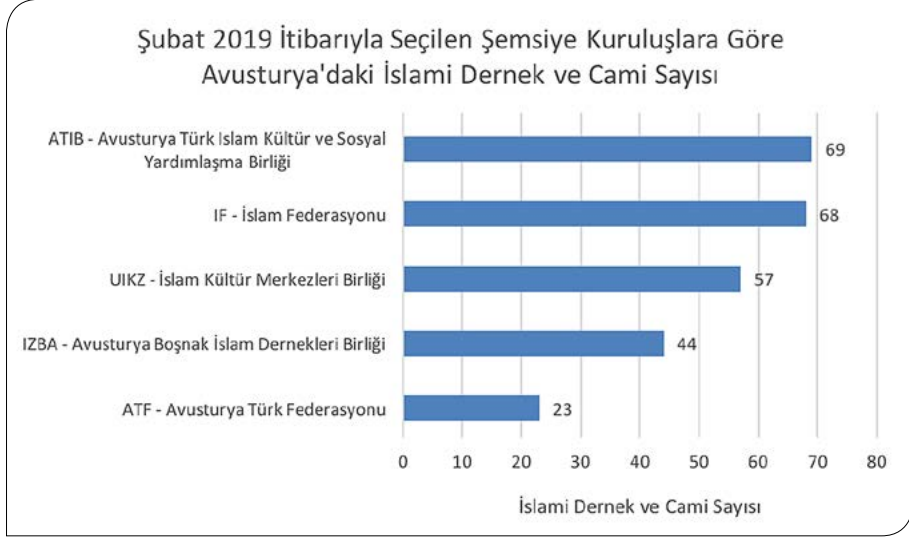

Kaynak: Statista, Anzahl der ermittelten Gewaltstraftatverdächtigen in Österreich nach den zehn wichtigsten Staatsangehörigkeiten im Jahr 2018, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1004564/umfrage/ermittelte-gewaltstraftatverdaechtige-in-oesterreich-nach-staatsangehoerigkeiten/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

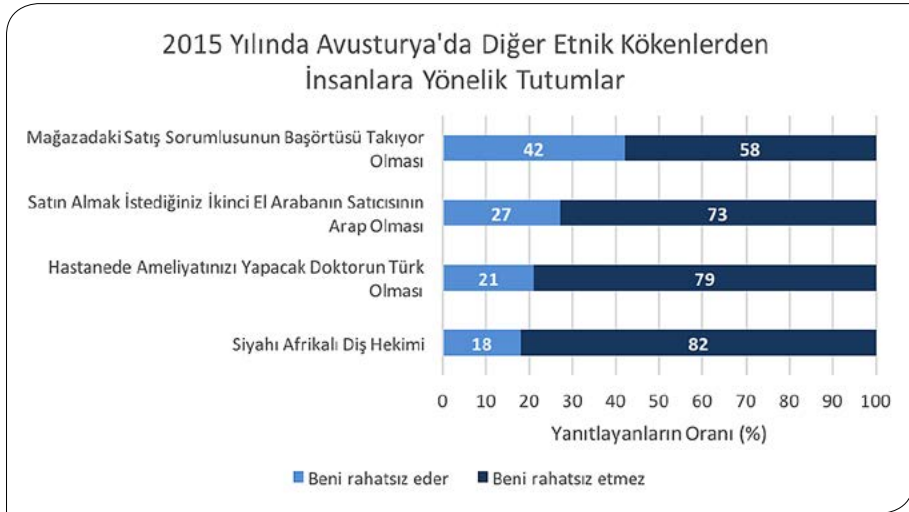
Grafik 43: 2018 Yılında Avusturya'da En Büyük Nüfus Grubuna Sahip İlk On Uyruk Arasında Tespit Edilen Tecavüz Zanlılarının Sayısı

Kaynak: Statista, Anzahl der ermittelten Vergewaltigungstatverdächtigen in Österreich nach den zehn wichtigsten Staatsangehörigkeiten im Jahr 2018, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1004583/umfrage/ermittelte-vergewaltigungstatverdaechtige-in-oesterreich-nach-staatsangehoerigkeiten/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

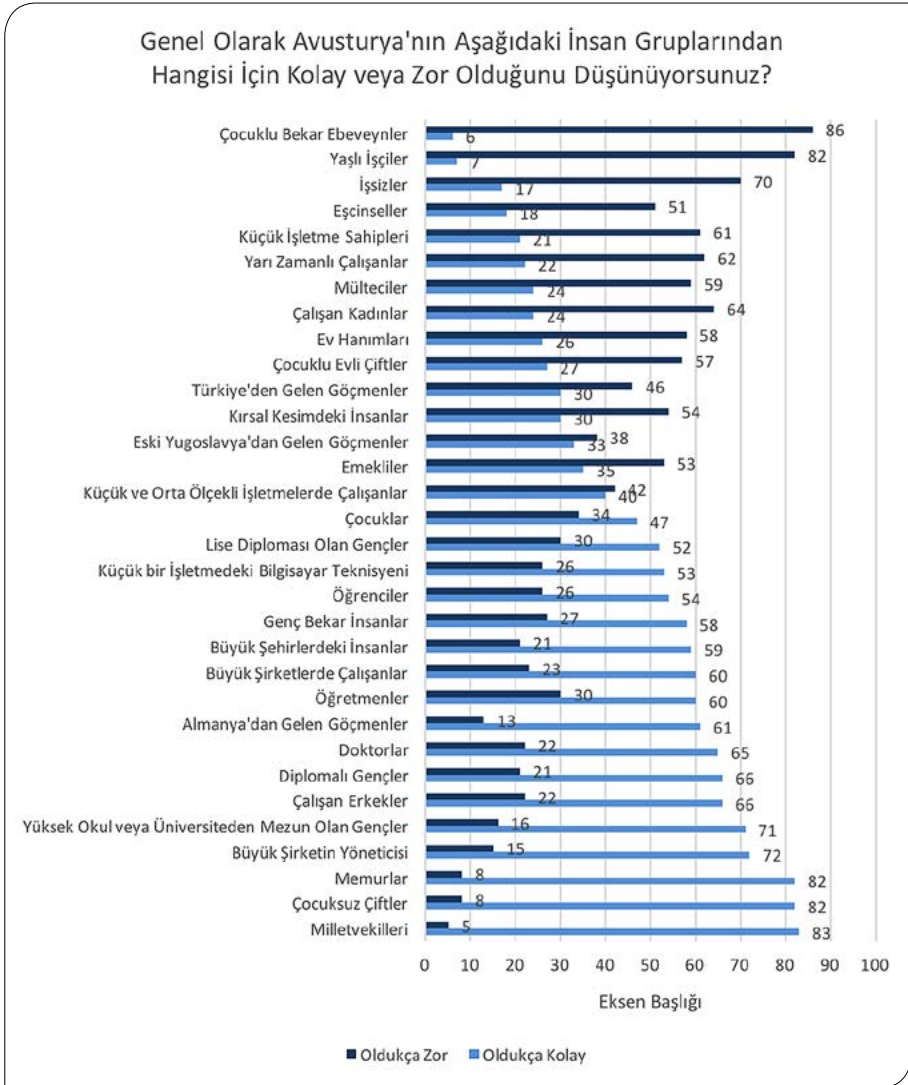
Grafik 44: Şubat 2019 İtibarıyla Seçilen Şemsiye Kuruluşlara Göre Avusturya'daki İslami Dernek ve Cami Sayısı

Kaynak: Statista, Anzahl der islamischen Vereine und Moscheen in Österreich nach ausgewählten Dachverbänden mit Stand Februar 2019, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/619801/umfrage/islamische-vereine-und-moscheen-in-oesterreich-nach-dachverbaenden/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 45: 2015 Yılında Avusturya'da Diğer Etnik Kökenlerden İnsanlara Yönelik Tutumlar

Kaynak: Statista, Einstellungen gegenüber Menschen anderer ethnischer Herkunft in Österreich im Jahr 2015, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/595768/umfrage/einstellungen-gegenueber-menschen-anderer-ethnischer-herkunft-in-oesterreich/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

Grafik 46: Genel Olarak Avusturya'nın Aşağıdaki İnsan Gruplarından Hangisi İçin Kolay veya Zor Olduğunu Düşünüyorsunuz?

Kaynak: Statista, Welche der folgenden Personengruppen haben es aus Ihrer Sicht in Österreich alles in allem eher leicht oder eher schwer, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/916524/umfrage/lebensbedingungen-in-oesterreich-nach-personengruppen/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2022).

15 Mayıs 1964 tarihinde imzalanan İş Gücü Anlaşması ile başlayan süreç, bugün Avusturya'da yaşayan 300.000 civarındaki Türk diasporasının varlığıyla iki ülke arasında çok boyutlu ve köklü bir ilişkiye dönüşmüştür. Göçün 60. Yılında Avusturya Türk Diasporası, bu tarihsel serüvenin toplumsal, siyasal ve ekonomik izdüşümlerini akademik bir titizlikle mercek altına almaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'nin Avusturya'da bugüne kadar uyguladığı diaspora politikaları ile Avusturya'nın Türk göçmenlere yönelik politikalarını, tarihsel arka planı ve güncel gelişmeleriyle birlikte ilk kez bu denli detaylı bir şekilde masaya yatırmaktadır. Kitapta Avusturya siyasetinin geleceği, toplumsal katılım, medya, eğitim, ekonomi, dini hayat ve sivil toplum kuruluşları gibi temel alanlar, her biri konusunun uzmanı olan ve Avusturya'yı yakından tanıyan araştırmacılar tarafından analiz edilmektedir.

Saha çalışmalarına ve derinlemesine mülakatlara dayanan bu eser, sadece mevcut durumu saptamakla kalmayıp aynı zamanda Batı dünyasında yükselen İslamofobi, İslam karşıtlığı ve Türkofofi gibi sınamalar karşısında Türk diasporasının beklentilerini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda geleceğe dair somut politika önerileri sunan bu çalışma yeni bir diaspora stratejisi için kapsamlı bir yol haritası çizmektedir.

